● لـــەم ژمارەیەدا ●

● هێندێك ژمارەی شەڕیدووەمی جیهانی ل : ٢
● نامەیەکی مێژوویی عاشقانە ل : ٣
● رووناکی ل : ٤
● گۆشەی منالان ل : ٥
● گالیلو ل : ٦

لەگەڵ چەند نووسینو بابەتێکی تر ئەخوێنیتەوە ٠

(٨) لاپەڕە
نرخی
(٢٥) فلسە
لە (دارالحریة)
چاپ ئەکرێ

هاوکاری

ساڵی ١٩٧٠ دامەزراوە

رۆژنامەیەکی هەفتانەی گشتییە
لەدەزگای هاوکاری چاپو بلاو کردنـەوەی
کوردی دەرئەچێت

دار التضامن للطباعة والنشر الكردية

بغداد - شارع الجمهورية - ساحة الخلاني
هاتف ٦٨٣١١ ، ٦٨٣١٢ ، ٦٨٣١٣

ژمارە (٢٦٨) ٢٣-٣٠/٥/١٩٧٥

HAWKARI Tel - 68311 68312, 68313.

درێژکردنەوەی ماوەی بەخشینی گشتی ئەو کوردانەی لە دەرەوەی وڵاتن

ئەنجومەنی نەخشەکێشان پرۆگرامی بەرهەم هێنانی ساڵی ١٩٧٥ی پەسند کرد

سەرکۆمار پێشوازی جێ نشینی میری بەحرێنی کرد.

سەرۆك أحمد حسن البكر لەسەعات یانزەو چل دقیقـەی سـەرلەبەیانی دووشەمـەی رابوردوو ، لە کۆشکی جمهوری پێشوازی بەرێز شیخ حمد بن عیسى الخليفه جێنشینی میری دەوڵـەتی بەحـرێنو وەزیری بەرگریو فەرماندەی گشـتی هێزی بەرگری بەحرێنی کرد ٠

لەم چاوپێکەوتنەی کە نیوسەعاتی خایاند ، سەرۆك بەکرنامەیێکی وەرگرت کە بەرێز شیخ عیسى بن سلیمان الخليفه میری بەحرێن بۆی ناردبوو ٠

ئەوەی شایانی باسە کە کاك هشـام الشـاوی وەزیری دەوڵـەتو جێگـری وەزیری دەرەوە لەگـەڵ فەریق روکنی یەکـەم سـەرۆکی ئەرکانی گشتی هێزە چەکدارەکانو کاك أحمـد کامل الحدیثی بالیۆزی عیراق لـە بەحرێنو شـێخ عبدالعزیز بن محمد الخليفـە وەزیری پـەروەردەو فێرکردنی بەحرێنو شێخ راشد بن عیسى الخليفه لەم کۆبۆنەوەیەدا ئامادە بوون ٠

★ ——————— ★

بڕیارێکی تری ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش

ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش ، بڕیاری بەدرێـژکردنەوەی مۆڵەتی بەخشینی گشتی لە هەموو کـوردە عەسکەری ومەدەنیەکـان دا ، ئەمەش دەقی ئەوبڕیارەیە :

بەپـێ ناوەرۆکی برگە(٩)ی بەندی (٤٨)ی دەستوری وەختی ، ئەنجومـەنی سەرکردایەتی شـۆڕش لـە کۆبونەوەی ١٨-٥-١٩٧٥ دائەم بڕیارەی دا :

١ - دریژکردنـەوەی ماوەی بەخشین سەبارەت بەوانـەی ناوەرۆکی یاسای بەخشینی گشتی کوردە عەسـکەریو مەدەنی یەکانی ژمارە (٥٢)ی ساڵی ١٩٧٥ ئەیانگرێتەوە بۆ ماوەی دوو مانگی تـر لـە (١-٥-١٩٧٥) وە بـەوماوەیەشەوە کـە بڕیاری (٤٦٥)ی ٣٠-٤-١٩٧٥ی ئەنجومەنی سەرکـردایەتی شۆڕش دیاری کردوە ٠

٢ - ئەوماوەیەی لەم بڕیارەدا دیاری کراوە ، دوا مۆڵـەتی بەخشینەو لەوماوەیەدا کـە لە بڕیاری بەخشینەکەدا دیاری کـراوە ، هەرعەسکەریومەدەنیەکی کورد نەگاتە نزیك ترین دەزگای عەسکەری ، یـان مەدەنی لە عیراقدا هیچ مافێکی ناکەوێت ٠

٣ - ئەم بڕیارە لە رۆژنامەی رەسمی دابلاو ئەکرێتەوە ولایەنەدیـاری کراوەکان جێبەجێ کردنی فەرمانە کـە ئەگرنە ئەستۆیان ٠

احمد حسن البكر
سەروکی ئەنجومەنی
سەرکردایەتی شورش

ئەوەی شایەنی باســە ، ئەنجـومەنی سەرکردایەتی شۆڕش لە ٣٠ی مانگی نیسانی رابوردودا بڕیاریکـی تری دەرکردو مۆڵەتی بەخشـینی گشتی ژمارە (٥٢)ی ساڵی ١٩٧٥ی لە کوردە عەسـکەریومەدەنیەکان بۆ بیست رۆژی تر درێژ کردەوە ٠

ئا٠د٠ع

گـەورەترین پرۆگرامێکی بەرهەمهێنانە کـە وڵات بـەخۆیـەوە دی بێت ٠٠

ئەنجومەنی نەخشەدانـان لەکۆبونەوەی دووایـیدا کـە بەسەرپەرشتی مامۆستا صدام حسین جێگری سـەرۆکی ئەنجومـەنی سەرکردایەتی شۆڕشو سـەرۆکی ئەنجومەنی بـەرزی نەخشـەدانان پیشنیازەکانی پـروگـرامی بەرهەمهێنانی سـاڵی ١٩٧٥ی پەسند کـردو لە١-٤-١٩٧٥ تاوەکـو ٣١-١٢-١٩٧٥ پەیرەوئەکرێت ٠

ئەم هەواڵە لەلایـەن بەرێز طه الجزراوی ئەندامی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕشو سەرۆکی لێژنەی ئاراسـتـەکـردنی ئەنجومـەنی نەخشـەدانان بەئاژانسی وەنـگوباسی عیراق گەیشتو لەدووانەکەیدا وتی : کە بارەی دانـراو بۆ جێبەجێ کردنی ئەو پرگـرامە (٩٨٨) ملیون دینارە کە بەسەر هەموو جورە چالاکیەك دابەش کراوە ، لەوانە (١٨٥) ملیـون و ٥٠٠ هەزار دینـار بۆ کـەرتی کشتوکاڵیو (٣٩٢) ملیون دینار بۆ کەرتی پیشەسازیو (١٥٦) ملیون و سێسەد هەزار دینـار بۆکەرتی هاتوچۆو گواستنەوەو (١٨٨) ملیون دینار بۆ ئاوەدان و بینا کر دن ٠

لەلایەکی تریشەوە بەرێز طه الجزراوی وتی :- ئەمـە گەورە ترین پروگرامێـکی بەرهـەم هێنانە عیراق بەخۆیەوە دەیبینێت بەتایبەتی لەو رووەوە کە بـۆ (٩) مانگ دانراوە ٠

هەروەها باسی ئەوەی کـرد کە ئەم پروگرامە بایەخێـکی تەواوی بەچارەسەرکردنی ئـەو گیروگرفتو کەمـو کۆریانەی داوە لە پرۆژەکانی پێشخستنی نەتـەوەیی ٧٠-١٩٧٤دا دەرکەوتوون وەك کـەمی کەرەستەی بیناو کەمی کادیری تەکنیکی ٠

وە بەرێز طه الجـزراوی ئەوەی رون کردەوە کـە تاقی کردنەوەی سـاڵی رابوردوو وساڵەکانی تریش لە مەیـدانی نەخشە دانانو جێبەجێ کردنی پرۆژەی پێشخستندا یارمەتیێکی تەواوی دان بۆ دەست نیشـان کردنی ئەم پروگرامەی ئیسـتا کە هەنگاوێکی گەورەیـە بۆ ئەوەی پروژەکانی کە تا تیستا کراون بکەونە ئیشو بەرهـەم هێنانو بەرهەمیـان پتربێ ، وە لەبەر ئەم هۆیەش گرنگی بە پرۆژەی تەواوکـەر - تکمیلی - دراوە کە پەیوەندیان بە پرۆژە بەرهەمدارە ستراتیجیەکانیوە هەیە ٠

وەزیری دەرەوەی ئێـران لەوتەکەیدا وتی : ئێمـە زۆر بەوە شادمانین کە گەیشتینە ئەو ئەنجامەی گفتوگومان لـە پێناویدا کرد ٠

بەیاننامەی سێ قۆڵی نێوان عیراق وجەزائیرو ئێران

رۆژی سێ شـەممەی رابوردو لە پایتەختی جەزائیر دوکتور (سـعدون حمادی) وەزیری دەرەوەو (عبدالعزیز بوتفلیقـە) وەزیری دەرەوەی جەزائیرو (عباس خلعتبری) وەزیری دەرەوەی ئێـران ، بەیاننامەیەکی ناوکـۆیو نووسراوی کۆبونەوەی لیژنەی سیاسی ناوکوی چارە کردنـی گیروگرفتی نێوان عیـراقو ئێرانیان لە بەرروونـاکـی ئەو رێکەوتنەی جەزائیـردا مۆرکرد کە لە شەشی مانگـی مارتی رابوردودا بەسترا ٠

لە مۆرکردنی بەیاننامەکەدا ئەندامانی وەفدی هەرسـێ وڵاتو بالۆیزی عیراقو ئێـران لە جەزائیر ئامـادە بوون ٠ ئەمەش تەواوی بەیاننامـە ناوکۆییەکەیە :

● بە پێی رێکەوتننامـەی جەزائیر لە نێوان عیـراقو ئێراندا کە لە ٦ی مانگی مارتی ١٩٧٥ دا دەرچوە وئـەو نوسراوانـەی لـە دوای کۆبونەوەکانی بەغدا لـە ٢٠ی نیسانی ١٩٧٥دا مۆرکـران ، وەزیرانی دەرەوی عیـراقو ئێرانو جەزائیر لە ١٨ وەبـۆ ٢٠ی مایسـی ١٩٧٥ لـە پایتەختی جەزائیر کۆبوونەوە٠

وەزیرەکان ، ئەنجـامی کاروباری ئەو سێ لیژنەیەی بەرچاوخست کە بەپـێی پرۆتۆکولی تاران دروسـت بوونو پەیوەندیان هەیە بـە کێشانی سنووریو شـکانیو دیاری کردنی سـنووری ئاویەوەو دانانی چاودێـری لەسەر سنووری عیراقو ئێران

وەزیرەکان ، بۆیـان دەرکەوت کە کاروباری ئـەو لیژنانە ، لە هەموو قۆناخەکاندا بە رێکەوتنو هاوکـاری رۆیشتوەو لەبەر رووناکـی رێکەوتننامەی جەزائیردا بوون بۆیە توانیویانە ئەو ئەنجامانە بەدەست بێنن کە پێویسـت بوونو لەم رووەشەوە بـە پێخۆشحالیەوە دانی پیا ئەنێن کە : هەرسێ لیژنەکە بـە گورجو گۆڵی بەشـی زۆری ئەرکی سەرشانیان بەجـێ هێناوە ٠

دیسان ، لەم کۆبونەوەیەدا وەزیرەکان ، نووسـراوی کاروباری خۆیانو چەنـد نووسراوێکی فەنیان مۆرکردو بڕیاریاندا لیژنەیـەك بـۆ ئامادەکردنی هەموو نووسراوەکانی تر لە شێوەی رێکـەوتن وپرۆتۆکۆلدا پێك بێنـن کەبەوە ئیشوکاری لیژنـەی وەزاری سێ قۆڵی ئەنجام ئەداتو لیژنەکـەش بـۆ ئیشوکاری لە جەزائیرو تارانو بەغدا کۆبوونەوەکانی ئەکات٠

هەروەها وەزیرەکـان ، شادمانی خۆیان بەرامبـەر جێبەجێ کردنی دڵسۆزانـەی رێکەوتن نامەی جەزائیـر دەربری کە لە ئەنجـامی هەڵویستی راسـتی هەردوو وڵاتدابوە بەرەو دامەزرانـدنی پەیوەندی نوێو بەرهەم دارو درووست کردنەوەی بنەرەتی باوەر بون بـە پەیوەنـدی ئاسایی نێوانیانو تونـدو تۆڵ کـردنی برایـەتیو دراوسێیەتی نێوان هـەردوو گەلیانو لە وەش دڵنیـان هەمووبەرەو پێشەوە چونیك لەم رووەوە ئەنجامی بەسـودی ئەبێتو خزمەتی سـودی هەردوو گەلی برا ئەکـاتو سەربەخۆیی نیشتمانیو ئاشتی لە ناوچەکەو جیهـاندا ئەپارێزێت ٠

دیسان وەزیرانی دەرەوەی عیراقو ئێران سوپاسی گەرمی بەرێز سەرۆك (هـەواری بۆمدین)ی سەروکی ئەنجومەنی شوڕشو حکومەتی کـۆماری دیموکراتی گەلی جەزائیـرو بەرێز وەزیری دەرەوەی جەزائیر ئەکەن بەرامبەر ئەو رێزگرتنە برایانەیەی هەردوو وەفدەکەیان لەو ماوەیەدا لە جەزائـیر بوون کردوویانـە لەدوای مۆرکردنی بەیاننامەکە ، دوکتور (سعدون حمادی) وەزیری دەرەوە وتاریکیدا ، سوپاسی (عبدالعزیز بوتفلیقە) وەزیری دەرەوەی جەزائیری بەرامبـەر هەوڵدانی دڵسۆزانەی بـۆ گەیشتنی بەم ئەنجامـە بـە سودە کردو لە دوایدا وتـی : ئەم رێکەوتنە سەردەمێـکی نوێی برایەتیو هاوکـاریو دەست نەخستنە ناوکاروباری ناوخۆ ئەکاتەوە ٠

هەروەها (عباس خلعتبری)

لەبەر تیشکی درێژەدان بە ماوەی یاسای بەخشـینی گشـتی

پێویستە بایەخ بەم دوا دەرفەتە بدرێت

لەم رۆژانەدا ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش بۆ دوو مانگی تر ماوەی یاسای بەخشینی گشتی درێژکردەوە کە لە ١-٥-١٩٧٥ەوە دەست پێ ئەکات ، بۆ ئەو کوردانەی لە دەرەوەی وڵاتن ٠

ئەم هەنگاوەی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش ، دەرفەتێکی ترە بۆ هەموو ئەوانەی ، لەبەر هەر هۆیێك بێت ، تائێستا نەگەڕاونەتەوە سەر ئیشوکاریان ، بـۆ ئەوەی بە هەڵوێستی خۆیاندا بچنەوەو لەبەر تیشـکی ئەنجامەکانی گەڕانەوەی هەزاران هاونیشتمانی بۆ سەر دێهاتو ناوچەکانیان ، بینەوە ریزی نیشتمانیەوە لەسایەی دەسکەوتەکانی شۆڕشی پێشکەوتنو خوازو لەسایەی ئۆتۆنۆمی کوردستان بە سەربلندیو کامەرانی بژین ٠

ئەم درێژەدانە بـە ماوەی بەخشینی گشـتی ، جارێکی تر ، هەڵوێستی پاکو بێگـەردی ئێمە ئەداتە شۆڕش دەسەلمێنێ ، حەقیقەتی بەنەگۆڕی هەڵوێستی شۆڕش بۆ هەموو توانایێکی دڵسـۆزو راست لـەم نیشتمانەدا دەرئەخاتەوەو بە پراکتیکی لە هەڵوێستی بەرپرسیاری یەوە بەرپەرۆشی خۆی دووپات ئەکاتەوە بۆ چەسپاندنو پاراستنی یەکێتی نیشتمانی لەنێو وڵاتو لە نێو ریزەکانی گەلدا ٠

بێگومان سەرکەوتنی هێزە چەکدارەکانو سوپا دلێرەکەمانو جەماهیری گـەلی کوردمان و پاك کردنەوەی خاکی وڵات لە ئاژاوەنانەوەی دەستەیێك کـە خەریکی جێبەجێ کردنی پیلانـەکانی ئیمپریالیزم بوون لـە ناوچەکەدا ، هەلێکی لەباری درەست کـرد بۆ ئەوەی کۆمەڵانی گەلی کورد ئەرکی سەرشانی خـۆیان جێبەجێ بکەن لەمەیانی پاراسـتنی شۆڕشی ١٧ی تەمـوزو دەسکەوتەکانیو چەسپاندنو پێشخستنیدا ٠ دەزگاکانی حوکمی ذاتیو بەشداری کردن لە ئاوەدانکردنەوەی وڵاتو راماڵینی ئەو دواکەوتنە فراوانە کـە ئەنجامی باری نائاسـایی ناوچەکەیو یاخیبوونی سـەرکردایەتیە دەرەبەگیەتیەکەی دژ بـە بزوتنەوەی پێشکەوتوخوازی لەوڵاتدایە ٠

پارتی سەرکردە ، پارتی بەعسی سوشیالیستی عەرەب بایەخێکی گەورەی بەناوچەی حوکمی ذاتی داوە ٠ بەتایبەتی دوای سەرکەوتنی ئیرادەی شۆڕشو لەناوبردنی دەستەی یاخیبوو ، وە جارێکی تر بـە هەموو پروگرامو پلانی پێشخستنی ناوچەکەدا چووەوە ، ئەم پێداچوونەوەیەش ، ئەنجـامەی ئەو هۆچـۆنە تێکەڵاوبوونەوەی سەردانی ئەندامانی سەرکردایەتی قطـری پارتیو کۆمەلێك وەزیرو چەندین لێژنەی پسپۆر بۆ لە ناوچەکە ، کە سەرەنجام پێویستی بەوەکرد چارەسەرکردنێکی خێرای گیروگرفتەکانی ناوچەکە بکرێتو خزمەتێکی زۆری خەڵکی بکرێتو بەپەلە پروگرامو پلانی تایبەتی بۆ پێشخستنێکی فراوانی ناوچەکە دابنرێت ، بۆ ئەوەی راپەڕینێکی پیشەسازیو کشتوکاڵیو گەشتوگوزار هەموو کوردستان بگرێتەوە ، وەکو چۆن گۆڕانە بنەرەتیە شۆڕشگێرەکان هەموو وڵاتی گرتوتەوە ، هەروەها ئیشوکار بۆ هەموو کەسێك زامن بکرێت بۆ ئەوەی لە ماوەیێکی کورتدا ئاستی ژیانو گوزەرانی رۆژانەی گەلی کوردمان بەرزبێتەوە ٠

بێگومان ئەم هەنگاوانەی کە ناوچەی کوردستانی گرتوتەوە ، کەمترین دەسکەوتێکن بەلای شۆڕشەوە کـە بۆ گەلی کوردمان پێشکـەش بکاتو شۆڕشو پارتی سەرکردە دڵنیان لەوەی دەسکەوتو گۆڕانی داهاتوو زۆر لەمەی ئێستا فراوانترو سوود بەخشتر ئەبێتو تێکڕای وڵات بەردەوام پێشڕەو هەنگاو ئەنێت ٠

شۆڕش بڕوای بەوەیە کـەوا هەرگیز ناتوانێ ئامانجە ستراتیجیەکانی خۆی بێنێتەدی لـە دامەزراندنی کۆمەڵی سوشیالیستی دیموکراسیو یەکگرتوو ئەگـەر

پروانە ل -٧-

Institut kurde de paris

ڕووداوەکانی دەرەوە لە هەفتەیەکدا

حسن طوالبە

لەماوەی هەفتەی رابوردودا ،دوو رووداوی گرنگ کـــــە هەریەکەیان، بەقەدەر ئەهەمیەتی خۆیان کاری راســـتەوخۆیان کردۆتە سەر باری عـــەرەبیوجیهانی ، شایەنی ســـەرنجدانو لێ وردبوونەوەن .

● لە رۆژی ١٥ی ئـــــەمانگەدا ، بیرەوەری ٢٧ ساڵەی زەوت کردنی خاکی فەلەستین لەلایەن سایونیزمـــــەوەو پشتگیری ئیمپریالیـــزم رابورد٢٧ ساڵ لەمەوبەر ، خاکــــی فەلەستین زەوت کراو گەلەکەی دەربەدەر کرا . بێ گومـــــان سەرنج دانێکی خێرایی بـــەرووداوەکانی رابوردودا ، بــە ئاشکرا ئەوهویانە پیشان ئەدات کەرێگایان لە بەردەم ئـــــەم کارەساتەدا خۆش کردو هەرەگرنگەکانیان ئەمانەن :

- بە پێی شوێنی ستراتیژی خاکی فەلەستین لە نەخشـــەی وڵاتە عەرەبەکاندا ، هێزەکـــانی ئیمپریالیزم زانیان دروســـت کردنی دەوڵەتێ بۆ سایونیزمـــەکان لە وشوێنەدا ، دەرگـــای کەرت کردنی وڵاتە عەرەبەکان زیاتر فراوان ئەکات . چونکەیەکگرتن و یەکیتی وڵاتانی عەرەب هەرەشەی هەرەگەورە یە بۆسەر سودی ئیمپریالیـــــزم لە ناوچەکەدا .

- لەو کاتەدا کە بزوتنەوەی نەژپەرستانەی سایونیـــزم چاوی بڕیە فەلەســـــتینوویستی دەوڵەتێ لەوێ بۆ خۆی دابمەزرێنێ وئیمپریالیزم کـەوتەیارمەتی دانی بۆ ئەم مەبەستە حوکم راکانی ئەوسای وڵاتـــەعەرەبەکان جێگای متمـــانەو باوەڕی گەلەکانیان نەبون وبەمجۆرەش نەیان توانی لـــــە مستەوای مەسئولیەتی بەرپـــەچدانەوەی ئەو ... کێ کگرتنی بزوتنەوەی سایونیـــزمو ئیمپریالیزم کەیشتە ســـەر ئەنجامەی ئیسرائیل دروســـت بکات .

ئەمانە ، دوو هوی هـــــەرەدیارو گرنگ بون کە رێگایان لە بەردەم زەوت کردنی خاکـــــی فەلەستین دا بردەوەو ئەو دوو هویەو زۆر کارەساتی تر وایان کرد لە حوزەیرانی ساڵی ١٩٦٧ دا لە چەند لایەکی تریشـــــەوەولاتە عەرەبەکانی دەوروپشـــتی فەلەستین خاکیان لە دەســـــت بچێت وبکەونە ژێر دەســـــتی ئیسرائیلەوە ، بـــەلام راستیەكهەیە کە نابێت هەرگیز لە یاد بچێت ، ئەویش ئـــــەوەیە ،ئەوەندەی کارەساتی حوزەیران بۆ رژێمە کەرت کەرتەکـــــانیوڵاتە عەرەبەکان شکاندن بوو ، لە هەمان کاتدا ، شــــــکاندنیعەقلیەتی خۆ بەرل زانینی ئەو حوکم رایانەی عەرەب بووکەلای گەلەکانیان جیگای باوەڕ نەبوون دیسان هاندەری جەماوەر بووبەرەو شکاندنی ئەو تەوقـــــەی فەرمانبەرەکانی عەرەب لەسەری دا نابوون ، گەلی فەلەســـــتین ئوسلوبی تێکوشانی چەکدارانەیهەڵبژارد وەك ئاکە رێگایــــەك بۆ ســـــەندنەوەی مافـــی زەوتکراوی خۆی ولە مەشدا هەمو گەلانی ئازادیخوازی ناوچەکـــە« بەگەلی کوردیشەوە » وهەمو بزوتنەوە رزگاریخوازەکــــانیدنیــــــا پشتگیری خـــەباتی چەکدارانەی گـــەلی فەلەستینئەکەن ودژی هەمو هەولـــــو تەقەلایەکن کە بەمەبەستی لـــەناوبردنی ئەوبزۆتنەوەیە لەلایەن هەندێ رژێمی کۆنەپەرســـتوسایونیزمی جیهانیو ئیمپریالی ئەمەریکاوە ئەدرێت .

ئەوەی شایانی دەســـــت بۆکێشانە ئەوەیە لە رۆژی ١٥ی ئایاردا ، جەماوەری فەلەستین، بەتایبەتی هێزە چەکدارەکـــانی بزوتنەوەی رزگاریخوازی لـــەناو فەلەستین داتێکوشـــــانی بەگژدا چونی دوژمنەکانیـــــانزیاتر فراوان کردو ئەوە بو لەو رۆژەدا فیداکارانی فەلەســـتینئازایانە پەلاماری چەنــــــدان دەزگاو دامەزراوی عەسکەریدوژمنیان لە « تەلئـــەبیب » و « قودس » و « رام اللـــە »داوهەر لە هیرشێکیاندا بۆ سەر دامەزراویکی عەسکەری لـــــەنزیك « تل ئەبیب » زیانێکی وایان داکە خۆی لە ملیونەهـــالیرەی ئیسرائیلی ئەدا ئەمـــە سەرەرای ئەو خۆپیشـــاندانەجەماوەریەی زۆر لایفەلەستینی گرتەوە .

وە لەولاتە عەرەبەکـــاندا ،پارتی و هێزە پێشـــــکەوتو خوازەکان لە شاری «تەرابلس»لە لیبیا ، کۆڕێکیـــان دەربارەی فەلەســـــــتین بەبۆنەی ١٥ی ئایارەوە رێکخست ، لـــــەو کۆڕەدا ، وەفدی « پارتی بەعسی سۆشیالستی عەرەب » ئـــەوەی ساغ کردەوە کە رێگای بـــەرەوزرگاری فەلەستین ، رێگـــای یەکیتی عەرەبەو پێویستە باوەڕبخرێتە ســــەر ئەوەی هەموو کاریك لەم قۆناخە دا ، ئامانجیستراتیژی رزگـــاری تەواوی هەموو خاکی زەوت کراو بێت .

● **رووداوی دووەمی دەرەوەلەم هەفتەیە دا ، ئەوەیە : لــە کاتێك دا ئیسرائیل لەسنوروی خواروی وڵاتی لوبناندا حۆی بۆ دەست درێژیەکی نوێ بۆ سەرلوبنانو هێزەکانی بزوتنـەوەی رزگاریخوازی گـەلی فەلەستین کۆئەکاتەوە ، وڵاتی لوبنان روو بەرووی گیروگرفتێکی تونـــدوئاڵۆزبوە ، کە گەیشتە ئـەوەی وەزارەتەکەی (رشید الصلح)ئیستیقالە بدات ،**

ئەمە لە کاتێکدا کە « حیزبی کەتائب »ی راست رەو لـــــە لوبنان بەردەوامە لە جموجوڵی گومان لێ کراوانەی بە مەبەستی ئاژاوە نانەوەتێك دانی ریزی نیشتمانی وڵاتی لوبنـــــــان هەڵوەشاندنەوەی حوکومەتەکەی« الصلح » ئەو کێشەیە شـــی دروست کردوە کە ئەبێـــــــتوەزارەتێك دوای ئەوبێت هەموو لایەنەکانی پەرلەمان « کـــــەحیزبی کەتائب »ی راســـــت رەویشی تیایە لێرازیبن ، لــەکاتێك داهێزە نیشتمانیەکـــان داوای دور خستنەوەی ئـــــەو« حیزبەگومان لێ کراوە» ئەکەن کەئەمە رێگایە بۆ پان کردنەوەیهەوڵی ئاژاوە نانەوەی .

ئەمەریکاو هاوکارەکانی پاش کارەساتی هیندوچین

نیزیکترین هاوکازەکـــانی ئەمەریکا لە ئەوروپا ،نیگەرانی ئەو بەلاو نەهاتیەن کە لـــەم دوایانەدا داوێنگیری سیاسەتی دەرەوەی ئەمەریـــکا بوە . بەپێی توانای خۆیان هەوڵیش دەدەن ئەوەندەی بۆیان بکرێ یارمەتی ئەمەریکا بدەن ..

وەك هەواڵدەرەکـــــانی ئەسۆشیێتدپرێسو رۆیتـــــەر رایانگەیاندما وەیەك لەمەوبەر لە نیزیکی (دوبلین) پایتەختی ئیرلەندەی خواروو لە نێـوان وەزیرانی دەرەوەی (٩) وڵاتی ئەوروپایی کە بریتی بوون لـــە وڵاتەکانی ئەڵەمانیای رۆژ ئاوا ، فەرەنسا ، ئینگلیستان ،ئیتالیا ، بیلژیك ، هۆڵەندە ، ئیرلەندە دانیمارك ولوکزامبـــوورك کۆبوونەوەیەك پێك هـــات

لە سەرەوەڕا وانیشـــــان دەدرا کە گوایا بەشــــێوەی حەوتوویەك حەســـانەوەی ئینگلیزی ئێك کۆبوونـــەوەو تەنیا بۆ رابواردن هاتوونــــە ئەو شوێنە . بەلام بەڕاســـتی بۆ لیکۆڵینەوەی سیاسـەتی ئەمەریکا پاش شــــکانی حکوومەتە دەســــنێژەکانی سایگۆنو کەمبـــــودیا ، کۆبوونەوەیەکی بەیـــەك باسی شـــکانی سیاسەتی کیسنجر وەزیـــری دەرەوەی ئەمەریکایان دەکرد . رووخانی رێژیمی کەمبودیا ، تەســـلیم بوونی ریژیمی سایگـــون ، چارەسەرنە بوونی گیروگرفتی رۆژ هەڵاتی ناوەراســـت سەرەرای هەوڵو تەقەلای زۆری کیسنجر ، هەڵویستو رێبازی دەوڵەتی پورتوگال بـــەلای چەپ دا ، ناوەرۆکی بـــاسو لیکۆڵینەوەی وەزیرانی دەرەوەی(٩) وڵاتی ئەورووپابوو .

لەو کۆبوونەوەیەدا هاتنەسەر ئەوباوەڕە کونفرانســـی سەرۆکی دەوڵەتانی پەیمـــانیناتۆ کە جیرالد فـــــــورد سەرکۆماری ئەمەریکا رایگـــەیاندوە ، پێویستە ببەستریٚ لانی کەم هەرلە بەرئەوە کــــەنیشانی بـــدەن یەکێتـــی پەیمانی ژووروی ئەتڵەنتیـــكهێشتا بەردەوامەو کاری خۆی درێژە پێ دەدا . تەنانـــەتبریاریان دا کـــەپــــاش ئەوکۆنفرانسە لە مانـــــگیتەمووزدا کۆنفرانسیکی تریش پێك بێنن .

پاش کۆ بوونەوەکە بـــەهەواڵنوسەکانیان راگەیانـــد کە دۆخی نێو نەتەوەیـــــیئەمەریکا ئەوانی نیگـــــەران کردوە . دەیانەوێ هەرچۆنیکیبێ یاریدەی ئەمەریکا بـــدەن کە تووشی تەنگو چەلەمـــەیزیاتر نەبێ .

(٩) وەزیــــری دەرەوەیوڵاتەکانی ئەورو پاکـــــەلە (دوبلین) کۆببوونـــــەوە ،لەبارەی یارمەتی بەڤیتنـــامی ژووروو خواروو قسەیان کرد. بەڵام لایان وابوو یارمـــــەتی بەڤیتنامی ژووروو لەو هەلومەرجەدا لەلایەن ئەمەریکـــاوە پێشوازی لێ ناکرێ .

دیپلوماتیکی ئەو روپـــاییپێش کۆبوونەوەی دوبلـــین گوتبووی : « پەیمـــــــانیئاتلانتیك هەردەمێنـــــی وقازانجی ئەمەریـــــکا لـــەئەوروپا ، زۆر لە قازانجـــی ئەمەریکا لە خـــوارووی رۆژـهەڵاتی ئاسـیا پترە . ئیســـتا پاش ساڵەهای ساڵ بـــــۆهەوەڵین جار گومان ودوو دڵی لە سیاسەتی ئەمەریـــــکادادەبیندرێ . ئەوروپاییـــەکان دەبێ لە روانگەی قازانجـــیخۆیانەوە تەماشـــای دۆخو رووداوەکان بکەن . »

ئێستا بۆ دەوڵەتی ئەمەریکائەو مەسەلەیە هاتۆتە گـــۆڕی کەداخوا تیئوری« دومینو».(١)کە لە ئەوروپا کەوتۆتە ســـەر زارو زمانان وەراست دەگەڕێ.

لەحەوتووی رابــــردوودا کیسنجر لە وەڵامی پرسیاری هەواڵنوسەکاندا ناچاربـــــووبێ لە تیئوری « دومینو » بنێ

نووسینی شیروان

هەرچەندە وەزیـــری دەرەوەی ئەمەریکا زۆری هەوڵدا کـــــە دەوڵەتەکانی هاوکارو هاوپەیمانی خۆی لە بارەی وەراست گەرانی تیوری « دومینــــو » دڵنیا بکا ، بەڵام لە قسەکانی کیسنجر وادەردەکەوت کە لـــە بارەی تایلەندەوە تیئـــــوری « دومینو » وەراســــــــت دەگەڕێ .

ئیستا ئیتر کە مبۆدیـــــاو ڤیتنام بۆ ئەمەریکا جێـــــگای باس نین . بەپێی تیئـــوری دومینوولاتەکانی تریخوارووی رۆژ هەڵاتی ئاسیا یەك بـــە دوای دەرۆن . زۆر لـــــە دیپلوماتە بەرزەکانی واشنگتون ئەوبیرورایە دەسەلمێنن ، بەلام لە هێندی بیروڕای تریش ئەم رۆژانە لە ئەمەریکا دەبینرێـــن کە لایان وایە پاش رووداوی ڤیتنامو کەمبودیا تەنیـــا وێ دەچێ نەتەوەکانی ئاســـــیا پێوەندی خۆیان لەگـــــەڵ ئەمەریکا دەستکاری بکەنەوە . رەنگە چەند دەوڵەتیــــــش هێزی چەکداری خۆیان بـــــە هێز تربکەنو پتر لە رابـــردوو پێکەوە هاوکاری بکەن

هێندێ لـــە دیپلوماتەکانی ئەمەریکاش لە وەنیگەرانن کەسەرکەوتنی شۆرشگێرەکـــان لە ڤیتنامو کەمبۆدیا دەبێتـــەهۆی توندبوونی تێکۆشـــانو چالاکی شۆرشــــگێرەکانیتایلەندو مالیزیا .

ژاپۆنیـــش لەم نـاوەداوەنەبێ لە بارەی رووداوەکانی خوارووی رۆژهەڵاتی ئاسـیادازۆر دڵنیابێ . نیگە رانـــی ژاپۆن لە وەدەردەکەوێ کـــەدوو حەفتە لە مەوبــــەر وەزیری دەرەوەی خـــۆی ناردەواشنگتون تا لەوە دڵنیابێ کە کۆنگرەی ئەمەریکا قـــەولوقەرارەکانی خۆی لە ئاســـت ژاپون هەڵ ناوەشێنێتەوە .

دیپلوماتەکانی ئوستـرالیـالایان وایە گۆرانێکی گـــەورە بەسەر ئاسیا دانایە . ئـــەوان دەڵێن سیاســـەتی دەرەوەی ئوسترالیا مەودایـــــەکی بەرفراوانی هەیە . فیلیپین کە لە ئاسیادا نیزیکتـــــرینهاوکاری ئەمەریکایە دەیـــەوی سیاسەتی خۆی دەســـتکاریبکاتەوە . تایلەند بە راستەو خۆ پاش ڤیتنامو کەمبودیـــا ئەوتۆتە بەر مەترســـــــی شۆرشگێرانی ئەم وڵاتە ، زۆربەچالاکی هەوڵ دەدا کە بـــۆ لای سیاسەتی بێ لایـــــەنی بگەرێتەوە ، مۆڵەتـــــی داوە بە ئەمەریکا کە تا ١٠ مانگی ترهێزەکانی خۆی لەم وڵاتــــە بەرێتە دەری . هێنـــدێ لـــەدیپلوماتەکانی ئاسیایی لایان وایە ئەو مۆڵەتەپێش رووخانیرێژیمی سایگون بوە . ئێستا ئیتر دەیەوێ زۆر بەخێرایــــیئەمەریکا پێگە عەسکەریەکانی لە تایلاند بگوێزێتەوە .

وەك دەبینین سەرکەوتنینیشتمانپەروەرانی خـــــواروی ڤیتنام وەزعێکی ئەوتۆی لـــەخوارووی رۆژ هەڵاتی ئاسـیا داپێك هێناوە کە لە لایـــەكدەوڵەتانی سەربە ئەمەریکـــــا وپشت ئەستوور بەبێگانـــــەناچارن سیاسەتی خۆیـــــــان دەستکاری بکەنەوەو بۆیـــــاندەرکەوت کە چەك وپـــــارەی ئەمەریکایی ناتوانی ئـــــەوحکوومەتانە لەبەر تەوژمــــــی لافاوی بێزاری گەل رزگـــاربکا کە لە دژی گەل ونیشتمانی خۆیانن وپشت بە ئیمپریالیزمدەبەستن ، لەلایەکی تریشەوە ئەوهیواو ئومێدەیان لە دڵـــی گەلانی ژێردەستو بەشخوراو وتیکۆشەر دا بەتین کرد کــــە گەیکی بۆ ئازادیو رزگـــاری ومافی رەوای نەتەوایەتی خۆیخەبات بکـــاو لە پشتیوانی وڵاتی سۆشیالیستی کـــەڵکوەربگریو بیروڕای پێشکـــەوتنخوازی جیهان لەگەڵی بەبێ،هەرسەردەکەوێ .

(١) تیئوری دومینو ئەوەیەکە ئەگـــەر لە دیواریـــك خشتەیەك بێتـــــە دەری خشتەکانی تر یەك بـــەدوای یەك دا دێنە دەری ودیوارەکەدەروخێ . هەروەهـا ئەگــەر ئاڵقەیەك لە زنجــــیرێكپساوهاتەدەر ، ئاڵقەکانی تریش دێنە دەرێ .

هیندێك ژمارەی شەڕی دووهەمی جیهانی

لە هەفتـــەی رابردووداتەواوی مرۆڤایــــــــەتی پشکەوتنخواز تێ پەڕبوونی ٣٠ساڵەی شکانی فاشـــیزمو سەرکەوتنی وڵاتانی هاوپەیمانیبەسەر ئەڵمانیای هیتلـــەریو ژاپۆنی میلیتاریستی دا جێژن گرت .

مێژووی مرۆڤایەتی هەرگیزشەڕی وا خوێناوی بەخۆیـــەوە نەدیوە . شەڕی دووهـــــەمیجیهانی ٦ ساڵی درێژە کێشا . لە هیچ شەڕێك دا ئـــەوەنـــدەخەڵك نەکوژراو ئەوەنـــدە وڵات وێران نەبوون . تەنیـــانەتەوەکانی وڵاتانی ئەوروپـــا دوو ئەوەنـــدەی تـــــەواویشەڕەکانی ٣٥٠ ســــاڵ لە وەوبەریان خەڵك لێ کـــوژرازەوی ٤٠ وڵات راستەوخــۆ بوو بە مەیدانی شەڕو وەبـــەرپەلامار وبومباران کەوت ، ٦١ وڵات لە شەڕی دووەمی جیهانیدابەشداربون کە (١٧٠٠)میلیون کەسیان خەڵك هەبوو کـــە ٨٠٪ی دانیشتوانی دنیـــای دەگرتەوە (١١٠) میلیون کەسچەکدار کرابوو . لە جیهاندا تەنیا ٦ وڵات بە ئاشـــــکراوبەچەشنی (شکڵی) بێلایەن مابوونەوە .

هەموو کــــەس دەزانێفاشیزمی ئەڵمانیا راستەوخـــۆ شەڕی دووەمی جیهـــــــانیهەڵگیرساند . تاوانی ئـــــەو شەڕە وئەو هەموو وێرانیـــــەبە گشتی دەکەوێتە ســــــەر ئەســــتۆی ســــــیستمیسەرمایەداری . سەرمایەداری ئەڵمانیا بوو هیتلەری بـــــەحکوومەت گەیاند . فاشـــیزم بەجێ گەیەنەری ئامانجـــــیمونوپولەکان بوو .

مونۆپوڵەکانی پیشە سازیئەڵمانیا بودجەی پیشەسـازی چەکی هیتلەریان دابین دەکردتەنیا ساڵی ١٩٣٣ ،٣٠ میلیون مارك لە لایەن مونوپولەکانەوەبۆ پیشەسازی عەســــــکەری تەرخان کرابوو . لە شـــەشساڵی پێش شەڕدا ٩٢ ملیارد مارك بۆ بودجەی عەسکەریداندرا . ئەگەر لە ساڵەکـــانی پێش شەڕدا کارخانـــــەی« گروپ » بە هـــۆی دژواری وگیروگرفتی ئابووریەوە هیـــچقازانجی دەست گیرنەبو ، وە داهاتی نەمابوو ، لە ســـــاڵی١٩٣٤ تا ١٩٣٩ نزیکـــــەی ٣٨٠ میلون مارك قازانجـــــیوەگیر کەوتبوو . قازانجـــــی کارخانەی پۆلاسازی لە مـــاوەیساڵەکانی ١٩٣٣ - ١٩٣٧ دوو ئەوەندە زیادی کرد بـــــوو .قازانجی کونســـــیرنی (١) پیشەسازی « مانیسمان » لـــە(١٩٣٣) وە تا ١٩٤٠ پێنـــــج ئەوەندە زیادی کــــــردبوو .مۆنوپولەکانی ئەمەریکا یـــەك میلیـــــــارد دولاریان لـــــەپیشەسازیی ئەڵمانیادا وەکار خستبوو .

کارخانە گەورەکـــــانیبەریتانیا بەدەستەبەری بانکی ئینگلیز کەرەستەی خـــــاویستراتیژیان بە ئەڵمـــــانیای هیتلەری دەدا . لە کۆتایـــــیساڵی ١٩٣٤ دا بانکی ئینگلیز ٧٥٠ هەزار لیرەی ئسترلینگیبەقەرز دا بە بانکی ئەڵمانیـــا . فاشیزمی ئەڵمانیا بـــــە رەزاوویستی ئیمپریالیستەکانی تـــر خۆی بۆ پەلاماردانی رۆژهەڵاتئامادە کرد . ســــاڵی ١٩٣٩ پەل هاویشتنی هیتلەر دەستیپێکرد . ئەیلوولی ســـــاڵی

- جەمال ئامادەی کردوە -

١٩٣٩ پولونیا لە لایــــــەنلەشکری ئاڵمانیاوە پەلاماردراو شەڕی دووەمی جیهـــــانی هەڵگیرسا .

دوای ٨ مانگ دەســـــتپێکردنی شەڕ ، دەوڵەتـــــی ئینگلیز فەرەنسا بە گوێرەی پەیمانی « میونیخ » دژی هیتلەر شەڕیان دەست پێکـــــرد . دەوڵەتی فەرەنسا ١١٠ تیپـــی عەسکەری لە شەڕی دا بـــوو . ئینگلیز پێنج تیپی لە باشترین سوپای وڵاتانی موستەعمەرەبۆ مەیدانی شەڕ ناردبوو . لەشکری ئەڵمانیا بــــــەدەرفەت هێنان لە چــــالاك نەبوونی ئەفسەرانی ئینگلیزوفەرەنسا ، زۆر بە گورجـــی پاش زەبروەشانــــدن لـــــەفەرەنساو دانیمارکی گـــــرت وبەرەو نەرویج رۆیشـــــت .بەلجیکاو هولەنـــــــدیو لوکزامبورگیشی داگیر کـــــرد .دانیمارك بە رۆژێـــــــكو هولەندە بە پێنـــــج رۆژ ،بەلجیکا بە ١٩ رۆژ فەرەنســـا بە ٤٤ رۆژ گیران .

لە مانگی نیســـــــانوحوزەیرانی ســــــاڵی ١٩٤١ ئەڵمانیا یوگسلاڤیاو یونـــــانودورگەی « کریت »ی گرت . لە لەشکری ئەڵمانیای فاشیستلە پولونیا ٤٤٣٠٣ لە فەرەنسا ١٥٦٥٠١ ، لە یوگوســـــلاڤیاویونان ١٢٢٠٧ کەس کـــــوژاو وبریندار هەبوو . لە ژووروی ئەفەریقا لە گرتنی دانمـــــارك ونەرویـــج ، لە ئاتلانتیـــك ،لە بومبارانی شــــــــارەکانی ئینگلتەرە دا فاشیزمی ئەڵمـــانتا ٢٢ی حوزەیرانی ســـــاڵی ١٩٤١ نزیکەی ٣٠٠ هـــەزارکەسی لێ کوژرا بـــوو . لـــــە ئابی ساڵی ١٩٤٠ دا ئەڵمانیـــابومبارانی شارەکانی ئینگلیزی دەست پێ کرد . پتر لـــە دووهەزار ودوسەدد فرۆکە لـــەو پەلامارەدا بەشدار بوون . لـــەماوەی قۆناخی هەوەڵی شەڕی دووەمی جیهانی دا فاشـــیزمیئەڵمان هێزی خۆی پەرە پێدا ، خۆی ئامادە کرد کە پەلامـــارییەکەتی ســــــوویێتی بدا . ئەیلوولی ساڵی ١٩٤٠ لەگـــەڵئیتالیا وژاپون لە بارەی بەش کردنی جیهان بەپێی هەریمــــینفووز پەیمانی بەست .

حکوومەتە ســـەر بــــــەفاشیزمەکانی فینلاندو لومانیـــا وهەنگاریا وسلوڤاکیاو ئیسپانیاوبولغاریاش لەگەڵ ئەوپەیمانە کەوتن . لەو ماوەیەدا فاشیزمیئەڵمان تەواوی کانگـــــــاو سەرچاوە بەرهەمیەکانی وڵاتانیداگیرکراو وژێر دەســـــــتی ئورووپای خستە بەر دەستەلاتیخۆی . لە باری عەســـــکەریو **ئابوریەوە خۆی بەهێز کرد** .هێزیکاری وڵاتانی داگیرکراوی بە زۆری بەکار دەهێنا . لـــــەکانوونی یەکەمی ساڵی ١٩٤٠ دا ژمارەی ئەو کریکارانەی بەدیل گیرابوونو بۆ ئەڵمانیایان هینابوون گەیشـــــــتبووەمیلیونیكو ٣٠٠ هەزار کەس .

بەرهەمی کەلو پــــــەلیعەسکەری وشەڕی فاشیزم لـــە ساڵی ١٩٤٠ دا لە چاو ســـاڵی١٩٣٩ ســــــەدی ٧٦ زیادی کردبوو ، لە چاو ساڵی ١٩٣٣ ،٢٢ کەرەت پتر ببوو . بێجگە

بڕوانە ل -٧-

هاوکاری عێـــراق ومیسر

لــــــە گرنگتـــرین رووداوەسیاسیەکانی جیهـــانی عەرەب لە هەفتەی رابوردوودا ، بەیەك گەیشتنی عیـــراقو مصر بوو، کەوا کۆمەڵێك هـــــۆو رووداوزەمینەی بۆ خۆش کـــرد بوو ، لە وانە :

یەکـــــەم : تێکەلاوبوونەوەیخوێنی سەربازانی عیراقو میسر لە قەراخ کەنالی سوێس لـــــەشەری ئۆکتوبەر دا .

دووەم : سەر نەگـــــرتنیجمۆجۆڵی کیسنجر ، هەروەك عیراق بۆی چو بوو .

سێیەم : بـــەرز بونەوەی ادەی خۆگیــــــف کردنی زەیونیزمو ئیمپریالیزمی جیهانی .

ئەمانەو هەڵویستی مەبدەئیعیراقو سوریونی لـــــەبەر پاراستنی یەکگـــرتنی عەرەبوبەیەوکردنی ریزەوێکی شورشگیرانە بۆ پاراستنی شۆرشی عەرەب وەکو بەشێکی شۆرشی جیهان دژی ئیمپریالیستەکان ، ئەوەیەك گەیشتنە زەمینەیێکی لەباری دروست کرد بو .

ئاشکراشە بەیەك گەیشـــتنو یەکگرتنی عەرەب مەســـــەلەی دروشمێکی جەماهیری نیـــــەوبەس ، بەڵکو کاریکی مێـــژوییگرنگە بۆ هێنانەدی تەکاملـــــیئابووریو هاوکاری عەسکەریو پەیەکردنی ریزەو سیاســـە-

بڕوانە ل ٧

ئالاسکا

ئەنوەر کەریم صالح

ناوچـــەیەکی بەفراویـــــنەئەکەوێتـــــە بەشی ژوروی زەمینەوە لە بازنگەی قوتبــــیژوروودا ، ئیستا کە بەپارچەیەك لە وڵاتی ئەمەریکای یەکگـــرتوداتە نرێت .. روژ هەڵاتی وڵاتی کەنەدای گرتۆ تەوەو لـــــە رۆژئاواوە کە وتۆتە ژوروی دەریای سەهۆڵینی ژوروو .. وە گەرووی (بیرنج) لەگـــــەڵ سیبریا دا ئەیان کات بە دوو بەشەوە ..

ئەم وڵاتە هەمیشە بەفراویە ، لە دۆڵەکانی خواروی وڵاتەکەدا کەمێك رەشەزەوی ئەبیندرێت .. لە ساڵی ١٨٦٧ دا پارچەیەك بووە لەوڵاتی روسیای ئیستا .هەر (فدان) یك لەو خاکە بە دوو (سنت) فروشراوە ..

لە وولاتەدا گوێرەکـــەی ئاوی ئەژیو راویان ئەکرێ ، تامـــی گۆشتی خۆشەو پیستەکـــەشی بو بەرگ نەرم ونیانە .. لـــە زۆر شوینی ترەوە بەتایبـــەتی ئەچوون بۆراو کردنی حـــوتو گوێرەکەی ئاوی .. لە ئەنجامداراوکردنی تیا قەدەغە کــــــرا وریگایان لە وپاپۆرە راویـــانەبەست کە ئەیانویست بچن راوی تیا بکەن ..

لە ساڵی ١٩١١ روســـــیاوئەمەریکاو بەریتانیاو ژاپـــــۆن لەسەر ئەوەرێکەوتن کە هـــەرخەڵکی ناوچەکە خۆی راوی تیا بکات ..

لە سەرەتاوە نزیکەی ســـێ

بڕوانە ل -٧-

institutkurde.paris

قانیع شاعیری کوردەواری و بانگ دەری ئازادی یە

ـ گوشاد ـ

بەبۆنەی دە ساڵەی کۆچی دواییەوە :

ئەگەرچی ئەم باسە چەند ووشەیەکە لە مشتی خەروارێك ، بەڵام با دەرگایەك بێ بۆ ئەوەی لە دووا رۆژ زیاتر لە شیعرەکانی ـ قانیع ـ بکۆڵرێتەوە ٠٠ لێکۆڵینەوەی دورو درێژی دەربارەی بنوسرێ ، جا لەبەر ئەوە ویستم لە ئاست ئەو راستیانەی ئەم شاعیرە هەستی پێ دەکەم ٠٠ دەری ببڕم‌و خۆم لەم ئاستە کڕ نەکەم ، ئەگەر چاوێك بە هۆنراوەکانی خوا لێخۆشبوو ـ قانیع ـی چاونەترس بخشێنین ، گەلێ راستیمان دەربارەی واقیعی میللەتەکەمان بۆ روون دەبێتەوە ٠٠ قانیع پێشەکی خەمخۆرێکی بێ پەروای میللەتە رەنجدەرەکەی بووە ، بۆیە هۆنراوەکانی بەهیچ کلۆجێ لەناو جەرگەی کوردەواری جیانە بووتەوە ، بەڵکو وەك نیشتمان پەروەرێکی راستەقینە بەبێ ترس بانگی میللەتەکەی کردووە بەرەو پێشکەوتن‌و خەبات کردن ، لە پێناوی مافەرەواکانی بۆیە دەبینین ، سەرەتای دیوانەکەی بە شێوەن بۆ نیشتمان دەست پێ دەکا ودەڵێ :

بۆ حەلالە ماڵی من ؟ یا بۆچی فەرزە کوشتنم ؟
دەك خەجالەت بی درێژن چون وەها پیلان ئەکات ٠

هەروەها شاعیر زۆر بەجوانی لە زۆربەی هۆنراوەکانی توانیویەتی وەك کامیرایەکی بێ فڕو فێڵ وێنەی دەورو بەری بگرێ‌و کە لە هۆنراوەکانی (ئازاری دەروون ، ئەگەر مردم ، ئیش کردن ، چۆن نەگریم ، چەژنی نەورۆز ، زستان ، بەهار بەشێوەیەکی زۆر جوان بانگی کورد دەکا بە تایبەتی لەزستان کە دەڵێ :

ئەی وەتەن زستانی ساردت وەك هیوای کوردانمە،
رووت‌و قووتی دارەکانت وەك گڕۆی لاوانمە

هەمدیسان شۆڕە سوارێك بووە لەبارەی کۆمەڵایەتی‌و زانینی دەروونی مرۆڤی کوردو ئاگاداری دەربارەی ئەو دەردو مەینەتانەی کە ئەو میللەتەی ئاوارە کردووەو دەستە پاچە خستویەتی‌و دەڵێ :

سێ نەخۆشی کەوتە دونیا هیچ دەواو چاری نیە
کبر یەك ، بەرتیل دوو ، سێ موخلیسی پارەو دینار

دیسان لە هۆنراوەیەکی تر دەڵێ :

مەنعی پێشکەوتن ئەکەن لەم خاکمانە چوار گرۆ
خان یەك ، سەردار دوو ، بەگزادە سێ ، ئاغا چوار
نایەڵن بۆ خۆم رەحەت بم سەربەخۆ تاوێ بژیم
ئەجنەبی یەك ، مامە دوو ، ئەفتاعی سێ کوخا چوار

هەروەها لە شیعرەکانی (ئەی فلس‌و ئەم قەرنەو هەندێ کچ‌و سێ سێو ، چوار چرای کۆمەڵایەتی ٠٠٠٠) زۆر بەرێك‌و پێکی چۆتە ناو دەروونی باری کۆمەڵایەتی دوواکەوتوو ٠٠ « جگە لە دەربڕینی ئەو هەموو نهێنییانەی کە لە دەروونی رەنجدەرانی گەلەکەی دەخولایەوە ٠ تاکو بەوەسیەتیش گەلێ ئامۆژگاری جوان جوانی بەجێ هێشتووە بۆ هەموو لاوانی نەتەوەکەی بۆ ئەوەی ئەوانیش لەسەر رێگەی راستی لانەدەن کە لە هۆنراوەی وەسیەت بۆ رۆڵەی کوردم دەڵێ :

رۆڵە وەسیەت بێ کەمردم سەیری ئەم ئەشعارەکە
هەفتەیێ جارێك تەماشای شۆوری ئەم گوفتارەکە
بابی خۆت رەفتاری چۆن بوو تۆش هەر ئەورەفتارەکە
روو لە ئەزانجی عموومی‌و پشت لە خاوەن پارەکە

هەروەها ـ قانیع ـ بەهەموو دەشت‌و دەری ووڵاتەکەی‌و وورشەی چیمەن‌و قوڵپەی کانیاو هاژەی قەلبەزو چریکەی بولبولی رەنگاو رەنگی سروشتی ئەم کوردستانە هۆنراوەی جوان جوانی ووتووە، وەهەروەها دەستێکی باڵاشی هەبووە ٠٠ لەدانانی شیعری ـ دەمەتەقێ ـ بە جۆرێکی ئەوتۆ توانیویەتی گەلێ رووی زاماری دوواکەو تووی تیماربکا کە دەتوانرێ بە شێوەی نواندن نیشان بدرێن ٠٠ با پێش ئەوەی کۆتایی بە باسەکە بهێنم نموونەیەك لەکەلە پۆپەی هۆنراوەکانی بهێنمەوە کە نموونەی بەجەرگی‌و مەزنی کۆڵنەدەری رێگەی خەبات بەدیار دەخات کە لە هۆنراوەی ـ بەندیخانە ـ دەڵێ :

ئاخرین ماڵی ژیانم ، کونجی بەندیخانەیە
ئەم کەلەپچە مەرهەمی زامی دڵی دێوانەیە
زۆر دەمێکە چاوەڕوانی زرەی زنجیر ئەکەم
سەیری ئەم زنجیرەکەن وەك زێوەری شاهانەیە

دیسان دەڵێ

گەرچی دوژمن وا ئەزانێ من بەدیلی لاڵ ئەبم
باش بزانێ کونجی زیندانم قوتابی خانەیە
بیری ئازادیم لە زیندانا فراوانتر ئەبێ
قوڕ بەسەر ئەو دوژمنەی هیوای بە بەندیخانەیە

★ لێرەدا کە باسی ـ قانیع ـ دەکەم تەنیا ـ دەربارەی ئەو کتێبە شیعرەیە کە لەم دووایییەدا چاپ کرا لە ژێر ناوی ـ نامەی قانیع ـ وەهەروەها کە دەست نیشانی چەند هۆنراوەیەکم کردووە ، وەنەبێ ئەوانە جوان بن وبەس ٠٠ نەخێر تەنیا بەڵکو لێدوان‌و چاوپیا خشانێکی سەرپێییە ٠٠!!

لەبیرەوەری نەجمەدین مەلا دا

« فەرەیدوون عەلی ئەمین »

ـ مامۆستا نەجمەدین مەلا ـ

ئەم بەهارە ، سیانزدە ساڵ بەسەر کۆچی دوایی مامۆستا نەجمەدین مەلادا تێپەڕ دەبێت، وەختی خۆی هێشتا مامۆستا لە ژیاندا بوو ، لە رۆژنامەی « ژین »دا ، ووتاریکم لەسەر نووسی ، لەو وتارەمدا بەپێی توانا لە کاروکردەوەو خزمەتەکانی دوابووم ،ئێستاش لە بیرمە کە بۆ یەکەم جار دوای ئەو نووسینە منی دی ؛ چاوی پڕ بوو لە ئاوو ووتی : « من ناڵێم » هیچی وام کردوە کە شایانی باس بێت ، بەڵام ئەم میللەتەی ئیمە هەر دوای مردو ، دەستیان بەدەستدا بۆ داوەو فرمێسکیان بۆ هەڵڕشتوە ، نازانم ئەوە چۆنە تۆ بە خەیاڵتدا هاتووە تا خۆم لە ژیاندام لە سەرم بنووسیت !؟ »

نەجمەدین مەلا لە ناو خوێندەوارانی کورد بە گشتی‌و خوێندەوارانی قەڵەمڕەوی سلێمانیدا بە تایبەتی ، مامۆستایەکی ناسراوە ، دوای کۆچ کردنی گەلێك جار لە سەری نووسراوەو کردەوەکانی خراونەتە روو ٠ بۆیە لە بیرەوەری ئەمساڵیدا وای بە باش دەزانم کە ئەوانە دووپات نەکەمەوە ، بەڵکو لە چمکێکی ـ وەکو من بزانم ـ باس نەکراوی ژیانی دەدوێم کە ئەویش هەندێك خوو ڕەوشت‌و قسەی خۆش‌و بە تویکڵی ژیانی رۆژانەیەتی ، کە خودا شاهیدە هەتا ئێستاش لە هەردەی بیرەوەریمدا لە ناو نێرگسە جارو خەرمانی گوڵاڵەو پەلە گەنمی بەهاردان ٠

بە بیرەوەری من نەجمەدین مەلا نەماڵ‌و منداڵی بووەو نە لە خانوی خۆی یان کرێگرتەدا بووە ٠ لەسەرەتاوە لە دوکانێك لە دوکانەکانی ماڵی رەفعەتە فەندیدا بوو کە ئێستا بڕاوەو بوو بە شەقام‌و ئەکەوێتە بەرامبەر کوشکەکەی توفیق قەزاز لای نوبەچیی ناوەراستی شەقامی مەولەوی ٠ دوای ئەوە نازانم ئەگەر چووبێتە شوێنی ترەوە بەڵام من لە دوکانێکدا لە کەڕەکی سابونکەران بەرامبەر بە تونەکەی حەمامی مفتی دیمەوە دوکانەکە بەدرێژی دەمەترێك‌و بەپانیش سێ مەترێك ئەبوو ، لە ناوەوە تیرخەی بۆ کردبوو (لا)یەکی لێ بڕدابوو ، نەکەس ئەویرا باسی ، ئەوە بکات کە ئەوپشتە چی تیادایەو نەکەمیش بەخۆیدا رادەپەرموو سەیری بکات ئەوەندە هەبوو کە دەچوو بو کتێبێك یان شتیك بگەڕێت ، هەرشت بوو ئەکەوتە خوارەوەو تەپەوزرمەی ئەهات ٠ (لا) کەی تریشی ئەوە جیگای خەوتنی خۆی‌و شوێنی خوێندنی قوتابییان‌و دانیشتنی میوان بوو ، بەسەر دەرگای دوکانەکەوە لەسەر تەختەیەکی چوارچێوەدار بە خەتێکی خۆش نووسرا بوو « قوتابخانەی کەشتی نووح » جارێکیان ماموستا توفیق وەهبی هات بو دیدەنیی پێی وت : « ماموستا پێش ئەوەی بچمە ژوورەوە ئەمەوێ بڵێم کە لە نیوان ووشەی (کەشتی)و ووشە (نووح)دا (ی)یەکی ئیزافەی کەمە !

نەجمەدین مەلا ، تا دوای نوێژی خەوتنان دەرسی بە قوتابییەکانی دەوتەوەو پێ دەخوێندن ، دوای ئەوە شەوباشی لێ دەکردن‌و زۆر لەسەر خۆ پێکەکەی تێ ئەکرد بەدەم خواردنەوەوە ئەیخوێندەوەو ئەینووسی ، هەتا قوتابییەکانی لە لای بوونایە میوانی قبوڵ نە ئەکرد ، زۆریشی پێ ناخۆش بوو ، ئەگەر یەکێك لەبەر چاوی ئەوان باسی خواردنەوەی لە گەڵدا بکردایە ٠ یەکێکی خوش نەویستایە ، چارەی لێ ترش دەکردو زۆریشی بۆ بهاتبایە پێی ئەووت : « ئەری کاکی خۆم فیداشەوەم ناردوە بە دووتا ، بەم شەوە بۆ هاتویتە سەر وورگم ! » ٠ بەڵام تێکڕا رقی لە میوانێك ئەبووەوە کە بەدەستی خاڵی بچووایە لای دیارە دیاری ئەویش هەر « خواردنەوە » کە بو کە خۆی ناوی نابوو « عەتری نافیع » ئەگەر قوتابییەکانی بە دیاری میوەیان بو بهێنایە خۆی بە ئاستەم نەختێکی لێ دەخواردو ئیتر ئەوی تری بۆ میوان دادەنا خۆ ئەگەر دیارییەکە چیشت‌و گوشت بوایە ، یەك دوو پارووی لێ دەخواردو ئەوی تری بە جارێك ئەنایە بەردەمی پشیلەکانی ٠

پێم وابێت مامۆستا لەگەڵ ژیانی ژن‌و مێردیدا بیرەوەری یەکی تاڵی هەبوو ، بۆیە هەندێك جار کە دەمانهێنایە سەر ئەوەی باسی ئەوە بکات چۆن بۆ ماوەیەکی کەم خێزانی بووەو بۆچی دانوویان بەیەکەوە نەکوڵاوەو لەیەك جودا بوونەتەوە ؟ زۆر وەستایانە خۆی لە باسەکە لا ئەداو قسەی بەسەردا ئەهێنان ئەگەر زۆری لەسەر بڕویشتینایە موڕ ئەبووەوو ئەیووت : « ئەگەر لەم باسە نەدوێن‌و بەردێکی بنینە سەر گەڵێك باشترە ! »

نەجمەدین مەلا زۆر دڵی ناسك بوو ، قسەیەکی بەدڵ نەبوایە لێی بێدەنگ نە ئەبوو ، شەوێکیان وا رێکەوت لەگەڵ هاورێیەکمدا بچین بۆ لای ، وا دیار بوو هاورێیەکەم یەکەم جاری بوو سەر لە مامۆستا بدا ، کە چووین سەرنجم دا مامۆستا نەختێك سەری گەرمەوە ، کە هاورێ کەمی دی هەر لەخۆیەوە رووی ترش کرد وپەستی دای گرت ، منیش نقەم لە خۆم بڕی ، هاورێیەکەم لە دڵپاکی خۆیەوە ویستی گومی بێ دەنگیمان بشڵەقێنێ‌و سەری باسێك دابمەزرێنێت ، هەر ئەوەندە دەمی سووتا ووتی : « مامۆستا لەگەڵ پشیلەکانتدا چۆنی ؟ ئیتر لێی راپەڕی‌و ئەوەی پێ کرد بە کەس نەکرابێت ، منیش هاتمە قسەو ووتم : ئەمە هاورێی منەو زۆر رێزی تۆی لە لایەو هیچ نیازێکی خراپی نییە ، بۆ ئەوەش هاتووە دوو قسەی بە کەڵك‌و دوو ئاموژگاری تۆی گوێ لێ بێت ، ووتی : « نە کاکی خۆم تۆ نایزانیت ، خەڵکی ئەم پشیلە بەخێو کردنەیان لەمن کردوە بە عەیبێکی زۆر گەورە ٠

نەجمەدین مەلا زۆر سەرو سامانی لەگەڵ پاکی‌و خاوێنیدا نەبوو ، مەگەر ئەقڵی بیبرپایە بە چەند ساڵێك جارێك بچوایە بۆ حەمام ، جارێکیان زور سەرمان کردە سەری کە حەمامی موفتی ئەوەتا [illegible] دەهەستە بچو نەختێك خۆت بشۆرەو وەرە دەرەوە ، وا دیار بوو قسەکانمان کاری تێ کردبوو بۆیە کە دوای یەك دوو رۆژێك سەرمان لێ دایەوە ، سەیرمان کرد نەخۆشە ،ووتمان مامۆستا چ خێرتە ووتی : « لە خۆتان بپرسن چ خێرمە ،ئەڵێم بابە منو حەمامیان نەوتوە ، بڕوا ناکەن ، دەفەرموون وا برکم کردوەو سێبەندەم هاتۆتە ژان‌و هەر پەلێکم بەدەست ئیزرائیلێکەوە » ووتمان هیچ نییە خێر ئەبێ ، هەر ئێستا ئەتکەینە لای دکتورو چاکت دەکاتەوە ، ووتی « برون بەلای کاری خۆتانەوە ئنجا نۆرەی ئەم بەزمەمە !»

نەجمەدین مەلا ، لەگەڵ ئەوە دا کە رۆژ زۆر ئەڕەتا ، شەویش خەوی کەم بوو ، تا درەنگانێك چراکەی ئەسووتاو شەوی ئەگرت بە کۆڵەوە بەڵام هەرگیز ئەوەی بیر نەئەچوو کە دەرگای قوتابخانەکەی لەدیوی ناوەوە خڕ لەسەر خۆی دابخات ، ئیتر ئەوە لەبەر خۆیەوە شیعری ئەخوێندەوەو بۆڵەی ئەهات ٠ هەقی نەبوو بەسەر ئەوەوە بێوارو خەڵك‌و خواه گوێیان لە دەنگیتی یان نا ، مامۆستا دۆستەکانی زۆر جار لە شەوگاری درەنگدا سەریان لێ ئەدایەوە بێ ئەوەی گوێ بدەنە ئەوەی کە سەر لە ئێوارەش لە لای بوون یان نا ، منو مامۆستا ئەحمەد هەردی زۆر جار لەو کاتانەدا چووینەتە لای ، لە پێشدا لە دەرگامان ئەدا ، بە دەنگێ نێر وگڕەکەیەوە ئەیووت : کێیە ئەوە ؟ تا تەواو دڵنیا نەبوایە کە کێین‌و کێ نیین‌و زورباش دەنگەکانی نەناسینایەوە ، دەرگای بۆ نەئەقڵیشانینەوە ، ئنجا کە ئەچووینە ژوورەوە بەم بەیتە پێشوازی ئەکردین :

غەیری تۆ ئینسانە لەم زەمانەدا
کێ بێ رابووریت بەم وێرانەدا

بیرمە جارێکیان لێم پرسی: مامۆستا بۆچی کە یەکێك لە دەرگا ئەدا تا بە تەواوی نەچێتە بنج‌و بناوانی‌و ساخی نەکەیتەوە کێیە ، دەرگای لێ ناکەیتەوە، لە وەڵامدا هەر ئەوەندەی ووت: « لە کوشتنی جەمال عیرفانەوە ئەم عیبرەتەم وەرگرتووە ! »

نەجمەدین مەلا وەکو شیعری زۆری لەبەر بوو ، جوانیشی دەخوێندەوە ٠ خۆشی شیعری هەبوو ٠ چوارینێکی خۆی بەسەر دەمەوە بوو زۆر جار دەیوتەوە ، ئەوەندەی ووتبووەوە من بەبێ نووسینەوە هاتبوە بەرم ، چوارینەکەش ئەمە بوو :

ئەبێ بڕژێ خەیاڵی ئەو کەسەی کاسەی کە پڕ بووبێ
موعەلیم زایعە عومری لەگەڵ تیفلێك کە بەد خووبێ
هەزار سوقرات وئیفلاتون ، ئەرستو بێنە سەر حیکمەت
تەداوی چارەیی نادات ، قەدی پیرێ [لە] حەم (٢) بووبێ ٠

نەجمەدین مەلا ، ئەگەر رەخنەی لێ بگیرایایە رقی هەڵئەساو چاوی ئەپەڕییە پشتی سەری رقەکەی زۆرتر بەقسەو جنێو دەرئەبڕی نەك بە نووسین‌و وەڵامدانەوە سەردەمێك کە مامۆستا بەشی « شیعرو شاعرەکانمان»و « بەشی منالان »و بەشی (زاخاوی مێشك)و نووسینی تریشی لە رۆژنامەی ژیندا کە هەفتەی جارێك لە سلێمانی دەرئەچوو ، ئەنووسی،هەندێك لە نووسەران دەمیان لە « ژین» کردەوەو کەوتنە رەخنەو تەقەلێ کردن‌و پلار تێ گرتن ئەیانووت روژنامەی ژین لەبەر مامۆستا بەر کەس ناکەوێت‌و هەر مامۆستا بە تاقە سوارە لە مەیدانی ژیندا ئەسپی خۆی تاو ئەداو ئیتر کەسی تر نابێت لە گەڵیدا بچێتە مەیدانەوە ، رۆژنامەکەی بۆ خۆی داگیر کردووە ٠ یەکێك لەو رەخنانەی کە بەو مانایەی سەرەوە هەر لە (ژین)دا بڵاو کرابووەوە ، « ئەولا » ناوێك

بڕوانە ل ـ٧ـ

ئەڤینێ من

شیخ ممدوح بریفکانی

ئەڤرو ژغەما بێچارەو ژوڤانەدڵم ئەز
ئاگر دهناڤا وەکی گازیدسۆژم ئەز
ئاگر دهناڤا تەکری شبهێ تەنورێ
سەر تاقەدەم ڕەنگی بیهێ مەلپەڤژم ئەز
ژان تێنە گیانم وەکە بلبل بفیغانم
پەروانە ئەزم سوتو بێدەنگ دمرم ئەز
خوین رێژە ژ چاڤان وەك ارانا بهارێ
شەڤ تا سەحەرێ دویر ژخەوێ هەر دگەزم ئەز
شەڤ گوری دگەل تە ژمەراعەینی حەیاتە
گەربێ لسەر من لمرنێ خوشدبەزم ئەز
چاڤ تێرێ لتە دەردێ ئەڤینێ لە دیارکر
هەرچەند ڤەشێرم ژ سەری هەر دهژم ئەز
دەه سالن دەردێ تە غەمو تاهدیارن
ما هێژ تو نزانی ژبرینان دکەلم ئەز
مەمدوح ژدەردا دلو جانێ خو دسەردا
ماهێژ نەبەسە دل شەوتی سۆرە پەلم ئەز

ئێوە ئەوان دەڵێن چی ؟؟

دلشاد محەمەد ئەمین

بیری سەربەست :ـ

هەر کە عەسر دادێ خوێندەوارو رۆشنبیرو نووسەرو شاعیرە لاوەکان یا لە گۆشەی گازینۆیێك دا یان لە بارو کەناری هەرجێگایێکی شارەکان دابێ دەستە ـ دەستە کۆدەبنەوەو قسە ٠٠ قسە دێنێ ٠٠ مشت‌و مڕ دەست پێدەکا ٠٠ ئیتر دەکەونە باسی ژیان‌و ئەدەب‌و هونەرو گەلێ بابەتی تر تا شەوگاری پێ بەنە سەرو سا ئیتر بەهەر جۆرێ بووە سوود لە زانستی یەکترو خوێندنەوەو راو باس‌و خواس‌و بۆ چوونی یەکتر وەربگرن ٠٠٠ وەکو یەکێك لەوانەی گەلێ جار بەشداری ئەو گردبوو نەوانە دەکەم ٠٠ چەندم هێناو برد « ئێستا » لە بری ئەو کۆبوونەوە بچووکانە شتێکی تری وام بەدی نەکرد تا ئەو هەموو دانیشتن‌و « قسە » یانەی پێ رەت بکەمەوە ـ بۆیە لە شوێنێکی ترەوە بۆ ئەم مەسەلەیە چووم ٠

ئەو هەموو مشت‌و مڕانە شتێکی « ئەوتۆ » لەمەسەلە جەوهەرییەکان ناگۆڕن ، بەڵام ئەمە مانای ئەوەنییە کە بێسوودن ٠٠ هەر لێرەوە کە بوونی ئەو دیاردەیە زۆر باشترو سوود بەخش‌ترە لە نەبوونی ویستم رای خۆم دەر ببڕم بۆ خوێندەواران‌و رۆشنبیرانمان لە بابەتی ئەدەب‌و هونەرو لێکۆڵینەوەو بۆ چوونی ئەم جیلە ئیتر نازانم ئێوە دەڵێن چی ؟ وەئایا پێشوازی لەم نیازو رایەم دەکەن یان نا ؟

نیازو رام چییە لەم مەسەلەیەدا ٠٠!

یەکەم : هەموو مشت‌و مڕێ دەربارەی هەر شتێك بێ ، گەر پێشەکی پرۆگرامی لاوەکان دا بۆ دانە نرابێ کە فلانە دەڵێن ٠٠! دانیشتن دەربارەی نیسارە رەچاو بکرێت شت دەدوێن‌و گفت‌و گۆی لەسەر نەکرێ ٠٠ هیچ سوودێکی ئەوتۆی نابێ‌و ئەوانەی بەشداری مشت‌و مڕەکان دەکەن هەر باسێك کە دەیکەنەوە مافی خۆی نادەنێ‌و شتی لاوەکی تێکەڵ دەبێ‌و رووکاری بەسەر زۆر باس‌و خواس دا تێدەپەڕن بێ ئەوەی لەیەکتری تێبگەن بەو جۆرەی پێویستە ٠

دووەم : گەر خاڵی یەکەم چاودێری کراو بە شێوەیێکی رێك‌وپێك ئەو دانیشتن‌و مشت‌و مڕانە چوو بەڕێوە ، دیسانەوە لەگەڵ هەموو سوودێك دا کە هەیەتی هێشتا سوودەکەی لە سنوورێکی تەسك دا دەمێنێتەوەو هەر ئەوانە سوودمەند دەبن کە بەشدارییان کردووەو ئاگاداری گفت‌و گۆکان بوون ٠٠ بۆ ئەوەی چاری ئەم مەسەلەیەش بکرێت وای بەباش دەزانم هەر گرووپ‌و کۆمەڵەی کە دا دەنیشن جاری یەکێکیان گفت‌و گۆکان ببات بەڕێوەو سەرپەرشتی بکا پاشان ئەو خاڵە گرنگانەی لێی دواون‌و ئەو ڕایانەی خراونەتە ڕوو لەگەڵ ئەو ئەنجامانەی بە دەستیان هێناوە ٠٠ هەر ئەوکەسە خۆی ٠٠ لە وتارێکدا گەڵاڵەی بکاو بوختەکەی بڵاو بکاتەوە ٠٠ وابزانم بەو جۆرە هەموان ئاگاداری یەکتر دەبن‌و ـ خوێندەوارانیش دیسانەوە کە لەناو رۆشنبیرە [...] چ باسە چی نا [...] گەر ئەم رایەم دا [...] بێگومانم لەوەی تارادەیێکی باش ئەو بۆشاییە زۆرە کەمتر دەبێتەوە کە لە نێوان لاوەکان‌و خەڵکی تردا هەیە ٠

وا هەر لەگەڵ ئەم پێشەکییەدا نموونەی یەکێك لەو دانیشتنانە دەخەمە بەردەم خوێندەواران ، شەوی چواردە لەسەر پازدەی مانگی نیسان بوو لە بەغدا ـ ویستمان باسەکە دەربارەی کێشی شیعری نوێی کوردی بێ ٠٠ کێشی شیعری کوردی نوێ ٠٠ گیرۆدەی دوو کێشی سەرەکییە :ـ

یەکەم : (٤ـ٨ـ١٢ـ١٦)
دووەم : (٥ـ١٠ـ١٥)

بەڵام ئەم دوو کێشە سەرەکییە وەکو دابەش بوونی ئیقاعی ناوەوە لەشاعیرێکەوە بۆ شاعیرێکی تر فەرق دەکا٠٠ کە دێڕێکی هەشت کەرتی دادەنێ بە ٤ + ٤ دەست پی دەکا هەندێ ٣ + ٣ + ٢ هەندێکی تر ٢ + ٣ + ٣ وەهەروەها ٠٠ مەبەستم ئەوەیە کە گەرچی ئەو سێ نموونەیە هەرسێکیان سەر بەکێشێکی سەرەکین کە متە والییەی ٤ـ٨ـ١٢ـ١٦ بەڵام دابەش کردنی کەرتەکان لە دیوی ناوەوەی کێشە سەرەکییەکە ٠٠ بەگوێرەی زەق‌و کۆششی شاعیرەکە فەرق دەکا ، کاك ـ أ ج ـ کۆششی وەهابوو کە شاعیر نەخشەی دابەش کردنێکی کەرتیی دیوی ناوەوەی کێشەسەرەکییەکی دابنێ پاشان وشەکانی بە گوێرەی ئەو نەخشەیە دابڕێژێ لەو باوەڕەوە کە یەکەم شیعر سنعاتە ، دووەم کێشێکی تازە دا هێنراو با لە سەرەتادا مۆسیقاکەی ڕەنگە گران بێ بەڵام دوایی شاعیرەکەو خوێندەوارانیش رادێن‌و گوێیان هۆگری دەبێ وە زۆر نابا دەبێ بە یاسایێکی باوەڕ پێکراو ٠

بە بڕوای منیش شیعر سنعاتە بەڵام نەك لەم رووەوە بەڵکە لەو رووەوە کە وەکو هەموو پیشەزایەك شاعیر چەند جار بەشیعرەکەدا بچێتەوەو لێی بگۆڕێ بەڵام لەرووی ناوەرۆکەوە ـ وەك چڕو پڕکردنی مانایێکی فراوان لە چەند وشەیێك دا یان بابڵێین لە کەمترین وشەدا وە جۆری دەست پێکردن‌و بۆچوون‌و شێوەی دەربڕینی ئەو مانایانەی شاعیرەکە مەبەستێتی بە خەڵکی رابگەیێنێ ٠٠ دەنا لەرووی دانانی نەخشەو دابەش کردنی ئیقاعی شیعرەکەدا ئەو ئەرکە رەت دەکەمەوەو بە ڕاستی نازانم چونکە زیانێکی زۆر لە مانا ـ ناوەرۆکی ـ مەسەلە جەوهەرییەکە دەدا کە شاعیر دەیەوێ بیخاتە ڕوو ، بەڵام ئەمە مانای ـ ئەوەنییە کە شاعیر نابێ ئیقاعی کێشە سەرەکییەکان دەستکاری بکا ٠٠ نا بە پێچەوانەوە ٠٠ هیچ شتێك‌و هیچ یاسایێکی بوو٠٠ بەپیرۆز نازانم وە پێویستە لێیان رەت ببین بەڵام ئەوکارە چۆن دەکرێ٠ ؟ لێرەدا کاك ع٠ع لەگەڵمدا بوو کە پێویستە شاعیرەکە قووڵی ئەندیشەو پلەبەرزی ئینفیعالاتە کانی وە تێکەڵ بوونی تەواوەی بەو ناوەرۆکە نوێیەی باسی دەکا لە شیعرەکەیدا ٠٠ ئەوانە خۆی لە خۆیان داو لە ناوەوەی شاعیرەکەدا بەهەموویان بە مۆسیقایێکی

بڕوانە ل ـ٧ـ

institut kurde paris

بەڕێز جێگری سەرکۆمار دیدەنی وەزارەتی شارەوانی کردووە

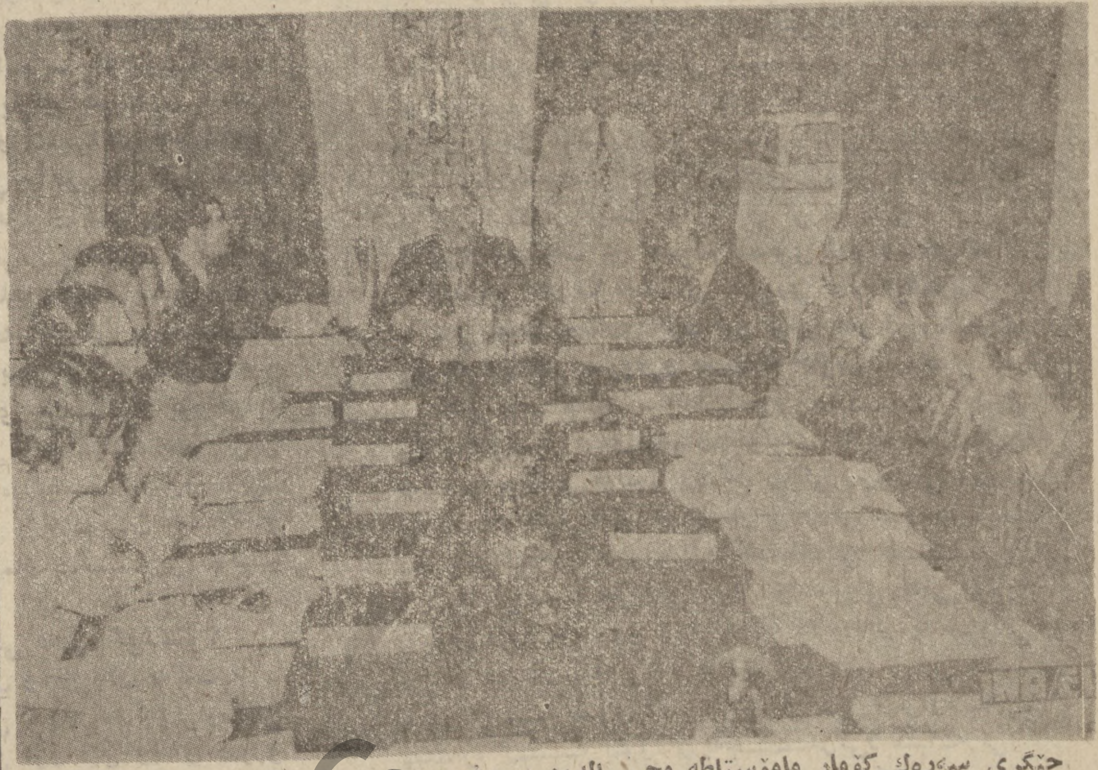

جێگری سەرەك کۆمار مامۆستاطه محیی الدین معروف دیدەنی وەزارەتی شارەوانی کردووە

لە سەر داخوازی سەرەك کۆمار کاك (احمد حسن البکر) سەر لە بەیانی ڕۆژی دوو شەممەی ڕێکەوتی ١٢ ـ ٥ جێگری سەرەك کۆمار مامۆستا طه محیی الدین معروف بۆ بەسەرکردنەوەو دیدەنی وەزارەتی شارەوانی کردووە .

وە بە گەیشتنە بارەگای وەزارەت وەزیری شارەوانی کاك عبدالستار طاهر شریف و جێگری وەزیر کاك حمزە الباهلی بەڕێوەبەرانی گشتیی ئەو وەزارەتە پێشوازیان لە جێگری سەرەك کۆمار کردووە .

جێگری سەرەك کۆمار لە بارەگای وەزارەتی شارەوانی لەو تارەی کە لە کۆبوونەوەیەدا خوێندویەتیەوە ئەوەی ساخ کردۆتەوە ، کە سەرکردایەتی پارتی وشۆڕش ... هەموویانەوە سەرەك کۆمار کاك (احمد حسن البکر) بە پەرۆشەوەن بۆ ئەوەی کە هەموو خزمەت گوزاریەك بۆ هاولاتیان زۆر بکرێت و پێویستی یەکانیان زوو بە زوو جێبەجێ بکرێت . وە وتوویەتی : پێشکەش کردنی زۆرترین و چاکترین خزمەت گوزاری هەموو هاوولاتیان لە ڕاستی یەکی ئابووری و کۆمەلایەتی یەوە ، وە لە هەلسوکەوتی سەرکردەکانی شۆڕشەوە هەلقولاوە ، ئەویش بە گەیاندنی ئەو خزمەت گوزاریانە بۆ هەموو لادێکانی وڵات تا ئەو جیاوازیانە لە نێوان خزمەت گوزاری شارو لادێکاندا نەمێنێت و هاو وڵاتیان تا بتوانن بەچاکی دەوری خۆیان لە پێشخستنی کۆمەلدا ببینن بۆ دامەزراندنی کۆمەلێکی نوێ .

جێگری سەرەك کۆمار وتوویشێتی : ئەو خزمەت گوزاریانەی دەوڵەت بۆ کۆمەلی بەدی هێناوە و نیازیش وایە زیاتر و فراوانتر بکرێت گشتیان پەیوەندیان بە گۆڕانی کۆمەلەوە هەیە بەرەو ئەو دیموکراسی و سوشیالیستی یەوە کە شۆڕشی ١٧ی تەمموزی نەتەوایەتی پێشکەوتن خواز ، دەیەوێت وەدی بهێنێت لەگەل ئەو دەستکەوتە بایەخدارانەدا کە بەدی هێناون کە مژدەی دوارۆژێکی گەشاوەی لێ دەکرێت .

ئەنجومەنی یاسادانانی کوردستان چەند لیژنەیەکی وشیارکردنەوەی پێك هێناوە .

ئەولیژنانەی ئەنجومەنی یاسادانانی کوردستان بۆ وریاکردنەوەی خەلکی ناوچەکە پێکی هێنابوون ڕۆژی ١٢ای ئەممانگە لەئیش و کاریان بوونەتەوە لیژنەی سەر بە پارێزگای دهۆك کە لەوگەرانەیدا بە شارو دیهاتەکانی پارێزگای دهۆکدا کردبووی ، قوناخی لەمەودوای وڵاتی دوای تیشکانی دەستەئاژاوە چیەکەی بۆ خەلکی روون کردۆتەوە .

ئەولیژنەیە سەری لە زاخۆو ئامێدی و سەرسەنگ و بیبۆکانی ماسی و ئاکرێ داوە .

ئەو ناوچانەی لیژنەکە سەری لیداون چەند کۆڕێکی ڕێك خستووە لەوکۆڕانەدا باسی دەست کەوتەکانی سەرکردایەتی پارتی و شۆڕش وەلەسەروهەموویانە وەسەرۆك (احمد حسن البکر)ی بۆ خەلکی باس کردووە ، هەروەها باسی ئەو دەستکەوتانەی کردووە کە شۆڕش بۆ وڵاتی وەدی هێناوە ، لە سەروی ئەو دەستکەوتانەوە یاسای حوکمی زاتی ناوچەی کوردستان ودامەزراندنی دەزگا دەستوریکانی ولانە .

کۆنگرەی یەکێتی ئافرەتانی عەرەب

ڕۆژی دووشەممەی ڕێکەوتی ١٢ی ئەم مانگە هەشتەمین کۆنگرەی ئافرەتانی عەرەب لە هۆلی رەبات بەستراوە ،

کۆبوونەوەی سیاسی کۆنگرەکە بەسەرۆکایەتی خاتو (نفیسە الغمراوی) بووە .

لەو کۆبوونەوەیەدا دکتۆر (سهیر القلماوی) ئەمینداری گشتیی یەکێتی وەسەرۆکی یەکێتی گشتیی ئافرەتانی عیراق خاتو (منال الالوسی) ئامادە بوون .

لە کۆبوونەوەکەدا دوو لێکۆلینەوە دەربارەی دەوری ئافرەتان لەخەبات و ... کردنا پێشکەش کراوە و لەلایەن نوێنەری فەلەستین و ... خوێندراونەتەوە .

لێکۆلینەوەکە بایەخی داوە بە مەسەلەی پەروەردەکردن سەبارەت بەوەی پەروەردە کردن دەورێکی بالای هەیە لە یەکخستنی کۆمەل و دەرخستنی ئەو وزە بێ پایانەی کە تیایدا هەیە لە ئازادکردنی خواستیدا .

هەردوو لێکۆلینەوەکە ئەوەیان ساخ کردۆتەوە کە سەربەستی ئافرەتی عەرەب لەم قوناخەیدا پەیوەندیەکی تەواوی هەیە بە رزگار کردنی خاکی عەرەب وە ئەوەشی سەلماندووە کە شۆڕشی فەلەستین بەشێکە لە تێکوشانی گەلانی عەرەب .

لیژنەکە لەو کۆبوونەوانەیدا کە کردوونی پێویستی چەسپاندنی یاسای چاك کردنی کشت و کالی ساخ کردۆتەوە ، کە چەسپاندنی ئەو یاسایە چ هۆیەکی ... کاری گەورە بۆ بەرزکردنەوەی پلەی پێشکەوتن لە ناوچەکەدا هەروەها دوو لیژنەکەی پارێزگای سلیمانی و هەولێریش کارەکانیان جێبەجێ کردووە وە وا چاوەڕوان دەکرێت بەم زوانە کۆتایی بە کارەکانیان بهێنن .

پرۆژەی پەروەردەکردنی پەلەوەر لە پارێزگای سلێمانی

بەم زوانە وەزارەتی کشت و کال و چاك کردنی کشت و کال لە پارێزگای سلێمانی دەست دەکاتە جێبەجێ کردنی پرۆژەی پەروەردە کردنی پەلەوەر پرۆژە کە بایەخ دەدات بە بەرهەم هێنانی هێلکە لە وەرزەیدا دەبێت سالی ٧٠ ملیۆن هیلکە بەرهەم بهێنێت .

وا چاوەڕوان دەکرێت ئەو پرۆژەیە لە سالی ١٩٧٧ دا جێبەجێ ببێت ، ٥٠٠ هەزار دینار بۆ جێبەجێ کردنی تەرخان کراوە ..

لە لایەکی تریشەوە وەزارەتی ناوبراو وای نیازە لە پارێزگای دهۆکدا لە ناوچەی بەرواری بالا فروشگایەکی سەوزەو میوە بکاتەوە .. بۆ ئەو مەبەستە هەر لە ئیستاوە داوای لە دەزگای گشتی پەرەپێدانی کشت و کال کردووە کە ئەو فرۆشگایە بکاتەوە ، ئەویش بە مەبەستی فروشتنی سەوزە و میوە هات ، بە تایبەتی سێو و تەماتە ..

کوردستان پێشکەوتنێکی گەورەی لە پێشەوەیە

بەڕێز وەزیری شارەوانی کاك عبدالستار طاهر شریف ئەوەی ساخ کردۆتەوە کە سەرکردایەتی سیاسی پارتی وشورش بایەخێکی بێجگار زۆریان داوە بە بووژاندنەوەو پێشخستنی ناوچەی کوردستان و ئاوەدان کردنەوەی ئەو ناوچانەی بەهۆی شەڕوشۆڕی ئەم سالانەوە ویران ببوون ..

لەوتەیەکدا لە ئەرنوك بە ئاژانسی دەنگوباسی عیراقی ڕاگەیاندووە : کە وەزارەتی شارەوانی لە وباوەڕەوەو لەسەر ئامۆژگاریکانی سەرۆك (احمد حسن البکر) بەردەوامە لە جێبەجێ کردنی پێویستی یەکانی شارەوانی ناوچەی کوردستان و دەست کردنەوە بە تەواو کردنی ئەو پرۆژانەی کە کارکردنیان لە ئەنجامی گیرە شێوێنێکەی ئەم دواییەدا تیا داوەستینرابوو .

وەوتوویەتی : کە وەزارەتی شارەوانی خەریکی ئەوەیە کە گەلێك پرۆژەی بەکەلك لەو ناوچەیەدا بکاتەوە ، ئەو پرۆژانە لە بەرژەوەندی خەلکی ناوچەکەیە .

وە وتوویشێتی : کەوەزارەتی شارەوانی بەهاوکاری ئەمینداری گشتیی شارەوانی و هاوینە هەوارەکان خەریکی جێبەجێ کردنی داخوازی هاووڵاتی یانی ئەو ناوچەیەیە ، وەئەو ناوچەیە بەم نزیکانە پێشکەوتنێکی گەورەی تیایدا روو ئەدات .

ئ . د . ع

وەزیری پیشەسازی گفتوگۆی لەگەل وەفدی تورکیادا کردووە

ڕۆژی ١٢ی ئەم مانگە کاك طه الجزراوی ئەندامی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش و وەزیری پیشەسازی لە جێگاکەی خۆی پێشوازی جێگری وەزارەتی دەرەوەی تورکیای کردووە ..

وە لەو کوبونەوەیەدا باسی پەرەپێدانی پەیوەندی ئابووری نێوان هەردوو وڵات کراوە ، وە باسی ئەوە کراوە ئەگەر توانا هەبێت کە ئالوگۆڕی بازرگانی لە نێوان هەردوو وڵاتدا زیاد بکرێت و هەندی لە کۆمپانیاکانی تورکیا چەند پرۆژەیەکی پیشەسازی لە عیراقدا جێبەجێ بکەن وە ڕیکەوتنامەیەکیان مور کردووە سەبارەت بە چەند خالێکی زانستیانە کە ئەو ڕیکەوتنە لە باریدا هەیە لە هەموو مەیدانیکدا پەیوەندی هەردوو وڵات پتەوتر بکات و هاتوو چۆی وشکانیش لە نێوان عیراق و تورکیادا زیاتر بکرێت .

یادی شێخ لطیفی حەفید

لە ١٢ی ئایاری ١٩٧٢ مەرگ تیری خۆی ئاراستەی دلی پیاوێکی گەورەو نیشتمان پەروەری بەوەفای کورد کردو بە ناهەق دەفتەری ژینی دڕی .

شیخ لطیف کۆچی دوایی کردو بوو بە میوانی کاك احمدی شێخ و شیخ محمودی گەورە شێخی نەمر لە ژیانیدا هەولی ئەدا کە لەسەر ڕێ ی ڕەووشتی باوکی بڕوات و لە خزمەت کردن بە گەل و نیشتمان دا درێغی نەکردو چەند جارێك دوو چاری دەربەدەری و ئازارو گرتن و بەندیخانە بووە .

وە لە سالانی دوای شۆڕشی ١٤ی تەمووزیش لەگەل هێزە نیشتمانی یەکانا دەستی لە ناو دەست ناو بو بە ئەندام لە لیژنەی بەرزی نیشتمانی ئاشتی خوازانی عیراق ، شێخی نەمر هیچ کاتێك لە پلارو توانج تێ گرتن و هێرش بردنە سەری کاربەدەستە کۆنەپەرستەکانی ئەوسا سلی نەئەکردەوەو لە ڕاپەڕاندنی ئەرك وفرمانی نەتەوەکەیی و نیشتمانەکەی دا لەخزمەتی نیشتمانپەروەرە دەربەدەرەکان دوانە کەوتووەو هەموو کاتێك ئامادە بووە قوربانی یان بۆ بدات . هەر ئەمەش بوو وای لێ کرد کە لەلایەن گەلەوە خۆشەویست بێ وڕێزی بگیرێ و لە هەموو بۆنەیەکدا دلسۆزی خویانی بەرامبەر دەربرن ، تەنانەت لە کاتی کوچ کردنیشی دا خەلك بە گەرمتر پێشوازی تەرمەکەیان کرد .. سلاو لە شێخی نەمرو یادی کۆچی دوایی .

غفور میرزا کریم

ـ پیرۆزبێ ـ

ڕۆژی ١-٥-١٩٧٥ بە ئامادە بوونی دۆست و برادەرانمارەیی خاتوو « سکینە منصور وەندی » لە کاك « خالد خۆشناو » « مذیع » وسەرۆکی بەشی پرۆگرامی رۆشنبیری لە ئیستگەی کوردی بەغدا برا .

هیوای ژیانێکی پڕ کامەرانی و بەختیاری بۆ هەردوو کیان ئەکەین .

بۆ ئاگاداری

لیژنەی رۆشنبیری لە مەکتەبی سکرتاریەتی یەکێتی قوتابیانی کوردستان لێرە بەدواوە نیازی وایە هەر هەفتەی جارێك لەسەر لاپەڕەکانی ڕۆژنامەی ـ هاوکاری خۆشەویستدا لاپەڕەی « خەبانی قوتابیان » بڵاو بکاتەوە ، ئەم هاوکاریەی ڕۆژنامەی هاوکاری لەگەل یەکێتی قوتابیانی کوردستان نیشانەی بایەخ پێدان و هاندانی ڕۆژنامەی ناوبراوە بە یەکێتیمان بۆ ئەوەی دەنگی ڕاستەقینەی خۆی وەك پێشڕەوێك بگەیەنێتە قوتابیان .

لیژنەی ڕۆشنبیریش لە لای خۆیەوە هەموو پێداویست و ئەرکێکی دابین کردووە بۆ سەرگرتنی ئەم لاپەڕەیە دەمینێتەوە سەر قوتابیانمان کە هاوکاری لەگەل لاپەڕەکەیان بکەن و بەرهەمی خویانمان بۆ بنێرن هەر بەم بۆ نەیەشەوە ئاگاداری هەموو لقەکانی یەکێتی مان دەکەینەوە کە دەنگ وباس و چالاکی و جم و جۆلی لقەکانیان بە زووترین کات ڕەوانە بکەن .

ئیتر سوپاس .

لیژنەی ڕۆشنبیری
یەکێتی قوتابیانی کوردستان

یادێك لەچەند دێرێکدا

نەریمـــان

یادکردنەوەکەی (گۆڤاری هەتاو)

وابزانم مامۆستا نجم الدین مەلا بە تەواوەتی پێکاویەتی کە ئەلێ (ئێمە زیندو کوژی مردو پەرستین) سەدەها تێکۆشەرو ڕۆشنبیرو نوسەرمان تیادا هەل کەوتوە تالەژیاندان نەك هەر ڕێزمان نەگرتوون بەلکو تەقەشمان لێ کردوون ، کەچی کە سەریان نایەوە لەبەر چاومان شیرین بوون و دەستمان بۆ کردنە گریان و بەسەری بالیاندا هەلماندا (پیرەمێرد ، بێ کەس ، قانع ، گۆران ، حسێن حوزنی ، نجم الدین مەلا ...) هەریەکە بلیمەت و ناوداریك بوون تا سەریان نەنایەوە یادمان نەکردن .

هەرچەندە یادکردنەوەی ئەوجۆرە ناودارانە پێویستە بەلام لەهەمان کاتدا ڕێزگرتن و هاندانی زیندوانیش پێویستترە ، ئالەم سەردەمەدا گەلێك خزمەت گوزار وڕۆشنبیرو تێکۆشەرمان هەیە کەلە زۆر زووەوە خەریکی خزمەتن و هەربەردەوامن لەمانە (گیوی موکریانی) لە ڕیزی پێشەوە .

ئەم زاتە پاش ئەوەی حسین حوزنی برای مال ئاوایی لێ کردین ئالای خزمەتی هەلگرد ، هەرکە گۆڤاری گەلاوێژ ئاوابوو هەول و کۆششی دا تاوەکو توانی گوڤارێکی هەفتانەی بەناو (هەتاو)ەوە لە هەولێر بلاوبکاتەوە .

یەکەم ژمارەی گۆڤاری هەتاو لە ١٥ی مایسی ١٩٥٤ هەر لە چاپخانەکەی خۆیدا (چاپخانەی کوردستان) چاپکرد وبلاوکردەوە هەتاو گۆڤارێکی خنجیلانە بوو لە تۆو لۆی ئەوچەند لاپەڕەیەدا پارچە شیعرو پەخشان و کورتە باسی کۆمەلایەتی و مێژوویی تیا بلاوئەکرایەوە ، لاوانی ئەو سەردەمە وەك بازنە دەوریان لێ ی دابوو وپشتگیری یان ئەکرد ، ئەم گۆڤارە تا سالی ١٩٦٠ توانی ١٨٨ ژمارەی لێ بلاو بکاتەوەو ئیتر بێ دەنگ بوو .

ئێمە لەوکاتەی یادی بیست ویەك سالەی دەرچونی یەکەم ژمارەی گۆڤاری هەتاو ئەکەین لە پێشدا چەپکە گولێك پێشکەش مامۆستا گیو ئەکەین و هیوامان وایە لە هەولێری مەلبەندی ئۆتۆنۆمی کوردستان دیسانەوە گزنگی هەتاوێکی نوێ پرشنگ بداتەوە .

ڕووناکی

باوکی دلێر

بۆچی بیرورای گشتی دنیای پێشکەوتنخوازی بە پێ خۆشبوونەوە سەیری چارەسەرکردنی مەسەلەی کورد دەکا ؟

هەرکاتێك یەکێك لە نوێنەرانی جوولانەوە ڕزگاریخوازیەکانی جیهان ، یادەولەتە سوشیالیستیەکان ڕێز بۆ ئەو سەرکەوتنە مێژوویییە دادەنێن کە شۆڕشی پێشکەوتووی ١٧ی تەمووز بە دەرکردنی بەیانی ١١ی ئادارو یاسای حوکمی زاتی وەدی هێناوە ، ئەو پرسیارەی سەرەوەخۆی دەردەخا .

هاوڕێ « فلکان شوپەف » وەزیری کشت و کال و پیشەسازی خواردەمەنی بولگاریا ستایشی تاقی کردنەوە سەرکەوتوەکەی پارتی بەعسی سوشیالیستی عەرەبی کرد لە چارەسەرکردنی مەسەلەی کورددا . لەوستایشەوە دەگەڕێینەوە بۆ سەر ئەو پرسیارە کە لە پێشەوە باسمان کرد : بۆچی بیرورای گشتی دنیای پێشکەوتنخوازی بەپێ خۆشبوونەوە سەیری چارە سەرکردنی مەسەلەی کورد دەکا ؟

لە وەلامی ئەو پرسیارەوەئەو هۆیانەمان بۆ دەردەکەون کە نوێنەرانی جولانەوەی ڕزگاریخوازی و دەولەتە پێشکەوتوو سوشیالیستیەکانهان دەدەن بۆ پێشوازی کردن لە چارە سەرکردنی مەسەلەی کوردو ئەویش لەم چەند خالەی خوارەوەدا :

یەکەم :ـ چونکە چارەسەرکردنی هێمنانەو دیموکراتیانەی مەسەلەی کورد نموونەیەکی باش دەداتە دەست بۆ چارەسەرکردنی مەسەلەی نەتەوایەتی لە ولاتانی جیهانی سێیەمدا .

دووهەم :ـ چونکە چارەسەرکردنی هێمنانەو دیموکراتیانەی مەسەلەی کوردنەو هەول و تەقەلایەی گۆڕکرد لە ئیمپریالیزم دەیدا بۆ ئەوەی گیروگرفتی کورد بێ چارەسەر بهێلێتەوە وبۆ خزمەتی نەخشەو پلانەکانی خۆی لە هەرێمدا کەلکی لێ وەربگرێ .

سێهەم :ـ چونکە چارە سەرکردنی هێمنانەو دیموکراتیانەی مەسەلەی کورد چوارچێوەیەکی ڕاستی دیاری کرد بۆ ئەوەی کۆمەلانی گەلی کورد تێیدا بە مافەکانی نەتەوایەتی و دیموکراتی خۆیان بگەن وهەروەها زەبرێکیش بوو کە وەعەقلیەتی کۆنەپەرستانەو دیکتاتوری دەستەی بەکرێ گیراو کەوت .

لەبەر ڕووناکایی ئەوهۆیانە دەردەکەوێ کە بۆچی بیرورای گشتی دنیای پێشکەوتنخوازی بێ خۆشحالی خۆی بەرامبەر ئەوچارەسەرکردنە سەرکەوتووە دەردەبڕێ کە حیزبی بەعسی سوشیالیست بۆ مەسەلەی کورد دۆزیەوە . ئەمەشی لێ زیاددەکرێ کە شۆڕشی ١٧ی تەمووز لە بەرەنگاربوونی ئیمپریالیزم و سەهیونیزم دا چۆتە ناو سەنگەرەکانی هەرە پێشەوەوڕێبازێکی شورشگێرانەی بۆ وەدی هێنانی دەستکەوتی پێشکەوتوانە گرتوتەپێش ، بە چەشنێك کە عیراق بۆتە جێگای سەرنج و هیوای هەموو رزگاریخوازانی جیهان .

ئەوە کە عیراق بۆتە ناوەندێکی بەهێزی خەبات و پێگەیەکی شۆڕشگێرانەی گرنگ بۆ ڕزگاری مرۆڤ ، شتێکە کە دام ودەزگا ئیمپریالیستیەکان حەزی لێ ناکەن و هەربۆیەش ئەم دام ودەزگایانە بە توندی هەول دەدەن بۆ وەستاندنی ڕێبازی شورش ، یان پال پێوەنانی بۆ لای دوودلی وگۆشەگیری ـ التردد والانزواء ـ .

بۆیە سەرکەوتنی شۆڕش لە چارەسەرکردنی هێمنانەو دیموکراتیانەی مەسەلەی کوردو پاك کردنەوەی یەکجاری دەستەی بەکرێ گیراو داجێگای خۆشحال بوونی بیرورای گشتی دنیای پێشکەوتنخوازی یە کە ئەو یاخی بوونە گومان لێ کراوەی بەیەکێك لەو کۆسپانە دەزانی کە ئیمپریالیزم خستبوونیە بەر ڕێبازی شۆڕشگێڕانەی گەلی عیراق .

ـ سوپاس ـ

زۆر سوپاسی هەستی بەرزی ئەو برا بەڕێزانە ئەکەین کە دانیشتوانی قەلادزێ و سلێمانی و جێگەکانی تر بە بەشدار بونیان لە ماتەمینی کوچ کردنی خوالێ خۆش بوو « حاجی توفیق ملاشریف »ی گەورەمان چ بە ئامادە بونیان لە سەر قەبرانوچ بە هاتنیان بو پرسە وەیان بە نامەو بروسکە ناردنەوە بە تایبەتی سوپاسی بەڕێز کاك مصطفی محمود ئاغا ئەندامی ئەنجومەنی یاسادانانی کوردستان وکاك اسماعیل ئاغای برای و هەمو فەرمانبەرو موچە خورانی قەزای پشدەر ئەکەین وە لە یەزدانی گەورە نیاز ئەکەین کە هەمیشە سەر کەوتوبن لە ژیانا وەلە هەموو ناخۆشی یەك بە دووریان بکات و بیان پارێزیت .

لە جیاتی بنەمالەی خوالیخۆش بوو : حاجی محمد ملا شریف . محمد صدیق حاجی توفیق . فائق حاجی محمد عثمان حاجی توفیق

پاشماوەی : گوڵیشمان دەوێت

مات وخەمگین خۆش کەم ئالەکانیش چاوەکانیان لێك نا وگیانێکی ماندوو بحەسێنمەوەو بەهیوای ئەوەی سبەینێ لەگەل ئەم ئەزانی جوانی و گەشی من هاتنی تیشکە زێڕینەکانی خۆر ئەو هەموو کامەرانی یەبەمرۆڤ دا دیسان بکەوێتەوە نوارینی چاو گێڕان ، تا دلە خەمگینەکان دەبەخشێت ..

ئیتر تیشکی خۆر دووعا خۆش کات و ماتەمنی خوازی لە گول کردوو ، بەو راماڵێت .. دیوی چیاکاندا ئاوا بوو .. گولە

Institut kurde de paris

گۆشەی منالان

چیرۆکی هەنگ و بێچوە وورچ

دادە گەلاوێژ

منالە خۆشەویستەکانم
چیرۆکی ئـەم هەفتەیەمان چیروکی هەنگ و بێچـوە وورچەکانە .

کات بەرەبەیانی بەهارە گوڵ دەمی پشکوتوە و ئاورنگ بەسەر گیـاو گوڵەکانەوە دلوپ دلوپ وەستاوە . تازە پرشنگی خوز لەدەم چیای دێیەکەوە تیشکێ ئەهاویتە سـەر ئەو نزارە خوشە .

ڤنگە ڤنگی هـەنگ بۆتـە مۆسیقایەکی سروشتی و هەمو کەسێ حەز بەوە ئەکات کە ئەم ئاوازی مۆسیقایە بەردەوام بێ .

لەم کاتەدا چوار بێچوە وورچ کە رێگەیان هەڵەکردبو هاتنـە دامین دێیەکەوە ، لەگەل رانـە بەرخەکەدا تیکەڵ بون و دەستیان کرد بەرویشتن بەدەم لـەوەری بەرخەکانەوە .

کاکی شوان کـە کورێکی زرنگی وەکو ئیـوە وابو ناوی سۆران بو لە بێچوە وورچەکان نزیك بووەوە و سلەمیـەوەو وتی دادە گەلاوێژ من بزانم ئەمانە وورچن و رێگەیان هەڵەکردوە . ئەلێی چی ؟ دادە گەلاوێژ وتی :

سۆران وازیان لێ بینـە بابەدەم لەوەرەوە سەرکەوین بو سەرچیاکەو لەبن دار چراڵەکەدا ئەحەسێینەوەو ئەگەینە کانی یە ساردەکە بەڵکو لەوێ جیـگەی خویان بدوزنەوە . ئاخـو لەکام ئەشکەوتیکدا بن .

بەدەم لەوەرەوە سەرکەوتن . ڤنگە ڤنگی هەنگ لەسەر گوڵاڵە سورەکان ئەهات کـە عەتری وڵەکانیان هـەڵ ئەمژی . بێچوە وورچەکان لـە گوڵەکان نزیك ئەبونەوە جارجار بەسەر گوڵەکانـدا ئەیان پڕماند . هەنگەکانیان تورە ئەکـرد . بەرخەکانیان فێری فونەئەکرد بەسەر گوڵەکاندا لەو کاتـەدا گرمەگرمی هەور لێزمەی بارانی بەهار سـەری لێ شێواندن و بەگورجی خـویان کوتایە ئەشکەوتەکەوە و ورچـەکان پیش کەوتن تا ئەهات ڤنگە ڤنگی هەنگ زیادی ئەکرد ناوایان لێ هات شـەپولی فرینی هەنگ بەسەریانا تێپەرئەبو . سۆران وتی دادە گـەلاوێژ وا بزانم هاتینە ناو هەنگەوە دادە گەولاێژ وتی بێدەنگ بە گوێم لەگرمەگرمە جانازانم ناڵەی هەورە یان دەنگی دەڵە وورچە .

سۆران وتی دا دادە گە گەگەولایژ . واوا هات .

منـالە خوشەویستەکانم لیرەدا کۆتایی بە بەشێ یەکەمی چیرۆکەکەمان دێنین بەشەکەی تری بۆ هەفتەی ئایندە .

گوڵیشمان دەوێت

نوری حەیران

لـە ئەفسانە کۆنەکاندا وادە گێرنەوە کە جارێك ..

سـەوزەو تەڕەکاڵ رووی دەمیان کردە « گوڵ »و بە سەرزەنشتێکەوە لێیان پرسی .. ئەری گوڵ ! ئەوە ئێمە هەریەکەمان بەکەڵکی شتێك دێیـن و کەلێنێك پڕ دەکەینەوە ، ئـەی ئێمان ناکەیەنیت تۆ بۆچـی باشی ؟ گوڵ کە گوێی لـەو قسـانە بوو زۆر بەخویدا شکایەوە ، راماو هەرچـەندە سەیری گەڵا رەنگاو رەنگەکانی خۆی دەکردو تێ دەفکری هیـچ وەلامێکی پێ نەدەدرایەوەو نەی دەزانی بڵێ چی . کە بـەو جۆرە خۆی بینی هەناسەیەکی ساردی هەڵکێشاو پەژارەو خەم دڵـی داگـرت ، باڵی ماتەمینی بـە سەر داکشا . لە دڵی خۆیـدا دەیوت .. سەوزەو تەڕەکاڵەکان هەریەکەیان بەکەڵکی شـتێك دێت ، تەنیا هەر منم کە بـۆ هیچ چاك نیم وبەکەڵکی هیـچ نایەم ، مەگەر هـەر بۆ مردن چاك بم ! لەودەمەدا گوڵ بڕیاری دا کە بمرێت .. گەڵا رەنگینەکانی سیس بوو ، ملـی بەلادا هات . بەدڵێکی پڕ لە بێزاریەوە بەلارەملی ماوەیەك مایـەوەو چاوەڕوانی مردنی خۆی دەکـرد .. لەو دەمەدا خۆر چەپکێ لـە تیشکە زێرینەکەی خـۆی بۆناردو چرپانی بە گوێی گوڵدا .. ئەی گوڵ .. ئەوە بۆ ئاوا کزولارەملی ؟

بۆ ، ئاوازا کاوو بێ تاقەتی ؟ گوڵ لەوەرامدا بە تیشکی وت : بۆمردن نەبێ بۆ هیچی ترچـاك نیم ! چونکە بۆ مرۆڤ بە کەڵکی هیچ نایەم ! تیشك چرپاندیەوە بەگوێی گوڵداو پێی وت .. نا ، ناوامەڵێ ! لە قسەی خۆت پەشێمان بەرەوەو رووت خۆش کەو ئەوسا بنوارە دەوروبشتی خۆت و لە دنیـا ورد بەرەوە ، بزانە چی دەبینی .. گوڵ کـە ئەمەی لە خۆربیست .. رووی گەش بۆوەوسەر گۆنای ئـاڵ هەڵگەرا ، لێوی خەندەی کەوتە سەر .. ئەنجا کەونە وردبوونەوەو نوارین و سەرنجدانی ئەم لاولای خۆی ، تا دەمەو عەسر تەماشای کرد وا پیرەژنێکـی ماندووی بێ تاقەتی خەمکیـن بەولایە داتێ دەپەرێت .. ژن کـە چاوی بـەو باخچـە خنجیلانەیەکەوت ، ئاڵ ووالاوازاوەیی گوڵەکان سەرنجـی راکێشاو لای دایە لایان و تێر تێر بۆنی ئەو گوڵانەی کـردوو ، بەسەرنجێکی تینووەوە تەماشای ئەکردن و لە بۆنە خۆشـەکەی هەڵەمژین .. ئەوسـا وەك ئاوێکی فێنك بکرێت بە دڵیـا ژنە هەناسەیەکی قوولی دڵنیایی هەڵکێشاو ، ووتی : ئۆخـەی ئەوە هەموو گیـانم حەسایەوەو ماتەمینی یەکـەم رەویەوەو غەمگینی دڵی بەردام ..

دەمەوئێوارە .. بەر لەوەی خۆر تیشکەکانی کۆکاتەوەو لە پشت کێوە قوچەکانەوە دووبارە ئاوابێت ، پرسیاری لە گـوڵ کردەوە .. ها ، گوڵە نازدارە کە ئێستا ئەڵێی چی ؟ بەکەڵکـی کەس دێیت ؟ یاوەك پێشـو باوەرت بە خۆت نییە ؟

گوڵ ، لە شـەرماندا گۆنای سوور هەڵگەڕا وبە تەریقـیەکەوە بەخۆری ووت .. باش لە خۆم نەگیشتبووم ، نـەم دەزانی ئەوەم لەباردایە دڵێـکی

بروانە ل –٧–

چەند وشەیەك دەربارەی « هەورامان »

سەردار میران ئامادەی کردوە

رۆژهەڵاتناسـەکان و روشنبیران بایەخێکی زۆریان بە کوردستان داوە ، بە تایبـەتی چەند ناوچەیەك یەکێ لـەم ناوچانە مەڵبەندی (هەورامان)ە .. ئەمەش بەهۆی چـەند شاعیرو مەلاو شێخێکی گەورەوە کە لەم ناوچانەدا هەبووە ، ئەمە لە لایەکەوە ، وە لە لایەکی ترەوە ئەم ناوچەیە کەوتبوە سنووری دەوڵەتی عوسمانی و دەوڵـەتی ئێران لەگەل دۆزینەوەی چەند « دەستنووسێکی دێرین » .

لەم وتارە کورتەدا ئەمـەوێ باسی چەند شتێك بکەم کە لـە بابەت ناوچـەی هەورامانەوە نووسراوە کە تاوەکو ئیستا هەر وەکو من ئەزانم لە ناو کوردەواریدا زۆر کـەم بیستراوە یاخود بۆ زمـانی کوردی وەرنەگێڕاوە .. لەمانە :-

بـە چـەند جۆر ناوی (هەورامان) لـە لایەن رۆژهەڵاتناسەکانی ئەوروپـاوە وتراوە ونووسراوە :

قوونسلی فەرەنسا « رۆسو » کە لە سـاڵی (١٨٠٧ ز) دا گەشتێکی بۆ کوردستان کردووە لە کتێبەکەیدا فیندگریبین دیس ئورینیت ڤینـا ١٨١٣ بەوردی باسی ئەم گەشتەی کردووە ، وە وەکو دێتە سەر باسی هەورامان ئەڵێ ئورامـان ئەمانـە عەشیرەتێکی کوردەوارین کە لە دێرینەوە لە ناوچەی کرماشـان جێ گیر بوون .

رۆژهەڵاتناس « ریچ » وە « ف. ئەینسفورث » لە جیاتی (هەورامان) نووسـیویانە (ئەڤرۆمان) یان (ئەڤرامی) ، بەڵام سێر هنری راولینسون لە باسەکەی دا دەربارەی هەورامان ئەڵێ (ئاڤرومان) وەئەڵێ مانای – هەنارە – وە وشەکەش لـە – رمـان –ی عەربیـەوە وەرگیراوە ، بەڵام مینورسکی وە کارل هەدانگ ئـەم قسانە پەسەندناکەن .

رۆژهەڵاتناسی بـە ناوبانگ ئوسکارمان لە جیاتی هەورامان ئـەڵێ (ئورامان ، ئەورەمان ، ئەورامی) ، وە « ئیرنسـت هیـرچ – فیـلد » ئەڵێ (ئاڤرەمان) .. ، وە « مێجـر سۆن » لە کتێبەکەی .. تـو میسوپوتامیا ئەند کوردسـتان (ئورام) یـان (هەورام)ی نووسیوە ، هەروەها « بینەدیك – کریستیان (ئەڤرومان) یـان (هەڤرەمان)ی نووسیوە ، وە لە بڵاوکراوەیەکانی ئەکادیمـی پروسی لـە ساڵی ١٩٠٣ ز ، (ئەورامان) نووسراوە .

لە راپۆرتی (دەروێش پاشا) کە سەرۆکی لیژنەی رێکخستنی سنوور لە نێوانی دەوڵـەتی عوسمانی وئێران دا بووە ، لە ساڵی ١٨٥٢ ز ناوی هەورامانی بـەم جـۆرە نووسیویەتی (ئاورامان) ، بەڵام « رەزا خان » لە کتێبەکەیدا – فەرهەنگـی ئەنجومەنی ئارای ناشـری – تەهران ١٨٧١ ز نووسیویەتی (آورامـن ، ئاورامـن) وە (ئاورامین ، ئاورامین) ... وە لە نەخشەی « عمـوم ممالك محروسە شاهانە خەریطەسی » – استنبول ١٣١٢ك (ئاورامان) نووسراوە ، بەڵام لە نەخشـەی (نقشە مفصل کشور ایران – استنبول ١٣٣٢ ك) نووسراوە (ئور – مان) .

روژهەڵاتناسی بەناوبانگی ئەوروپا جاك مۆرجان لەباسەکانی دالەباتی هەورامان نووسیوە (ئەڤرومانی) مۆرجان یەکەم ئەوروپایی بووە کە (٧٠٠) وشـەی هەورامی کۆ کردۆتەوەو وە لەگەڵ خۆیدا بردویەتی بۆ ئەورووپا .. ، کـە باسی هەورامان ئەکا ، لە باسەکەی دا ئەڵێ : « ناوچـەی هەورامان بریتیە لە جێگایـەکی بچووك لە نـاو چیاکانی زاگرۆس دا ، کە لە دەورەوپشتی ئەم ناوچەیەدا عشایەری کوردەواری جێ گیرن . خەڵکی ئـەم ناوچەیە زۆر ساویلکەو ساکارن وەگەڵێ لە شارستانیەوە دوورن ، بەڵام لەبەر گۆشەگیریان زمانەکەیاز هەروەکو خـۆی بەبێ گۆڕان ماوەتەوە هەروەها لـە خوێنـدن و روشنبیریش دا بێ بەش بوون ، لەبەر ئەمە بەرامبەر بێگانە باش نەبوون ، مـن نەمتوانی بە چاکی فێری زمانەکەیان ببم . » . ئەم گەشتەی مۆرجان لـە زستانی ساڵی ١٨٩٠ز بووە .

لەو گەشت کەرانەی کـە سەریان لە ناوچەی هەورامـان داوە ، گەشتکەری دانیمارکی « مایەر بێنە – دێکستن »ە کە لە ساڵی ١٩٠١ز دا هاتبـووە کوردستان وە لە شاری (سنە) چاوی بـە پیاوێکی هەورامی کەوتبوو کە ناوی « مەلا عەبدول غەفور » بووە خەڵکی گونـدی (دزوار) بووە بە هاوکاری ئەم پیاوەوە توانیویە فێری چەند وشەیەکی هەورامی ببێ ، وە لـە دووای فێربوونی چەند وشەیەك دەستی کردووە بە گەڕان لـە ناوچەی هەورامان دا وە لـە گوندی (نەوسوود) چـەند رۆژێك ماوەتـەوە بۆ فێربوونی زمانی هەورامی ، بەڵام ئەڵێ : « خەلکەکە زور خراپ بوون وە بە چاوی زۆر خراپ سـەیری بێگانەیان ئەکرد » ، لـە پاش گەڕانەوەی بۆ ئەوروپا وە بـە هاوکاری کردن لەگـەڵ « ئیرانیست »ی بەنـاوبانگ « ئەرسرکریستیان » توانیان لە ساڵی ١٩٢١ ز کتێبێك بە ناوی (دیالکتی هەورامان) دا بنێن .

« ئوسکار مان » یش لە مانگی مارسی ساڵی (١٩٠٣ز) چەند رۆژێك لە هەورامان ماوەتـەوە لەو جێگایانەی کە گەشت کـەر مایەر بێنە دێکستن مابۆوەوە . ئەویش چەند وشەیێکی هەورامی کـۆ کردۆتەوە ، هەروەها چاوی بە دوو پیـاوی خوێندەوار کەوتبوو یەکێ لـە مانە ناوی « میرزا شوکراللە » بوو کـە ویستی فەرهەنگێـك دەربارەی وشەکانی هەورامانی دابنێ ، بەڵام پێی تەواو نەکـراوە ، هەرچەندە پێنج پیتیشی نووسیبوو ئەوی تریان ناوی « علی ئەکبر » بووە فەرهەنگێکی لە پێنج بەش پێك هاتبوو لە وشەکانی زاری سنەو هەورامی دای نابوو .

رۆژهەڵاتناسی ئینگلیزی بە ناوبانگ « سۆن » لە ناوچەی هەورامان‌دا چاوی بەچەنـد کوردێکی خەڵکی سـلەیمانی کەوتووە هەروەها دوو پیـاوی هەورامیشی لەوێ بینیوە ، لـە کتێبەکەی دا باسی ئەکاو ئەڵێ: « من حەزم ئەکرد زۆر شت لە بابەت هەورامانەوە کە ناوچەیەکە کەوتوتە سەرەوەی ئێران بزانم . دوو پیاوی هەورامیم بینی کە خوێندەوار بوون و جوان زمانی فارسـیان ئـەزانی ، ئەوانیش خۆیان بـە کورد دا نەئەنا ، ئەیان ووت رەسەنمان (فارسانی کوهانگـاهی) ، فورس کۆنـە ، هەروەها بۆ منیش دەرکەوت – پاش فێر بوونی زمانیان – کە زمـانی هەورامی کوردی نیە » !

هەروەها لە ساڵی (١٨٦٧)دا گەشت کەرێکی هۆڵەنـدەیی گەشتێکی بۆ عیراق وئێـران چوو بوو بۆ گوندێکی هەورامان کە ناوی (گرونیە) بووە ، ئەم گەشتکەرە توانیبووی چەنـد جلوو بەرگێکی کوردەکـانی هەورامان پەیدابکا وە لەگـەڵ خۆی دا بردبووە بو ئەوروپا .

هەروەکو زانراوە هەورامی ، کاندڵ ، باجلان ، کەڵ هوری ، ئەمانە تێکرا بـە گوران ناو ئەبرێن ، بەڵام « سۆن » وکارل هەدانگ ، هەورامی بەکۆنترین عەشیرەت ئەژمێرن کە خاوەن شارستانیەتی و رۆشـنبیری تەواو بوون ، بەڵام بـە کوردو فارسیان‌دا نانێ .

د. کەمال فوئاد لەکتێبەکەی دا « کورد . هەندش ریفتن » دەست نووسی کوردی ، چەند وشەیێکی دەربارەی هـەورامانی نووسیوە ، ئەڵێ : « کونترین بەرهەمی ئەدەبی کورد بەزمانی هەورامی نوسراوە ، ئەمـەش بەرهەمەکانی – پیری شالیارە . لە کتێبەکەیدا کـە ناوی (ماریفەت)ە ، وە گوایە ئەم کابرایە قەشەیەکی زەردەشتی بووە بەرهەمەکانی پڕن لە ئاموزگاری وپەندی پێشینان ، وەپاش هەر بەشێکی ئـەم دوو دێرە ئەڵێتەوە :

گوشیت جـە واتـەی پیرشالیار بۆ
هۆشیت جە کیاسەی زانای سییمیار بۆ

دکتۆر کەمال فوئاد زیاتر لە سەر ئەمە ئەڕواو ئەڵێ :

« لەسەر ئەوەی کە زۆربـەی رۆژهەڵاتناسـەکانی ئەورووپـا هەورامانی بەزارێکی کوردی دا نانێن بەڵام ئەم زارە تاوەکـو سەرەتای سەدەی نۆزدەهـەم زمانی ئەدەبی کوردی بووە ، لە ناوچەی زێ وە تـاوەکو کرماشان لە کوردستاندا ، وە گوایا (ئاورام) و (کاندول) دووبرا بوون داریوسی یەکـەم لە ناوچەی خۆیان کـە (دەماوەند) بووە دەری کردوون ئەم دوو برایە رایان کردووەو چوونەتە چیاکانی زاگـرۆس وە لەوێدا دوو عەشیرەتیان دروست کردوە ، ئاورامـی وە کاندولای .. » .

هەروەها د. کەمال فـواد باسی چـەند شاعیرێکی تری ناوچەی هەورامان ئەکا وەکـو صـەیدی هەورامی بێسارانی وە مەلای جەباری کە خەڵـکی کوردستانی رۆژ هەڵات بـووە موندەرتین دێر گارن . بەڵام شیعرەکانی بە شێوەی هەورامی نووسیوەتەوە .

١ – کارل هانـدەنگ :
٢ – کەمال فوئاد : کوردیش هاندش ریفتن

صدام حسین :

چەند قسەیەك دەربارەی مەسەلەکانی ئەمڕۆ

مەسەلەی بەلایەکداخستنی شەڕ بەقازانجی ئێمـەی هێزەنیشتمانییەکان و بەلایەکداخستنی بەقازانجـی گەلەکەمان ، نابێ تەنیا لەو کارو کردەوانەدا کورت بکرێتەوە کـە بارێکی سەربازییان هـەیە . بەڵکوودەبێ بەلایەکداخستنی شەڕ بەقازانجی خۆمان هەر لەسەرەتاوە لەچوارچێوەی بۆچوونێکی مەبدەئی و سیاسی دابنێـت و ئەویش نەك هەر لەچوارچێوەی قەناعـەتی خۆمانداو بەس ، بەڵکوو لەچوارچێوەی قەناعەتی دورترین جووتیاری کورد لە دوورترین گونـدی مەڵبـەندی ژووروی نیشتمان‌دا .

کاتێك لەو چوارچێوەدا سەرکەوتین کە لەبـاری مەبدەئی و سیاسیەوە تێگەیشتین داخوا بیروڕای کام لایەن راستترە و کام لایەن لەبیروڕاو هەڵوێستەکانی‌دا قازانجی بۆگەل پترە ، ئەودەم تێشکانی لایەنەکەی تردەسـت پێدەکا .

لەچوارچێوەی قەناعەت و لێکدانەوەی ئێمەدا ئـەو مەسەلەیە تائێستا بە قازانجی ئێمەیە ، بەڵام دیارە ئـەو مەسەلەیە نەگەیشتۆتە دوورترین جووتیـاری کورد لەدوورکەوتووترین گوندی مەڵبەندی ژوورووی‌دا .

ئائەمە ئەرکی بنەڕەتی و ناوەندی ئێوەیە دەربـارەی مەڵبـەندی ژوورووی وڵات ، هەروەها ئەرکی دەزگاکانی راگەیاندن و ئەرکی هەمووی ئێمەیە کە ئەم قەناعەتەو ئـەم لێکدانەوەیە کە لەسەربناخەیان شەڕەکەمان لەبـاری فیکری و سیاسیەوە بەقازانجی خۆمـان یەکلاکردوە ، بگەیەندرێتە دوورترین هاونیشتمانی کورد لە مەڵبـەندی ژوورووی‌دا .

خانێ و دەستورا پەروەردێ

نڤیسینا : تیلی ئەمین

خانێ ، کـو ناڤێ وی ئەحمەدە کورێ ئلیاسێ کـورد رواستەم بەگێیە ، سالا ١٦٥٠ ل هێلا هەکاریا ژ دایێ بوویەو لسالا ١٧٠٦ ئێ لبایەزید دنیـا زوهن و گەش لێ تاری بـوو لوێرێ ژی هاتە ڤەشارتن .

وەکو خویاو دیارە لبەرچاڤێن هەمی خوێندەواران کـو خانێ مەزن بێ هەمبـەرو وەکی ستێرەکا گەشە د ئەسـمانێ ئەدەبێ کوردیدا ، بێ بەفـل و ئێکانەیە دڤەهاندنا هوزانێـن کوردی و کەس لنـاڤ مللەتێ کورد نەمایە چ پارچە هوزانێت خانێ لسـەر ئەزمانێ نەبوو گەلەك ئەدیب و رەوشەنبیر لبەر چارکنارێن جیهانێ شەهرەزایێن ئەدەبێ خانێ مەزنن .

بەلێ ژیهاتی و پسپوریا خانێ نەمر نەهەر دڤەهاندنا هوزانادایە ، بەلکـو ژ بەرزترین شینوارێت خانێ هێژا چـەند شـیرەت و ئاواو دەستورێن پەروەردێنە ، یێـت ئەڤ و بهایەکێ گرنگ و گران لبەرچاڤێت وان کەسان هەی یێـت پویتەی بڤێ چەندێ ددەن .

بیروباوەرێن خانێ نەمـر ژلایێ پەروەردێڤە دیـارن دفەرهەنگا « نەوبەهار »دا ، یاکو بو شـاگردو زاروین کوردا پێشکێش کری ، وەکـو بزارێ خو دبێژیت :

ڤێك ئێخستنە ئەحمەدێ خانی
ناڤ ل نوبارا بچوکان دانی
لێ نەژبو ساحب رەواجان
بەلکی ژبو بچوکێت کرمانجان

هەروەسا خانێ هێژا شیرەتەکا پڕ بوهاو بەرکـەتی دوی خویا هێـلای و بەردەوام دکرە مژیێ شاگردو سوختـێن خو . ژوان بسەرهاتیێن ئێنە ڤەگێران ، دبێژن جارەکا خانێ نزیکی « ٦٠ » کەسان ژ کورە ئێجـان گازی کرن مالاخو ، بسپورێ تورێ کوردی مێهڤانداریەکا چاك و بەرهەبو وان کر و گوتە وان **(هون بچوکن ، هون گەشن ، بێ دەردو غـەم دلەیزن و دکەڤن ، ئەڤە دەمێ دل گەشییێیە ، ئەگەر هون دخوازن هەرگاڤ بەختیاربن ، چوچاران پڕ بەدبەخت نەبن ، لـدوی تنشتان بگەرن) .**

خانێ ژیهاتی گەلەك غەمگین بو ژبەر ڤەمانا کوردان و وزانی ئەرکێ ڤەمالینا رێـکا وان ژکوسپ و ئاستەنگان دکەفتـە سەرملێن وی ، خانێ دڤیا ئەڤەنە سەربەست و بەختیـار بژین و وەکو باڤ و باپیرێن خو بشاخ و فوغانا نەبن سەر (پێدڤییـە لدوتشتا بگەرن) . هوی نشتا ببن ، ژبەرکو هەر سەرکەفتنەك و هەر پێشڤەچونەکێ ئەگەرێـت خویێت تایبەتی هەنە .

خانێ دبێژیت :

(کی حەژ وە بکەت ، حـەژ وی بکەن ، ئێرو حەژ مروڤێـن خو بکەن ، حەژ ویا خو ، حەژ باڤی خو بکەن ، بشترا هـونێ هینێ حەژکرنا دیامە گشـان بکەن . کوردستانێ ببن) .

بیروباوژێت خانێ و واخـارا وی ژزارۆین کـوردان ، پێشخستنا مللەتێ خۆیەو قورتال کرنا وی یە ژ گرفتاریاو دیارە تێ حەژ باڤ و دەیك و هەڤاڵ خـو بکەت وێ حەژ وەلاتێ خو بکەت و هەلبـەتە دێ ژبو سەرکەفتن و پێشڤەچوونا وی خەتبیت .

پاش ڤێ چـەندێ خانێ مەزن دبێژیت :

(بخەبتن ، ئیرو ژبـو هوی بوونێ ، ژبو زانینێ ، داکو حالێ دنێ بزانن ، پێشڤەهەرن ، ببن مروڤ و هێژابن دا سـەربەست بن) .

باوەریا خانێ بەرامبـەری زانیاریێ و هونەری لڤێـرێ دیاردبت و ، بڤێ چەندێ رێـکا سەربەستیێ و پێشڤەچونێ ژبو زارۆێن کوردان دەستنیشـان دکەت و بەرێ سوقتەو شاکردێت خو ددەتە خوێنـدن و فێربوونێ و ژوان دخاست کو گولەك پویتەی بدەنە زانینێ وا ڤێرابگەهـن و بکارن خزمەتا خو و مللەتێ خـو بکەن .

گۆرانی دروێنە لە فۆلكلۆری كوردیدا

خلیل جندی

پاشماوەی : ژمارەی پێشوو

بۆ نموونە ئەم گۆرانیەی خوارەوە تۆمار دەکەین کە جوتیارەکە تیادا ئاواتی باران بارین دەخوازێت بەڵکو بەشی ئەویشی تیادا بیت !

تاکو دەخڵ و دانەکەی وشك نەبێت و رەنجـەکەی بەفیرۆ نەچێت . وە لە گەڵ ئەوەشدا جوتیارەکە خواستی کچ و کوڕان لە بیر ناکات . بەڵکو دەیەوێت بەیەکتـر بگەن و ئاواتیان بێتەدی .. وەك لەم گۆرانیەدا کە لە ژێر ناوی « مەمیانە مەمۆ » کـە ناوی کوڕێکە بە دی دەکەین :

مەمیانە مەمیانە مەمۆ
رەبیۆ بت بارانە مەمۆ
ئاڤ کەفتە حەودانە مەمۆ
بۆ خەملا بووکانە مەمۆ
بۆ جلکێد لاوانە مەمۆ
بۆ بسکێد کەچکانە مەمۆ
خۆزی ئەز بسکەك بامە مەمۆ
ژ بسکێد بەرانـە مەمۆ
ئەزێ چێریبـامە مەمۆ
لدەشتو زۆرانە مەمۆ
چاڤی لخەوکا شیرین مەمۆ

دەستی لسەر مرلانە مەمۆ
مەمیانە مەمیانە مەمۆ
ئاڤ کەتبوو حەودانە مەمۆ
بۆ خەملا ڤیزانە مەمۆ
بۆ جلکێد خۆرتانە مەمۆ
خۆزی ئەز بسکەك بامە مەمۆ
ژ بسکێر تشتیرا مەمۆ
ئەزێ چێریبامە مەمۆ
لدەشتو جزیرا مەمۆ
چاڤ لخەوکا شیرین مەمۆ
دەستی لسەر زنجیرا مەمۆ
مەمیانە مەمیانە مەمۆ
ئاڤ کەتبوو حەودانە مەمۆ
بۆ جلکێد لاوانە مەمۆ
بۆ خەملا بووکانە مەمۆ
خۆزی ئەز بسکەك بامە مەمۆ
ژ بسکێد کارکا مەمۆ
ئەزێ چێریبامە مەمۆ
لپالو متەکا مەمۆ
چاڤ لخەوکا شێرین مەمۆ
دەستی لسەر مەمکا مەمۆ

بروانە ل –٧–

institutkurde paris

عاصی شاعیر

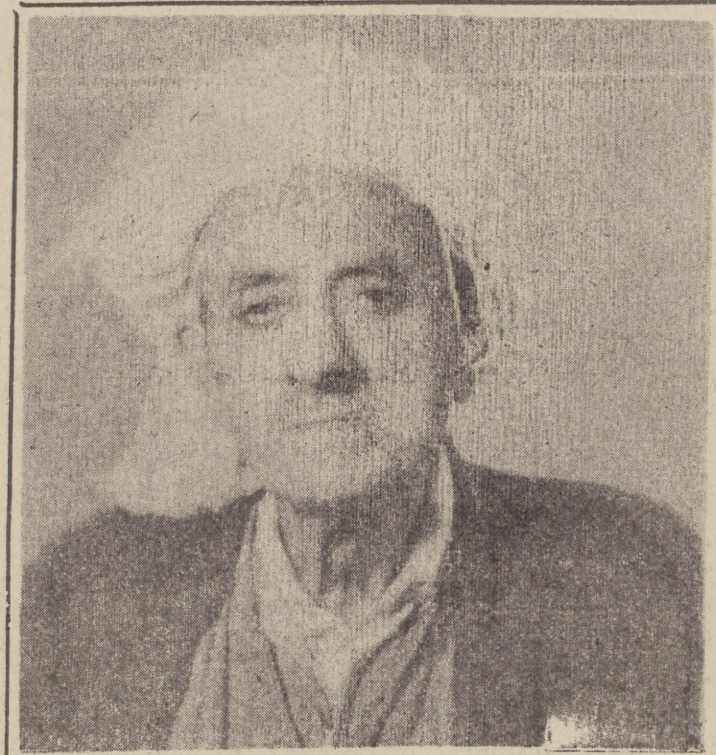

ماموستا عاصی شاعیر

فیدای کەعبەی ڕووی تۆبم،ئەوا هاتوومە سەر دینت
لە هیجرانت ئەوا مردم کەوا پەشمینە ، ڕووم تێ کە
تەماشای گۆڵشەنی ڕووت کەم ببینم گوڵێ لە علینت
لە هەرلایەك ئەوا هاتوون سەفی عاشق لە بودینن
منیش هاتووم ئیشارەت کەم بەگوشەی چاوی شاهینت
فەتوای کوشتنم بدە ، قوربان بڵێ جەلادی چاوت بێ
بکا با تیرەبارانم ، بە ڕووی ئەبرۆی قەوسینت
سجادم لەپاش مردن ، وەرەسەر قەبرەکەم جارێك
منیش کوشتەی لێوی تۆمو ، بەیادی عەشقی دێرینت
بڵێ واهاتە پابوسم شەهیدی تێغی عەشقی من
بفەرموون باخەڵاتی کەن ، لە گەنجینەی سین سینت
لەوێش گەربڵێن «عاصی» نیشانەت کوا .. شەهیدی تۆ؟
لەجێی دوور رادەبوورم ،ئیشارەت بۆ پەنجەکانی خوێنینت

لەم ڕۆژانەدا کە نەوەد ساڵی ڕەبەق بەسەر یادو بیرەوەری تەمەنی لەدایك بونی ئەو شاعیرە دڵسۆزەدا تێ ئەپەڕێ نەوەد لاپەڕەی ڕەنگین لەو ژیانە پڕ لە مەینەتیەی شاعیر هەڵ ئەدرێتەوە ، لە هەمان کاتا چەپکە گوڵی بەختیاریو شانازی بۆ ئەم شاعیرە ئەنێرین .

مەلا مستەفای کوڕی بابەرەسوڵی ئەبوبەکرە .. لە ساڵی ١٨٨٥ لەگوندی خراپە لە دایك بووە .. هێشتا مناڵ بوو کاتێ خێزانەکەی گوێزرایەوە بۆ سورداش ، ئەوێ خوێندنی تەواو کردوە .. ئینجا چوە بۆ کۆیە ، لە مزگەوتی قامیش دامەزراوە لەتەمەنی لاویدا زوربەی گوندو ناوچەکانی کوردستان گەڕاوە ، خزمەتێکی زۆری ئەدەبی ئاینی کردوە ، وشەی بێگانە لەناو شیعرەکانیا ئەدرەوشینەوە ئەوەش هۆی ئەوەی بەزمانی عەرەبیو فارسی یەوە خەریك بووە .. بەشی زوری ڕوژانی ژیانی بۆ خویندنەوە تەرخان کردبو وە بە تایبەتی خویندنەوەی بابەتی ئاینیو کۆمەڵایەتی .. چەند بەرهەمێکی ئەدەبیو دیوانی شیعری هەیە کە شیعرەکانی لەسەر شیوەی شیعری کلاسیکی داناوەو دەقاودەق روی واقیعی کومەلایەتی سەردەمی خۆی نیشان ئەدەن .. هەروەها شیعری نیشتمانی هەیە کە تێکەڵ بە ئێشو ئازاری نەتەوەکەی بووەو لەبارەی زەحمەتکیشەکانەوە ئەدوێ .

دڵت بردم بە یەکجاری بە نەشئەی خەتی ڕەنگینت
دامی عەقڵو هۆشت بردم بە خونچەی لێوی شیرینت
دڵت خستومە ناو چاهی زنخدانو ئەسیرت کرد
پەرێشانە ، بە زنجیری دووتۆی زڵفی چین چینت
زیارەت گاهی عوشقانە ، ئەم شەوە حەمری خاڵت

- شیرزاد ئانەکەلی -

پۆستەی خوێنەران

★ کاك ڕەواندی نوسیویە ئەڵێ :
ڕوژنامەی بیری نوێ نوسیویە کە (پاسەکانیش نەخۆشیان گرتوە) .. ئینجا ئەم برایە ئەڵێ ئوباڵی نەخۆشی پاسەکان لە ئەستۆی خۆمانەو ئێمەی ڕێبوار پارێزگاری کورسیو شوشەی پەنجەرەو پارچەکانی ناو پاسەکان ناکەینو خۆمان هۆی نەخوشی پاسەکانین ..

★ بۆ خاوەنی (هەموشتیك بە خۆی خۆیش بە مانا) :
نووسینەکەت ئاوێنەی گارەساتی ناو پاسێکە .. بەڵام بۆچی بەسەرپێیەوە نوسیوتە ..

★ بۆ خاوەنی (میر شەرەف خان) :
ئەبوایە زۆر ترو پوخت تر لەسەرت بنوسیبایە .

★ بۆ خاوەنی (مناڵێکی زیرەك) :
باسەکەتان ئەبوا لەسەر دەقی دەمەتەقێی مناڵەکە بنوسیبایە .

★ کاك ئیبراهیم عوسمانی ئاشنامان :
ئەمە هەڵبژاردەو گوڵبژێری شیعرەکانتە :
من هەژارم
کەس ناناسم
دەربەدەرم
من بێکەسم
من یادی خۆم هەمو جارێ
بەیادی یار ئەکەمەوە ..

★ بۆ خاوەنی (خۆشەویستەکەم)
شێوەی نووسینەکەتان خراپ نیە .. بەڵام ناوەڕۆکی باسەکەتان لەگەل ڕێبازی ڕۆژنامەگەری ئەمڕۆدا هاو تەریب نیە .

★ بۆ خاوەنی (ئەستێرەی گامەرانی)
براگیان ئەوە بۆ ئەبێ ناونیشانی هەمو شیعرێکی ئەم سەردەمەمان هەر خوشەویستەکەم یان ئازیزەکەم یان دڵدارەکەم بێ ؟

★ کاك ئیبراهیم ئەحمەد حسین :
کاکی برا ئێمە هەر شتێك بەکەڵك بێو لەگەل ڕێبازی ڕۆژنامەگەری ئەمڕۆدا بگونجی بلاوی ئەکەینەوە ..

★ کاك ئیبراهیم ...
ئەمە شادێڕی شیعرەکەتانە:
روناکیت دێتە بەر چاوم
ئەی کزەی جەرگو
هەناوم

★ بۆ خاوەنی (ژیانی هەژارەکە) :
حەز ئەکەین بابەتی چیرۆك زۆرتر بخوێنیتەوە

★ بۆ خاوەنی (هەمومان روشنبیرین) :
جگە لەوە نوسینەکەتان پەلی بۆ زور لا هاویشتوە .. زوربەی ڕستەکانی چەند جارێك بیستراون .

★ بۆ خاوەنی (هەگبەی یەك ساڵەت ..) .
کاکی برا نووسینەکەتان ئەو کەلەبەرە ئەدەبیەی بەو جۆرە پڕنە ئەکردەوە کە لە ڕۆژنامەکەدا جێگا ئەگرێ .. ئەت توانی ئەو گلەییو بناشتەت هەر لەلای خۆی بکردایە .

★ بۆ خاوەنی (چەند رایەك ..) :
کەسەکەم ناوەڕۆکی وەرگیرانەکەتان لاوازە ..

★ بۆ خاوەنی (وشەی جوان) :
وشەکان جوانن ، بەلام بە داخەوە زۆر جار بلاو کراونەتەوە .

★ بۆ خاوەنی (شیعری بورەای هاوچەرخ) :
شیعرەکەتان ماوێتی لە قالبی شیعردا بگرسێ .. رەخنە ئەدەبیەکەشتان زۆر جار لەو بابەتە بلاو کراوەتەوە .

★ کاك سەردار شاسوار :
برالەگیان دکتور شو پیروزەی رویەکی ئەدەبی نەتەوەکەمانەو بەم شیعرەیا (کە جەنابت بوت ناردوین) دەر ئەکەوێ :
کالەکو شوتیو ترێ
دە خۆت لادە مردوت مرێ

★ بۆ خاوەنی (گەر ئەتەوێ هەمو کەسێ لە دەست ئەدەم) :
هەڵبەستی ئەم جارەتان تۆزێکی ماوە هیوادارین دیاری ئایندەتان سەرکەوتوا تر بێت .

★ بۆ خاوەنی (بەیانیەکی رەش) :
تاقەبراکەم .. ئەبوا دوای نوسینەکەت جارێکی تر بت خوێندایەتەوە .

★ بۆ خاوەنی (بۆچ بە بێ دەنگی بنوین) :
با لە پێشا ئەو شتانەی بە کەڵکن بۆ کۆمەڵ ئەوە بنوسین .

★ بۆ خاوەنی (یاداشت لە سەر منڵیم) :
دوو پارچەی یەکەمیان خراپ نیە .. بەلام لەبەر ئەوەی ناونیشانت نەناردوە بلاو نەکرانەوە .

★ بۆ خاوەنی : (یادی شاعیری ..)
لەمەوبەر ئەو باسەمان بلاو کردۆتەوە ..

★ بۆ خاوەنی (دیاریەکی ون بوو) :
باسەکەتان بەرهەمی خوێندنەوەی دوێنێ نیە

★ بۆ خاوەنی (شقارتە فرۆشێك)
رەنگە بێ ئەو جۆرە باسانە لە دانمارك باوی هەبێ ..

★ بۆ خاوەنی (بزنو مام ڕێوی) :
ئەبوا ئەو نوسەرەی کە تۆ بەرهەمەکەت کردوە بە کوردی لەکاتی خۆیا لایەنە ئەدەبیەکانی باسەکەی گەلاڵە بکردایە .

★ بۆ خاوەنی (کچی جوان)
رەنگ بێ ئەم دێرە شیعرەت لە کچەکە جوانتر بێ :
نامە ئەنوسم بە خوێنی دڵم
بۆ تۆی ئەنێرم ئەی خونچەی گوڵم

ئافرەت لە هۆنراوەی کوردیدا

- سابیر ڕەشید خۆشناو -

ئایا هیچ شتێك هەیە وەك جووانی ئافرەت وابێ کە یەکاویەك خۆی باوێتە باوەشی دڵی مرۆڤەوە کار لە دەروونی بکاو ئیلهامی ئەم جووانیە بکاو ببێتە خورپەو وای لێ بکات بە چامەی ڕەنگین چەشەلەم جووانیە وەرگرێ .

دوور نی یە جووانی ئافرەت سەرچاوەی هۆنراوە بوبێتو بەجوانیەکەیەوە سەرنجی خەلکی ڕاکێشابێو وای لێ کردووە دلو دەروونی ببزوینێو بەسەر جووانیەکەیدا هەڵ بلێ .. بۆیە دەبینین بە زۆری هۆنەرانی جیهان ئەگەر تاك تاکەیان لێ دەرچێ هەموویان هۆنراوەیان لەسەر ئافرەت داناوەو بوونە هەوێنی هەلبەستەکانیان هەردەم وایان لێ هاتووە کە جووانی یارەکانیان بەمانگو ئەستێرەو ڕۆژو موشتەریو زوهرە شوبهاندوە بۆیە فیردەوسی دەڵێ « ئافرەت مەلی هەرە جووانی سەر زەمینە » . ئەگەر جووانی ئافرەت سەرچاوەی هۆنراوە نەبوایە هۆنەریش چێژی لە جووانی وەر نەگرتایە لە ئەدەبی یۆنان دانە ئەووترا :- « ئافرەت وەکوو کەژ وایە پێویستە ئادەمیزاد لە دوورەوە سەیری بکات ئینجا چێژ لە جووانی یەکەی وەرگرێ » .

بێ گومان میللەتی کوردیش خاوەنی هۆنەرمەندی ئێجگار زۆرە کەبە زمانی پاراوو ناسکەوە شیعریان هۆنیوەتەوەو هەردەم جووانی ئافرەت بوەتە هەوێنی شیعرەکانیان ئەگەر سەیری هۆنراوەکانیان بکەین هیچ یەکێکیان نابینین کەلەنجەولارو بالابەرزیو چاوو کولمو خالی سەر ڕوومەتی یارەکەی نەکرد بێتە هەوێنی شیعرەکەی وەبە جۆرێکی وا وەسفیان کردووە کە بە جارێك بازاڕی مانگو رۆژی پێ بشکێو لەبەر جووانی ڕوومەتیو پەرچەمی زێڕینیو دووچاوی سیحراوی مانگ شەرم لە خۆی بکاو خۆی بشارێتەوە بۆیە تاهیر بەگی جاف دەڵێ :-

فەلەك زانی کە دەشکێ ڕەونەقی بازاڕی مانگو ڕۆژ
شکاندی پەنجەکەم تامن نەنووسم وەسفی ڕوخسارت

کە ڕوو لەیارەکەی دەکاو نارەزایی لەفەلەك دەردەبڕێ وپێی دەڵێ فەلەك کە زانی من وەسفی ڕوخساری تۆ دەنووسم .. زانی کە بازاڕی مانگو ڕۆژی پێ دەشکێ هات پەنجەی منی شکاند ونەی هێشت وەسفی جووانیت بکەم . وە عەلی باپیر ئاغا گفتوگۆ لەگەل فەلەك دەکاو پرسیاری جووانی یارەکەی خۆی لێ دەکاو پێی دەلێ مانگی من جووانترە یا مانگی تۆ کە یارەکەی لەبەر جووانی بە مانگ دا دەنێ وە بەفەلەك دەلێ ڕاست برۆو جووانی خۆت لەپیش جووانی یارەکەم دەرمەبڕ تاکوو جووانی یارەکەی لە مانگیش زیاتر ئەڕازێنێتەوە بۆیە دەلێ :-

فەلەك ڕاست برۆ ...
تۆ بێتو خودا فەلەك ڕاست برۆ
پێم بلێ بەلام بێ فێلو درۆ
مانگی من جووانە یاخۆ مانگی تۆ
مانگی تۆ لەکوێ بەقسەی شیرین
بەعیشوەو لەنجەو لارو پێکەنین
خۆشی ئەبەخشێ بەعاشقی زوێر
جوان ئەکاتەوە دلی پیاوی پیر .
مانگی من کەوا لەزەمین دایە
دایم لە تافی چواردەمین دایە
محاقی نیە بەهیلال نابێ
فەلەك تۆ شێتی مانگ ئەبێ وابێ
مانگ مانگی منەوقەت ئاوا نابێ

وەهۆنەرێکی فارسی پرکێشی لە نێوان یارەکەیو مانگ مانو نیشان کەلەیەك شەوە دایە زیاد ئەکاو وورده وورده جوانیەکەی پتر ئەکا تا دەگاتە چواردەمین شەو کەلەوپەڕی جووانی دایە ئینجا کە سەیری یارەکەی دەکا جوانیەکەی خۆی بزردەکاو وورده وورده نامێنێ هەر وەك دەلێ:-

مانگی یەك شەو بۆیە هەموو شەو زیاد ئەکاو ئەشنێتەوە
تا جووانی خۆی وەکوو ڕووی تۆ بڕازێنێتەوە
تا دەگاتە چواردەهەم شەو تێ دەگا ناگا بە تۆ
جا ئەداخا وورده ووردەکەم ئەکاو ئەتوێتەوە.

ئەحمەد موختار جاف بۆ ئەوەی وەسفی جووانی یارەکەی بکات دەلێ :
ئەبێ کاغەز لەبەرگی گول قەلەم جانا لە عەنبەربێ
کە من مەیلم هەیە ئێستا بنووسم وەسفی ڕوخسارت

وە نالی ڕوو لە خۆشەویستەکەی دەکاو دەلێ لە وکاتەی کە نوێژی شێوان ئەبێ دنیا بەرگی تاریکی لەبەردەکا .. ئەو کاتەی تۆ دووگمەی سەر سینەت کردەوە جووتە مەمکەکانت بادیار خست .. شەوەکەی پێ ڕووناك ئەبێتەوە وئەبێ بە ڕۆژ کە ڕۆژیش چاووی بە ڕوومەتی سووری تۆ کەووت شەرمی لە خۆی کردەوە هەلات بۆ ناوکە ژوکێوان هەر وەك لە هۆنراوەکە دا دەلێ :-

لە دوگمەی سینە دوێنێ نوێژی شێوان
بەیانی دا سفیدەی باخی سێوان
لە ترسی تەلعەتت ڕۆژ هەروەکو شێت
بە ڕوو زەردی هەلاتو کەوتەکێوان

وە مەلای جزیری باسی یارەکەی دەکاو بەشێوەیەکی جووان جار جارە ئەیکا بەفریشتەو هەندێك جاریش ئەی کابە ئەستێرەو جامیمەیو دەسکەگولێکی جووانو دل فڕێن لە ناو باخچەی هەموو کێژۆلە جووانەکان دا وەك دەلێ : -

من دی سەحەر ،شاهێ مەجەرر، لەبسێ دبەر مەخمور بوو
ئەودیم زەوی سوور مۆشتەری یارەب پەری یا حور بوو

وە (کوردی) شاعیریش جووانی یارەکەی ئەکاتە هەوێنی هۆنراوەکانی وزۆر بە جووانی بەسەری دا هەل

بڕوانە ل -٧-

تۆماس نیوتن ی

زانا و لیبیمەت

لە جەژنی سەری ساڵی زایینی ١٦٤٢دا لە گوندی« وولستورب » لە ناوچەی (لنکشایر) » منداڵێکی لاوازهاتە دنیاوە بە جۆرێك مامانەکەی لەو بڕوایەدا نەبوو کە ئەم منداڵە تەنیا چەند ڕۆژێکیش بژی ، بەلام هەرئەم منداڵە (٨٥) ساڵ ژیا وە ئەو سەرەبچکۆلەی کە بەرزترین ئەقلی تیا دروست بوو کە جیهان تا ئەو ڕۆژە نەی دیبوو ،ئەمە زانای بە ناوبانگ« ئیزاك نیوتن »ە کە بەدرێژایی ژیانی جێی ریز لی گرتنی خەلکی بوو وە زۆرپایەو نازناوی پایەداری پێ بەخشرا .

چالاکیو زیرەکی نیوتن لە سەرەتادا دەرەنگ دیاری دا بە جۆرێ کە لە قوتابخانە قوتابیەکی تەمەل بوو هەتا ئەو ڕۆژەی کە ژیانی گۆڕراوە چەپلەی یەکەمی پۆلەکەی بۆ لێدرا .

لەو ڕۆژەوە نیوتن بەلێنی بە خۆی دا کە سەرکەوتنی زیاتر بەدەست بێنێ بۆ ئەو مەبەستە دەستی دایە کۆشش تا مامی بەو خۆ هیلاك کردنەی زانی بەلێنی دایە کە خوێندنی بەرزی پێ تەواو بکات ، بەم جۆرە خستیە زانکۆی «کامبرج» بەلام هێشتا چوار ساڵی زانکۆی تەواو نەکرد بوو کە نەخۆشی « تاعون » سەراپای لەندەنی گرتەوە (ساڵی ١٦٦٥ - ١٦٦٦) دەیەکی دانیشتوانی لە ناو برد ، لە ترسی گیانی قوتابیان دەرگای زانکۆکانیان داخست ، بەم جۆرە نیوتن کە لە تەمەنی (٢٣) بیستو سێ ساڵیدا بوو گەڕایەوە بۆ کێلگەکەی باوکی وە ماوەی (١٨) مانگ لەوێ مایەوە ، نیوتن زانی کە لەم کێلگەیەو بێدەنگی لادێ ماوەی بیر کردنەوەی زیاترە بەم جۆرە لەو ماوەیەدا پێشکەوتنێکی گەورەی لە زانست ماتماتیكو روشنبیری دا بەدەست هێنا هەر لە ماوەی ئەو (١٨)مانگەدا بوو کە توانی ڕووداونی هەستانو نیشتنەوەی ئاو روون بکاتەوە وە بە هۆی مەنشورەوە سەلماندی کە ڕەنگی سپی لە چەند ڕەنگێك تێکەلە بە وەنەوشەیی دەست پێ ئەکاتو بەسور دوایی دێت . هەروەها توانی چەند زەڕەبینو دووربینو ئاوێنەیەك کۆبکاتەوەو تەلەسکۆبێکی لێ دروست بکات .

کاتێ نیوتن گەڕایەوە زانکۆ پاش نەمانی « تاعون » لە ساڵی ١٦٦٧ کرا بە مامۆستا لە هەمان زانکۆوا .

دوای ئەوەی کەمامۆستاکەی « ئیزاك بارو » وازی بۆ لە جێگاکەی خۆی هێنا . نیوتن هەر لە زانکۆ مایەوە تا ساڵی ١٦٨٩ بوو بە نووێنەر لە پەرلەمان بەلام تەنیا (١٣)مانگ زیاتر نەمایەوە گەڕایەوە بۆ زانکۆ ئەمجا بۆ لەندەن ڕۆیشت ساڵی ١٦٩٦ کرا بە پارێزگای « سکەلێدان » ،ساڵی ١٧٠٣ هەڵبژێررا بۆ کۆمەڵی مەلەکی ، دوای ئەوە بە دوو ساڵ نازناوی سوارچاکی (شۆڤالێ)ی لەلایەن پاشاوە پێ درا. گەورە ترین سەرکەوتن کە نیوتن بە دەستی هێنا دوای مردنی بە سەد ساڵ بوو کاتێ کە تیئۆری یاسای گشتیی ڕاکێشانی « قانون جذب العام » بە تەواوی لە لایەن زاناکانەوە بڕوای پێ کرا .

بە نرخترین شت کە لە دوای خۆی بەجێی هێشتوە کتێبێکە بە ناوی (پرەنکیسیپیا) واتە بنچینە ، کە هەموو ئیشە گرنگەکانی نیوتنی تیا تۆمار کراوە .

نیوتن ژنی نەهێناوەو لە هەموو ژیانی دا خۆشەویستی یەکی ئەوتۆ بەدی ناکرێت .

تا لە ٢٠ ی مارتی ساڵی ١٧٢٧ ماڵ ئاوایی لە ئینگلستانو لەجیهان بە گشتی کرد بۆ یەکجاری چاوی لێکنا ، لە دوای خۆی خەزێنەیەکی گەورەی لە زانست بەجێ هێشت .

ئەنوەر مەحموود
کۆلیجی پەروەردەی وەرزش

institutkurde de paris

پاشماوەی پۆستەی خوێنەران

● **خاوەنی بابەتی « پیاڵەی ڕۆشنبیری بە بیست دەقیقەیە .. » :**
دنیا هەروا بووە . زەحمەتە بەتەمای ئەوە بین هەرکەس هەرچی‌ی خوێندەوە لە مێشك‌و کرداریا جێ بگرێ .

● **کاك جەلال بەیار :**
ئەو پەندانەی پێشینان کە ناردبووتن ، خرانە ناو کەشکۆلی پەندەکانی لای خۆمانەوە . سوپاس .

● **بۆ خاوەنی پەخشانی « پێنووسەکەم »و « مامۆستا » :**
کاکی برای چەند جارمان ڕاگەیاند لە یەك دیوی قاقەزو بە دێڕی شاش‌و وشەی ئاشکرا بنووسن . نە ئێمە ڕوونووس کەرمان هەیە وتارەکان بنووسێتەوەو ، نە کرێکاری چاپخانەش کە هەموو عەرەبن نووسراوی پڕو بەیەکاچووی لەسەر هەردوو دیوی قاقەز نووسراویان بۆ ئەخوێنرێتەوە .

● **بۆ خاوەنی چیرۆکی « تەریق بوونەوە لە هەڵچوونێکا » :**
توانای چیرۆك نووسینت تیا بەدی ئەکرێ ، بەلام بەگورگان خوارد دانی ناوەڕۆکیش نیشانەی نووسەری ئەم چەرخە نی‌یە ئەگەر بی‌یەوێ شتێکی نوێ بە خوێندەوار بلێ .

● **کاك (کۆڵنەدەر) :**
ڕۆژنامەکەمان (لاواندنەوە)ی کەس بلاو ناکاتەوە مەگەر لەشێوەی (بۆزانین)دا . سەرەڕای ئەوە تۆ خۆشت ناوی خواستەمەنیت بۆ خۆت‌دانابو ، نە زانیمان خۆت کێیت‌و ، نە زانیمان خوا لێ‌خۆش‌بوو کێ‌یە ؟!

● **بۆ خاوەنی چیرۆکی وەرگێڕاوی « کاتێ خەوی هەژار دێتەدی » .**
خۆزگە کاتی خۆت بە وەرگێڕانی شتێکی بەسوودەوە بەسەر بردبوایە .

● **بۆ خاوەنی کورتە چیرۆکی « چاوەڕوان بوو » :**
چاوەڕوانی‌یەکە بێ سوود بوو ، چیرۆکەکەش بە « هیچ » بڕایەوە .

● **بۆ کاك زانا حسین :**
یادکردنەوەکەت بۆ مامۆستای خوالێ خۆش‌بوو ، ئەبوو ئەوەندە زوو بناردایە بە بیرەوەری‌یەکەیدا بگەیشتایە . داخەکەم وات نەکرد ، بۆیە نەمانتوانی بلاوی کەینەوە . بسوورە .

● **بۆ خاوەنی « تابلۆی ئافرەتێکی ئاوارە » :**
تابلۆ ئەبێ لە قالبێکی ئەدەبی‌ی بەرزدا بێ ، هەروەها ورت‌و چڕو پڕ بێ . تابلۆکەی تۆش ئەم مەرجانەی ، بەداخەوە، یا نەهاتبووە دی . بۆ جارێکی کە .

● **خاوەنی پارچە شیعری « چاو ئەستێرە » :**
درێژی‌ی شیعرەکە لەڕادەبەدەر بوو ، لە لاپەڕەیەکی ئەفتانەی ئەدەبیدا جێی نەئەبووەوە . ببوورن .

● **بۆ خاوەنی پارچە شیعری « کچی دێ »**
شیعرەکە ئاستێکی نزمی هەبوو ، سەرەڕای ئەوە تەقریری »یش بوو .

● **بۆ خاوەنی شیعری « ئاوەو ئاو چێ !**
ئەتەوێ بەم شیعرەت خوێندەوار بە چ گیانێك پەروەردە کەی ؟ ئەمە ئەگەر شیعرەکەت « ڕەمز » بێ . خۆ ئەگەر ڕەمزیش نەبێ ، ئەبێ ئەو دەمەتەقێیە چ سوودێك بە خوێندەوار بگەیەنێ !

● **بۆ وەرگێڕی شیعری « لە نیازەکانەوە »ی مەحموود دەرویش :**
لە هەندێ شوێنا لە ڕاستی‌ی وەرگێڕانەکە دڵنیا نەبووین . تکایە بۆمان بنووسن لە چیتان وەگێڕاوە تا بەراوردێکیان بکەین .

● **بۆ خاوەنی شیعری « منم رووبار » :**
بە تێ‌گەیشتنی ئێمە ڕووباری شیعرەکەتان هێشتا ڕوی تێ‌نەزاوە ..

● **بۆ وەرگێڕی شیعرەکەی « گۆتە » :**
شیعرەکەتان لە چ زمانێکەوە وەرگێڕاوە . سەرچاوەکەمان بۆ بنووسە .

● **بۆ خاوەنی شیعری « گلووکی خوێن بێ ئەندێشە » :**
بەداخەوە کاتی هەلبەستەکەت بەسەرچووەو بۆ ئەمڕۆ دەس نادا .

● **بۆ خاوەنی شیعری « نامەیەك لە بێشەی هەوارێی‌یەوە » :**
● شیعرەکەت هەم زۆر درێژەو هەم بە بێ دەسکاری لەگەل باری ئەمڕۆدا نا گونجێ . خۆت ئەزانی شیعریش بۆ دەسکاری دەس‌نادا ..

● **بۆ کاك محمد دڵسۆز :**
سوپاس لەسەر گۆرانی‌یە فۆلکلۆری‌یەکەت .

● **خوشکە ژ . م . ف . م :**
زۆرمان پێ‌خۆش بوو شیعری کچێك بلاو کەینەوە لە کوێرەوە ناردبێتی . بەلام بەداخەوە زۆری مابوو ببێ بە شیعری ڕاستەقینە .
هیوای بەرهەمی باشترت لێ ئەکەین .

● **بۆ خاوەنی « بەیتی خانوو » :**
شیعرەکەتان زۆر درێژ بوو ، لە وزەی ئەم ڕۆژنامەیەدا نەبوو بلاوی کاتەوە ، سەرەڕای ئەوەش ئەمڕۆ ڕۆژی ئەوە نی‌یە گیروگرفتی خانوو بە شیعر چار بکرێ .

● **کاك ابو بکر دڵخۆش لە « هیوایەکی ئارە »دا ئەڵێ :**

ئەمدێ جۆرێ بای شەماڵی
بە بێ‌دەنگی بۆخۆی هەڵ‌کا ..
ئەگریجە پێرەی بنالێ

● **کاك ع . ع . م لە سوالەیمانی‌یەوە دوو پارچە « شیعر »ی ناردووین ئەم چوارێنەیە لە پارچەی دووەمیان ئەخەینە بەر چاوی خوێندەواران :**

ساتێ ئەت‌بینم قژ « نەفش » کراو
ساتێکیش قژت هەموو پەشێواو
دەمێك « تەسریحە »و دەمێکیش بەپرچ
دەمێکیش قژت بۆتە لوول‌کراو ..
ڕوومەت‌و خالی ڕووتەڵ‌کا ..

پاشماوەی گۆشەی ئافرەتان

پاراستنی کەل‌و پەلی خوشك‌و براکانی .
٤ – فێری چالاکی بکرێ ، بۆ ئەوەی بتوانێ لە سەر پرۆگرامێك بڕوات چ لە خواردن‌و نوستن‌و خوێندنەوەیدا ، هەتا وەکو لە پاشە ڕۆژدا لە جێ بەجێ کردنی ئەرکەکانیا دوا نەکەوێت ، فێری ئاژاوە نانەوەو کەم تەرخەمی نەبێت‌و کاتی بە فیڕۆ نەڕوات .
٥ – فێری ڕاست گۆیی بکرێ :- پێویستە منال زۆر ڕاستی بۆ روون کرێتەوە ، وە نابێ بە هیچ جۆرێك دایك‌و باوك درۆ لەگەل منالدا بکەن . ئەگەر پەیمانێکیان دایە بە گورجی ئەبێ ئەو پەیمانە ببرێتە سەرو درۆی لە گەلدا نەکرێ .
٦ – پێویستە فێری ڕەوشتی چاکە خۆشەویستی بکرێ : ئاگادار بکرێ بۆ ئەوەی ئازاری گیاندارو دارو درەخت نەدا ،

فێری یارمەتی دان بکرێت . بە تایبەتی ڕێزی بچرك‌و کەم هێز بۆ بگرێ .
٧ – فێری کاری کەڵك دار بکرێت ، بەلام زۆری لێ نەکرێ ، بۆ ئەوەی هیلاك نەبێ ، کە لە قوتابخانە گەڕایەوە وچانی بدرێتێ بۆ ئەوەی کات ژمێرێك بە یاری کردنەوە یان تەماشا کردنی پرۆگرامێکی تەلەفیزیۆنی بە کەڵك بە سەر بەرێ .
٨ – فێری ژیری و ئاگاداری کردنی هەستی کەسانی دەورو- پشتی بکرێت . وە لە هەموو ڕەیەکی هاروهاجی‌و چەقاوە- سوێیەتی دور خرێتەوە ، نە بە وتە نە بە کردار لە لای باس نەکرێت ..
بەو جۆرە منال ئەتوانێ خۆی ئامادە بکا ، بۆ ئەوەی لە پاشە ڕۆژدا ئەندامێکی کارامەو بە کەڵك بێت ، سوود بەخش بێت بۆ مرۆڤایەتی و نیشتمانەکەی .

پاشماوەی ئالاسکا

هەزار کەسێکی تیا ئەژیا کە پیشەیان هەر ڕاوکردن بوو . بەلام بەهۆی تێکەل‌و پەیوەندی- یان لەگەل وڵاتانی دراوسێ وەدەرەوەدا پێشکەوتن‌و ژمارەی دانیشتوانیان زیادی کرد . تاکو لە ساڵی ١٨٨٤ دا حکومەتێکی یاسایان تیا دروست کرا . بەلام لە بەر نەبونی یاسایەکی هەمیشەیی گونجاو ئەفسەرانی پاپۆڕەوایەکان زۆر جار حوکمیان ئەکرد . لە ساڵی ١٨٧٤ دا ئالتونێکی زۆری تیا دۆزرایەوەو ، ئینجا ڕیبوارو بازرگان لە هەر چوار لاوە ڕێچکەیان بەست‌و کردیان بە مەلبەندێکی بازرگانی ئالتون .. ئەمە کارێکی گەورەی کردە سەر بوژاندنەوەی ئابوری‌و پیشکەوتنی باری ناوخۆی ئەم ولاتە .. بەشێکی زۆر لە هۆزی (لاب) کە لە ژوروی نەرویج دائەنیشتن کۆچیان کرد بۆ ئەم ناوچەیەو تیایا نیشتەجێ بون .
لەم ساڵانەی دواییشدا نەوت‌و گازێکی زۆری تیا دۆزرایەوە بەلام لەبەر نالەباری ولاتەکە بەباشی نایەتە بەرهەم .. ئەمەریکاییەکان فەرمانڕەواکان بەچاوی بەندایەتی سەیری دانیشتوان ئەکەن‌و کاروباری گرنگیان پێ ناسپێرن .. باری خوێندەواری دواکەوتوەو خەلکەکە بەگشتی دوچاری مەینەتی چەوساندنەوە بون

لەبەر تیشکی درێژکردنەوەی ... پاشماوە
هەموو شێوەکانی دوواکەوتن ڕانەمالێت‌و هەموو ئاواتەکانی جەماهیرو ئامانجە ڕەواکانیان ئەهێنێتەدی .
دیارە ، هەر هاونیشتمانییێکی دڵسوزو بە پەرۆش بەرژەوەندەکانی گەل‌و وڵاتەکەی خۆی ، لەو انەی لە زروفی ڕابوردوودا دەرفەتی گەڕانەوەی نەبوبێ ، سوود لەم دووا دەرفەتە وەرئەگرێت کە ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش دایەتەدەست وە کە ڕێگەیێکی ڕاستە بۆ پیاچوونەوە بە هەلوێستی ڕابوردوو وە هەلێکی بەنرخە بۆ ئەوەی هەر کامێکیان بگاتە قەناعەتێکی تەواوو ڕاستی دیار لە دژایەتی کردنی ئیرادەی میللەت‌و هەروەها ئەم دەرفەتە ، دەرفەتێکە کە ڕێگەی ژیان‌و گوزەرانێکی بەختیار لە پێراوچوەی ئیرادەی چاکەدا ، ئیرادەی ملیونەها ڕۆڵەی تێکوشەری گەلەکەمان لەپێناو دووا ڕۆژێکی بەختیاردا مسۆگەر ئەکات .

هاوکاری

بۆ ئاگاداری

لەبەر چەند گیرو گرفتێکی تایبەتی‌و تەکنیکی گۆشەکەمان لەم چەند هەفتەیەی دواییدا بلاو نەکرایەوە ، داوای لێبوردن لە خوێنەران‌و برادەرانی گۆشە ئەکەین هیوادارین بەم زوانە دەست بکەینەوە بە بلاو کردنەوەی گۆشەکە . هەروەها ئەو نامەو وێنانەی کە برادەرانی گۆشە ناردبویان پێمان گەیشتوەو داوای بەردەوام بونی ناردنی هەواڵ‌و وێنەی وەرزشیان لێ ئەکەین بۆ بلاو- کردنەوەی لە گۆشەکانی داهاتودا وپتەو کردنی پەیوەندی بەینی ئێوەو گۆشەکەدا لەگەل سوپاس‌و ڕێزمان .

پاشماوەی شوڕش‌و دەڤەرا

هاریکاریێ بۆ زەڤیێت پێکڤە .
٨ – ئاڤاکرنا گەلەك گوندێت نوێ بۆ جووتیارا وپەیداکرنا خزمەتێت ساخلەمیێ وکومەلایەتی وروشنبیری بوّوان چچی ژناڤێ دکەهەرەبێ ودانانا جهێت نەهێلانا نەخوندەوارێ – ئەڤەهەمی تێتەکرن ژبۆ نەهێلانا جۆداهیا لناڤ بارا ژێرو وگوندا وژبۆ ئاڤاکرنا عیراقەکا دیمقراطی وشورەشگێرە .
شورەش بچاڤەکێ بلند بەرێ خو ددەتەهەمی جووتیارا لەعیراقەمایا خۆشتڤی ، ڤێجار برایێ جووتیار پێڤیە لسەر تەویتر بزاڤێ بکەل ویتر بەرهەمی وبەری زێدەکەی ژبۆ درستکرنا ئامانجێت شۆڕەشێ وئامانجێت هەمی میللەتی .

میدیا

● **بۆ خاوەنی شیعری « مژدە » :**
شیعرەکەتان بۆ بلاو کردنەوە دەستی نەدا .
● **بۆ خاوەنی شیعری « ئەی کچ » :**
چوارینەکەتان بۆ بلاوکردنەوە نەئەشیا .
● **بۆ خاوەنی شیعری « هەوڵ‌بدە دەیگەیت » :**
نووسراوەکەت لە هەرچی بچوایە لە شیعر نەئەچوو .
● **بۆ خاوەنی شیعری « ئەستێرەکان ئەیانەوێ بەرەو ڕووناکی برۆن » :**
شیعرەکەو شادێرەکەی هەر خوایان یەکێ بوو .
● **بۆ خاوەنی شیعری « درەخت » :**
شیعرەکەتان ، بەداخەوە ، پاش بەسەرچوونی بۆنەکەی ناردبوو ، دیارە درەنگتریش گەیشت ..

پاشماوەی هەرچارەی نووسینێك

ستان‌و جیهان ڕوون کانەوە دەبینین لەم لاو لەو لاوە بەرەلایی‌و بێ باکی‌و دوورکەوتنەوە لە گەل‌و (هونەر ئەدەب بۆ هونەرو ئەدەبە) بەرز دەبێتەوەو وەکو نەخۆشی بەناو ماندا بلاو دەبێتەوە .. زۆربەی ئەم بیروباوەڕە پووچەلانە لە ڕۆژنامەو گۆڤارو پەرتووکە بێگانانەوە دەگاتە ئێمە کە ڕەخنەگرو نووسەرە پارە پەرستەکان سەرپەرشتی دەکەن .. ئەو کەسانەی کە پشت گیری ئەدەب‌و هونەری سوزیالی ودادائی‌و بەرەلایی دەکەن ... برسییەك کە حەزی لە کولێرەیەکی گەرمە دەزانێ کولێرەکە خۆشەو تێری دەکات .. دەبێ هونەرو ئەدەبی ئەم سەدەیە بکرێتە نان‌و هەزارەکانی زەوی تێر کات .. ئەو هونەرو ئەدەبەمان ناوی ئالۆزو [illegible] بێ .. ئەو هونەرو [illegible] ناوێ لاساییەکی کوێرانەی ڕوالەتی هونەرو ئەدەبی بێگانە بی .. لەم یەك دوو ساڵەی دواییدا ئالۆزی‌و پاشاگەردانی- یەکی تەواو کەوتە شیعرەوە لێ هات هەندێ کەسی وایان زانی شیعری نوێ تەنها هەر ڕیز کردنی ووشەو دروست کردنی ڕستەی ئالۆزو تەماوییە .. شیعرەکان هەموو شێوەو ناوەڕۆکێکی ڕەسەنی [illegible] واری خۆی دۆڕاندبو . کەسی نیە بلێ :- [illegible] لێ شێواوی‌و پاشاگەردانییە تاکەی .. (ڕۆژێکیان .. مارێك‌و بلبلێك دەبێتە دەمەقالێ یان مارەکە بە بلبلەکە دەلێ :- من دەتوانم بچمە ژێر قوڵترین کوندڕی زەوییەوە .. بلبلەکە پێی دەلێ :- بەلام تۆ دەنگت خۆش نیە . مارەکە دەلێ :- من دەتوانم بچمە ناو خەزێنەو گەنجی هەموو پاشاکانەوە .. بلبلەکە پێی دەلێ بەلام تۆ دەنگت خۆش نیە مارەکە من دەتوانم بدەم بە گەورەترین درندەوە بلبلەکە وتی :- بەلام دەنگت خۆش نیە .. مارەکەدەلێ داخا خۆی کرد بە ئەشکەوتێکاو خۆی ون کرد) .. منیش دەلێم ئەو شیعرانەی کە ئەمڕۆ بە ناوی هۆنراوەی نوێوە لە هەندێ گۆڤارو ڕۆژنامەدا بلاو دەکرێنەوە شیعر نین‌و هیچ پەیوەندی یەکیان بە شیعری نوێوە نیە .. بشێ خاوەنەکانیش [illegible] خۆیان بشارنەوە .. ئەم شیعری نوێ وشە [illegible] شارەزایی یەکی تەواوی لە شیعری کۆن‌و کێش‌و سەروادا نەبێ هەرگیز ناتوانێ ببێتە شاعیرێکی ڕەسەن‌و خزمەتی ڕەش‌و ڕووتی ئەم میللەتە بکات .. [illegible] سەرەتایەکی تازە دەس پێکەین [illegible] لە ناوەڕۆکی سامانی نەتەوایەتی‌و تووڵایی کوردەواری‌و چاوگەی پێشکەوتن [illegible] ڕاستەقینەی دووز لە لاسایی کردنەوەوە هەلقولابێ ..

پاشماوەی سەرهاتیەکا

بکەڤیت کودەهبەر تەیرو طەوالا لەشێ منێ دادراندیە سەرێك دێ دلێمن سوژیت بەلکی ژبەر ڤێ چەندێ خودێ لمن خوشببیت مادەم هەوە ئەز ئازاکرم لسەر خرابیا من هەکە کەلەخێ من ژی بکەڤیتە ڤێ زەحمەتێ بەلکو خودێ ژی لمن ببوریت لسەر گونەهێت من کرین لفەقیروژارا
قەشەمر .. خەلکێ گوندی وەسیەتا قەشەی بجی ئینا طەرمێ وی نەبرە دێرێ برن سەرنشیف هەلاویست بدارێ ڤە لسەرێ ڕێکێ .. ڕوژا پاشتر هندەك جەندرمە د وێرێڕا هاتن وان نەزانیە کو قشە یێ مری .. هاتنە ڕاستا دارێ دیتن قەشێ دوستێ وان یێ بدارێڤە هەلاویستیە سەرنشف بایێ لڕهێت وێد دەت کارێ وییێ لبەر خاچا کەتیە حەفکێ .. هەربلەز چونە گوندی .. خەلکێ گوندی ژناف شولی ئینانەڤە ژمالێت وان دەریخستن و کەتنە ناف بدارا ئێك بەروك قوتان هندی خەلکێ گوندی دکەنە هەوار ئەو هەرێ دقوتن ، گوتنێ وەسیەتا قەشەی ئەوبو جەندرما گوتە خەلکێ گوندی: ئەڤە مابو هەوە نەکری قەشە فیدائیێ دەولەتا ئوسمانلیا موخلصێ سولطانی .. دوستێ والی هەوە هولێ کر .. هوین بساخی ژ دەستێت مە دەرناکەڤن .. هندی دکەنە هەوار هەی ئەمان .. قەشەی یاگوتی من سەرنشیف بدارێ ڤە بهەلاویسن فایدەنەدا .. خەلکێ گوندی هەمی جەندرما تێك گریدان و برنە کرتیخانا دیاربەکرێ .. هندەك بڕێڤە مرن ژبەلێدانێ یێت دی برنە گرتیخانێ د نەمری نەمای . مانە دوێرێ ڤە بهەیڤا .. گەلەك پارەدان حەتا هندەك ژێ قورتال بوین .. ئەوێت بساخی ڤەگەڕیانیەڤە گوتن : ئەڤی قەشێ مال وێران دگەل مەکر .. ما وەکی یێساخ تەخسیری دەمەدا کربو .. کو بمرنێ ژێ ئەم ژێ خلاس ببین مەگوت دێ بمرناوی ئەم ڕەحەت بین ... ئەڤە بەلا خو ژمە ڤەناکەت پشتی دمریت ژی هەر بومە ئیزایە .. ئەڤە بو خەریمەتێ مە و ڕوحامە نەبساخی نەبمرن ئەم ژ دەستا قورتال نابین .

پاشماوەی کورتەی باسێکی یەکێتی

سەرەنجامی ئەم بارەی میللەتی کورد بوو بەلام چونکە ڕاستەوخۆ پەیوەندی لە گەل سەرکردایەتیە خێڵەکیەکە هەبوو لە ڕێڕەوی خۆی لای داو کەوتە ڕەش بینی‌و بەرچاو تەنگی‌و شوێن پێ هەلگرتنی کۆنەپەرستان ئەوەیان لەبیر چوو بوو کە دەرکردنی بەیاننامەی (١١) ی ئاداری ١٩٧٠ نیشانەی نیاز پاکی پارتی بەعس بوو ، جێ بەجێ کردنی ئەم بەیاننامەیەو بلاوکردنەوەی ئۆتۆنۆمی‌و ئەنجومەنی یاسادانان‌و جێ بەجێ کردنیشی نیشانەیەکی تری ئەم بە ئەمەکییە بوون .
لەبەر ئەو هۆیانە یەکێتی قوتابیانی کوردستان لە (١٨)ی ٤–١١٧٤ کونگرەیەکی کاتی بەست‌و دەستەیەکی نوێیان دامەزراند کە لە گەل باری نەتەوەی کورد بگونجێ‌و ڕاستی ببێتە پێشڕەوی قوتابیانی کوردستان ئەمڕۆ ئەمڕۆش لەبەر ئەو ئەرکە مێژوویییەی سەرشانی زۆر بە ئەمەکانە وەك پێشڕەوێك دەوری پیرۆزی خۆی دەگێڕی‌و دەسکەوت لەسەر دەسکەوت بۆ دوابیان جێ بەجێ دەکات .

پاشماوەی هاوکاری عیراق-میسر

تێکی شوڕشگێرانەی یەکگرتووە لەم بارەیەوەو سەرەڕای ئەو جیاوازیانەی کە لە هەلویستی عیراق‌و میسرا بەرامبەر بە زەیونیستەکان هەیە ، هەرگیز عیراق لە جێ بەجێ کردنی هەر ئەرکێکی نەتەوایەتی دریغی نەکردووە وە بەپێی توانای خۆی یارمەتی مالی‌و ئابوری میسرو سوریای داوە بۆ بەهێز کردنی ڕیزەکانی خویان‌و چارەسەرکردنی گیروگرفتەکانی ناو خۆ ، وە ئەم بەیەك گەیشتنەی بەغدا ، سەرکەوتنێکی شورشی عەرەب بوو ، وە بیروباوەڕی یەکگرتنی شورشگێرانەی زیاتر چەسپاند ، ئەمە هەروەك سەرۆك بەکر فەرمووی : دەرفەتێکی لە باربوو ، بۆ ئەوەی ڕێرەوی شورشگێری عیراق‌و مەبدەئی یەکەی لە نزیکەوە ببینن‌و سەرەنجام‌و زیاتر لە یەکتر بگەن‌و خزمەتی ئەلەکانیان بکەن .
بێ گومان ئەم بەیەك گەیشتنە ، ئاستی هاوکاری‌و یارمەتی دانی یەکتر فراوان تر ئەکات ، وە لە هەمان کاتدا زەربەیێکی کۆشندەیە کە لەناوچەوانی ئیمپریالیستە خوێنمژەکانی دژبەگەل‌و ولاتانی عارەب ئەدری وە تاوەکو ئەم یەکگرتن‌و هاوکاری کردنە پتەوتر بێت ، ئومێدی سەرکەوتن‌و هێنانەدی ئامانجە ڕەواکانی عەرەب گەورەتر ومسۆگەرتر دەبێت .

پاشماوەی مێژووی پەیدابوونی

سەرکەوتنیدا بەسەردەبا .. بەزەردەخەنەیەکی شیرینەوە نەزەری خۆی بەدرێژی بۆ کوتە کاغەزەکەی دایەوە بە مەلیکە ڤیکتوریا باس کردو رونالدهیل‌و گوتی :
گوتی :
- من تەنیا ئاواتم ئەوەیە کە بەرێتانیا ڕۆژ لەگەل ڕۆژ لە سەنعەت تیجارەتدا بەرەو پێش بچێ .
نەخشەی تۆ زۆر بەجێیەو پشتیوانیشی دەکەم .
لەدواییدا ڤتوێکی لە باغێلی دەرهێناو دوای ئێك کردنەوەی [illegible] جوان وشەی کە ڕەسمی مەلیکەی بەرەنگێکی [illegible] جوان [illegible] ساز کرد بوو هێنا دەرێ .. مەلیکەدوای ئەوەی کە بەوردی سەرنجی دایەو لێی ورد بۆوە ، گوتی : زۆر سوپاس ، ڕەسمی من لەمەودوا بەنێو تەواوی خەلکدا بلاو دەبێتەوە .. دوایی
ئەوەبوو کە لە ڕۆژی ٦ ی مانگی ئایاری ساڵی ١٨٤٠دا هەوەلین پولی بەریدی یەکێ پنسی بۆ فرۆشتن بلاو کرایەوە و لەماوەی مانگێکدا فرۆشتنێکی سەر سوڕهێنەری کەوتە سەر . بەوجۆرە تا دوو ساڵ بەکارهێنانی پولی بەرید چەند بەرابەر زیادی کرد داهاتی ساڵانەی بەرید لە ٠٠٠ر٠٠٠ پوندەوە گەیشتە ٥٠٠ر٠٠٠ پوند . کە ئەوە بوو بە هۆی سەر مەشق بۆ وەلاتانی تری جیهانیش ..

پاشماوەی : نامەیەکی مێژوویی

نامەی تۆ بو من دەبێتە هۆی ڕیشەی ئەو ترسەنوکی‌یە لەبن سەرکەوتنم ، لەرادە بەدەر هانم دەربێ . لەراستیدا ئەمڕۆ دەدا بەرەو خەبات‌و تیکۆشان‌و ئیتالیا بە مەیلی تۆ وەجۆش‌و پالم پێوە دەنێ . با چاوەکانم خرۆش کەوتوە . ئەم جار تا بە خوێندنەوەی نامەی تۆ نیشتمانەکەم یەك نەگرێ ئەم ڕووناك بنەوەو دلم بەوەرگرتنی جۆش‌و خرۆشە دانامرکێ . نامەت شادو هیوادار بێ . نامەکەم لێرەدا کۆتایی پێ‌دێنم ،
ئانیتای خۆشەویستم ! دان بە دلگەرمی ئەوینی تۆو بەوەدا دێنم کە سەر بەبنەمالێکم بەهیوای دیداری تۆ بەرەو ئەندامی ترسەنوکیان زۆرە . مەیدان دەڕۆم . خوا ئاگادارت بەلام ئەوینی تۆ کارێکی کردوە بێ‌و سایەت کەم نەکا . کە بەدەستی دلدارەکەت رەگ‌و

پاشماوەی هێندێك ژمارەی

لەوەش ٣٠ فەوجی چیکوسلوڤاکیا ٩٢ فەوجی فەرەنسە ، ١٢ فەوجی ئینگلیز٢٢ فەوجی بیلژیك ١٨ فەوجی هولەندەو ٦ فەوجی دانمارکی‌چەکدار کردبوو لەگەل لەشکری خۆی خستبوو ، هەوەلی حوزەیرانی ساڵی ١٩٤١ هێزی چەکداری ئەلمانیا لەچاو سەرەتای شەڕ دوو ئەوەندەی زیاد کردبوو .

	هەوەلی ئەیلوولی ١٩٣٩	هەوەلی ئەیاری ١٩٤٠	هەوەلی حوزەیرانی ١٩٤١
هەمو فەوجەکانی			
لە شکری ئەلمانیا	١٠٣	١٥٦	٢١٤
تانك	٦	١٠	٢١
موتوریزە	٨	٨	١٤
زریلی	٣٢٠٠	٣٣٨٧	٥٦٤٠
فروکە	٤٤٠٥	٥٩٠٠	١٠٠٠٠

جەبهەی گرنگی شەڕی‌دووەمی جیهانی

لەوکاتەوە کە هێزی‌چەکداری ئەلمانیای فاشیست پەلاماری یەکەتی سوڤیتی‌داتا شکانی فاشیزم وبرانەوەی شەڕ جەبهەی یەکەتی سوڤیتی‌ببوو بە گرنگترین جەبهەی شەڕ وچارەنووسی شەڕی‌دیاری‌دەکرد .
کوشتارو زیانی یەکجارزۆری فاشیزم لە جەبهەی شەڕ لە یەکەتی سوڤیتی بووبەهۆی ئەوم کە ئەلمانیا زوربەی لە شکری خۆی لە ڕۆژ ئاواوە بۆ ڕۆژهەلات بگوێزێتەوە . ساڵی ١٩٤١(١٧) فرقە ، ١٩٤٢ (٩٦) فرقە ، ١٩٤٣ (٤٦) فرقە ،١٩٤٤ (٨٠) فرقە ، ١٩٤٥ ٥٦ (فرقە بۆ جەبهەی‌ڕۆژهەلات گواستەوە .
هۆردووی سووری سوڤیتی١٤١٨ شەوو ڕۆژ بە درێژایی ٣٠٠٠ تا ٦٢٠٠ کیلو میتر لەباکورەوە بەرەو باشورو بەرینایی ٢٠٠٠ تا ٣٠٠٠کیلو میتر دژی دوژمنیکی دڕندە شەڕی دەکرد . لەجەبهەی یەکەتی سوڤیتی گرنگترین هێزی شەڕی‌فاشیزم تێك شکا . هوردووی سوور ٥٠٦ فرقەی ئەلمانی‌فاشیزمی لە بەین برد . هێزی چەکداری ئەلمانیا لە جەبهەی‌شەڕ لە ڕۆژهەلات گەیشتبوە ١٠ میلیون کەس . هۆردووی‌سوور لە شەڕی دووەمی جیهانی دا ٥٠٠ کەشتی‌شەڕی ئەلمانیای نوقم کرد .
ئەو ژمارانە لە گۆڤاری(مەسەلەکانی نێو نەتەوەیی) وەرگیراون .
(١) لە تێکەلاو کردنی سەرمایەی چەند کارخانەیەك (کونسیرن) پێك دێ .

institut kurde de paris

پیرێکی لادێکی گوندی

● هاتنەکایەوە بۆ خزمەتی ڕۆشنبیری ●

عبداللە عباس

● بزوتنەوەی ڕۆشنبیری کورد ، لە هەمو رویەکیەوە ، ئەدەبیو هونەری لەروی کاری رۆژنامە گەریەوەو لە مستەوای هەمو ئیشوکاریکی تری راگەیاندناو خستنەوەکاری کۆڕو کۆمەڵە ڕۆشنبیریەکان ، بەوئیتیجاهەی خزمەتی ئەمڕۆو پاشەرۆژی ئینسانی کورد ئەکا ، ئەرکی سەرشانی هەمو ڕۆشنبیریکی کوردە .

● ئەم قسانەم بۆ برایەك کرد ، ئەویش بەگەرمی پشتگیری باری سەرنجی منی کردو زیادەشی خستە سەرو وتی : (گۆشەگیریو دورەو پەریزی لەو دەزگایانەی بۆخزمەتی ڕۆشنبیری کورد کراونەتەوە ، نەك هەر ئەو دەزگایانە پەك ئەخات ، بزوتنەوەی ڕۆشنبیری بەگشتی لەناودا ئەوەستێنێ) .

● دڵسۆزی بەرامبەر ئەمڕۆی ئینسانی کورد ، دڵسۆزی نواندنە لەئەرکی پێگەیاندنی ئەو ئینسانەدا، بەو ئیتجاهەی خزمەتی ڕۆشنبیری ئەکاو زیاتر پەرەی پێئەداو ئەیجولێنێ ، ئەمڕۆش ، ئەو ماوەیە زۆر بەفراوانیو بەکراوەیی ئەبینین ، هەر ڕۆشنبیریك لەم ئەرکە دوابکەوێ ، لەخزمەتی تێکرای بزوتنەوەی ڕۆشنبیری بۆ خزمەتی ئینسانی کورد دوائەکەوێ .

● هەفتەی رابوردو ، لەم لاپەرەیەدا ، مامۆستا دوکتور ئیحسان فوئاد ، ئەدیبو ڕۆشنبیرە شارەزاکانی لەئەدەبی منالانا بانگ کرد بۆ یارمەتی، هەروەك لەم ژمارەیەدا ، مامۆستا « محمدی مەلا کەریم» ئەدیبو روشنبیریکان بۆ ئەم هاتنەکایەوە بانگ کات و هەروەها دەزگاو دامەزراو رۆژنامەو گۆڤارە کوردیەکان هەمو پێویستیان بەو دەست کردنەوەیە هەیە ، من وای ئەبینم دەست کردنەوەی شارەزاو بەتوانایان لە مەجالی ئەدەبو ڕۆشنبیریو هونەردا ، بۆ ئەو دەزگاو دامەزراو گۆڤارو رۆژنامانە کارێکی وائەکات بزوتنەوەی ڕۆشنبیریمان زۆر هەنگاوی بەرەو پێشەوە بنێ .

● دڵنیاشم لەوەی ، هاتنە کۆڕی دڵسۆزانە، بۆ پەرەپێدانی بزوتنەوەی ڕۆشنبیریمان بۆ خزمەتی ئینسانی کوردو بەهێزکردنی ئەو دەستکەوتانەی زامنی کردوەو بەرەو فراوان کردنی لەپاشەرۆژ دا بۆ سودی تێکرای ئەم وڵاتە بەهەمان دڵسۆزیەوە دەستی بۆ ئەکرێتەوە .

● بەرلەوەی پولی پۆستە بێتەکایەوە ، چۆن نامە ئەنێردرا ؟!
● ئەو روداوە سەیرەی بوە هوی هەوڵدان بۆ دروستکردنی پولی پۆستە ، نامە گۆڕینەوەی نێوان ژنو مێردێك بو !

ڕۆرداوی نامەی نێوان ژنو مێردێك :

سەرلەبەیانیە رۆژێکی ساڵی ١٨٣٨ ، کاتێك کە « گاری » هەڵگری بەرید هاتە دێیەکەی ئەوان ، ماوەیەکی زۆر سەرنجی دایە چۆنیەتی هەڵسووڕانو گەیاندنو بلاوکردنەوەی نامەو شتی بەریدی بەناو خەڵکدا ، بەتایبەتی کردەوەی « ماری » کە کچێکی شاگرد چایچی بوو یەکێك بوو لەو کەسانە کە نامەی بۆ هاتبوو ، ئەمروداوە سەرنجی (رونالدهیلی) پرۆفیسوری بەتەواوی راکێشا کە ئەوسا لەدێیەکی ئیسکاتلند دەژیا ، بەسەر سوڕمانێکەوە لە « ماری » ورد بۆوە . چونکە ماری نامەکەی لەکابرای هەڵگری بەرید وەرگرتو دوای ماوەیەك ئەمدیو ئەودیو پێ کردن نامەکەی دایەوە بەکابراو پێی گوت : لەبەر ئەوەی کە کرێی بەریدم نیەو ناتوانم ئەوەندە دراوە بدەم دەبێ بمبووری لە وەرنەگرتنی نامەکە .. رونالدهیل لەحالێکدا کە دراوی لەگیرفانی دەردەهێنا گوتی : من لە جیاتی تۆ پارەکەی دەدەم .. ماری لە هەوڵەوە لەشەرمان سوور هەڵگەراو ئیعتیرازی گرت ، بەڵام رونالدهیل کە دەیزانی تەنیا شەرم کردنە بۆتە هۆی ئیعتیراز گرتنی ماری ، پارەکەی دا بەکابرای بەریدو نامەکەی لێوەرگرتەوەو دایەوە بەکچەکە.ئەویش وەری گرتو لەگرفانی نا . رونالدهیل پرسی : ئەی بۆ نای خوێنیەوە ؟ کچەکە لەوەڵامدا گوتی : جەنابی پرۆفیسور ، من دەمێکە ئەو نامەیەم خوێندۆتەوە .. هەرچەندە من سوپاسی پیاوەتی ئێوە دەکەم ، بەڵام ئەوەی راست بێ ئەو پارەیەت بەخۆرایی‌دا بەکابرای بەرید .

پاشان زەرفەکەی هەڵبچڕیو کاغەزێکی سپی لێ‌هێنایە دەرێ کچەکە مەسەلەکەی بەو جۆرە بۆ رونالدهیل گێراوە :

« مێردی من لە (ویلز) کاردەکاو هەموو هەفتەیەك کە نامەم بۆ دەنووسێ من دەبێ دو شلینگو شەش نیس هەقی‌بەرید بدەمو ئەو پارەیەش زۆر کەمتر نیە لە کرێی هەفتانەی من .. بۆ ئەوەی کەبتوانم هەموو هەفتەیەك بێ‌ئەوەی پارەی بەرید بدەم نامەم پێ‌بگا ، لە بەینی منو مێردەکەم چەند رەمزێك هەیە کە بەو رەمزانە دەتوانین کورتەیەك لەوەزعی یەکتر ، ئاگادارین . وەك ئەوە ئەگەر خەتێك بەدەوری ناوی خۆیدا بکێشێ ، مانای ئەوە « من تۆم زۆر خۆش دەوێ»وخەتێك کە لەژێر ناوی نێرەدی نامە دەکێشرێ ، مانای ئەوەیە « وەزع زۆر باش نیە»و بەو جۆرە .. »

ئەم باسەی « ماری » کارێکی زۆری کردە سەر رونالدهیلو تێگەیی کە مەسەلەی ئاڵو گۆڕی نامە بەهۆی بەرید کارێکی دژوارەو زۆر کەس لە عۆدەی نایەتە دەر .

بۆیە رونالد لەگەڵ یەکێك لە وەزیرەکانی میری چاویان پێك کەوتو مەسەلەی گیروگرفتی بەریدی لەگەڵ هێنا گوریو گوتی : پێویستە خەرجی بەرید ئەوکەسە بیدا کە نامە دەنێری نەك ئەو کەسە کە نامەی بۆ دەچێ .. بە نەزەری من دەبێ حکوومەت کوتە کاغەزێك دروست بکا کە دیوێکی چەسپی پێوەبێو دیوەکەی تری خەرجی ناردنی بەریدەکەی لێ‌نووسرابێو خەڵك بتوانی بیکرێو نامەو شتی بەریدی پێ بەرێ بکرێ . ئەو کارە دەبێتە هۆی ئەوەش کە ئەو زەرفەی بەریدی تێدا دەنێردرێ بە بەستراوی بەرێ بکرێ »

لە حالێکدا کە وەزیر لەقسەکانی رونالد واقی وڕ مابوو ، پارچە کاغەزێکی چکۆڵەی چوار گۆشە کە دیوێکی رەسمی مەلیکە ڤیکتوریای پێوە بوو دیوەکەی تری چەسپی تێ هەڵسووڕابوو لە باغەڵی هێنا دەرێ . لەپڕ وەزیر گوتی : بەراستی من تا ئێستا لە ئیشتیبا دا بووم . مەگەر تۆ پرۆفسوری ریازی‌نی؟

ــ بەڵێ قوربان ..

ــ کەوابوو باشترە بۆ ماڵی خۆت بچیەوەو بەو حیسابە رێكو پێکەی کە دەزانی خۆت (متقاعد) بکە . چونکە ئەگەر ئەو پێشنیارەی تۆ سەربگرێ زۆری پێ‌ناچێ ئیمپراتوری ئینگلیستان تووشی شکستی

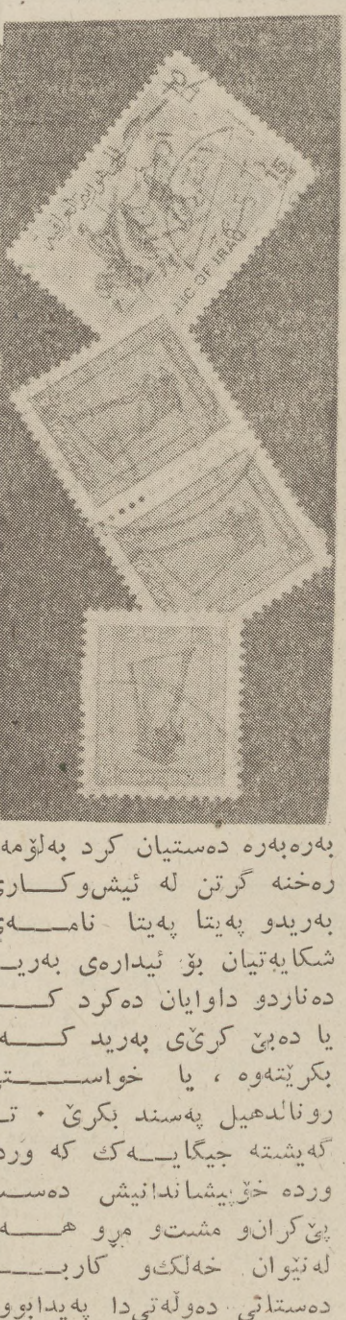

پولی پۆستە

مێژووی پەیدابوونی

راوچی

یەک دەبێ کە بەهەزاران ئابووری زان چاری نەکرێ ..

خۆپیشاندانو کۆبونەوە بۆ پولی پۆستە !

دوای ئەو چاوپێکەوتنە رونالدهیل زۆر تووڕەو نارەحەت ببوو ، بریاریدا بیروڕای خۆی لەکتێبێکدا بەناو خەڵكو کاربەدەستانی دەوڵەتی‌دا بلاو بکاتەوەو کۆمەڵانی خەڵك لەکارەسات ئاگاداربکا . هەرچەندە بوو بەهۆی ئەوە کە لە ئیشەکەی دەری بکەنو قوتابیەکانیشی بەتۆڵەی هاوکاری کردن لەگەڵ رونالدو بلاوکردنەوەی کتێبەکەی لەناو خەڵکدا زیندانی بکرێن بەڵام لەراستی‌دا خەڵك کتێبی رونالدهیلی خوێندەوەو زۆرباش لەنارێكو پێکی کاروباری بەرید تیگەیشتن .

لە نەنتیجەدا خەڵك بەرەبەرە دەستیان کرد بەلۆمەو رەخنە گرتن لە ئیشوکاری بەریدو پەیتا پەیتا نامەی شکایەتیان بۆ ئیدارەی بەرید دەناردو داوایان دەکرد کە یا دەبێ کرێی بەرید کەم بکرێتەوە ، یا خواستی رونالدهیل پەسند بکرێ . تا گەیشتە جیگایەك کە وردە وردە خۆپیشاندانیش دەست پێ‌کرانو مشتو مڕو هەڵا لەنێوان خەڵكو کاربەدەستانی دەوڵەتی‌دا پەیدابوو.

مەلیکە ڤیکتۆریا کە لەم وەزعە ئاگادار بوو ، بریاریدا کە لەگەڵ بەڕیوەبەری ئەو شۆڕشە ، یانی رونالدهیل چاویان پێك بکەوێ .. رونالد کاتێك کە بەناو گاردی سەڵتەنەتی‌دا تێدەپەری ، هەستی بەوە دەکرد کە رۆژانی

بروانە ل ـ٧ـ

لە ناسۆی ئەمەریکادا

سەلاسل

★ رۆژی یەکشەمەی رابوردو ، « جێمس شلیسنجەر » وەزیری بەرگری ئەمریکا ، جارێکی تر هەرەشەو گورەشەکانی پێشوی سەرۆکی ئەمریکا جیرالد قوردو وەزیری دەرەوەی دەربارەکەی کیسنجەر ، لە بارەی داگیر کردنی سەرچاوەکانی نەوی دووپات کردەوە .

★ ئاشکرایە ئەم هەڵچونو خۆگیف کردنە دون کیشۆتیانەی ئیمپریالیستە ئەمریکایەکان ، خواکانی شەڕو چەوساندنەوەی ئادەمیزاد ، ئەمانەی هەموو توانایێکی زانستیو تەکنیکی سەدەی بیستەمیان خستۆتەکار بۆ پێ شێل کردنی سەربەستی وڵاتانو هەرەس هێنان بە بزوتنەوە نیشتمانیەکانی گەلان ، ئەمانە بەم بەزمو بالۆرەیە ئەیانەوێ چەند ئامانجێکی گلاوی مونوپولیستەکان وەدی بێنن ، لەوانە :

یەکەم : رزگار کردنی ئابڕوی تکاوی ئەمریکای چەوسێنەر ، کە لە ژێر پێی جەنگاوەرانی ڤێتنامو کەمبوجدا بێ‌شێل کرا .

دووەم : لەلایەکەوە هەڵخەلەتاندنی سۆیند خۆرەکانی لە پەیمانی « ناتو »دا ، گوایە بە مسۆگەر کردنی نەوت بۆیان ، وە لەلایەکی ترەوە هەڵخەلەتاندنی کۆمەڵانی خەڵکی ئەمریکا خۆی ، کە بە دەست گیرو گرفتی ئابوریو ئاوسانی دراوی گرانیو بێ‌ئیشی یەوە ئەتلێنەوە ، بەو ئیعتبارەی ئەم گیروگرفتانە ئەنجامی گرانی نەوتی‌وڵاتانی عەرەبە .

سێیەم : دڵنیا کردنی بەکرێ گیراوە زەیونیستەکان ، بەوەی ئەمرێکای ئیمپریالیست بەجێیان ناهێڵێ وەکو چۆن « لون نول »و « ثیو »یان بەجێ هێشتو گوایە بەم هەرەشەیە ، وڵاتانی عەرەب ناچار ئەکات پشتگیری مەسەلە رەواکەی گەلی فەلەستین نەکەن .

★ بێ‌گومان ، بەم پەلەقاژەی شلیسنجەرو سەرۆکەکەی ، نە ئابرو پێشێل کراوی ئەمریکای ئیمپریالیست ئەگەڕێتەوەو نەتاسەریش ئەتوانرێ گەلانی ئەمریکا هەڵخەلەتێنرێو ئەگەر بتوانێت هەندێك لە وزەی بەکرێ گیراوەکانی لە ئیسرائیل بەرزبکاتەوەو دڵنیایان بکات ، ئەوە هەرگیز چارەنووسە رەشەکەیان ناگۆڕێتو هەڵبەتە رۆژێك وەکو چۆن « لون نول » و « ثیو » راونران ئەوانیش راوئەنرێن .

★ بێ‌گومانیش هیچ دەسەڵاتێکی نیشتمانی عەرەبی وڵاتانی « ئۆپێك » دەست لە مافە رەواکانی گەلانی خۆیان هەڵناگرنو تادێت لە ئەنجامی ئەم هەرەشەو گورەشەیەدا ریزەکانیان یەکگرتوتر ئەبێتو دوا رۆژی رەشی ئیمپریالیستە چاو چنۆکەکان نزیکتر ئەبێتەوە .

قسەی فێنك

● یەکێك بارەگایەکی کردەوەو پیویستی بە سکرتێرێکی ئافرەت بوو ،بۆ ئەم وەزیفەیە (٣) کە داواکاری پێشکەش کرد خاوەن‌بارەگاکە داوای لە برادەرێکی خۆی کرد کە ئەم سێ کچەتاقی کاتەوەو چاکترێ بۆ سکرتێری هەڵبژێری، برادەرکەش بەجیا یەک پرسیاری لە هەر سێکیان کرد،پرسیارەکەش ئەمەبوو: دوو دوو دەکاتە چەند یەکەم:یەکسەر وتی : دەکاتە چوار دووەم : وتی : دووی‌لەگەڵ دوو کۆکەیتەوە ئەبێ دوو دووش لە دوو بدەیت هەر ئەکاتە دوو .

ئەوی سێیەم وتی : ئەم‌پرسیارە سێ شیکاری هەیە دە توانی بڵێی دوو و دوو = ٤
دوو × دوو = ٤
دوو دوو لە تەنیشت یەك = ٢٢

لە دواییدا خاوەن بارەگاکەبە برادەرەکەی وت : هەر کامت بەدڵ بوو ، ئەویش وتی:هی یەکەم‌کە وەڵامەکەی ئاسان سەرکێشە کەلکی وەزیفەی نیەدووەم : هەر بەردەمی خۆی دەبێنی بەڵام سێیەم بەردەمی‌خۆیو دووریش ئەبینێ . خاوەن بارەگاکە وتی : من شتی‌وانازانم ، چاو شینم دەوێ .

چاپ کراوی نوێ

لە دەرەوەی وڵات دا

یانزە مەسەلە دژی سەربەستی

دیسان لە « دار القدس »ی بەیروتی‌و لەنوسینی « عصام محفوظ ، کتێبی یانزە مەسەلە دژی سەربەستی » دەرچوە ، کە بریتی‌یە لە چەند وتارێك تیا یاندا هەڵویستی چەند کەسانێك ئەگیرێتەوە ، هەتا شەهید بونیان ، بەرگری مەردانەیان لە مرۆڤایەتی کردوە .

تاکتیکی جەنگ

لە نوسینی « صن تزو »ی چینی ، کە ٢٥ سەدە لەوەوپێش ژیاوە ، پەرتوکێك بەناونیشانی « تاکتیکی جەنگ » لە « دارلقدس »ی بەیروتی دەرچوە ، ناوەرۆکی ئەم پەرتوکە بیروباوەری ستراتیژی چینیەکانە لەروی جەنگەوە کە لەکۆنەوە تا ئێستە بایەخو سودی لەروی تاکتیکی جەنگەوە بەکەڵك ماوە ، لەبەر ئەوە ، بە فەرهەنگیکی جەنگو رێنومای ستراتیژی بۆ سەرکردەی سیاسیو عەسکەری دائەنرێت .

دووونە ئەدوێ

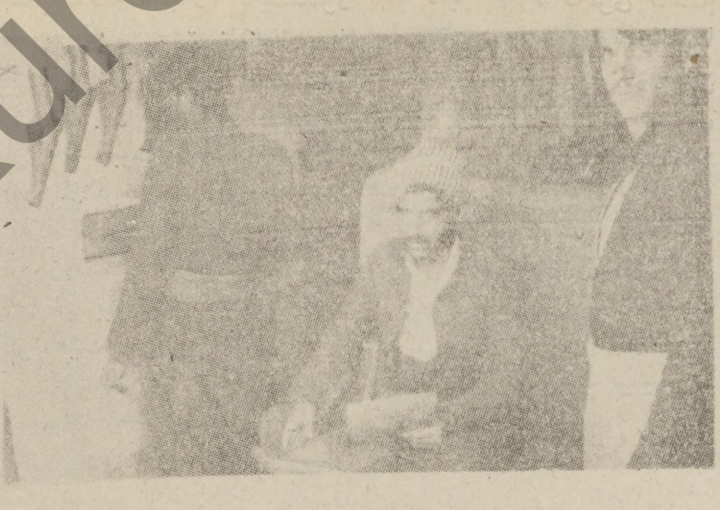

ئاسنگەرێك لە گوزەری ئاسنگەرەکانی سلێمانی

منداڵەکانی گوندی تازە دێ

● ئاسنگەرێك ، لەگوزەری ئاسنگەرەکانی سلەیمانی ، وەستایەكو دوو شاگرد ، بەئیشوکاری رۆژانەی ئاسنگەری‌یەوە خەریکن ، نمونەیەکە لە پشت بەهێزی بەمەچەکی ئینسان بەستن لەپێناوی مانەوەو ژیانیکی ئاسودەدا .

● منداڵە چاو گەشە دڵ پڕ هیواکانی گوندی ـ تازە دێ ـ لە ناوچەی سلەیمانی چاویان بڕیوەتە تیشکی رۆژی پاشەرۆژی بەختەوەری ، با دەستی دڵسوزی بگاتە هەمو گوندەکانی کوردستان ، لەتاریکی نەخوێنەواریو نەخۆشی رزگاریان بکات .

سەرنج : وێنەی دووەم کاك « کەمال مستەفا مەعروف » ناردویەتی سوپاسی ئەکەین .

گۆڤاری کاروان

گۆڤاریکی ئەدەبی گشتی خوێندکارانی ئامادەیی کوردی بەسەرپەرشتی مامۆستای زمانی ئەدەبی کوردی دەری ئەکا ژمارەی یەکەمی ئەم گۆڤارە بلاوکرایەوە ، کە بەرهەمی قوتابیانو باسو خواستی ئەدەبیو پەروەردەی تیدایە ژمارەیەك بەدیاری نێردراوە بۆ رۆژنامەکەمان . سوپاسی هەڵسورێنەرانی ـ کاروان ئەکەین .

قسەی بەجێ

● بەپێوە بمریت باشترە لەوەی کە لە کرنووش بردنا بژییت .

● دوو هاورێی خۆشەویست یەك گیانن لە دوو لەشا .

ئەرستۆ

● ڕووبار هەمیشە سەرچاوەکەی پاکترە .

● هیوا وەك ئەستێرە وایە ، تاشەو تارێك تردابێت ئەو زیاتر دەدرەوشیتەوە .

ونسلد

عەباس شوان ناردوویەتی

***

کانمان بتوانن لە سەر ئاوازەی‌هیندی گۆرانی بڵێن ـ ئێ برا گیان تو خوا ئاوازە کوردی‌یەکان‌هیچ نابەجێی‌و لەنگیو ناتەواویو کەمو کوڕی‌یەکیان‌تیا هەیە ؟ ئایا بەلاسایی کردنەوەی گۆرانی هیندی ئیتر گۆرانی کوردی پێش دەکەوێ ؟ پێویستە سنوورێك بۆ لاسایی‌کردنەوەی بێگانە دابنرێ ... وردە وردە وا نەخۆشی‌یەکانی ئەدەبو هونەری وڵاتە سەرمایەدارەکان بەشێوەیەکی راستەوخۆو ناراستەوخۆ خەریکە لە ریزی نووسەرو هونەرمەندەکاندا بلاو دەبێتەوە ئێمە لەکاتێکدا کە پێویستیمان بەهونەرێكو ئەدەبێك هەیە خزمەتی چینی چەوساوەورەش‌و روتو بێ‌کاران بکات .. ئێمە لەکاتێکدا کە پێویستیمان بەهونەرو ئەدەبێکە لەتەنگو چەڵەمەکانی ئەم سەدەیە بدوێو گیروگرفتەکان بەزمانێکی ساکار بۆ هەژارو برسی‌یەکانی کورد-

بروانە ل ـ٧ـ

هەرچارەی نوسینێك ●●●

نامەیەکی کراوە بۆ هەموو نووسەرێك

لەتیف هەڵمەت

زۆر شت لەم چەرخەدابووەتە لاسایی کردنەوەیەکی کوێرانە .. لاسایی کردنەوەی‌رواڵەتی بێگانە هەمو سووچو لایەنێکی ژیانمانی گرتووەتەوە .

ئێمە بمانەوێو نەمانەوێ ئەم‌لاسایی کردنەوە کوێرانەیە نەشئە دەکاتو بیرو هۆشمان‌دائیر دەکاتو هەموو خووو رەوشتو نەریتو باوێکی جوانی کوردەواریمان رادەماڵێ .. زۆر سەیرە .. ماوەیەك لەمەوبەر هونەرمەندێکی کورد بۆ ئەوەی بیسەلمێنێ کە گوایە ئاگاداری پێشکەوتنی هونەری جیهانە بۆ رۆژنامەیەك دووا بوو وتبووی.هیوادارم گۆرانی بێژە کوردە-

⊙ ئاشتیو هێمنی لە ناوچەکەدا بنەڕەتی پێشکەوتنی ولاتە ٠

✪

⊙ برایەتیا عەرەبو کوردان بشتگیرا کاروانێ شورشا مەیا سەرکەفتیە ٠

(٨) لاپەڕە
نرخی
(٢٥) فلسە
لە (دارالحریة)
چاپ ئەکرێ

هاوکاری

سالی ١٩٧٠ دامەزراوە

ڕۆژنامەیەکی هەفتانەی گشتی یە
لەدەزگای هاوکاری چاپو بلاو کردنـــەوەی
کوردی دەرئەچێت

دار التضامن للطباعة والنشر الكردية

بغداد ــ شارع الجمهورية ــ ساحة الخلاني
هاتف ٦٨٣١١ ، ٦٨٣١٢ ، ٦٨٣١٣

HAWKARI Tel - 68311 68312, 68313.

ژمارە (٢٦٩) ٣٠ــ٦ــ٥ــ١٩٧٥

بڕیارێکی گرنگی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش دەربارەی قوتابیانی کورد

هەڤاڵ صدام : ئەبێ سەرکردایەتی سیاسی پشت بەزاناو شارەزایان ببەستێ

هەڤاڵ صدام حســـین جێگری سکرتێری سەرکردایەتی قطری پارتی بەعســـی سوشیالیستی عەرەبو جێگری سەرۆکـــی ئەنجومـــەنی سەرکردایەتی شورش لـــە کۆبونەوەی یەکێتی ئەنجومەنەـ نانی لێکۆلینەوەی زانستی لە وڵاتانی عەرەب وتارێـــکی خوێندەوە تیایدا باسی چەنـد مەسەلەیەکی گرنگی کرد ٠٠ بەڕێز جێگری ســـکرتێری سەرکردایەتی قطـــری لە وتارەکەیدا وتی : هـــەر بڕیارێکی سیاسی لە بـــدرێ ئەبێ بەزانستەوە ببەسترێتەوەو ئەبێ سەرکردایەتی سیاسی نابێ لە بڕیارێکی دیاری کراو ئەدات پرس بە پسپۆڕو زانا ســـاوەن پەیـــوەندی یەکان بکات ٠٠ وە یەکەم جـار بڕیار وەکو ئامانجێك ئـــەدرێت ٠٠ ئنجا وەکو شارەزایی‌و ئەنجامو بڕیاردان ٠٠ وە سەرکردایەتی سیاسی ئەگەر بکانە ئەنجامیش ئەوا ناتوانێ بە بێ پـــرسو بیروڕای پسپۆڕو زانایان بڕیار بداتو بکاتە ئەنجـــام ٠ وە سەرکردایەتی کە ئامانجێـــکی ئاملو گەورەو تەواو دائەنێ ٠ ئەو ئامانجە گەورەیەو ناتوانێ دەســـت لە شـــارەزایو لێکۆلینەوەی زانایان هەلگرێ ٠ هەروەها وتی : ئەو ئامانجانەی جێ‌بەجێ کراون کەمترین لەو ئامانجانەی ئەمانەوێ ، ئیمـــە هەول ئەدەین لە لە عیراقـــەوە حزمەتی نەتەوی عەرەب بکرێ ٠ وە دەربارەی بایەخ دان بـــەو کۆبونەوەیە وتی :ـ « ئیمـــە بە یەك ئەگەین جارێکیان وەکو عەرەبو جارێکی تریان بـــۆ بایەخ دان بە لێکۆلینـــەوەی ڕاستی » ٠

ئنجا وتی : ئەتەوەکـــان بە رەوتی بەرەو پێش چـــوونی بنیاتنانی خۆیاندا بـــە دوو رێگادا ئەڕۆن : هەندێکیان بە بێ ئیشکان پەرە ئەســـێنن‌و هەندێکی تریان بە هـــۆی تێ‌شکان‌و شکستـــی تفتو تالەوە بە رەو پێش ئەچن ٠

لە مێژووی ئەم نەتەوەیەدا چەندین شت روویـــداوە ٠٠ لەیشتوتە چەند لوتکەیەکـــی بەرز بۆ خـــۆ دەربڕین لـــە مێژوودا وە لە مێژووی نوێدا دوو چاری شکستێی هاتـــووە لەمانە شکستی تێکـــڕای نەتەوەی عـــەرەب لـــە ٥ی حوزەیرانی ١٩٦٧دا بە بـــێ گوێ دانە هۆیەکانی ٠

ئیمە نامانەوێ باسی لایەنی سلبی شەڕی حوزیرانـــی ساڵی ١٩٦٧ بکەین بەلکو سەرنجێك لە لایەنە ئیجابیەکەی ئەدەین ٠٠ چونکە ئەو لایەنـــــەی شکستیەکە تارادەیەکی زۆر وای لە عەرەبەکان کرد کە پتر بایەخ بە زانســـتو دەوری زانست بدەن لە کار گـوزاری پێشکەوتن‌دا بە تایبەتـــی لـــە مەیانی عەسکەری‌دا ٠

بە دلنیاییەوە ئـــەو کۆبونەوانەتان کە ئەیکـــەن کارتێکردنی ئەو کەمتـــەر خەمی‌یە گەورەیەی پێـــوە دیارەکە شـــەڕی حوزەیرانی ساڵی ١٩٦٧ دەری خست بە تایبەتی لە مەیانی پشت گوێ خستنی زانست لە لایـــەن عەرەبەوە، هەروەها پەیوەندیشی بە بیرکردنەوەی ستراتیژەوە هەیە ، واتە ئەو شـــتانەی پیویستە لە سەرمان‌و ئەوانەی مافی خۆمانە لە گـــەل بوچونەکانی دوژمن دەربارەی هەلێ‌بستمان‌و هەلبەزینەوەی ٠

وە لایەنەکەی تری ئـــەم مەسەلەیە بە ستراوە بـــە پێك‌هێنانی رێکخراوی فیدرالی‌ی نەتەوەیی کە بەیەك گەیشتنی وڵاتانی عەرەب لەچوار چێوەیەکی کاریگەردا لە سەر رێگای کاری یەکگرتنانە ساغ بکاتەوە ٠ هەروەها وتی :ـ

هەندێك بە داخـــوازی عاتیفی‌یانە بۆ ئامانجـــی ستراتیژی‌یانە ئەژین بەبـــێ گوێ‌دانە بزوێنەرەکانی واقیعو پیداویستی‌یەکـــانی ٠٠ وە هەندێکی تر تەنیا بەشـــتێکی کەم واز ئـــەهێنن کە بریتی‌یە لە کارێکی سادە لە سەر رێگای یەکگرتن بەرامبەر بە دەســـت هەلگرتن لە ئامانجـــە ستراتیژەکەی دامەزرانـــدنی یەکێتی عەرەب ٠ هەروەهـــا هەڤال صدام حسین وتـــی :ـ کاری یەکگرتنانە نابێ لە یەك رێگاوە پەیڕەو بکرێ ٠٠ بەلکو ئەم کارە ســـەرچاوەی لە ئابوریو بیرو سیاسەتو کاری تەکنیکی‌دا هەیە و بە لایـــەنی زانستی‌و لێکولینـــەوەی زانستی‌یەوە بەستراوەتەوە ٠

ئێوە دووکاری گـــەورە ئەکەن : یەکەم یەکگرتنـــەو کارەکەی تریان کارکردنە لـــە سەر رێگای یەکگرتـــن‌و دامەزراوەکانی لێکۆلینـــەوەی زانستی کـــە ئەمـــەش (مختبر)یکی گرنگە لە پێنـــاو زانستی‌و بیری زیندو بـــۆ خزمەت کردنی ئامانجـــە ستراتیژەکانی نەتەوەو بنیاتنانی کۆمەلی‌نوێ هەروەکـــو ئیمە لە کۆتایی ســـەدەی بیستەمدا بۆی ئەچین ٠

وە « زۆر پیویستە بـــە تێکڕای سەرکردەکانی عەرەب رابگەیەنین کە ئەبێ دان بەوەدا بنێین کە بایەخ دان بـــە لێکۆلینەوەی زانســـتی مەسەلەیەکی نوێ‌یە ٠٠ وە ئەو کاتەش دیاری کراوە بـــۆ

بڕوانە ل ٧

بڕیارێکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش

دەقی بڕیارەکەی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش :

« بەپێی ناوەرۆکی برگـــە (أ)ی بەنـــدی چل‌ودووی دەستوری کاتی ، ئەنجـــومەنی سەرکردایەتی شـــۆڕش لەکۆبۆنـــەوەی ٢٤ــ٥ــ١٩٧٥ بڕیاریدا :

١ ــ دامەزراندنی دەرچووەکانی کولیجو زانســـتگا بەرزەکان ،لەوانەی بەر لەئێستا لیستەیان پر کردبووە بـــۆ دامەزراندن بەپێی بڕیـــاری ئەنجـــومەنی سەرکردایەتی شۆڕش ژمارە (١٠٣) لـــە٢٧ــ٢ــ١٩٧٤داو ئیلتحاقیان بە دەستەی یاخی‌بوو کردبوو پێش‌دەرچوونی فرمانی دامەزراندنیان‌و لە دواییدا بەپێی یاسای بەخشینی گشتی لـە مەدەنی‌و عەسکەریەکانی کورد ژمـــارە(٢٥) سالی ١٩٧٥ ، گەراونەتەوە ریزی نیشـــتمانی ،بەمەرجێك هـەتا ٢٠ــ٦ــ١٩٧٥ سەر لەدەزگای مەرکـــەزی‌سەرژماردە بدەن ٠

٢ ــ پلەو دەرەجەی پێویست‌بۆ دامەزراندنی ئەو دەرچووانە لە بودیجەی سالانەی دارایی کەلە ١ــ٤ــ١٩٧٥ ، دەســـتی پێ‌کردووە ، ئامادەبکرێت ٠

٣ ــ ئەم بڕیارە لە رۆژنامەی رەســـمیدا بلاوئەکرێتەوەو وەزیرە خـاوەن پەیوەندی‌یەکان جێ‌بەجێ ئەکەن ٠

احمد حسن بەکر
سەروکی ئەنجومەنی
سەرکردایەتی شۆڕش

هەڤاڵ قاسم سـلام گەیشتە مۆسکو

موسکو : ٢٨ ــ ئا٠د٠ع :

هەڤانا قاسم سلام ئەندامی سەرکردایەتی نەتەوەیی حیزبی بەعسی عەرەبی سۆشیالیست ، سەرۆکی ئەو وەفدەی کە بـۆ هەفتەیێك لە سوڤیەتدا ئەمێنێ گەیشتە مۆسکۆ ٠

وەفدەکە لە هەڤالان کمـــال فاخوری بەرێوەبەری مەکتـــەبی خۆیندکاران لـــە سەرکردایەتی نەتەوەییداو طارق کافی ئەندامی مەکتەبی رێخکستنی باشـــورو ئەنیس الدهنی لە مەکتـــەبی پەیوەندیکانی دەرەوە لە سەرکردایەتی نەتەوەییدا ، پێکهـاتبوو ٠

وەفدەکە لـــە فرودگاهی ــ شیریمیتیغو ــ لـــە لایەن الکساندر رومیانتسیف ئەندامی لێژنەی مەرکەزی حیزبی شیوعی سوڤیێتی‌و روتیسلاف أولیانو ـ فسکی‌و فادیم میدفیدیف کـــە هەردووکیان جێ‌گری سەرۆکی دووبەشی سەربەلێژنەی مەرکەزی حیزبی شیوعین ، پێشوازی کرا ئەوەی شیاوی باسە هەڤال‌سەلام ووتی ئامانجی ئەم سەرلێدانـــە پتـــەو کردن‌و پێشخستنی پەیوەندی‌و هاوکاری‌یە لەنێوان حیزبی بەعسی عەرەبی سوشیالستو حیزبی شـــیوعی سۆڤێتی‌داو ئـــەم ووتووێژەی کەوا ئەمجارە ئەکرێت لـــە پێناوی ئەوەیە پروتوکۆلێك لە بارەی هاوکاری نێـوان هەردوو حیزبەکەدا مۆربکرێت ٠

بڕوانە ل : ٧

هەڤاڵ صدام حسین پێشوازی باڵۆیزی سوڤێتی کرد

ئێـــوارەی چوارشەممەی‌رابوردوو ، هەڤال صـــەدام حسین ، جێ‌گری ســـەرۆکی ئەنجـــومەنی سەرکردایەتی شۆڕش لە شوێنی تایبـــەتی‌خۆی ٠ لە کۆشکی ئەنجـومەنی نیشتمانی‌دا ، پێشوازی أناتولی‌الکسندروفیج بارکوفســـکی بالیوزی یەکێتی سوڤیەت لـــە بەغدای کرد ، لەم چاوبەیـەك کەوتنە ، لە بارەی پەیوەندی دۆستایانەی نێـــوان هەردوو دەولەتدا دووان ٠

ئا٠د٠ع

مامۆستا طه محیي‌الدین معروف سەری لەپرۆژەی ٧ی نیسان‌دا

رۆژی ٢٨ــ٥ مامۆستا طـــەمحی‌الدین معروف جێگـــری سەرکۆمار سەری لەپرۆژەی ٧ی نیسان‌دا کە لەناوچەی صدرالقناة لەبەغدا جێ‌بەجێ ئەکرێ‌و ١٢ ملیون دیناری تێ ئەچێت ٠

بەڕێز جێگری سەرکۆمار لەوســـەردانەیدا بەڕێز وەزیری شارەوانی‌یەکانی لەگەلا بوو ٠٠ وە کاتی گەیشتنی لەلایەن کاك عدنان قصاب سەرۆکی کامپانیای گشتی بەلێندانی دامەزراندن‌و بەڕێز بەریوەبەری گشتی‌دەزگای ئاوەوە پێشوازی کرا ٠

مامۆستا معروف لەگـــەل بەریوەبەرو ئەندازیـــارانی پرۆژەکە کۆبۆوەو پێ‌ی‌راگەیاندن بەڕێز سەرۆکی فەرماندەزۆر بایەخ بەم پرۆژەیە ئەدات‌وە پرۆژەکەش لەسەرەتای سالی ئایندەدا تەواو ئەبێ ٠ ســـەردانەکەش نزیکەی‌سەعاتێکی خایاند ٠

ئا٠د٠ع

ئالوگۆڕکردنی بەندەکانی سیستەمی ناوخۆی ئەنجومەنی یاسادانانی ناوچەی ئۆتۆنۆمی

هەفتەی رابوردوو ئەنجومەنی یاسادانانی ناوچەی حوکمی زاتی کۆبوونەوەیەکی بەستو بڕیاری ئالۆ گور کردنی چەند بەندێکی‌سیستەمی ناوخۆیی ئەنجومەنەـکەی داو هەروەها لە گۆڕینـــی چەند بەندێکی تری کۆلایـەوەو بڕیار درا کۆبوونەوەی داهاتوی ئەنجومەنیش لە ٢١ی مانگـــی داهاتودا بێت ٠

ئا٠د٠ع

بایەخی پرۆژە ستراتیژەکـان

ئێـــوارەی چوارشەممەی‌رابوردوو ، هەڤال صدام حسین‌جێ‌گری سەروکی ئەنجـــومەنی سەرکردایەتی شۆڕش سەرۆکی‌ئەنجومەنی نەخشە کێشـــان ،سەرپەرشـــتی کۆبونەوەی دەزگای ئاراستەیی ئەنجومـــەنی نەخشە کێشانی کرد ٠

مامۆستا صدام حسین لـــەوکۆبونەوەیەدا کە لـــە بارەگای‌وەزارەتی نەخشە بە سترا راسپاردەی خۆی ئاراســـتەی‌ئەندامانی دەزگای نـــاو براوکردو ئەوەی پێ سەلماندن کـــە پێویستە لـــە دانانی پرۆژەکانی‌نەخشەی گەشە پێ داندا بایەخ بە لێکۆلینەوەی زانستی ئابوری بدرێت‌و بایەخی ســـەرەکی‌بدرێت بەو پرۆژە ستراتیژیانەی‌ئەنجامی ئابوری لە پەرە پێ دانی ئابوری نیشتمانی‌دا بە دەستەوە ئەدات‌و پێویستە لەم رووەوە لەئەسلوبی تەقلیدی و هەرەمەکی دوور بکەوێتەوە ٠

ئا٠د٠ع

لەفنوم پن بالیوزخانەی دوژمن کرا بەبارەگای فیداکارانی فەلەستین

حکومەتی کەمبودیا بڕیاری‌داکە بارەگای پێشوی بالیـــوزخانـــەی سەهیونی دوژمن لەفنوم پن بکات بـــە بارەگای‌رێکخـــراوی رزگاریخوازی‌فەلەستین ٠

وە چەنـــد سەرچاوەیەکی‌دیپلوماسی کەمبودیا لەپەکیـــن بلاویان‌کردەوە کە لە سەرەتای مانگی تشرینی یەکەمی ئایندەدانوێنەری فیداکارانی فەلەستین بارەگاکەیان لەفنوم وەرئەگرن ٠

هەروەها ئـــەو سەرچاوانەوتویانە : چین‌و ڤێتنـــامی‌دیموکراتو کۆماری خـــواروی ڤیتنام‌و کوریای دیموکـــرات لەهەمان کات‌دا بالیوزخانـــە لەفنوم پن ئەکەنەوە ٠

ئاژانسەکان

Institut kurde de paris

دۆخی لوبنان : هۆو ئەنجام ..

حسن طوالبە

● ٧٠ سەعات بەسەردامەزراندنی حکومەتە میلیتاریستی‌یەکەی لوبنان‌دا کە بەسەرۆکایەتی نورالدین رفاعی بوو تێپەڕی‌و وەزارەتەکە لەژێر پاڵەپەستۆی هێزە نیشتمانی‌و پارتی‌یە پێشکەوتنخوازەکانی لوبنان‌دا ناچاربوو کە ئیستیقالە پێشکەش بە سلیمان فرنجیەی سەرکۆمار بکات .

● ئەم‌حکومەتەمیلیتاریستی‌یەهەر لەسەرەتای دامەزرانیەوە، لەبەر ئەم هۆیانەی خوارەوەلەلایەن هێزە نیشتمانی‌یەکانەوە بە مانگرتن بەربەرەکانی کرا ..

١ - لەکاتی سەربەخۆبونەوەواتە لە ٣١ ساڵ لەمەوبەرەوە ئەمە یەکەم جارە حکومەتی‌میلیتاریستی پێک‌ئەهێنرێ ... وە لەماوەی ئەم‌ساڵانەدا ڕژێمی‌لوبنان وەزارەتی میلیتاریستی پێک‌نەهێناوە .

٢ - پێک‌هێنانی ئەو وەزارەتەمیلیتاریستی‌یە پێشێل‌کردنی سەربەستی‌یە دیموکراتی‌یەکانەلە لوبنان .

٣ - ئەو وەزارەتە دژی هێزەنیشتمانی‌و پێشکەوتنخوازەکانی لوبنان پێک‌هێنراوە .

٤ - هەروەها ئەو حکومەتەدژی بزوتنەوەی بەرگری فەلەستین پێک هاتووە .

وەکو ئاشکراشە پێک‌هێنانی ئەو وەزارەتە میلیتاریستی‌یە لەبەر ئەم هویانە بووە :-

١ - ئەو بارە گرژبووەی‌پارتی ڕاستڕەوی (کەتائب) لە ١٣ی مانگی نیسانی‌ڕابوردوودا لەناوچەی دکوانە لەبیروت خولقاندی وەکە بەدرێژایی مانگی ئایار ئەو دۆخە مایەوە .

٢ - لاوازی‌حکومەتی رشیدصلح کەنەیتوانی دۆخی‌شیواوی لوبنان چارەسەر بکات‌و ئاشتی‌و ئاسایش لەلوبنان‌دا جێگیر بکاتەوە .

٣ - سەرنەکەوتنی سلیمان‌فرنجیە لەو ڕاوێژەدا دەربارەی پێک‌هێنانی‌حکومەت لەپەرلەمانی‌لوبنان‌دا کردی .

٤ - هێزو کەسە نیشتمان‌پەروەرەکان قایل‌نەبوون بەوەی کە نوێنەرانی پارتی ڕاستڕەوی کەتائب لەوەزارەت‌دا بەشدار ببن .

٥ - پاڵەپەستۆو جم‌وجۆڵی‌پارتی کەتائب‌و هێزە کۆنەپەرستە ڕاستڕەوەکان بۆپێک‌هێنانی وەزارەتێکی عەسکەری .

هۆی کێشەکە

بۆ ئەوەی لەتێکڕای ئەم گۆڕانانە بگەین پێویستە سەرنجێک لە بنچینەی ئەم کێشەیە بدین :-

پاش خوێنرشتنەکەی ئەیلولی ساڵی ١٩٧٠ لە ئەردەن‌و لابردنی بزوتنەوەی بەرگری‌فەلەستین لەئەردەن بزوتنەوەی بەرگری پارسەنگی هێزەکانی‌خستە ناو لوبنانەوە ، جالەمەوە هاوپەیمانی‌ی نێوان ئەو بزوتنەوەیەی فەلەستین‌و بزوتنەوەی نیشتمانی‌ی لوبنان‌پتەوبوو .. ئەم هاوپەیمانی‌یە پتەوەش هێزو پارتی‌یە ڕاست‌ڕەوەکانی وەکو ، پارتی ڕاستڕەوی کەتائب کە بەسەرۆکایەتی پیار جمیل‌و پارتی نیشتمان‌پەروەرە ئازادەکان کە بەسەرۆکایەتی کمیل شمعونە سەرەڕای هێزە تیرەگەرو خێڵەکی‌یەکان‌و دەرەبەگ‌و نفوزی بێگانە کە بریتی‌یە لە بانکە بازرگانی‌یەکان نارەحەت کرد .

وە لە ساڵی (١٩٧٠)ەوە ئەم هێزە ڕاستڕەوانە دژی بوونی بزوتنەوەی بەرگری فەلەستین لە لوبنان کەوتونە جم‌وجۆڵی ... بەرپرسیاری‌ی پاراستنی بەرگری فەلەستین‌و پاراستنی عەرەبایەتی لوبنان‌و ئاسایش‌و ئاشتی ئەو وڵاتە بەرپرسیاری‌ی هەموو هاو وڵاتی‌یەکە لەنیشتمانی گەورەی عەرەب‌دا . وە قطری‌تێکۆشەری عیراق زۆر بەتەنگەوەیە کە لوبنان بەئاشتی‌و هێمنی‌و ئاسودەیی شادبێ‌و ڕیزی گەلەکەی پتەوبێ‌و یەکێتی نیشتمانی‌یەکەی لەپێناو بەرەنگاری کردنی دوژمن بپارێزێ .

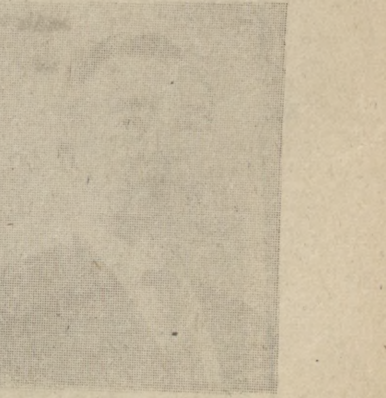

لائۆس : هەنگاوی تازە بە ڕێگای ئازادی دا ..

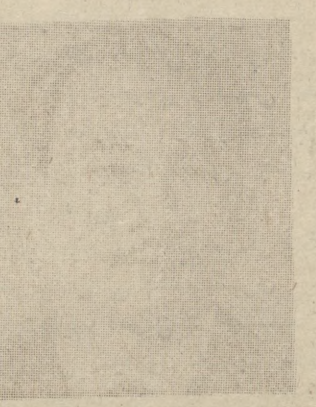

ئەنوەر شاکەلی : ئامادەی کردوە

ڕووداوەکانی ئەم دواییەی ناوچەی هیندی - چینی گوژمێکی تازەو بە گوڕی بزووتنەوەی شۆڕشگێڕانەی ناوچە کەو بگرە هەموو جیهانی سێیەم بوون . دوای خەباتێکی بێ وچان‌و درێژخایەن‌و لە ئەنجامی تێکۆشان‌و خۆ بەخت کردنێکی شۆڕشگێڕانەدا گەلی کەمبۆدیاو گەلی ڤێتنامی خواروو گەیشتنە ئاواتی پیرۆزی خۆیان‌و خاکی وڵاتیان لە داگیرکەرو چەوسێنەران پاک کردەوەو دەستیان بە بنیات‌نانی ژیانی تازەو پێشکەوتوو کرد . ئەم ڕووداوە - سەرکەوتنی گەلی کەمبۆدیاو گەلی ڤێتنامی خواروو - وەنەبێ بە تەنها کار بکاتە سەر ناوەوەی ئەو دوو وڵاتە ، بەڵکوو لە سەر شانۆی ژیانی سیاسی بارێکی تازەی هێنایە کایەوەو گۆڕانێکی بەسەر تەرازووی هێزی میللەتان‌و بەرەی ئیمپریالیزم‌دا هێنا .

ماوەی ڕابوردوو ئاژانسەکان بەگەرمەوە هەواڵی تازە بڕونەوەی بزووتنەوەی شۆڕشگێڕەکانی لائۆسیان دەگێڕایەوە : شۆڕشگێڕانی (پاتیت لاو) لە وە زیاتر ڕاناوەستن‌و دەبێ بەربەستی‌ی دەستەڵاتی ئەمەریکاو کۆنەپەرستان بکرێ . میر سۆڤاناڤۆنگی سەرکردەی پاتێت لاوەکان دەڵێ شۆڕشگێڕان بە داوەوە نابن‌و گەل خۆی ڕادەگرێ . هەڵوێست لە (ڤیانتیان) ڕوون نییە ، کۆنەپەرستان کەوتوونەتەوە جم‌وجووڵ .

چاوگێڕانێک بە ڕابوردوودا

ساڵی ١٩٥٤ چواردە وڵات - لائۆسیشیان لە گەلا بوو - ڕێکەوتننامەیەکیان مۆرکردو هەموو لە سەر ئەوە ڕێک کەوتن کە سەربەخۆیی سیاسی‌و یەکێتیی خاکی وڵاتانی ناوچە کە بپارێزرێ‌و بە پەیمانی عەسکەری‌و سیاسی نەبەسترێنەوە . کاروباری ناوخۆی لاوسیش بە گوێرەی ڕێکەوتننامەکە دەبوایە لاوسی‌یەکان خۆیان مشووریان بخواردایەو بەڕێوەیان ببردایە ئەوە ڕێکەوتننامەی جنێف بوو ، بەڵام ئەمریکا ، لە سەردەمی (جۆن فۆستەر داڵاس)ی وەزیری دەرەوەی ئەوسایا دەستی کردەوە بە گێرە شێوێنی و لووت ژەندنە کاروباری ناوخۆی ناوچەی هیندی چینی‌و بە تایبەتیش ڤێتنامی خواروو لائۆس . ناکۆکی کەوتە نێوان پاتێت لاوەکان - کە میر سۆڤانا فۆنگ سەرکردایەتیی دەکردن - و حوکوومەتەکەی میر سۆڤانا فۆمای برای دایکی میر سۆڤانافۆنگ ، کە ساڵی ١٩٥٧ دامەزێنرا بوو . بزووتنەوەکە دەیویست بەرهەڵستیی دەستەڵاتی ئەمەریکا بکرێت‌و ڕێگای بەزووروەوە هاتنی نەدرێ .. بەڵام (سی . ئای . ئەی) خۆی تێ دا بووە ژووری‌و دەستەیەک چەکداو خۆریشی بۆ لە ناو بردنی پاتێت لاوەکان پێک هێنابوو .

بۆ یەکەم جار ساڵی ١٩٥٧ ڕێکەوتنێک مۆرکرا ، بەو نیازەی ڕێکەوتنەکانی جنێف جێ‌بەجێ بکرێن ، بەڵام حوکوومەت دەستەڵاتی لە دەست دەرچوو بوو . پاتێت لاوەکان ناچار بوون جارێکی کە دەست بدەنەوە چەک . ساڵی ١٩٦٢ جارێکی کەش لە جنێف ڕێکەوتنێک مۆر کراو ڕێکەوتنەکەی ساڵی ١٩٥٤ی جنێف کرایەوە بە بناخە . لە حوزەیرانی ١٩٦٢دا بە سەرۆکایەتی میرسۆڤانا فۆما حوکوومەتێکی هاوبەش دامەزرا .. بەڵام جارێکی کەش ئەمەریکا وازی لە ڕەفتاری خۆی نەهێنا . پنتاگۆن کەوتەوە کارو دەستی بۆ زۆر شوێنی ناوچە بە درێژ کرد .. لە خوارووی ڤێتنام شەڕێکی خوێناوی‌یان بەرپا کرد . جەنەڕاڵ - فۆمی نۆساڤانی کۆنە پەرست چەند جارێ دەستەڵاتی گرتە دەست . پاتێت لاوەکان ناچار کەوتنەوە خەباتی چەکدارانەو دژی حوکوومەتەکەی میر سۆڤانا فۆمای هاو پەیمانی کۆنەپەرستان‌و (سی . ئای . ئەی) هەستان .. بەڵام ئەم جارەیان سەرکەوتنی چاکیان وەدەست هێناو بەرانبەر بە هێرشی دڕندانەی ئەمەریکا خۆیان ڕاگرت‌و ئاڵای خەباتیان دانەنواند .. شەڕەکە زۆر گەرم بوو ، فڕۆکەکانی ئەمەریکا لە بنکەکانی خوارووی ڤێتنام‌و تایلاندەوە دەهاتن‌و بۆردمانیان دەکرد،شۆڕشگێڕان ناوچەیەکی زۆریان ڕزگار کردو زیانێکی باشیان بە هێزەکانی دوژمن گەیاند .. حوکوومەتەکەی سۆڤانا فۆما ناچار بوو لە شوباتی ١٩٧٣ لەگەڵ شۆڕشگێڕان‌دا ڕێکەوتنی ڤیانتیان مۆر بکات ، هەر چەند ڕۆژی دوای ئەوەی ئەمەریکا لە پاریس ڕێکەوتننامەی ئاشتیی لە گەل شۆڕشگێڕانی خوارووی ڤێتنام‌دا مۆر کرد .

ڕێکەوتننامەکەی ڤیانتیان دانی بەوەدا ناوە کە شۆڕشگێڕانی پاتێت لاو هێزێکی سەربەسەر دەبن لە هەموو حوکوومەتێکاو ئەو خاکەی ڕزگاریان کردووە بە دەستوور هی خۆیانە ، هەروەها ئەوەشی پێشان داوە کە داوا دەکرێ ئەمریکا هێزەکانی خۆی بکێشێتەوەو هێزە تایبەتی‌یەکانی سەر بە (سی . ئای . ئەی)و پەنتاگۆن هەڵبوەشێنرێنەوە .

ئەوی ڕاست بێ حوکوومەتێکی هاوبەش‌دامەزراو ئەنجومەنێکی ڕاوێژ کاریش هاتە کایەوە .. بەڵام حوکوومەتەکەی سۆڤانا فۆما جارێکی کەش نەیتوانی بەربەستیی دەستەڵاتی ئەمەریکا بکات (واشینگتون)یش بەردەوام یارمەتیی حوکوومەتی پاشایەتیی دەداو باسیش لەوە دەکرا بە کوودەتا یەک باری ڤیانتیان بگۆڕێ‌و هەموو ڕێکەوتنێک هەڵبوەشێنرێتەوەو بکرێ بە ژێر پێوە ..

ئەی ئێستا ..؟

دوای ئەوەی گەلی کەمبۆدیاو گەلی خوارووی ڤێتنام ئاڵای ئازادی یان هەڵکردو هەرەسیان بە دوا پێگەو دوا قەڵای ئیمپریالیزم هێنا .. کۆنەپەرستانی لاوس کە وتوونەتە خۆیان‌و ترسی ئەوەیان لێ‌نیشتووە ئەنجامی ئەمانیش لە دراوسێ هاوکردارەکانیان چاکتر نەبێت .. کۆنەپەرستانی لائۆس دەیانەوێ هەموو دەستەڵاتی ئەوێ بگرنە دەستی خۆیان‌و بە لێدانێکی کوت‌و پڕ شۆڕشگێڕانی پاتێت لاو لەناو بەرن .. بەڵام تاقی کردنەوەی بیست ساڵەی شۆڕشگێڕانیش ئەوەی فێرکردوون کە هەمیشە چاو کراوە بن‌و نەکەونە داوی کۆنەپەرستانەوە .. ئەوە بوو هەر دوا بە دوای ڕووداوەکانی کەمبۆدیاو خوارووی ڤێتنامی باری ناو خۆی لائۆسیش تەقی یەوە .

میر سۆڤانا ڤونگ دەمێک بوو وتبووی : « ئەمەریکا یارمەتیی کۆنەپەرستان دەدات‌و دەیەوێ ڕێکەوتنەکان هەڵبوەشێنێتەوە .. دەبێ وریابین .. هێزە چەکدارو ڕێکخراوە سیاسی‌یەکانمان پەرژینی پارێز گاری کردنی ڕێکەوتنەکان! » ، هەروەها وتبووی: « بزووتنەوەکەمان کادیری سیاسیی کارامە ئامادە دەکات بۆ جێ‌بەجێ کردنی پرۆگرامەکان‌و هاندانی جەماوەرانی خەڵک .. دوژمنان

بڕوانە ل -٧-

لای ئێوە!

فەهمی قەرەداخی

پرشنگی سەرکەوتنە مەزنەکانی لای ئێوە ، بە سەرانسەری دنیادا پەخش بوەوە ... شێرە بەفرینەکانی کەلەکی بووی زستانانی پێشوی توانەوە ... ئەم بەهارە لای ئێوە دوو بەهاربوو یەکێکیان پایزی زلە بێ‌حونەرەکان بوو ! چەپکی گوڵاڵە سوورەو نێرگزتان لە هێڵی هۆشی - مین‌و دۆڵی میکۆنگەوە بۆ سایگۆن‌و فنوم‌پن هێنا ... بۆن‌و بەرامەی خۆشتان تێ‌بەردان ... لە بۆنی تلیاک قوتارتان کردن ..

ئەگەر ئەم زەویە خڕەی لەسەری ئەژین دەم‌و لێوی ببوا قاقا پێ‌ئەکەنی ، بەکێ؟ بە پاڵەوانەکانی چواردیواری کۆشکی سپی‌و پەنتاگۆن ..

بە ڤانتومەکانیان ، دڕندەو جڕوجانەوەرە زۆرەکانیان ، عەقڵە ئەلکترونیەکانیان .. ئەگەر زەوی دوودەستی هەبوایە بێ‌ووچان چەپڵەی بۆ ئێوەی دلێـ لێ‌ئەدا .. سەنگەرەکانی ئێوە گوێزراونەتەوە بۆ ناخی دڵیان .. ئەوەتا لەگەڵ یەکتر مقۆمقۆیانە .. دەست بە چاوی یەکتردا ئەکەن ، هەریەکە ئەوی تر گوناهبار ئەکا .. هێشتا شەپازلەکانی ئێوە هۆشی بەبەریانا نەهێناونەتەوە .ئەگینا ئیترئەبێ بزانن کە قورسترین چەک لەسەر ڕووی ئەم زەمینە چەکی بڕوایە ، بڕوای نەپەساوی گەلە .. کە کۆنەپەرستان‌و ئیمپریالیستەکان ئەهێنێتە سەر چۆک ، بەئاگری بێ‌ئامانی شۆڕش هەڵیان ئەقرچێنن .. ئەیانخەنە سەرە نوێلکی مێژووەوە ، ئەیانبەزێنن ...

دڵدارەکانی ئێوە بەیەک شادو شوکر بوونەوە لە مانگی هەنگوینیش بوونەوە !... لە (فنوم پن) و (هۆشی مین) جوتە منداڵێکی جوانیشیان بوو .. ناویان نان (سەرکەوتن) .. نوخشەش بێ لەوانەی ئاوسن .. لەوانەش هێشتا درووستیان نەکردوە !!

گران کردنی زێڕ
بەزیانی کێ تەواو دەبێ

- ڕێبوار ئامادەی کردوە -

لە کۆتای ساڵی ١٩٧٤ دا لە نێوان جرالدفۆردو ژیسکاردـ یستەن سەرکۆمارانی ئەمەریکاو فەرانسەدا لە (مارتی‌نیـک) پێک هات ، لە سەر ئەو مەسەلە ریک کەوتن کە ئەمریکا وفەرانسە لە نرخی پێشووی ڕێژی بانکەکانی خویان‌دا باسی لە سەر بکەنەوەو نرخی ڕەسمی زێر لە سەر بناخەی نرخی بازاری ئازاد بەرنە سەرێ . رابەرانی ئەو دوو ولاتە گەورە سەرمایەداریە بڕیاریان‌دا نرخی ڕەسمی زێڕ چوار بەرابەر بکەن . ئەگەر چی رابەرانی ئەو دو ولاتە و دەزگاتە تەبلیغاتیە کانیان و یەک لەوانە جاک شیراک سەرۆک وەزیری فەرانسە بە سەردانی خۆیدا بۆ ئیران ویستی ئەو مەسەلە وەک شتێکی بێ ئازارو سادە نیشان بدا ، بەڵام دەتوانین بڵێن کە لە مێژوی پیوەندیا ئابوری نیو نەتەوایەتی‌دا هەرگیز (أسپکولاسیون)ی بەو رادەپان و بەرین لە رادەی جیهانی‌دا پێک نەهاتوە .

بەراستی ئەو کولاو لە سەرنانەی ئیمپریالیزمی چەرخی ئیستا ، بە زیانی داهاتی ولاتانی دنیای سیهەم و بەتایبەتی ولاتانی بەرهەم هینەری نەوت حیساب دەکرێ . چونکە ئەو هەنگاوە دەبێتە هۆی ئەوە کەولاتانی گەورەی سەرمایەداری و لە سەرووی هەموانەوە ئەمریکا ، بە چوار بەرابەر کردنی نرخی ڕەسمی زێر ، هەم قەرزە نیو نەتەوایەتیەکان بدەنەوە ، هەم کەرستەی خاوی نەوت و کەل و پەل پێویست بۆ سەنعەتی ولاتەکانیان بەتایبەتی سەنعەتی نەوت دابین بکەن و هەم پاشەکەوتی زێری خۆیان لە سندوقە پۆلایەکان‌دا دەهێڵنەوە .

بۆ ئەوەی ناوەرۆکی ئەو چاو بەستەکینەی مالی روونتر بیتەوە ، پیویستە چاویک بەو خالانەی خوارەوە دا بگیرین

١ - لە سەر ئەساسی نرخی پیشووی زێر بانکەکانی مەرکەزی ولاتانی گەورەی ئیمپریالیستی و لە پلەی یەکەم ولاتە یەکگرتوەکانی ئەمریکا بە گشتی پاشەکەوتی زێریان نیزیکەی ٣٥ میلیارد دۆلار لە ژیر دەست دایە . لە کاتیکدا پاشەکەوتی زیری ولاتانی ئەندامی « ئوپیک » تیکرا ، لە میلیاردو نیویێک تێناپەرێ . لە بەر ئەوە ئاشکرایە کە زیاد بوونی پاشەکەوتی زێر لە کاتێکدا هیچ گورانیک لە پارسەنگی مالی ئیستادا پێک ناهێنی سەدی ٩٦یش بە ئازانجی ولاتە گەورەکانی ئیمپریالیستی تەواو دەبێ .

٢ - نرخی راستەقینەی دولار کە گەورەترین هوی دانانی بایی نەوتە ، دێتە خوارو بەو جورە نرخی راستەقینەی داهاتی ولاتانی بەرهەم هینەری نەوت کەم دەبێتەوە ، یا بە جوریکی تر بڵێین بە ئەندازەی ئەو دۆلارە ، دەرەتانی کرینی ولاتانی بەرهەم هینەری نەوت لە بازارەکانی سەرمایەداری دا کەم دەکاتەوە .

٣ - ئەگەر نرخی نەوت وەک خوی بمینیتەوە ، ولاتەکانی گەورەی سەرمایەداری سەنعەتی بەو ئەندازە زێرە دەتوانن چوار بەرابەر زیاتر نەوت و کەرستەی خاوی دیکە بکرن .

٤ - ولاتانی گەورەی سەرمایەداری دەتوانن بە بێ ئەوەی زیانیک بە پاشەکەوتی زێری خویان بگەیەنن ، کەرستەی سەرەتایی خویان وە دەست بێنن .

٥ - بایی کەل و پەلی وارداتی ولاتانی بەرهەم هینەری نەوت لە ولاتانی گەورەی سەرمایەداری ، لە نەتیجەی ئاوسان (تورم)و کەم کردنەوەی نرخی پارەی ئەو ولاتانە پتر لەجاران زیاد دەکا .

بەو جورە دەبینین کە چۆن ولاتانی ئیمپریالیستی بەو دولاو لە سەرنانەبێ ویندیە - بڕیاریان داوە کە پاشە روژی نا لە باری سیاسەتی (تورم)ی خویان بەسەر خەلکی ولاتانی دنیای سیهەمدا ببرن کە زووربەیان کەرستەی خاو بۆ دەرەوە دەنێرن .

ئاشکرایە کە ئەو شانۆ سازیەی مالی لە هەموی زیاتر رووی لە ولاتانی بەرهەم‌هینەری نەوتە . هەروەک زۆر جار گوتراوە ، ئاوسانی خێرا و قەیرانیکی کە ئیستا داوێن گیری ولاتانی سەرمایەداری بووە ، نە تەنیا هوی چونە پیشی نرخی نەوت نیە ، بەلکە بەپیچەوانە ئەو ئاوسانە بۆ خوی یەکیک لە گەورەترین بەلگەی چونەسەری نرخی نەوتە لە بازاری نێو - نەتەوایەتی‌دا زور پیش ئەوەی کە نرخی نەوت بە ئەندازەی ئیستا زیاد بکا ، دیار دەی ئاوسانیکی زور توندو بەتەوژم لە ولاتانی گەورەی سەرمایەداری دا پەرەی ئەستاندوە و تەنانەت مۆنۆپۆلی گەورەو سەرمایەداری مۆنۆپۆلی دەولەتی تورمیان وەک‌هویەکی گەورەی سیاسەتی (برەو بۆبرەو) بەزەرەری هیزە بەرهەم هینەرەکانی ولاتانی خویان ودنیای سیهەم بەکارهیناوە .

لە راستی‌دا سیاسەتی میلیتاریزە کردن‌و هەوسار پچراوی ، شەری دەست - دریژ کەرانەی دژی ویتنام‌و گەلەکانی هیندو چین ، بیرو بەوی دادان و خەرجی بێ جێ کە لە ژیر ناوی بەروانەت « کۆمەلی مەسرەف »ی لە وولاتانەدا بۆتە شتێکی ئاسایی ، یەکیک لە هویە گرینکەکانی ئاوسانی خیرای ئیستایە .

سەرمایەداری مونوپولی دەولەتی بە بێ لە بەر چاو گرتنی یاسای گشتی ئابووری و دەرەتانی بومەن ، هەولی داوە تا بەزەبری ئەو راویژە بێ‌بەرهەمانە ماوەی بووژانەوەی ئابووری‌و وەکارخستن بپاریزێ لە کاتیکدا کە ولاتە بەرهەم هینەرەکانی نەوت نرخی‌نەوتیان دەبردە سەر ، نرخی نێوەنجی

● ئاوسان ، لە ولاتەکانی‌گەورەی سەرمایەداری دەگەیشتە ١٤ لە سەد ، بەڵام تەئسیری زیاد بوونی نرخی نەوت لە ئابووری ئەو ولاتانەدا ئەوپەری دولەسەد بەراورد کراوە . ولاتانی گەورەی سەرمایەداری لەجیاتی ئەوەی کە پیشگری لەبەروبووی زیاد بوونی نرخی نەوت بکەن، بە پیچەوانە ، لە ریگای بردنە سەری باجی نەوت‌و ریگەدانی قازانجی زور کارتیلی نیو نەتەوایەتی (کە تەنیا لە سالی ١٩٧٣ وە تا ١٩٧٤ سەدی ٦٦ زیادی کردوە) ، ئەو وەزعەیان پتر ئالوز کردوە .

لە لایەکی دیکەوە دەبێ ئەوەمان لە بەر چاو بێ کە نرخی کەرستەی خاویش چۆتە سەرو بەنەر لە ولاتەکانی سەرمایەداری دا ئەو هەموو کیشەو هەرایە لە سەرنرخی نەوت پەیدا بووە ، زیاتر لەبەر ئەوەیەکە یەکێتی‌و خەباتی یەکگرتوی ولاتانی بەرهەم هینەری نەوت لە بارەی ریک کردنی بایی ئەو کەرستە خاوەدا سەرکەوتنی زور گەورەیان وەدەست هیناوە . هەر لەبەر ئەوەشە ولاتانی گەورەی سەرمایەداری هەول‌و تیکۆشانیکی زۆر بۆ گەرانەوەی « پیترو دولار » یانی دولاری نەوتی پێک دێنن .

لەگەڵ ئەوەدا کە بەربەرەکانیەکی زور لە نیوان ولاتانی سەرمایەداری دا لەسەر راکیشانی هەرچی زیاتری داهاتی دولاری ولاتانی بەرهەم هینەری نەوت دەستی پێ‌کردوە بەڵام هەموو هەنگاو - هەڵینا نیکیان لەو بارەوە ، بۆ مەبەستیکی تایبەتیە ، ئەویش تالان کردن‌و بە تالان بردنی داهاتی ئەو ولاتانەیە کە بەرهەم هینەری نەوتن . ولاتەکانی گەورەی سەرمایەداری دەیانەوی بەزور بۆ هینانی ولاتانی خاوەن نەوت ، نرخی نەوت کەم کەنەوەو لە لایەکی دیکەوە بە بەکار هینانی‌هەموو جورە فیڵ‌و تەلەکەی مالی ،گرینگی‌داهاتی نەوتی ئەو ولاتانە بێننە خوارو تا ئەو جێگایە کە بۆیان دەلوێ زیان بەو ولاتانە بگەیەنن . نەخشەو پیلانی ولاتانی‌ئەندامی «کۆمەلی ئورووپایی» یانی‌ولاتانی سەنعەتی ئوروپای روژ ئاوا بە گشتی ئەوەیە کە بەوەرگرتنی قەرزی زۆر لە ولاتانی بەرهەم هینەری نەوت ، بەشیکی زۆر لە دولارەکانی نەوتی خۆیان دوبارە - وە دەست بێننەوەو لە نیو خویان‌دا دابەشی بکەن .

بەکورتی ئاوایە «میکانسم»ی کولاو لەسەر نانی گەورەی مالی کە چارە نوسیکی تالی لە باری ئابوری‌و سیاسی‌یەوە بۆ ولاتانی دنیای سیهەم و بەتایبەتی ولاتە نەوتاویەکان هەیە .

لە گواری دنیا وەرگیراوە

وتەی ژمارە

ئێمەو نووسەرانو بابەت

خوێندەوارانی ئازیز !

بێ گومان زۆرتان گلەییمان لێ ئەكەن كەوا بۆچی پەیدەرپەی بابەت بۆ ئەم لاپەڕەیە نەنێرنو هەفتە دوای هەفتە دەڕواو ئێوەش هەر چاوەڕوانی بڵاو كردنەوەی بابەتە نێراوەكانتانو تا كەمێكی بەسەر لاپەڕەكەوە دیاری ئەدا ، زۆری كەس نازانێ ئەكەوێتە چ گەردا-ڕێكەوەو چۆن سەری تیا ئەچێ .

ئەگەر هەر تەنها سەیری ئەم رووەی مەسەلەكە بكەین ، ناچارین دەستتان بۆ بەسنگەوە بگرینو بڵێین: هەقتانە .

بەڵام ، مەسەلەكە تەنها ئەم ڕووەی نییە .

ئێوە ، كە بابەتێكمان بۆ ئەنێرن ، ئەبێ ئەوەشتان لە بەرچاو بێ كە :

- ئەم ڕۆژنامەیە تائیستاش هەفتەییە .
- تاقە یەك لاپەڕەی بۆ ئەدەب ، هەموو لقەكانی ئەدەب ، تەرخان كراوە .
- تاقە ڕۆژنامەیەكی كوردییە بتوانێ بەرهەمی هەموو قوتابخانەیەكی ئەدەبی لە دەوری خۆی خڕ كاتەوە .
- لاپەڕەكەش ئەوبەڕەكەی هەرگیز لە وتەیەك ، چیرۆكێك ، لێكۆڵینەوەیەكی كورتو شیعرێك بەولاوە ناگرێ ، ئەویش بەمەرجێ لە هەركامیان پارچەیەكی بچێ بۆ لاپەڕە حەوتو لەوێ بەدوای بستێ جێگادا بگەڕێ بۆ خۆی .
- ئەو بەرهەمەش كە لە ئێوەوە بۆمان دێ ، تەنها باشەكەی بەشی لاپەڕەیەكی ڕۆژانە ئەكا .

كەواتە ئەركی سەرشانی ئێوەش چییە ؟

بەر لە هەرچی وتاری كورتمان بۆ بنووسن كە لە ژمارەیەكدا تەواو ببێ . ئێمە كە وتارێك بە دوو ئەڵقە یا زیاتر بڵاو ئەكەینەوە ، هەم زۆر لە خۆمان ئەكەینو هەم جێگاش لە نووسەریتر ئەگرینو هەم خوێندەواران لە جیاجیاییو جۆرجۆری بابەت بێبەش ئەكەینو هەم ئەركی چاوەڕوانییو بەدوای ژمارەی داهاتوودا .. گەڕانی ئەخەینە سەرشان . ئەمەش هەمووی ناڕەوایە .

كە بڕیاریشمان دا بابەتی یەك ئەڵقەییمان بۆ بنووسن ، ئەبێ بڵێین لەم بابەتانەشدا بەر لە هەرچی ئەركی ئەستۆتان ئەوەیە (چڕ و پڕ) بنووسن ..

برادەرینە .. ئەوەمان پێ بكەن بەشێكی زۆری ئەو بابەتانەی ئێستا لە بەردەستماندان ، ئەگەر لە بۆنگیان بدەینو تەتەڵەیان بكەین دانێكی كەمەی لەپاش بەجێ ئەمێنێو ئەوی كەی ئاوو وردە بەردە بە ژنگەكە دای ئەدا . كەواتە ئەوەندە ڕستە دابنێن بابەتەكە پێویستی بێ . ئەوەندە وشە ڕیز كەن مەعناكەی پێ ڕاگەیەنرێ . شتی لاپوازی مەهێننە پێشەوە . لە تاقە یەك وتاردا بەملاو بەولادا پەل مەهاون ، خەریكی تەنها بابەتەكەی خۆتان بن .

كە شیعریش ئەنووسن ، ئای لە شیعر ، توخوا با شیعرێ بێ لە ناخی دەروونێكی زامارەوە هەڵقوڵابێ . بەرهەمی ژانو ئازار بێ . شیعر هەر (ئازیزەكەم .. و .. خۆشەویستەكەم)و هاووشەیی ئاخری دێڕەكان نییە .

جا ، كەواتە ڕێگای ئێمەش بدەن بڕیار بدەین كامە لەپێشترەو سوودمەندتر . تا ئەگەر بابەتەكان لەناو خۆیانا لەسەر جێگا بوو بە شەڕیان بزانین كامیان بخەینە پێشەوەو ، ئەگەر بەرهەمێك جێگای نەبووەوە یا ماوەیەكی كەم یا زۆر دواكەوت گلەیی مەكەنو دڵ لە دڵ مەدەنو دنیا ماوی لە ڕۆیشتووی زۆرترە ، ئیتر چاوەڕوانین لێمان حاڵی ببن .

ئەدەب وژیان

لە یادی چل ساڵەی كۆچی دوایی شاعیرو تێكۆشەری كورد

احمد مختار جاف

شوباتی ئەمساڵ ، چل ساڵی تەواو بەسەر كۆچی یەكجاریی شاعیرو سیاسیی كورد احمد مختار جافدا تێپەڕی(١) . بەم بۆنەیەوە ئەمەوێ لێرەدا بە بۆرێكی گشتیو وەكو پێناساندنێك هەندێ شت دەربارەی ئەم شاعیرە جوانەمەرگە بنووسم . ئەو شاعیرەی كە كەلەبەرێكی لە ئەدەبی كورددا پڕ كردووەتەوەو بە شیعرە سیاسییەكانی كە لوونكەیەكی ئەدەبی سیاسیی سەردەمی خۆێنی بیرو باوەڕی خۆی بە میللەتەكەی ڕاگەیاندووەو ڕازو نیازو ئاواتی گەلەكەی پیشان داوە كە گەیشتنە بە مافی ڕەوای خۆی لە دروست كردنی قەوارەیەكی سیاسیی تایبەتیدا بۆ كورد .

هەرچەند شیعری احمد مختار جاف پلەیەكی بڵندیان هەیەو دەیەكی بەرزی تێگەیشتنی سیاسییان تیا بەدی ئەكرێو ، سەرەڕای ئەوەش ماوەیەكی زۆر بەسەر كارەساتی ناهەمواری جوانەمەرگ كردنیا تێپەڕیوە ، هێشتا ئەو بایەخە بە شیعری نەدراوە كە ڕەوایەتی .. تائیستا هیچ تارو لێكۆڵینەوەیەكمان ناكەوێتە بەرچاو لەبارەی شیعرەكانیەوە . ئەوەی لەسەری نووسرابێ لە مێژووی ژیانو هەندێ شی كردنەوەی شیعرەكانی بەولاوە نییە(٢) تەنانەت كۆمەڵە شیعرەكانیشی بە ڕێكوپێكی بڵاو نەكراونەتەوە . بەڵكو لەجیاتیی هەندێ لە شیعرە سیاسییەكانی تەنها (نوختە) دانراوە(٣) .

بۆیە ئەبینین سەرچاوە دەربارەی ئەم شاعیرە زۆر كەمە(٤) . هۆی ئەمە هەرچی بێ ناتوانین كەمیی شیعرەكانی بە یەكێ لەم هۆیانە دابنێین . چونكە وەك ئاشكرایە زۆریی بەرهەم مەرج نییە نیشانەی بەرزیی خاوەن بەرهەمەكە بێ . چۆنییەتیی بەرهەم باگرنگیی ئەو بەرهەمە پیشان ئەدا . تەنانەت كەمیی بەرهەمی احمد مختار جاف لەلایەكەوە ئەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی زۆر كەم ژیاوە (تەنها ٣٨ ساڵ) ، لە لایەكی كەشەوە بۆ ئەو بارەی تیا بووە كە ئەوەتە لە زۆر جموجووڵی سیاسیدا بەشدار بووەو دەرفەتی ئەوەی نەبووە زۆرتر خۆی بەشیعرەوە خەریك بكا(٥) احمد مختار جاف جگە لەوەی وەك شاعیرێك شیعری سیاسیی وتووە ، وەكو سیاسییەكیش لە تێكۆشانی گەلەكەیدا بەشدار بووە . چیرۆك نووسێكی لێهاتوویش بووە و بەرهەمێكی نایابی ، بەداخەوە ناتەواوی ، لە مەیدانی چیرۆك نووسیندا بەجێ هێشتووە(٦) .

ماركس ئەڵێ : « بیرو باوەڕی ئادەمیزاد بوونی پیشان نادا ، بەڵكو ، بەپێچەوانەوە ، بوونی كۆمەڵایەتیی بیروباوەڕی پیشان ئەدا » . احمد مختار جافیش گرنگییەكەی لەوەدایە كە لە كۆمەڵێكی دواكەوتووی وەك كۆمەڵی كوردەوارییدا سەری هەڵداوە كە بە هەموو جۆرێك گیرۆدەی دەستی چینی دەرەبەگی چەوسێنەر بووەو لە دەورێكی گرنگی مێژوویی كورددا ژیاوە كە سەردەمی جەنگی یەكەمی جیهانو ڕووخانی ئەمپەراتۆریەتی عوسمانیو دابەش كردنەوەی كوردستانو دەست پێ كردنی شۆڕشەكانی كوردستانی توركیاو حوكمڕانیی شێخ محمودو دەست گرتنی ئینگلیزە بەسەر كوردستانو هەموو عێراقدا .

بەم بۆیە شیعرەكانی احمد مختار جاف ، بەتایبەتی شیعرە سیاسییەكانی ، ئەبنە سەرچاوەیەكی مێژوویی [illegible] ئەوەمان بۆ ڕوون ئەبێتەوە كە شیعرەكانی بەڕاستی ڕەنگدانەوەی ژیانو ئامانجی ئەو سەردەمەی گەلی كوردنو ، ئاواتە نیشتمانییەكانی گەلی كورد جێگەیان بەتەواوی بە شیعرو بیری ئەوەوە دیارە .

(١) احمد مختار جاف لە ١٨٩٧دا لەدایك بووەو لە ٥ی شوباتی ١٩٣٥دا لەسەر ئاوی سیروان كوژراوە .

(٢) بڕوانە : دیوانی احمد مختار جاف ـ علی كمال باپیر . سلێمانی ١٩٦٠ . شیعرو ادبیاتی كوردی ، رفیق حلمی ، بەرگی یەكەم ، ل ١٢ . گوڵدەستەی شوعەرای هاوعەصرم ، علی كمال باپیر ، چاپی دووەم ، ١٩٦٩ . دیوانی احمد مختار بەگی جاف ، گیو موكریانی ، چاپی دووەمین ، ١٩٦٩ . خلاصە تاریخ الكرد وكردستان ، محمد امین زكی (بە عەرەبی) ، ل ٣٤٩ . تاریخ السلیمانیه وانحائها ، محمد امین زكی (بەعەرەبی) ، ل ٢٤٢ . مێژووی ئەدەبی كوردی ، علاءالدین سجادی ، چاپی دووەم ، ١٩٧١ ل ٥٤٤ هەروەها هەندێ گۆڤارو ڕۆژنامە .

(٣) یەكێ لەو هەڵبەستانەی زۆرتر تووشی ئەم گێرەو كێشەیە بوون (هیوای پاشەڕۆژ)ە كە سەرەتاكەی بەمە دەست پێ ئەكا :

دێتە گوێم دەنگێ بەسۆزو شیوەنو گریانەوە
ناڵەیی دڵمە لە حەسرەت خاكی كوردستانەوە .

جا ئەگەر ئەو سەرچاوانەی دەست نیشانمان كردن لە پەراوێزی ژمارە (٢)دا لەبەر سانسۆر ئەو شیعرانەیان بڵاو نەكردبێتەوە ئەوا د. مارف خەزنەدار ئەم پارچەیەی بەتەواوی لە ژمارە ١٥ی گۆڤاری كۆلێجی ئەدەبیاتی زانكۆی بەغدادا (١٩٧٠ ـ ١٩٧٢) بڵاو كردوەتەوە .

(٤) احمد مختار جاف ماوەیەك قایمقامی هەڵەبجەو ماوەیەك نوێنەری پەرلەمانی عێراقو ماوەیەكیش بەندی بەندیخانەی شێخ محمود بووە .

(٥) ئیستا خۆم خەریكی ئامادە كردنی لێكۆڵینەوەیەكم لەبارەی ئەم شاعیرەوە .

(٦) مەسەلەی ویژدان : پێشەكیو لێكۆڵینەوەی د . ئیحسان فوئاد . بەغدا ١٩٧٠ .

عبدالكريم حميد

احمد مختار جاف

فەرهەنگی زمانی عەشق

خۆشەویستی زمانێكە
كەس تێی نانا
تەنیا دڵدارەكان نەبن
دڵداریش نیشتمانێكە
كەس پێی نانا
تەنیا ڕێبوارەكان نەبن
خۆشەویستی
ڕێگای هەیە .. ڕێگایێ دوور
خۆشەویستی
دەرگای هەیە .. دەرگایێ دوور
گیانە تا تۆ با ئەم ڕێگا دوورە نەبڕی
ئەم دەرگایەش نەكەیتەوە
گرەو لە زام
گرەو لە ژانی بەردەوام
نابەیتەوە .

سعدالله پەرۆش

چیرۆك
ئارام گرتن !

ظاهر احمد سەوز

پارچە كاغەزەكەم بەدەستەوە گرت . قاچم زەویی نەئەگرت . وەك شۆڕەبی ئەهاتمو ئەچووم وردە بۆڵەم لێوە ئەهات . بەلای هەركەسێكا ئەڕۆیشتم سانمەیەكی ئەكردو ئاوڕێكی لێ دامەوە :

ـ تۆ بڵێی شێت بووبێ ؟

ڕیشم درێژ وەك سۆفی ، سۆفییش نیم . پرچم درێژە وەك هیبی ، هیبییش نیم .

جلەكانم چرچو لۆچو چڵكنن . هەر كەسێ ئەمبینێ وائەزانێ تازە لە خەڵوەت هاتوومەتە دەرێ .

(بە كێ بڵێم ئەگەر بۆم نەكرا ؟ چۆن بدەمە یەكێك لە خزمەكانی ؟ چۆن بگەمە ژنەكەی ؟)

هەرچەندم كرد نەگەیشتمە ئەنجام . دوورتر بیرم كردەوە . سەرۆكی (.....) بە منالی هاوڕێم بوو . سوودی نییە ، نامناسێتەوە ئیستا .

ـ بە كاكم ئەڵێم . نەخێر سوودی نییە . هەفتەی پێشوو بۆ ئیشێكی بچووك ڕووی شكاندم . جا ئەمەیانم چۆن بۆ ئەكا ؟

خەڵقەكە بەتەوژم بەلاما تێ ئەپەڕین . هەریەكە خەریكی ئیشی خۆیەتی . هەیە لەبەر بێ ئیشی نازانێ چی بكاو رووبكاتە كوێ ؟ هەیە خۆی داوە بەسەر ئۆتۆمۆبێلەكەیداو سویچەكەی هەڵ ئەسووڕێنێو چاوەڕوانی نێچیرێكە .. هەیە وەك من عەودالی ئیشی خۆیەتی .. هەیە ئەوەندەی خواردووە لەتاو ئازاری سكی نازانی چی بكات .. هەیە لەبرسا سوور ئەخواو دە فلس شك نابات بۆ ئەوەی ئارامێك بە لەشی بدات لە چاخانەیەكدا . سەرم بەرز كردەوە ، گەڵای درەختی سەر شۆستەكان سێبەرێكی جوانیان بە زەوی ئەبەخشی . تیشكی ڕۆژ وەك پرچی زەردی كچۆلەیەكی چواردە ساڵ پەخشانی دابوو .

وەختە شێت ببم بۆ نەفەسێ جگەرە !

لاوەكەی بەرابەرم پاكەتێكی ڕۆسمانی دەرهێناو بە چەرخێكی بریقەدار دایگیرساندو نەفەسێكی دوورو درێژی لێدا .

ـ دەبا پارەی ئەو پاكەتە ڕۆسمەنە بدرایە بەدوو پاكەتی حوولاتی یەكێكیان بۆ منو ئەوی تریان بۆ خۆی بوایە .

ـ گەیشتمە بەر قاپیی مەبەستم . بە هێواشی لە دەرگاكەم داو پاڵێكم بە دەرگاكەوە نا . كۆمەڵێك دانیشتوون هەریەكەیان خەریكی هەڵ لووشینی شتێكە لەبەردەمیا .

سڵاوم كرد . كەس وەڵامی نەدامەوە . تەنانەت سەریشیان هەڵ نەبڕی . خانمێك لەوبەرەوە لەسەر كورسییەك دانیشتووە نیوەی شەلكەی ڕانی دەرخستووە . جا نازانم مەبەستی چییە ؟

ـ فەرمان بەرەكە عەینەكێكی لەچاو دایەو هاتووەتە سەر لووتی . سدارەیەكی زەمانی عوسمانلیی لەبەردەمیا داناوە ، كوچانەكەشی لە ژوور سەرییەوە هەڵواسیوە . وەك پشیلە بە چوار چەپۆلە خۆی داوەبەسەر مێزەكەداو سەرنجی كیژۆڵەكە ئەدات بە چەشنێك هەموان دەركمان پێ كردووە . تەنانەت كچۆڵەكەش .

ـ ها ڕۆڵە !

ـ قوربان ئەم عەرزوحاڵەم هێناوە بۆ جەنابتان . عەینەكەكەی داكەندو یەكێكی كەی كردە چاویو چاوێكی پیا خشاند .

ـ كوڕم ، بڕۆ بەیانی وەرەوە .

ـ قوربان هەر یەك ئیمزای جەنابتی ئەوێ .

ـ ئەڵێم بڕۆ ، بەیانی وەرەوە بۆ خومخانەیە تێی هەڵكێشیت ناهەقیان نییە ئەڵێن كەم ئەقڵ چلتان بە شایەتێك ئەژمێررێن .

ـ بەڵێ باشە

تەماشایەكی دانیشتووەكانم كرد . هەریەكە لە جێگەی خۆی سەری شۆڕ كردەوە .

بێدەنگ هاتمە دەرەوە (چلتان بە شاهیدێك ئەژمێررێن) لەگوێما وەك هەورە برووسكە دەنگی ئەدایەوە .

(وەڵامم هەیە بەڵام خاوەند بەرژەوەند نیم . ئەڵێم با چی دی ئیشەكەم لێ نەبالۆزێو نەچم بكەوم بەسەر دەستی یەكێكی كەی وەك ئەم بەڕێزە زانایەدا .

با چی دی منالەكانم قرووسكەیان نەیەتو برسێتی ئارامیان لێ هەڵنەگرێو رووتو قووت نەبن .

ملی ڕێگای ماڵەوەم گرتو گەیشتمە بەردەرگاو دەستم نا بە زیلەكەدا .

ـ ها پیاوەكە خوا بكەم ئیشەكەت جێبەجێ كردبێت .

ـ نەخێر ئافرەت .. بریا هەر ئیشەكە نەبوایەو نەكرایە بێ ئەقڵیش كراین .

ـ بەڵام لێدایت ژیان ! ساڵەها شەونوخونی بەسەر لێتیبەوەو زانكۆ تەواو بكە . ئیستاش ئیشت كەوتۆتە ئەرزۆ دیلی پیری هیچ نەزان وەك بزانیت خێر بۆ باوكی ئەدات .

ـ پیاوەكە یەكێك بدۆزەرەوە بە پێنج دەقیقە بۆت ڕاپەڕێنێ .

ـ كێ بدۆزمەوە ؟ كێ هەیە ئەمڕۆ بە من بێ كەرت بە چەند ؟

ـ ئەمڕۆ ئیش هەمووی بووە بە دەستیاو . كە ئیشەكەت بۆ ئەدات چاوەڕوانی بیشێكە بۆی بكەیت .

ـ من چیم پێ ئەكرێ بۆی بكەمەوە ؟

ـ شوكوری نەبێت سەری ساڵو ساڵ خەڵقی دەستمان بۆ ئەگرێ بەسنگەوەو فەرموو فەرموومان لێ ئەكەن . ئاخر ناتوانین ئیش بۆ خەڵقی بكەین كە سوودی چەند قرووشێكی كتوپڕی تێدا بیت ، بۆیە پێمان ئەڵێن ..

ـ پیاوەكە تۆ بۆ ئەوەت گرتووە بەدڵەوە ؟

ـ ئافرەت چۆنی ناگرم بەدڵەوە . هاوڕێی لاكەوتەی منالیم هەیە سەرەواوی لە سكا نییەو نەشیتوانی قوتابخانە تەواو بكات خەڵقی دەستی بۆ ئەگرن بەسنگەوە ، لەبەری هەڵ ئەستن . لەدوایەوە ئەڕۆن ڕاست بڵێو درۆ بڵێ (ڕاست ئەفەرمووی و ڕاستەی بۆ ئەدەن بە زەویدا) چونكە بە ڕێگەی ناڕاست بەرژەوەندییەلی بچووكیان پێ ئەگەیەنێت .

ـ جا پیاوەكە ئەوە نییە ئەوش منالەكانیان فێری خوێندەواری ئەكەیتو پێیان ئەگەیەنێت ؟

ـ بەڵێ ڕاست ئەكەیت ، بەڵام بەرژەوەندییەكەی كە من پێی ئەگەیەنم دوورخایەنە . ئیستا هەستی پێ ناكاتو لە ئەڵ ئەوەشدا من نابەجێی بێ ناگام بە جێ .

ـ ئیستا تۆ چیت داوە لەم قسانە ؟ بەڕێ یەكێك بدۆزەرەوە با دیسان نەبێت بە ئەمڕۆو بڵێ سبەینێ وەرەوە .

شەوگار كردیو من كردم . هەزارو یەك دەرگام كردەوەو داخست . ئەنجامەكەی هاتەوە سەر (سبەینێ وەرەوە) .

ـ لە بەن نەیشتنی بەڕێزدا خۆم كرد بە ژوورەكەیدا .

ـ ڕۆژ باش !

ـ یا ئەڵڵا خێر .. هێشتا شەڕو خێر بەش نەكراوە .

ـ قوربان ، میران ، بەڕێز ئیمزا ئەیەو بەس .

ـ كوا عەرزوحاڵەكەت ؟

ـ دوێنێ بە بەردەم بەڕێزتانا دامنا .

ئەڕا ، سووڕا ، سەری هێناو سەری برد . چەكمەجەی ڕاتیشا . نەبوو . خوایە ئەی بیدۆزێتەوە .

ـ ئا ، ئەوەتا .

ـ فەرموو ئەوا من ئیمزام كرد . بیبە بۆ ئەودیو .

ـ بە پەنە حۆم كرد بەودیوا ، بە سێ چوارێكا ئێڕام .

یەكیكیان وتی :

ـ بیهێنە ، ئاكە ، لای منە .

بە هێواشی لەسەری نووسیو وتی :

ـ بیبە بۆ ئەو خوشكە .

ـ خوشكێ !

ـ بەڵێ باشە .

لێی وەرگرتمو بۆی جێبەجێ كردمو نامەتەنكەی باحەڵم .

ـ خوایە هەزار شوكرانە بۆ تۆ . سبەینێ بەرەو بەغدا ئەكشێم . خوا بكەم تووشم نەبێ بەتووش پیرێكی كەوە بلیت سبەینێ وەرەوە .

گوایە .. ڕاتی ئەم سەردەمەی دڵدارییە..

كە ڕۆیشتی ...
بە پەنجەی بریا لە دەرگای ..
ئارامم دا ...
بۆ تاوێ خەو ...
لەتەك بزەی لێوی بووكی .. بیرەوەری ..
ئارام گریا ...
دەرگای خەندەم لێ داخرا !!
كە جێتهێشتم ...
كە جێمهێشتی ...
تك .. تك .. بادەی سۆزی دووری ...
ڕژا لەناو شوشەی چاوی ...
خۆشەویستی !..
كە ڕۆیشتی .. منی تەنیا ..
ئاوارە بووم ... لە چۆڵایی ...
دونیای مەستی ...
ڕەشەبای خەزانی ماتەم ...
بەگوڕ هاتو .. خستمیە ناو .. شاری نامۆر ..
شاری پەستی !..
كە ڕۆیشتی ...
جیهانی كپی بینینم ...
بوو بە تاریكستانی خەم ...
تۆرا زەردەخەنەی دەمی پێكەنینم ...
لەناخی دڵی بێوەرتەم ..

هاوارم كرد ..
هەروەكو (دێوانە) بۆ (شەم) ...
جێم مەهێڵە ...
كانیاوێكم بۆ نیگای لێوی تۆ تینوم ..
عاشقێكم .. كاسەی دڵ پڕ لە ئارەزووم ..
كاروانێكم ..
خێڵی جیهانی جێی هێشتووم ..
ماندوویێكی ..
ڕێی ژیانی زۆر ڕۆیشتووم !!
بەڵام گیانە .. دڵنیا بە ..
هەرچەند دوور بیت ..
لە هەوری چاو ..
بارانی ئاواتی یاخیم ..
ئەبارێنم ..
بە ئاگری بیرەوەریت ..
پەنجەكانم ئەسووتێنم ..
جارێكی تر .. خەوم نایێ ..
ئاوی بروا ..
لە كێوی بێستونی ئەمرۆ ..
دەرئەهێنم ..
من فەرهادی ئەم سەردەمەم ..
نامرم .. نامرم ..
شیرین دێنم .. شیرین دێنم !!

فرید زامدار

Institut kurde de paris

کۆبوونەوەی یەکێتی ئەنجومەنەکانی زانستی عەرەب

لەژێر چاودێری سەرۆك أحمد حسن بكر، مامۆستا محمد محجوب وەزیری پەروەردە لە ڕۆژی دووشەمەی ڕابوردودا وە لە هۆڵی مەڵبەندی نەتەوایەتی ڕاوێژکردن و گۆڕانی ئیداریدا، کۆبۆنەوەی دامەزرێنەری یەکێتی ئەنجومەنەکانی لێکۆڵینەوەی زانستی عەرەبی کردەوە.

لەم ئاهەنگی کردنەوەی کۆبۆنەوەدا، دکتور رشید رفاعی وەزیری کارونیشتەجێ و عبدالستار طاهر شریف وەزیری شارەوانی و هەر دوو جێگری وەزارەتی خوێندنی بەرزو لێکولینەوەی زانستی و وەزارەتی شارەوانی و کاربەدەستانی هەردوو وەزارەت ئامادە ببوون.

لەسەرەتاوە مامۆستا محجوب وتارێکی خوێندەوە تیایا بەناوی سەرۆك أحمد حسن بكر بەخێرهاتنی بەشداره‌انی کردو ساغی کردەوە کە شۆڕشی ١٧ی تەمموز بەسەرکردایەتی پارتی بەعسی سوشیالیستی عەرەب هەر لەسەرەتاوەو بەردەوام بایەخێکی تەواوی بەمەسەلەی پێشخستنی زانست و چەسپاندنی بناغەکانی لێکۆڵینەوەی زانستی لە پێناو گۆڕان و پێشکەوتنی کۆمەڵ داوە.

دیسان وەزیری پەروەردە ئەوەی دەرخست، کەوا حکومەتی شۆڕش، بەئەرکێکی نیشتمانی و نەتەوەیی ئەزانێ، پشتگیری ئەم یەکێتییە بکات و یارمەتی بدات.

هەر لەم کۆبۆنەوەیەدا، دکتور ناجی عبدالقادر سەرۆکی دەزگای لێکۆڵینەوەی زانستی و دکتور عبدالمنعم ابو العزم سەرۆکی ئەکادیمیەی لێکۆڵینەوەی زانستی و تەکنۆلۆجیا لە کۆماری میسری عەرەبی و جرجیس یعقوب بەڕێوەبەری یاسادانان و لێکۆڵینەوەی ئەمینداریتی گشتی دەزگای عەرەب، چەند وتارێکیان بەو بۆنەیەوە خوێندەوە.

مامۆستا جەمال بابان بەرەو یەکێتی سۆڤییەت کەوتە ڕێ

هەفتەی ڕابوردوو مامۆستا جمال بابان بەڕێوەبەری گشتی و سەرۆکی ئەنجومەنی بەڕێوەبردنی دەزگای هاوکاری چاپ و بڵاوکردنەوەی کوردی لەگەڵ وەفدێکدا لەچوارچێوەی پەیوەندی هاوکاری دۆستانەی نێوان کۆماری عێراق و یەکێتی سۆڤیەت بەسەردانێکی ڕەسمی چوو بۆ یەکێتی سۆڤییەت.

سوپاس

زۆر سوپاسی بەڕێوەبەرایەتی ڕۆژنامەی ـ التاخي ـ ئەکەین بەرامبەر بەو ٤٠ جلدەی ڕوژنامەی تاخی کە پێشکەش بە بەشی ئەرشیف و کتێبخانەی (دار التضامن) یان کردوە.

دەزگای هاوکاری

چاپ وبلاو کردنەوەی کوردی

مامۆستا دوری سەرۆکایەتی کۆبوونەوەی لیژنەی بەرزی زەرەرمەندانی فورات ئەکات

ڕۆژی یەك شەممەی ڕێکەوتی ٢٥ی ئەم مانگە لیژنەی بەرزی زەرەرمەندانی فورات بەسەرۆکایەتی بەڕێز کاك عزت الدوری ئەندامی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش و سەرۆکی ئەنجومەنی بالای کشتوکال کۆبوونەوەیەکی کردووە.

لیژنەکە لەو کۆبوونەوەیەیدا سەرنجی دوایەمین زمیری ئەو زیانەی داوەکە لە دەوروبەری سێ ملیون جوتیار کەوتووە بەهۆی ئاو کەمبوونی ڕووباری فوراتەوە لەلایەن ڕژێمی سوریاوە، لیژنەکە پێشنیاری ئەوەی کردووە کە هاوکاری بکرێت بۆ بەهەنا چوونی زەرەرمەندانی ئەو لێقەوماوانەوە..

وە لەکۆبوونەوەکەدا هەڤال (نایە عبدالکریم) ئەندامی سەرکردایەتی قطری پارتی بەعسی سوشیالیستی عەرەب و لێپرسراوی مەکتەبی جوتیاران و هەڤال (حسن العامری) ئەندامی سەرکردایەتی قطری پارتی بەعسی سوشیالیستی عەرەب و دکتور (حسن فهمی جمعە) وەزیری کشتوکال و کاك مکرم تالەبانی وەزیری ڕەی لەگەڵ پارێزکاری پارێزگاکاندا لەو کۆبوونەوەیەدا ئامادەبوون.

جێبەجێ کردنی چەند پرۆژەیەکی فراوانی ڕێگاوبان لە ناوچەی ئۆتۆنۆمیدا

لەچوارچێوەی نەخشەیەی وەزارەتی أشغال و اسکان بۆ ڕۆژەی ئاوەدانی لەسەرانسەری وڵاتدا دێتەوە، حکومەتی شۆڕش بایەخێکی تەواوی بەمەسەلەی دروست کردنی ڕێگاوبان داوە لە ناوچەی ئۆتۆنۆمیدا، جا بەو بایەخە لە پلەی پرۆگرامی بەرهەم هێناندا بێت، یا لە پلەی پلانی بەرهەمهێنانی نەتەوەییدا بێت، بەشێوەیەکی وابێت ئەم وەزارەتە بتوانێت لە سایەی شۆڕشی ١٧ی تەمموزدا بەشێك لە ئەرکی خوی لە پێشخستنی وڵاتدا جێبەجێ بکات.

بەڕێز وەزیری أشغال و اسکان وتوویەتی: بایەخێکی زۆر بە مەسەلەی ڕێگاوبان دراوە، ناریکای هاتووچۆکردنی نەشتی هاوینەهەوارەکان خۆشکریت، بەتایبەتی ڕێگای نێوان هەولێرو هاوینەهەواری سەلاحەدین و شەقلاوەو حاجی هۆمەران، زیادکردنی ئەم ڕێگاوبانانەو چاکردنەوەی ڕێگاکانیان، وە نەبێت تەنیا پەیوەندیی بەکشتوکاڵ و تووریزم و هاوینەهەوارەکانەوە هەبێت، بەڵکو ئەو ڕێگاوبانانە هاتووچۆ لە نێوان شارو قەزاو ناحیەکاندا خۆش دەکات کە ئەوەش لە مەسەلەی ئابووریدا دەورێکی گرنگی هەیە.

١٥ ملیون دینار بۆ پرۆژەی ڕێگەوبانی ناوچەی ئۆتۆنۆمی دانراوە

وەزارەتی (اشغال واسكان) دەستی داوەتە کردنەوەو قیرتاو کردنی چەند ڕێگاو بانێك لەناوچەی ئۆتۆنۆمیدا، ئەو ڕێگاوبانانە ١٥ ملیون دیناریان تێدەچێت..

بەڕێز وەزیری اشغال واسکان کاك رشیدالرفاعی ڕایگەیاندووە کەزیاتر بایەخ بەو ڕێگەو بانانە دەدرێت کە هاوینە هەوارەکان بەشارەکانەوە دەبەستێت، وە بەتایبەتی ڕێگای نێوان هەولێرو صلاح‌الدین وە شەقلاوەو حاجی هۆمەران.

پلانێك بۆ بڵاوکردنەوەی خانەی ڕوشنبیری جەماوەری لە پارێزگاکانی ووردا

بەڕێوەبەری گشتی خانەی ڕوشنبیریی جەماوەریی کاك عبدالغنی عبدالغفور ڕایگەیاندووە کە: ئەو بەڕێوەبەرایەتییە بەم نزیکانە ١٠٠ تەلەفزیون بەسەر لادێکانی ناوچەی ئۆتۆنۆمیدا دابەش دەکات، تاخەڵکی ئەو دێهاتانە بەکۆمەڵ تەماشای تەلەفزیون بکەن.

وە وتوویشێتی: ئەمهەنگاوە بەشێکە لەو پلانەی دانراوە کە بەشێوەیەکی فراوان چالاکی ڕوشنبیری و ڕاگەیاندن بە هاوکاری ئەمینداریتی گشتی لاوان و ڕوشنبیری لەو ناوچانەدا زیادبکرێت.

جموجۆڵێکی فراوان بۆ زیاد کردنی خزمەت گوزاری تەندروستی لە ناوچەی کوردستاندا

وەزارەتی تەندروستی کەوتۆتە جموجۆڵێکی فراوانەوە بۆ زیادکردنی خزمەت گوزاری تەندروستی لە ناوچەی کوردستاندا..

بەوبۆنەیەوە وەزارەتی تەندروستی بڕیاری ئەوەیداوە کەچەند عیادەیەکی تەندروستی لەگەڵ چەند موختەبەرو جێگای دانسازی لە ناحیەی بنگردو عەربەت و هێرۆو سوسێ و قەلادزێی سەر بەپارێزگای سلیمانیدا بکاتەوە.

وەزارەت داواشی لە عیادەکانی زامن کردنی تەندروستی کردووە بۆ ئەوەی کاروباری کوتان و خۆ لە نەخۆشی پاراستن جێبەجێ بکات.. لەبەر ئەوە دەزگای خزمەت گوزاری تەندروستی لادێکان و دایرەکانی تری تەندروستی بۆ جێبەجێ کردنی ئەو کارە ئیش و کاری خۆیان یەك خستووە.

ئەنجومەنی یاسادانانی ناوچەی ئۆتۆنۆمی خزمەت گوزاری لە ناوچەکە داین ئەکات.

ڕۆژی ٣ شەممەی ڕێکەوتی ٢٧-٥ ئەنجومەنی یاسادانانی ناوچەی ئۆتۆنۆمی کۆبوونەوەیەکی کردووە، لەو کۆبوونەوەیەیدا، لەبارەی دۆخی ئیش کردنی هەندێ لە دایرەو دەزگاکانی میری کۆڵیوەتەوە، لەگەڵ پشکنین و گەڕان بەدوای ئەو هۆیانەداکەوا لەو دەزگاو دایەرانە بکات بەشێوەیەکی چاکتر بتوانن کاروباری خۆیان هەڵسوڕێنن، بەجورێك وابێت خزمەت گوزاری ئەو دەزگایانە بەشێکی زۆری هاو وڵاتیان بگرێتەوە.

وە بڕیاری ئەوەشی داوە کەڕاپۆرتی ئەو سێ لیژنەیەی بۆ وریاکردنەوەبۆ دهۆك و هەولێر و سلیمانی نێردرابوون، هەریەکە بەگوێرەی شارەزایی خۆی بخرێتە بەرچاوی بەڕێوەبەرایەتی ئەنجومەنی تەنفیزی.

گۆشەی تەندروستی

زەردوویی

دکتور نەوزاد

— ٢ —

- لەبەر دوو هۆی سەرەکی بیلروبین لەخوێندا زۆر ئەبێ، وە هەریەکێ لەم هۆیانە جورە نیشانەیەکی تایبەتی هەیەو بەشێوەیەکی جیا لەوی تر چارەسەرو دەست نیشان ئەکرێت. وە جۆرەکانیشی ئەمانەن:
- جۆری یەکەم: بەهۆی دڕاندن و لەناوچوونی خرۆکە سورەکانی خوێن کە بەهۆی نەخۆشی یەکی زکماکەوە پەیدائەبێ، دروست ئەبێ، ئەمەش پتر لەساوایاندا دەرئەکەوێ وەك لەگەورەدا... چارەسەرکردنیشی بەدەرهێنان و فڕێدانی سپل ئەبێ. بێجگە لەمە بەهۆی هەندێ دەرمان و ژەهرەوە خرۆلکە سورەکانی خوێن لەناوئەچن.
- جۆری دووەم: بەهۆی بوونی بەرد لەناو زراو یاخود هەوکردنی جگەر ڕێگای بیلروبین ئەگیرێ، لەجگەرەوە بەڕێگای زراودا ناگاتە ناو ریخۆڵەکان. ئنجا بیلروبین ئەگەڕێتەوە ناو خوێن و نەخۆش زەرد هەڵئەگەڕێ.
- جۆرێکی تری زەردوویی هەیە کە بەهۆی هەوکردنی جگەر بە ڤیرۆسێکی تایبەتی یاخود بەهۆی بەکتریاو ئەمیبیاوە ڕووئەدات کە چارەسەرکردنی لەجۆرەکانی تر ئاسان ترە.

ڕووناکی

پشت گیری کردنی حکومەتی شۆڕش لە ناوچەی حوکمی ذاتی لە کردەوەو لە پراکتیکدا دەرئەکەوێ و بەڵگەی دیار، ئەم پشتگیرییە ئەسەلمێنێ و چاو خشانێك بە میزانیەتی یەکگرتووی دەوڵەت‌رادەی بایەخ دانی شۆڕش دەرئەخات.

وەزیری دارایی. تأکیدی کرد کە لە دانانی ئەم میزانیەتەوە لەبەرچاو بوو زیاتر پشتگیری دەزگا ناوخۆیەکان شارەوانیەکان و دەزگاکانی حوکمی ذاتی لە ناوچەکە بکات.

ئەم بایەخ پێدانە نەك هەر لەو ژمارە بەرزانەدا کە لە بەشەکانی میزانیەتدا هەیەخۆی ئەنوێنێ و بەس، بەڵکو بۆ یەکەم جار لە مێژووی وڵات میزانیەکی تایبەتی بە دەزگاکانی ناوچەی حوکمی ذاتی دانرا کە بریتی بوو لە میزانیەتەکانی ئەنجومەنی یاسادانان و ئەنجومەنی تەنفیذی و ئەمانەتی گشتییەکان و ئەو دەزگایانەی کە بەمانەوە بەستراون بەپێی بەیاننامەی ١١ی ئاذارەوە.

میزانیەتی نوێ دەرفەتی گۆڕانێکی دیار لە ژیان و گوزەرانی گەلی عیراقمان دروست ئەکات و بەشداری ئەکات لە بەرەوپێشەوە بردنی بزوتنەوەی پێشخستن و گۆڕان کەوا عیراق ئێستا بەخۆیەوەئەیبینێ.

وە هەروەکو ئەم میزانیەتە بایەخێکی گەورەی بە ناوچەی حوکمی ذاتی داوە، ئاواش بەکردەوە ئەو لایەرون ئەکاتەوە کە سەرکردایەتی سیاسی حزب و شۆڕش بە پەرۆشە بۆ پێشخستنی ناوچەکەن و بەدڵ ئەیانەوێ هەموو پاشماوەکانی یاخی بوونە گڵاوەکەی دەستەی بەکرێ گیراو ڕامالن لە پێشخستنی ناوچەکەوەهێنانەدی گۆڕانێکی بنەرەتی بەکێکە لە ئامانجەکانی حوکومەتی شۆڕش و هەرچەندە پیلان گێڕەکانی دەستەی بەکرێ گیراو هەوڵیان دەدا تەگەرە لە ڕێگەی پلانەکانی پێشخستن دروست بکەن و باری دوواکەوتووی ناوچەکە هەر بمێنێ، بەلام سەرکەوتنی ئیرادەی گەلەکەمان ئەم هەوڵانەیانی تێکداو ئاسۆیەکی فراوانی گۆڕان و پێشکەوتنی وڵاتی مسۆگەر کرد بەتایبەتی لە ناوچەی حوکمی ذاتیدا.

ئەم میزانیەتە یەکگرتووەی کە بۆ یەکەم جار میزانیەتی حوکمی ذاتی تێدایە، هاوبەشێکی شۆڕشگێڕانەی گەورەیەبۆ ڕامالینی دوواکەوتن و هەنگاوێکی گرنگە بۆ ئەوەی دەزگاکانی ناوچەی حوکمی ذاتی و دەزگا ئیداریەکان چالاکتر ئەرکەکانی خۆیان جێبەجێ بکەن.

دیاریشە ئەم دەسکەوتانە ئەنجامێکی بیروباوەڕی پارتی بەعسی عەرەبی سوشیالیستە کە هەمیشە ڕێڕەوی ڕاستی شۆڕش دەست نیشان ئەکات و لە هەموو مەجالێکدا بەرەوپێشەوە هەنگاو ئەنێت.

باوکی دلیر

ڤۆلکلۆرێ کوردی

فۆلکلۆرێ کوردی براستی گەهو دەورەکێت مەزن و بلند هەنە دژیاما ملەتێ کورددا، فۆلکلۆر وەکو لایەرەکێ تاریخییە هەمی لایێن کومەلایەتی یێن پاراستن لسەر بورنیا مێژوێ، ئەڤ فۆلکلۆرە هندێ دەولەمەندو پر ژانرە «غەرەزە» سەنا... خۆیندڤانە دێ کاریتن بگەهتە ... ژنیا کوردەوارێ دکەڤندا، مەوا ئەڤ ملەتە دژی، چ بەرهاتیە بیروراییتن وی بەج ڕەنگ بونە هەتاکو مێژویادێ ژکیری دەست بێ کرتە چونکە فۆلکلۆرێ کوردی پڕێژا خەباتا ملەتێ کریارەکا «فەجرا» تاریخی و هەتا ئەڤرو لەو ماژیانا ملەتێ کورد یاقە گوهەری و پاراستی براستی و دلسوزی، ئولسەر هەرپاجە کاڤی فۆلکلۆرێ دیاردبت شینوارت وحا کوردی و دەنگڤەدانا بیروراییتن ملەتی ژبو باشە ڕۆشەکا جاکتر. ژبو نمونە ئەڤ پارچە شو خارێ کۆمار وکەت «هادئە» تاریخی کوردە ژزاروك و بوبجیکا هەتا دژینا کومەلایەتیدا لدەمی گال و بیرەمیرا ژگەنج و گیژا غو ئەڤ هوزانا فۆلکلۆری یاهاتیە ڤەهاندن لسەر «شەرێ» دژوار لناڤ بەینا «عەمەراغای» ئوکتکەکێ خێنزری لسەر جەرکێ قەلیێ. زاروکێن مالێ ئەڤ هوزانە یاکوتی جەوا بەلاڤ کوردستانێ:

هەی هەوارو سەد هەوار
کتکێ شین بابێ مەخار
ئەم هێلانیە بەندەوار
ئەمهو بەندەوار کرنە
سەرکول و بێخاس کرنە
بێ ئاش و کاروانە کرن
ئەم بو حالێ خودگرین

پرسا خوبەینە کیرێ
پرسا خوبەین زیدکێ
بابێ مە خار کتکێ
ئەو کتکێ هندی کەری
خو هاڤینە پشت جەری
جەرێ دەردێ دوشاڤێ
یێ تێدا گوشتێ خاڤێ
یێ تێدا گوشتێ خاڤێ
گوشتێ خاڤێ نەکەلی
نەهێلا بکەنیە قەلی
عەمەراغا دئێتو ژێرە
حەفت گاپێد کە تەخێ
هەماکتك نەهیتە هێرە
عەمەراغا دئێتو ژدریش
یێ دهێژنیت لیفکێ
هلونە بجینە شەرێ کتك
عەمەرانی دهیتو ژکولان
دەست هاڤێتە قورئانێ
لکتککێ کرە فەرمانێ

تیلی امین

ڕاپۆرتی ناوخۆ

- باوکی شیرین -

ڕای گشتی ناوخۆ پێ پسانەوە بە بایەخ پێدانێکی زۆرەوە دەڕوانێتە دیاری کردنی بەرنامەی بەرهەم هێنانی ساڵی ١٩٧٥و پەسندی دەکا. ئەنجومەنی بەرنامە دانانی وڵات لە کۆبوونەوەی خۆیدا کە بە سەروکایەتی هەڤال صدام حسین جێگری سەرۆکی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شورش، سەروکی ئەنجومەن پێکهات، پێشنیازەکانی بەرنامەی بەرهەم هێنانی وڵاتی بۆ ساڵی ١٩٧٥ پەسند کرد. ماوەی بەجێ گەیاندنی ئەم بەرنامەیە لە (١-٤-١٩٧٥)ەوە تا ٣١-١٢-١٩٧٥ دیاری کراوە. ئەم بەرنامەیە نەخشەی پەرەپیدانی نەتەوایەتی لە ساڵی ٧٠-١٩٧٤ تەواو دەکا.

بەڕێز تاها جەزراوی ئەندامی ئەنجومەنی سەرکردایەتی شورش و سەروکی دەستەی ئاراستەی ئەنجومەنی بەرنامە دانانی وڵات وتی: ئەو پارەیەی بۆ بەرنامەی ناوبراو تەرخان کراوە گەیشتۆتە (٩٩٨) ملیون دینار کە هەموو بەشەکانی ئابووری گرتوتەوە.

هەڤال جەزراوی وتی لەم بەرنامەیەدا بۆ بەشی کشتوکاڵ (١٨٥) ملیون و ٥٠٠ هەزار دینارو بۆ بەشی پیشەسازیش (٣٦٢) ملیون دینار دیاری کراوە.

ئەم بەرنامەیە کە هاتنە جێی ساڵانەی نەخشەی پەرەپیدانی نەتەوایەتیە، ناوەرۆك و ئاسۆی ئەو ڕاپەڕینە بەر بڵاوو بنچینەییە نیشان دەدا کە وڵاتی ئێمە بە رابەرایەتی پارتی بەعسی سوشیالیستی عەرەب دەستی پێ کردوە. خەڵکی عیراق بە گشتی و گەلی کورد بە تایبەتی، بە دڵنیایی و هیوادارییەکی زۆرەوە دەڕوانێتە ئەو پاشە ڕۆژە گەش و ڕووناکەی کە عیراقی خۆشەویستمان بەرەو پیری دەچێ.

لە لایەکی تریشەوە ئەنجومەنی سەرکردایەتی شۆڕش بودجەی ساڵی ماڵی ١٩٧٥ی پەسند کرد کە لە ٣١ی کانوونی یەکەمی ئەمساڵ دوایی دێ. ئەم بودجەیەش کە گەورەترین بودجەی مێژووی بودجە دانانی وڵاتە ٣ هەزارو ٦٤٠ میلیون دینارە، کە (٩١٥) میلیون دینار وانە ٦-٣٣٪ لە بودجەی ساڵی ١٩٧٤ پترە.

بەڕێز وەزیری دارایی ئیشارەی بۆ ئەوە کرد کە ئەم بودجەیە نەخشی گرنگی بنکەکانی بەشی گشتی پتەوو بەهێز دەکاو وەك بەشێکی سەرەکی لە ئابووری

پڕوانە ل -٧-

شۆڕش و چینێت ڕێنجبەرا

شۆڕەشا (١٧)ی تیرمەهێ دوو شێنستێت تەین یت کۆ پێ پێش دکە ڤێت چینا ڕێنجبەرو ڕەوشەمبیر، شورەش شیا گەلەك چشتایکەت بهاریکاریا ڤان هەردوو چینا دڤێت ڕەوشەمبیر تێبگەهن ڕەوشەمبیریا وان فایدە تێدا نینە ئەگەر نەدانە بەر خزمەتا پالاو جووتیاراو خزمەتا چینێت میللی و ڕێنجبەر ڕەوشەمبیرێ ڕاست ئەوە پێ کۆ ڕەوشەمبیرا خۆ دکەتە کەسپ و کار وبشداریێ دکەت دگەل جووتیاری و پالەی، هەروەها پالەو جووتیارو کاسب دڤێت دلێت خۆ ڤەکەن ڕەوشەمبیرا، ودەستێ خۆ بدەنە دگەل ڕەوشەمبیرو تێگەهەشتیا.. دا بۆ خۆ شیرەت و فایدەی ژوان وەرگرن.

یاپێدڤیە لسەرهەمی پالەو جووتیاراو کاسب و ڕێنجبەرا زێدەتر بزاڤێ بکەن و بیرو هزرێت خۆ بدەنە شولی ڕەوشەمبیر ژین دەستێت حۆ بدەتە شویی دگەل بیرو هزرێت خۆ.

ڕێنجبەر دڤێت بتر بێ‌هشیار بیت و مافێت خۆبزانیت دڤێت ڕێنجبەر بزانن کۆ ئەو چینەکا گەلەکن، ئەو نەشێت سەرو بەرێت خۆ چاکتر لێکەن ئەگەر ئەو ژێك دجوودابن و دلێك ڤەکرین لسەر یشکێت کێم دڤێت ئەو بزانن کۆ چینا ڕێنجبەرا چینەکا بهێزە ژوو جاوان ئێکە ئەو دکارن دیرووکێ ڤەگوهێزن هەر وەکی ڤێ گاڤێ یاتێتەکرن، دەڤەرا مەیاخۆ شتڤی یشتی شورەشا کورێت میللەتی و ڕێنجبەرا شورەشا ١٧ی تیرمەهێ.

پارتا بەعسا سوشیالیستی عەرەبیا هەڤیشکی وەختێ ڕابووی باوەری بەمیللەتی هەبوو، شورەشێ دزانی کۆ چینا میللی ئەوا گەلەك زوولم و تەعدایێ لێ هاتیە کرن دێ هاریکاریێ لەگەل شورەشێ کەت دا بگەهیتە ئامانجێت خۆ، ژبەر ڤێ چەندێ بیناهیا شورەشێ یاراست بوو، پالەو جووتیارو ڕێنجبەر شێنستێت شورەشا هەڤیشکینە. هەڤیشکی ئەوە کۆ هەمی کورێت میللەتی بشكداێ بکەن ل بەرهەمێت وەلاتێ خۆ.

هەڤیشکی نە تشتەکێ غەریبە ئان ژێك نەزەریەکا گریدایە، بەلێ تشتەکێ کەلەکێ بسانا هیە یێ کۆ ئاقلێ ساقلەم پێ ڕازی دبیت.

شورەشا ١٧ی تیرمەهێ شورەشەکا هەڤیشکیە و دیمقراطیە شورەش یاهاتیە دانانەن لناڤ بەرا چینێت میللی و ڕێنجبەر و ئەو دێ ئامانجێت وان بجهئینیت. چنکو یادرست بووی لسەر ملێت ڤان هەردوو چینا، چینا ڕەوشەمبیراو هێدرا خەباتێ.

شورەشێ هەر ژ دەمێ ئەولی بچاڤەکێ بلندبەرێ خۆ دا چینا شورەشگێر، وبریاربت شورەشگێر دان داڤان چینا داتیتە دجهێ‌واندا ل شورەشێ.

وگەلەك دەستکەفتی پەیدا کرن بۆ وان و دەزگەهەو ئێکاتی درستکرن داقوومانداریا میللەتی بکەن و کارێت خۆ بریڤەبەن و قەباتێ بکەن. سلاف لسەر چینا کریکارین لین شورەشا ١٧ی تیرمەها پێك‌ئینا کەفتی.

عبدالاله الحاج موسى

گۆشەی قوتابیانی کوردستان

مەکتەبی سکرتاریەتی یەکێتی قوتابیانی کوردستان ئامادەی ئەکا

سەرنج‌و لێکۆڵینەوە لەبەر ڕۆشنایی ڕاپۆرتی سیاسی هەشتەمین کۆنگرەی قطری پارتی بەعسی سۆشیالیستی عەرەب

ڕاپۆرتی سیاسی کەهەشتەمین کونگرەی (قطر)ی پارتی بەعسی سوشیالیستی عەرەب ، بڕیاری لەسەردا لەسەر بنچینەی لێکۆڵینەوەی پڕ لەزانستی وردبینانە لەبواری ئابوری‌و سیاسیدا وێنەی گرنگی ئێستاو داهاتوی کێشاوە . کە ناوچەکەمان‌و ناوچەی‌عەرەب‌و جیهانی تیادا ئەژی ، لەبەر رۆشنایی‌و روانگەی پێشکەوتنخوازانەی خەباتی سالانی رابوردوی شۆڕشی ١٧ تموز ئەتوانین بڵێین ئەو ئەنجامە گرنگانەی کە لە بواری نرخ پێدانی گشتی‌و دانانی ئەرکی خەباتکێرانەدا بەدەستی هێناوە ، بریتی‌یە لەڕاستی تەماشاکردنی زانیاری وردەو پەیرەو کردنی . لەبەر ئەوە راپۆرتی سیاسی گرنگی مێژووی تایبەتی خۆی هەیە . کە توانیوێتی جیاوازی بیری‌و سیاسی لەنێوان هێزی شۆڕش‌و هێزی کۆنەپەرست‌و راستڕەو دژوار بکا . روەو رێگای‌داهاتوی شۆڕش هەنگاو بنێ .

ڕاپۆرتی سیاسی گەلێ ئەرك‌و کاری گرنگی بۆ رۆژانی داهاتوو دەست نیشان کردوە لەپێشەکی ئەو ئەرکە گرنگانەوە گرنگی‌و بایەخ دانە بە چارەسەر کردنی دیموکراتی‌و ئاشتی خوازانەی کێشەی کورد ، کێشەی کورد کێشەیەکی ناوخۆیی یەکەمە .. و پتر بایەخ‌و گرنگی داوە بە چۆنێتی چارەسەرکردنی‌و ئەنجامی ئەم چارەسەر کردنە ، کە پەیوەندیکی بەتینی هەیە لەگەڵ مەسەلە بنچینەیەکانی تردا ، وەکو یەکێتی نیشمانی‌و بەرەی پێشکەوتنخوازی تعبئەی جەماوەری گەل‌و سەربەخۆیی سیاسی‌و مانەوەی رژێمی شۆڕشگێرانەو ، سەرکەوتنی خطەی تنمیە لە سەر ئەو پرۆگرامەی کەبۆی کێشراوە . وە گەلێك مەسەلەی گرنگی تر، لەبەر ئەوە ئەرك‌و پێویستی سەرشانمانە کە بەشێوەیەکی گێرا لەگشت رویەکیدا کار بکەین‌و ، لەسەری بڕۆین ، بەپێی ئەو پرۆگرامەی پارتی بەعسی سوشیالیستی عەرەب‌و بەرەی نیشتمانی پێشکەوتنخواز کێشاویانە، بەوپەڕی بزوتنەوەو توانای خۆڕاگرتنەوە ، روبەڕوی ئەو تەنگ‌و چەڵەمانە بینەوە کەتیایدا رووئەدا) ئەو گرنگی پێدانە ، لە ئەنجامی وردو گرنگی روانینی مەبدەئی‌و لێکدانەوەی زانستیانەی‌راپۆرتی سیاسی‌یە لە بارەی مەسەلەی کوردەوە . وە لە رووی پێشکەوتن‌و رێبازی بەیان‌نامەی یانزەی ئادارەوە ، بەتایبەتی ئەو تەنگ‌و چەڵەمەوکۆسپانەی ئەم چوار ساڵەی داویی هاتە رێگای . توانی هەڵویستی خۆی دیاری بکاو بکاتە ئەو ئامانجە پڕ لە سەرنج‌و پێشکەوتوانە ، کە جیاوازی لەنێوان مسەلەی کورد نەکا کە مەسەلەیەکی نیشتمانیە « نیشتمان‌و هەموو هێزە خێر خوازەکان ئەرکی لێپرسینەوەی هەڵئەگرن » وە لەنیوان هەڵویستی سلبی‌هەندی هێزو عەناصری کوردو عەرەبدا.

ئەگەر هاتوو کێشەی کورد کێشەی هەموو هێزەنیشتمانی‌و پێشکوتنخوازەکانی ئەم هەرێم‌و نیشتمانی عەرەبە بێت ، کەواتە پشتگیری کردنی لایەنەکانی لە ئیستادا ئەرکی پێویستی سەرشانی هەموانە ، کەلە پێناویدا هەوڵبدەین‌و ئەرکی لێ پرسینەوەی نیشتمانی‌و نەتەوەیی ئازایانە هەڵگرین . وەدان بە هەڵویستی پاك‌و گونجاودا بنێین کە بەئاشتی‌و دیموکراتیانە چارەسەری کێشەکەئەکاو پارێزگاری یەکێتی نیشتمانی و ئۆتۆنۆمی ئەکا ، کە یەکێکە لە دەستکەوتە گرنگەکانی گەلی کوردمان . (ئەگەر بەیانی ئادار خاڵی گۆڕانێکی مێژووی بێت لە خەباتی جەماوەری کوردو روانینە نەتەوەیی‌یە رەواکانی لەخەباتی گەلی عێراقدا بەگشتی لەپێناوی دروست کردنی کۆمەڵی دیموکراتی پێشکەوتوو جێ‌بەجێ کردنی ئۆتۆنۆمی‌و پاراستنی ناوەرۆکەکەی بەدرێژ بوونەوەی سروشتی ئەژمێری لەو گۆڕانانەی کە بەیانی ناوبراو هێناویتەکایەوە) .

- ئازاد -

لەگەڵ هەڤاڵ « جەلال چەرمەگادا »

خالد جوتیار

**

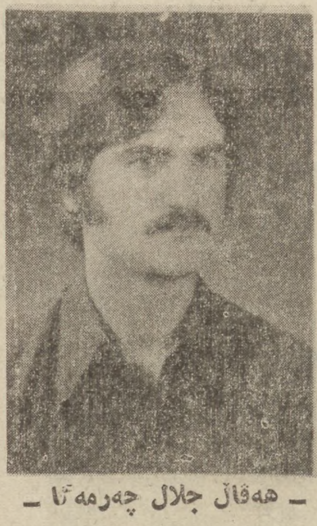

— هەڤاڵ جلال چەرمەگا —

ئەمرۆی ئۆتۆنومی‌و ئاشتی کوردستان ئەمرۆی دەسکەوتەکانی پارتی بەعس‌و شۆڕش ئەرك‌و پێداویستی نوێی هێناوەتە پێش . وەك چۆن دەست‌پێشخەری لە کارە گرنگەکان‌دەکرێ‌و لەهەرلایەکدا ئەوا ئاوەدان کردنەوەی کوردستان دەبێ‌بایی ئەوەندەش بەشی رۆشنبیری لە هەر چ لایەکدا بێت دەوری پیرۆزی خۆی بگێرێت ، چونکە تێ‌گەیاندنی خەڵك‌و راماڵینی جۆرە بیروباوەرێکی بۆگەنی دیاری‌کراو بە هەوەنتە ناکرێت ئەگەر هەست بە لێ‌پرسینەوەو قوربانی دانی لەگەل نەبێت .

ئەمرۆ لیژنەی رۆشنبیری لە مەکتەبی سکرتاریەت لەروانگەی بیروباوەڕی خۆیەوەو لەپێناوی گۆڕینی مەسەلەکان‌و پەرەپێدانی هەندێکیان هەموو توانایەکی خۆی لە پێناوی جم‌و جۆڵە رۆشنبیریەکان تەرخان‌کردووە .

پێی ناوێ باسی یەك یەك پەخشنامەو بلاوکراوەکان بکەین ئەمە لە دەرفەتێکی تردا بۆی دەچین .

کۆڕو کۆبونەوەو بلاو کراوەکان هەموو جم‌و جۆڵەکان ئاشکرا تر دەکەن .

ئەمرۆ لیژنەی رۆشنبیری ئازایانە سەرپەرشتی « خەباتی قوتابیان » دەکات لە هاوکاری‌و بلاوکراوەی تیشك دەردەکات ئەوانەش‌کە لەمەو دوا دەردەچن ئەمە نیشانەی هەست بە لێ‌پرسینەوەو ئامادە بوونەکەیە

بەڵام با هەموو رازێك لە خاوەنەکەیەوە ببیستین چی لە دڵەو چی لە دل نی‌یە ، تەمای چیان هەیە ؟! چۆن ئیش‌وکاری ئەم لیژنەیە هەڵدەسورێنن .

بۆ ئەم مەبەستە ئەم پرسیارەمان لە کاك : جەلال نەسعەد چەرمەگا کرد ئەویش بەم جۆرە وەرامی داینەوە .

پ : لەم ساڵەدا جموجوڵی رۆشنبیریتان چی بووە و باسی لیژنەکانتان بکەن ؟

و : بێ گومان بەهۆی جموجولێ رۆشنبیریەوە هەموو ریکخراویکی میللی‌و پیشەیی ئەتوانی دەوری خۆی دەربخات‌و لە دوایا بیرو ئامانجی ئەو ریکخراوە دەربخات وبیگەیەنێ بە جەماوەر .

ئەوی ئاشکرا بێت کە یەکیەتی قوتابیانی کوردستان زۆر ناخۆشی بەسەرا هات‌و زۆر جار ناحەزانی ئەم گەلەویستیان کە ریبازی یەکیەتیە تێ‌کۆشەرەکەمان تێك بەن‌و لە ریگای راست‌و رەوان لای بدەن بەڵام هەمو هەوڵەکانیان بێ هودە بوو چونکە لە دوایا یەکیەتی ریگای راستی خۆی گرتە بەر ئەویش دوای کۆنگرەی استسنائی بوو کە لە ١٨-٤-١٩٧٤ داگیرا.. قوتابیانی کورد لە هۆڵی زانکۆی مستنصریە کۆبونەوەو نوێنەری راستەقینەی خۆیان هەڵبژارد (لیژنەی ئامادەیی یەکیەتی قوتابیانی کوردستانی عیراق).

وە لەبارەی جموجوڵی رۆشنبیری هەر چەندە کە کەم بووە بەڵام لەو کاتە ناسکانەدا کە بەسەر یەکیەتیا هات خراپ نەبووە .. بۆ نمونە .. یەکیەتیمان بەردەوام بووە لە گرتنی کۆڕی رۆشنبیری لە ناوچەی کوردستان لەگەڵ قوتابیانا ... جگە لەوەلەبارەی راگەیاندنەوە دوو پرۆگرامان هەیە یەکەمیان لە ئیسگەی کوردی کە هەفتانەیە .. و دووەمیان تلفزیونیە کە مانگی دوو جارە لە قناتی - ٨ - لە تلفزیونی کرکوك دەر ئەچێ .. جگە لەوە لیژنەی مەڵبەندی رۆشنبیری‌و راگەیاندن‌هەڵساوە بە دەرکردنی نشرەی تیشك (الشعاع) و ژمارەکانی تریش دەر ئەچێ بەڵام لە هەموی گرنگ تر ئەوەبو کە لەم دوایەدا دام‌و دەزگای چاپەمەنی کوردی لە رۆژنامەی هاوکاری خۆشەویستدا پەڕەیەکیان بۆ تەرخان‌کردین لەژێر ناونیشانی (خەباتی قوتابیان) .

وهەر بەم زوانە نشرەیەکی تریش دەر ئەکەین کە تەرخان ئەکرێت بۆ دەنگوباسی قوتابیان . وە لە لەبارەی لیژنەکانەوە :

چەند لیژنەیەکمان‌هەیە وەکو لیژنەی ترجمە والیژنەی بلاو کردنەوەو لیژنەی فحص‌و لیژنەی‌ئامادەکردنی بەرنامەکانی هەل ئەسێ بە ئیش‌و کاری ئیسگەو تلفزیون‌و هەرلیژنەیەك خۆی بە شیوەیەکی ریك‌وپێك.

سیاسەتی دەرەوەی شۆڕش‌و پەیوەندی‌و چالاکی‌یەکانی لەمەیانی نیو دەوڵەتاندا لەم خالانەی خوارەوە دەست‌نیشان کراون :-

١ - پێداویستی‌یەکانی خەباتی رزگاریخوازی عەرەب‌و کێشە ناوەندی‌یەکانی عەرەب‌و لەپێشەوەیان مەسەلەی فەلەستین‌و خلیجی عەرەب .

٢ - پێویستی پاراستنی شۆڕش لە قطری عیراق بەو شێوەیەی کە بنکەیەکی تێکوشانی بزوتنەوەی شۆڕشی عەرەبەو هەوڵی جێ‌بەجێ کردنی ئامانجەکانی ئەدات لە یەکگرتن‌و سەربەستی‌و سوشیالیستی .

٣ - بڕوابوون بەوەی کە بزوتنەوەی شۆڕشی عەرەب بەشێکە لەبزوتنەوەی شۆڕشی جیهان .

لە راپۆرتی سیاسی هەشتەمین کۆنگرەی قطری پارتی بەعسی سوشیالیستی عەرەبەوە

ئیمرۆو ئەرکی یەکێتی قوتابیانی کوردستان

بێ گومان قووتابیان بەشێکی خوێن گەرمی پڕ لە جم‌و جۆڵی توانستێکی بێ پایانیان لە باردایە .. قوتابیانی کوردستان چەپکە گوڵێکی بۆنداری ئاڵ‌و والای باغچەی بەهاری رەنگینی کوردستانی بۆن‌و بەرامی دن تەزێن‌و خەم ڕەوێنی خۆیانیان بە هەموو کونجێکی وولات، نەخش ئەکەن لە ڕووناکی ئەم ووتەیەوە ئەتوانین بڵێین قوتابی دەورێکی باڵا ئەگێرێ لە ڕیشە کێش کردنی ڕەگی کۆنەپەرستی‌و بەرەو پێش بردن‌و گەشە پێدانی ڕەوروەوەی مرۆڤایەتی . بەڵام ئاشکرایە چەپڵە بە دەستێك لێ‌نادرێ‌و دەستی خوا لە گەڵ کۆمەڵدایە . وە لە ژیانیدا دوو چاری چەندین کۆسپ‌و تەنگ‌و چەڵەمەی ناهەموار دەبن وەك پێشینان ئەڵێ مەڕ لە مێگەل دا ببڕێ گورگ ئەیخوات ..

جا گەر دەستی هاوکاری‌و یارمەتی بۆ درێژ نەکرێ رزگار بوونی لە داوی ژیان نەگونجاوە چاکترین رێگاش بۆ نەهێشتنی گیروگرفت‌و بەشداری کردن لە خزمەتی کومەڵ یەکیەتی‌یە .

ئیمرۆ کە سەدەی بیستەمینە میللەتان گەشت‌و گوزار بە نێو مانگدا دەکەن . رۆژی تەقینەوەی دینامیکی راچڵەکینە ، رۆژی هەوڵ‌و خەبات رەوانیە بە تەنیا بژین‌و دورە پەرێز بوەستین چونکە تەنها بە هۆی هاریکاری‌و یەك گرتنێکی مرۆڤیانە ئەتوانین ئیش‌و کاری ئەستۆمان بروێنین وە بەسەر کوسپدا زال بین‌و پیلانی دوژمن پووچەڵ بکەنەوە .

یەکیەتی قووتابیانی کوردستانی عیراق کە گوزارشت لە خواست‌و ئاوات‌و ئارەزووی قووتابیان دەداتەوە ئامانجی راژە کردنی قووتابیان و پێگەیاندنی نەتەوەیەکی رۆشنبیری پێش‌کەوتوو خوازە کە بتوانێ بەردی بنچینەی ژیانێکی پڕ ئاسودەیی‌و ئاسایش دابرێژێت لە رۆشنایی ئەمانەو چەند وردە هۆیەکی تر بە هەڵە داناچین ئەگەر بڵێین لە ژێر سێبەری ئالای یەکیەتیماندا دەتوانین بەو پەڕی دڵسۆزی‌و لە خۆ بوردنەوە ئەرکی سەرشانمان جێ‌بەجێ بکەین‌و لە چلەپۆپەی بەرزیدا بژین .

قووتابی پێویستە خانەکەی بکات بە بلێسەی مەشخەڵی شەوەزەنگی رێگای سەختی پڕ لە درك‌و داڵ . لە هەمان کاتدا بیکاتە چقلی چاوی دوژمن‌و کۆنەپەرستان .

قووتابی ئەبێ وەکو ئەو پەپولەیەی کە بە دەوری مۆمدا بۆ بە دەست هێنانی روناکی دەخولێنەوەو خۆی دەکاتە خولەمێش لە تێکۆشاندا بێت . وە بەرژەوەندی گشتی بخاتە پێش بەرژەوەندی خۆیەوە قۆڵی خەباتی لێ هەڵمالێ لە مەیدانی تێکۆشانداو لە کاروانی کۆڵ نەدان‌و وە ببێتە پێشەنگی کاروانی کومەڵگای راچەنیو بە هۆی تەکانی شێرانە سەرکەوتن لە دوای سەرکەوتن وەدەست بهێنێ .

هەواڵەکانی یەکێتی

١ - لێژنەی ئامادەیی‌ئازادی لە هەولێر پەخشنامەیەکی بە ناوی « خەبات » بلاوکردۆتەوە هەروەها لێژنەی قوتابخانەی ئامادەیی‌کوردستان‌وقوتابخانەی سەلاحەدین‌و رزگاری‌و عەنکاوە چەند پەخشنامەیەکیان بە کوردی‌و عەرەبی دەرکردووە .

٢ - لە ١-٥-١٩٧٥ لێژنەی یەکێتی لە قوتابخانەی ناوەندی برایی سەیرانێکیان بۆبەستۆرە کرد .

لێژنەی ئامۆژگای مامۆستایانیش پۆلی یەکەم‌و دووەم چونە هاوینگەی شەقلاوە .

٣ - لە١٠-٥-١٩٧٥کۆرێکی گەورە بۆ ئەو قوتابیانە گیرا کە گەڕاونەتەوە ریزی نیشتمان . ئەم کۆرە لەهۆلی قوتابخانەی « هەلگورد » بە ئامادە بوونی ئەندامانی لقی هەولێر بەڕیوە برا .

لەبەرایی‌یەوە «رفعت عثمان» ووتەیەکی ئاراستەکردن وە ئەوەی دەرخست کە پارتی بەعسی سۆشیالیستی عەرەب لە روانگەی مرۆڤایەتی خۆیەوە هەموو پێویستیەکی بۆ قوتابیان ئامادە کردوەو بە تەنگ گیرو گرفتەکانیانەوە دێت .

لەم کۆڕەدا زیاتر لە (٤٠٠) قوتابی ئامادە ببوون .

٤ - لە ١٤-٥-١٩٧٥ بە بۆنەی هاتنی بەرێوەبەرێکی نوێ بۆ ئامۆژگای مامۆستایانی هەولێر لێژنەی یەکێتی لە ئاهەنگێکی بچکۆلانە بەخێر هاتنی مامۆستا «غانم‌عبدالکریم» بەرێوەبەری ئامۆژگای کرد ، هەروەها « بدر مستەفا » ووتەی یەکێتی خوێندەوە .

لێرەوە ●

ئەوەی دوێنی بوو ... بوو چی کراو چی‌نەکرا ... هەرچی وتراو .. وترا . با هەمووی بخەینە خراری لەبیرچونەوە

سەرکردایەتی شۆڕش‌و پارتی بەعسی سۆشیالیستی عەرەب ئەمرۆ بە چاوی دوێنێ نانۆڕنە مەسەلەکان ، بەیاننامەی

لێ‌خۆشبوونی‌گشتی بلاوکردەوە وهەموو هاو ولاتیەك مافی کارکردن‌و ژیانی بەختیاری‌هەیە بەلام دەبێ بایی ئەوەش هەست

بە لێ‌پرسینەوە بکەین ، دەبێ بەرژەوەندی گەل‌و نیشتمان بەسەر هەموو شتێکەوە بگرین

ئەمرۆ قۆناغێکی نوێیە لە ژیانی میللەتی کورد بەتایبەتی‌و عیراق بەگشتی ، دەبا لێرە بە

دواوە برایەتی‌و بە ئاشتی پێکەوە ژیان وێردی سەر زارمان بێت . قوتابی کورد لە هەموو شتێك گەیشتووە دەزانێ رێی

راست‌و ناڕاست کامەیە ، دەزانێ چۆن دەخوێنێ‌و بۆ ؟! ئەمرۆ لە عیراقی بەعس ، لە عیراقی (١١)ی ئادارو ئۆتۆنۆمی و خۆمالی کردنی نەوت‌و بە خۆڕایی خوێندن‌و بەرەی نەتەوایەتی‌و ... تاد .

بەرەو ژیانیکی بەختیارو سەرکەوتوو

بەرەو هەزاران دەسکەوتی شۆرشگیرانە

با هەر شەکاوە بێ ئالا پیرۆزەکەی یەکێتی قوتابیانی کوردستان لە پێناوی سەرکردایەتی کردنی قوتابیانی کوردستان .

گۆشەی ئافرەتان ●○

ئافرەت ، پیاو ، کۆمەڵ : کامیان ڕاست ئەکەن

عبدالله عباس ، نووسیویەتی

● **نمونەی (١) :**

کچێك ، بەوردی ، باسی ئەو گفتوگۆ توندەی بۆکردم ، کە لەگەڵ (برا رۆشنبیر)ەکەیدا !!، دەربارەی (سەربەستی‌ی ئافرەت !!)و (هەڵسوکەوتی ئافرەت !!) لەناو کۆمەڵدا ڕوویداوەو چۆن ، ئەو (برای)ە ، باوەڕی ، بە (خاوێن !)ی ئافرەتی (سەربەست) لەق بووە ، لەبەر ڕووناکی‌ی چەند تاقی کردنەوەیەکی (ژیانی ئەنجیەتی)ی خۆیدا ، (فلانە کچ !) خۆی داوە بەدەستەوەو (فلان)ەی تریان ، بۆی بەپەرۆشە ، وەچۆن (ئەم برایە) لەم گۆشە (تەنگە بەرو تاریك)ی تەنیا خۆیەوە ، هەمو (پاك)و (پیس) تێکەڵ ئەکات !!!

نمونەی (٢) :

کچێك ، بوو بە هاورێم ، رێزم لێ‌ئەگرت‌و رێزی لێ‌ئەگرتم ، زۆر قسەمان بەیەکەوە ئەکرد ، لە هەموو شتێکی (قەدەغە)ش ئەدواین، باوەڕم پێی بوو ، باوەڕی پێم بوو ، لەسەربنەڕەتی ئەو باوەڕە ، پێویستمان بە بەکار هێنانی دروشمی (خوشك)و (برا) نەبو ، چونکە خۆمان دڵنیا بووین ، پەیوەندی‌یەکەمان زۆر لەو (پاك)ە پاکترە لەکۆمەڵدا باس ئەکرێت‌و « ئەنووسرێت‌و ناخوێنرێتەوە !! » ، ماوەیەك لێك دوورکەوتینەوە ، نامەیەکی بۆ ناردم ، نیو لاپەڕەبوو !! ، کەچی ، بەتەواوی لەبیرمە ، (١١) جار وشەی (برام ، برامی ، براکەم) تیا بەکارهاتوە ، چاوم پێی کەوتەوە ، پێم وت : « ئەگەر نەنووسی (برام) ، لەوە ئەترسیت ببم بەشتێکی تر ؟! » وتی « نەء ، من لە خاوێنی‌ی پەیوەندی گیانی » نێوانمان دڵنیام ، بەلام (لەکۆمەڵ ئەترسم !!) لەبیریشت نەچێت ، نامەکەم بەدەستی بۆ ناردیت !! » .

(١)

خوێنەری بەڕێز :

ئەم دوو نموونەیەی بەرچاوتیان ئەخەم ، وردە گلەیین‌و لەخۆمانی ئەکەین ، بەلامەوە گرنگ‌نی‌یە ، چەندە باوەڕ بەقسەکانم ئەکەیت ، چەندە پێیان پەست ئەبیت ، چەندە پشت‌گوێیان ئەخەیت ، چەندە هانت‌ئەدەن بۆ ئەوەی پێ بەجەرگی خۆتا بنێیت‌و تۆش لەم‌بارەیەوە شتێك بڵێیت، ئەوەی لای‌من ، بایەخی هەیە ، هەوڵدانێکە بۆ دڕینی ئەو پەردەیەی داومانە بەسەر خۆماندا وەك (خوێنەوار) بەرامبەر بە (ئافرەت)و هاتنی بۆ ناو کۆمەڵ‌و ژیانی‌وەك من‌و تۆ ، چۆن ئەژین ، بەبێ‌کۆت‌و بەندو ... هتد .

کەرەتێ ، مامۆستا (محمدی مەلا کریم) هەر لەم رۆژنامەیەدا وتارێکی بلاوکردەوە ، ناونیشانەکەی ئەو وتارەم لێرەداو بۆ ئەم باسە ، زۆر مەبەستە ، ناونیشانەکە ئەمە بو « چواردەورمان درۆیەو خویشمان درۆزن ! » ، جا ئەڵێم ، زوربەی زۆری ئەوەی دەربارەی ئافرەت ئەوترێت ، یەکاویەك ، ڕاست لەگەڵ خۆماندا ناکەین‌و تائیستا نەمانتوانیوە ، ئەوەی بە وشە ڕێکی ئەخەین‌و لەسەر لاپەڕەکان ئەینووسین‌و لە زۆر مەجالدا بە دەم ئەیڵێین ، دەربارەی (سەربەست بوونی ئافرەت) ، بەکردەوە جێ‌بەجێی بکەین ، هەر هیچ نەبێت لەماڵی خۆماندا ، یان لەگەڵ ئافرەتێك کە لە مەجالی ئیشوکاری تایبەتی‌و گشتی‌دا لە گەڵماندایە !؟ ئایا ئەو (پیاو) انەی قسەی (زل)

بڕوانە ل -٧-

وەرزش‌و لاوان

ئایا ئەزانی کە ١٦وەرزشکار نوینەری لاوانی کوماری عیراقن لە دووەمین‌ئاهەنگی لاوانی عەرەب لە لیبیا: لەمانە ١٠ لاو ، وە (٦)خوشك‌لە یاریەکانی کورو مەیدانـدا: بەشدارن . کە لە روژی (٥) تەموزی ئاینـدەوە تا (١٢) تەموز ئەخاینێ .

دکتور قاسم حسن بلاوی کردەوە کە ماموستا محمدحسین عبدالرسول سەرپەرشتی‌مەشقی لاوان ئەکات وەخوشکە (خدام عبدالرحمن)سەرپەرشتی مەشقی کچان ئەکات بۆ ئامادە بونیان بوئەم ئاهەنگە ئەودە لاوەی کە یەکیەتی یاری کورو مەیدان‌دەست نیشانی کردون بو ئەو یاریانە ئەمانەن کاك سعداللەهاشم راکردنی ١٠٠ مەترو ٢٠٠ مەترو بەریدی ٤ × ١٠٠مەتر .

کاك عباس لعیبی .راکردنی٤٠٠ مەترو ٨٠٠ مەترو بەریدی ٤ × ٤١٠ مەتر

کاك موءید جنابی راکردنی٤٠٠ مەتر وەبەریدی ٤ × ٤٠٠ مەتر کاك سالم صالح‌راکردنی ٨٠٠ مەتر وە بەریدی ٤ × ٤٠٠ مەتر کاك صلاح‌محمد حسن راکردنی ١٠٠ مەتر وەراکردنی بریدی٤ × ١٠٠ مەتر کاك ریسان خریبط راکردنی ١٥٠٠ مەتر.

کاك عاشور شلال رم فریدان .

گولزار ئامادەی کردوە

**

کاك کسری طیب - قرص فرێدان‌و گولە توپ فریدان (ثقل) کاك عماد جرجیس - یەك باز .

دەستەی خوشکانیش لەم یاریانەدا بەشدارن ئەمانەن : خوشکە أمیرە محمد راکردنی ١٠٠ مەتر ٢٠٠

بڕوانە ل -٧-

Institut kurde de Paris

هیشتا لە وڵاتی ئیمـەدا یێرەی نوێی چاپەمەنی کامڵ چی داان ؟
نەبوەو ئەو چەند چاپخانەیەی کە هەیە هێشتا لەسەر شێوەی چاپی کۆن ئەڕون‌و بە پیتـی دەستی ئیش ئەکـەن .. چەرخی نوێی چاپەمەنی وەکولاینوتایب‌و ئەنتەرتایب هێشتا سەری بە وڵاتەکەمانا نەکردوە، وە یان ئەگەر هاتبێتیش جیگیر نەبوەو ئەوەندە نەماوەتەوە کەبچەسپێ‌و ئیشـکەرەکانی چاپخانە فێری جۆری ئیشـ پێ کردنیان بن .. لـە کوتایی شەستەکان‌وسەرەتای حەفتاکانا بـۆ

● باشترین چاپخانەیـەك کە تاکو ئەمڕۆ کارت تیـا کردبێ چی بوە ؟ وە لە کوێ ؟
● ئەو چاپەمەنیانەی کـە تا ئەمڕۆ خۆت سەرپەرشتی چاپت کردون ؟

چەند پرسیارێك لە کاك پشکۆ توفیق

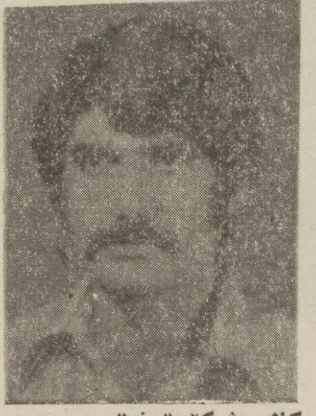

ـ کاك پشکۆ توفیق ـ

ماوەیەکی کەم چاپخانەی ژین لە سیلمانی مەکینەیەکـی ئەنتەرتایبی نوێیان هێنـاوداین مەزراند بەڵام لەبـەر نەبونی کادری تەکنیـکی بـەوجورەی کە مەبەست بو یـان بۆی هاتبو ئیشی نە ئەکرد .

کاك پشکو توفیق یەکیك بو لەو کادرە تەکنیکیانەی کە لەسەر ئەو مەکینەیە ئیشـی ئەکردو تا ئیستەش خەریـکی ئیش کردنی چاپ‌و چاپەمەنـی‌یە .. وە ئەم برایە یـەکـەم ڕولەی کوردە کە فێری جـۆری ئیش کردنی چاپخانەو چاپەمەنی نوێ بوبێ بۆیـه چەنـد پرسیاریکمان لێ کردو ئەویش وەڵامەکانی داینەوە ..

ئێمە وتمان :

● لە کەیەوە دەسـتت داوەتە ئەم کارە هونەریە ؟
● گیروگرفتـەکانی چاپەمەنی کـوردی لـە
● چ چارەسازیەك پیشنیاز ئەکەی بۆ تەخت کردنی گیرو گرفتەکانی چاپی کوردی ؟
● دوانیازێـکی چاپ‌و چاپکاریت ؟
● تەمەن‌و شارو پـلەی خویندنت ؟

کاك پشکو وتی :

● لە بەشـی دووەمی شەستەکانەوە دەستم بە ئیش کردن کردوە لەچاپخانەدا بەڵام ئەو کاتە زیاد لەئیستە زوربەی چاپخانەکان هەر بە پیتـی دەستی ئیشیان ئەکـرد ..منیش یەکیك بوم لە پیـت ریکخەرە کوردەکانی چاپخانەـکانی سلیمانی .

● چاپەمەنی کـوردی گیروگرفتی زۆرە ، نەبـونی چەرخی نوێ‌و کادیری تەکنیکی دووهۆی سەرەکی، دواکەوتنی چاپخانەی کوردین .

● ئەو ماوەی لە چاپخانەی (ژین) لە سلیمانی ئیشـم ئەکرد کە گوڤاری رزگاری لێ چاپ ئەکرا بە هۆی ئـەوەوە مەکینەیەکی ئەنتەر تایبیـانهەبو ، باشترین چاپخانـەی سەردەمی خـۆی بو لـەکوردستانا .. بەڵام ئـەو چاپخانەیە ئەوەندەی نەخایاندشوێنەواریشی سڕایەوە ..

● زوربەی ئەو کتیبانەیکە لە کۆتایی شەستەکانـەوە تاکو سەرەتای حەفتاکان لـەچاپخانەی ژین چاپ ئەکـران ناڵێم سەرپەرشتیم کـردون بەڵام ئیشم تیا کـردون .. جگە لەوەش لە ساڵی ٩٧١وە لە چاپخانەی حکومەت لە بەغدا ئیشم لە زوربەی ئەو کتیبـەکوردیانەدا کردوە کـە لـە چاپ دراون ..

● لە وەڵامی پرسـیاری‌دووەمدا دوو هۆی سـەرەکی دواکەوتنی چاپخانەی کوردیمان باس کرد .. چارەسەر کردنی ئەو دو هویە بەشـێکی زۆری‌چارە سەرکردنی گیـرو گرفتی چاپەمەنی کوردیـە .

● ئەمەوێ لە شـوێنە گشتیەکانی ناوچەکـانی

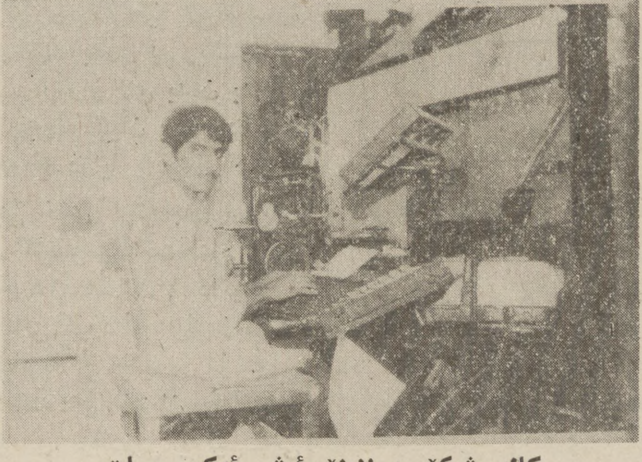

ـ کاك پشکۆ بە لاینۆ ئیش ئەکـات ـ

کوردستاندا واتا لە زوربـەی‌شارە گەورەکانا دەزگـای چاپەمەنی نوێ دابمـەزرێت‌وبایەخ بە چاپ‌و چاپەمـەنی بدرێ‌و ئیشی چاپخانە پیـش بکەوێ چونکە گەلی کوردمـان وە بە تایبەتی لەم رۆژگـارەدا زۆر پێویستی بە چاپخانـەو کەرەستەی چاپخانەی نـوێ‌و جۆری چاپکردنی هاوچـەرخ هەیە .

● تەمەنم ٢٥ سـالەو دانیشتوی شـاری سلیمانیم‌و لە شاری چەمچەماڵ لە دایـك بوم‌و پلەی خوێنـدی ناوەندیم تەواو کردوە .

● ئەمەش وەڵامـی پرسیارێکە کە نەکراوە :
ئیستا لە چاپخانـەی حکومەت لە بەغدا ئیش ئەکەم. وا بزانم من تەنیا کـادری تەکنیکی چاپەمەنی کـوردی ئـەمرۆم کە شارەزای جوری ئیش کردنی چاپی نـوێ‌و لایەنە تەکنیکیەکانی تـری چاپەمەنی بم .

نوێنەری هاوکاری

لەگەڵ فەرهەنگی ناودارانی جیهاندا ...

محمد توفیق ووردی
کردویە بە کـوردی

ـ بـرد ـ

جان لاجی برد ـ سـاڵی ١٨٨٨ لە شاری(هەلنسبورگ) لە (ئیسکۆت لەندە) لەسـەر ڕۆخی زێی ڕەنگینی (گارلاك) لەدایك بووە .

لەتەمەنی حەڤدە سـاڵی دا (جان برد) بۆ خوێنـدن لە ڕشتەی ئەندازیاری کـارەبا چوو بۆ زانستگای (رۆیـال تەکنیکال کالیج) لە شـاری (گلاسکو) دا .

لەو حەلانەدا زۆرتریـن خوێندنەوەی لەبارەی ئـەو ڕێگایانە بوو کەچۆن بتـوانێ فیلیمێکی قسە کەر دابهێنـێ چونکە لەو سەردەمەدا وێنەکان بەهۆی هێزی کارەبـاوە لەشـوێنی دەنێردرا بۆ شوێنی تر .

لە ساڵی ١٩٢٢دا کەتەمەنی (برد) لە ٣٤ ساڵ تێپـەڕ ببوو بێ هیواو ئامانجـی دوا ڕۆژ خۆی گەیاندە شـاری (لەندەن) . سـەرمایـەی هەرە مەزنی هەندێ پـارەو نەخۆشی مەلاریاو کۆخە کۆخـی هەمیشەیی بوو ..

لەو دەمەش دا تەلەفزیون تازە داهێندرابوو بەڵام لـە بارێکی زۆر نارێك‌و ناهەموار دابوو .

نیوسەدەش پێش چوونی (جان برد) بۆ شـاری (هیستینگز) خاسـیەتی (فتو ئەلەکتریك ـ سلنیوم)،

دۆزرابووەوە ، زۆر لە داهێنەرو زاناکانی ئەوحەلەی گێتـی بیریان لەوە دەکردەوە کـە (پڕشنگی ڕووناکـی) وەر بگێڕن بە (شەپۆلی ـ ارتعاشات ـ ئەلەکتریکی) تاکوو بتوانن وێنەکانی ڕاستەقینەو زیندووی گیان لەبەرو) بێ گیان بەهۆی (بێ‌سیم) بنێرنە جێگـەو شوێنی دوور دەست بـەڵام بەداخەوە تەو سەردەمانـەدا چە کەس لەزاناکان لەوبیرەدا سەرنەکەوتن ..

لەبەهاری ١٩٢٤دا (جـان برد) توانی بۆ یەکەمـین جار وێنەی (لەرزۆك)و ڕەنگ پەڕیوی یەك پەیکەری لەسێدارە دراو لە دڕووگـەی (مالت) لەماوەی یاردێكدا لەسـەر ڕووی شووشەی تەلەفزیـون دەربخات .

لەئەنجامی ئەو هەمـوو تاقی کردنەوەو ماندوو بوونـە لەبەفران باری ساڵی ١٨٦٦ دا بیچارە رۆژێ لە روزان هێـزی نارەبایی بەتینی (٢) هـەزار وات (جان برد)ی گـرت‌و دەستێکی لە دەستدا .

ـ بکرل ـ

هانری بکرل ـ لەمانـگی بەفرابنـاری ساڵی ١٨٩٦ دا هاتە جهان . لەو حەلـەش دا باس هەرباسی ئەشـعەی (زنکن) بوو . دکتـور (رودن) و (بارتلمـی) لەخاکی فڕەنسەدا توانیبوویان یەك لە وێنەکان کـەبە (زتکن) بەهۆی ئەشـعەی (ئیکس) هێنا بوویانـە ڕوو دەری بخەن ، ئەو وێنـەش بەهۆی (پوئانکارێ) یەکـێ لە ئەندامانی ئەکادیمیـەی زانین لەیەك لە کۆبوونەوە کان دا باس کرا لەڕێبەنـدانی ساڵی ١٨٩٦دا . (هانـری) کە سەرەنجی دایە ئەو وێنانە کەلە ئێسقانەکانی دەسـت گیراون کەمێ بیری لەگـەل خۆیدا کردەوەو ووتی :

« ئایا دە کونجیت هەنـدێ شت (أجسام) هەبن کە لـە ژێر ئەتسیری ڕووناکی سادەی ئەشعەی (ئیکس) بچـرو وسێنەوە ؟

بۆجێ بەجێ کردنی ئـەو بیرو باوەڕەی بەهەڵسـان بەزنجیرەیەك تاقی کردنەوەی ڕێك‌و پێك لەسەر شـتەکانی مادەی (ئۆڕانیـوم) کرد .

لەڕۆژی دوەمی مانگی مارتی ساڵی ١٨٩٦ دا یانێ هەر لـەو ساڵەدا ئەنجامی لێ کۆڵینەوەکانی خۆی پێش کەشی ئەکادیمی فڕەنسە کرد .

پاش لێکۆڵینەوە بەجـێ یەکانی دەرکەوت کە: ئۆڕانیوم‌و خوێیەکانی ئـەو خاسیەنی نـاردنی تشعشـعات ـ نریسکانەوەی) تایبەتیان هەیە کە هەوا پڕ دەکەن لە کارەبـا وە دەتوانێ ئۆڕانیوم هەتـا کاریش بکاتە سەر مینـای ئالەتی وێنـە گرتـن (فتوگراف) .

بـەو پێیە (رادیـوی ئاکتیویتە) بەهۆی زانـای مەزن ـ هانری بکرل ـە وە لە پانزەی دیسەمبەری سـاڵی ١٨٥٢ دا داهێندرا .

(هانری بکرل) لە (٢٥)ی مانگی جۆزەردانی ساڵی ١٩٠٨ لە تەمەنی پەنجاو شـەش ساڵیدا مرد بەڵام پێش مردنی کرابوو سکرێتری بەڕێوە بەرایەتی ئەکادیمی زانستی فەرانسە .

لە گۆشەیەکەوە

پەخشان ئەمین عەبدوڵلا

سروشت ئەم سەرزەمینەی بۆ خۆشی‌و بەختیاری و ژیانـی مرۆڤ ڕازاندۆتەوە ، مـروڤ شیلەی ژیانی لە سـروشت وەر ئەگرێ .. ئەو شوێنانەی کە هەڵبژاردەی هونەرمەندی سروشت‌و مەڵبەندی رابواردن‌و کات بەسەر بردنی ئادەمیزادن لە چەند رویەکەوە خۆیان لـە شوێنە جۆربە جۆرەکانی تـری سەرزەمین جیا کردۆتەوە .

هاوینە هەواری ئەحمـەد ئاوا یەکێکە لەو مەڵبەندە هاوینە هەوارانەی کە سـروشت و ئادەمیزاد بە هاوکاری یەکتـر رازاندویانەتەوەو هەر روژێـك لە رۆژانی هاوین بە هـەزاران ریبوار دیدەنی ئەکات .

ئەم هاوینە هەوارەمان زۆر بێ نازە جوانیەکەی هەر ئەوەیە کە سروشت نەخشەی کێشاوە .. ئادە میزادی ئەم چەرخـە خۆی زۆر کەم پێوە خەریـك کردوە .. شوێنەکەی کەوتۆتە بناری زنجیرە چیای «سورین» لە نزیك ناوچەی خورمـاڵ‌و سەر بە قەزای هەڵەبجەیە .. باخ‌و ئاوی ساردو میـوەو سێبەرو سەهەن‌و هەمـو دیاریەکانی تری سروشـت لەوێدا هەیەو هەمویـان تێکڕا بە دەم ڕێبـوارو میوانەوە پێ ئەکەنن .. بـەڵام بە داخەوە لە گەشتێکی چەنـد سەعاتیماندا بۆمان دەرکەوت کە تا چ رادەیەك بێ نـازەو خراوەتە پشت گـوێ .. وا دیارە تا ئیستە دەسـتی ئادەمیزادی دڵسۆزی ئەمـڕۆ ئەی ویستوە خۆی تیـا ماندو بکات وە بێ رازێنیتەوە .

نەبونی میوانخانەی تایبەتی گەشت‌و گوزارو شوێنی گشتی فراوان بۆ دانیشتن‌و گازینۆی نوێ‌و نـەبونی ریگـاوبان رواتەی ئەم هاوینە هـەوارەی کردوە بە خەزان .

ریبوارەکان زوربەیـان لەسەر سەکۆی ناو باخەکـان کات بەسەر ئەبەن وە ئـاوی جۆگاکان ئەخۆنەوە ، وە لە بەر نەبوونی کۆگایەکی فرۆشیاری میری ئەبێ پێویستیەکانی ژیانی ئەو چەند رۆژەیـان لە گەڵ خۆیانا بەرن .

چەند خۆش ئەبـو پێویستیەکانی ئەم هاوینـە هـەوارە چارەسەر بکرایەو ریگاو بانێکی قیرتاوی بـۆ رابکێشرایەو هۆی حەوانەوەو خەوو خواردنی تیا جێ بەجێ بکرابایەو ئێمەش لەم بەشـەی ناوچە خۆشەویستـەکەی کوردستانمانا بنوینایە بـە خاوەنی هاوینە هەوارێکی نوێ وە کانی ژیانیان تیا بەسەر ببردایە .

پۆستەی خوێنـەران

● بۆ خاوەنی شیعری فۆلکلۆری « حەتوا » :
سوپاس . وەرمان گرت .

● بۆ خاوەنی شیعری بیرەوەری شێخ مەحموودی نەمر :
شیعرەکەتان هەڵ‌ئەگرین بۆ کاتی خۆی ، جا ئەگـەر ئەوکاتە دەرفەتێکمان بوو لەوانەیە بلاوی کەینەوە .

● بۆ خاوەنی چیرۆکی وەرگێڕاوی « لەناو بردن » :
چیرۆکەکە لەگەڵ پێداویستی‌یەکانی خوێندەواری کوردا ناکـونجێ .

● بۆ خاوەنی شیعری (شێرپەنجەی دووری) :
ئەبێ چ‌تامێکی کچی تیا مابێ ئەو کچـەی خۆت بە (بێ‌لەنجە)ی ناوبەری‌و ، چۆن (هۆش)ێك بێ ئەو هۆشەی تۆ (چوار پەل)ی بۆ قایل بێ ؟

● بۆ خاوەنی شیعری (هۆنینەوەی قژێکی خامۆش) :
شیعری (ذاتی) ئەگەر بە وێنەی جـوان خۆی بە خوێندەوارەوە نەبەستێتەوە ، پاساودەری بوونی ئەبێ چی بێ ؟

★ **کاك مسعود جوهر پەریشان لە هەولێرەوە :**
باسێکی لەسەر شاعیرێکی میللی بۆ ناردووین کـە ناوی (مەلا باپیری شێخ بزەینی)یە . نە باسەکە ئەوەندەی کەرەستە تێدایەو نە نموونەیەکی ئەوتۆی شیعری شاعیرەکەشی پیشـان داوە ڕێگای بلاو کردنەوەی بدا . بویە داوای لێبووردن ئەکـەین . ئەوەندەمان پێشنیار هەیە کاك مسعود مادەم لەگەڵ ئەم شاعیرە شناسە ، شیعرەکانی بۆ کۆ بکاتـەوە بەلکو بابەتی‌وایان تێدابێ لە دوارۆژا بۆ بـلاو کردنەوە دەست بدەن .

★ **کاك عثمان فتاح لە هەولێرەوە :**
وتارێکی لەسەر ڕەحمـەتی (نجم‌الدین مەلا) بـۆ ناردووین . بەهۆی ئەوەوە کە لەمچەندانەدا وتارێکی ـ لامان وایە ـ باشترمان لەم بابەتەوە بلاو کردەوەو جێگەشمان تەسکە ، چاوپۆشیمان لە بلاو کردنەوەی وتارەکەی ئەم کرد . داوای لێبووردن ئەکەین .

★ **کاك سەلام پەنگر :**
چاوەڕوانی دوارۆژێکی باشت لێ ئەکەین لـە داڕشتنی چیرۆکدا . هیوای سەرکەوتنت ئەکەین .

★ **کاك مەلا غفور محمد :**
هەندێ لە هەڵبەستەکانی شاعیرێکی میللی کە ناوی خلیل حسینەو لە گوندی (کانی کەنی) دەژی ـ بۆ ناردووین . ئەمە نموونەیەکیەتی :
هەموو شۆڕشێك بۆ فەلاح‌و جووتیارە
بەڵام ئەمانە هەردەم وا باریان خوارە

★ **بۆ کاك شۆڕش تینوو لە کۆیە :**
هیوای سەرکەوتنت بۆ ئەکەین .

★ **بۆ خاوەنی (ناڵەی دەروونی دڵداری) :**
ئەمە لای خۆت ئامۆژگاری‌یەکەت لەگوێ گرتووین ؟ ئەگەر لەگوێت نەگرتایە چیت ئەکرد ؟!

★ **بۆ خاوەنی « هاواری ژینی بێ‌تاوان » :**
بۆکوێ ئەڕوا ؟ ئەبێ سەرەنجام بەنـدو کۆتەکان هەموو بپسێنن .. ورە بەر مەدە .

★ **بۆ خاوەنی شیعری « چاوەڕوانی » :**
ئێمەش چاوەڕوانی شیعری باشترت لێ ئەکەین . ئەمەی ئیستات زۆر لەدوا بوو ...

★ **بۆ کاك ناظم دڵبەند ـ هەولێر :**
وتارەکـەت لەبارەی (ڕۆشنبیرو کۆمەڵ)ەوە بابەتێکی ئیجگار گرنگە ، بەڵام تۆ تیایدا کەوتوویتە گەلێ هەڵەی گەورەی ئاڵۆز کردنی بابەتەکانیەوە . ئەگەر بە دەسکاری‌ی خومانەوە بلاومان بکردایەتەوە لە گەلێ سەری بیرکردنەوەدا بە هی تۆ دەرنەئەچوو .. وەك خۆیشی نەئەبوو بلاو بکرێتەوە چونکە نابێ هەڵە پێشکەشی خوێندەواران بکـەین . چاوەڕوانی وتاری‌تری بێ‌هەڵەتین لەم ڕووەوە .

★ **بۆ خاوەنی شیعری « ڕێگا »و پەخشـانی « تاجی زێرین » :**
شیعرەکەتان شـایانی بلاو کردنەوە نەبوو . پەخشانەکەشتان بۆ منالان ، وەك خوتان نووسیوتانە لە کتێبی پۆلی سێهەمی سەرەتاییـەوە وەرگیراوە دیارە منالانیش یان ئـەو کتێبـەیان خوێندووە یـا ئەیخوێنن . ئیتر بۆ کێ‌ی بلاو کەینەوە ؟

★ **کاك ئازاد شەیدا لە پارچە شیعرێکیا بـــە ناوی (ملوانکەی هەڵبەستم)ەوە ئەڵێ :**
دڵدارەکەم ..
لە کتێبی دڵدارانی ئەم جیهانەدا
بۆت گەڕام ..
گشت لاپەڕەی ئەو کتێبەم
بە پیلووی چاو هەڵدایەوە ..
هەروەها دەڵێ :
چەکی تۆڵەی نیگاکانم
دڕکی دەورت بژار ئەکا
تا پرشنگی بەیانیانم
لە ئاوێنەی گۆنات ئەدا ..

★ **بۆ وەرگێری شـیعری (هەناوێکی پیـرۆز)ی ناظم حکمت :**
بەداخـەوە وەرگێڕانەکەت سەرکەوتنێکی باشی دەسـگیر نەبووبوو . ببوورن‌و هیـوای سەرکەوتنتانمان هەیە .

★ **بۆ خاوەنی هەڵبەستی « شەیدا » :**
باوەر ئەکەی هیچ‌نیشانەیەکی شیعری راستەقینەبە شیعرەکەتانەوە بەدی ناکری .. ببوورن .

★ **بۆ خاوەنی ئۆپەرێتی جووتیاری سەپان :**
ئۆپەرێتەکەتان لەوە درێژتر بوو لە لاپەرەی ئـەم رۆژنامەیەدا جێی ببێتەوە . لامان‌وایە بۆ گۆڤارێکی وەك (دەنگی جووتیار) لەبارترە .

★ **بۆ خاوەنی شـیعری (گفتوگۆی باش‌و خراپ) و (یەکیەتی)و (حەزرەتی پیاز) :**
شیعری یەکەمتان شێوەیەکی لەبار نەبوو بۆ ڕەخنە لە کۆمەڵ‌و پەروەردە کردنی خەڵك . شـیعری دووهەمیشـتان زۆر (تەقریری)و ئامۆژگاری‌ی کلاسیکی بوو . شیعری سیهەمیشتان سـەرەڕای تەقریری‌یەت هەندێ پلاری تیابوو . بۆیە بڕیاری بڵاو کردنەوەیان نەدرا . ببوورن .

★ **کاك جمال محمد :**
ڕەخنەی لە وتارێکی کاك کمال مصـطفی معروف گرتبوو کە لە ژمارە ٢٦٢ی ئەم ڕۆژنامەیەدا بـلاو کراوەتەوە . بە ڕای ئێمە تەنها لـە دوو ڕەخنەیدا پێکابووی کە ئەڵێ (ئاسا) بە مەعنا (وەکو) وەر بە مەعنا (اعتیادی) هەڵەیە ، وە کە ئەڵێ ڕستـەی چیرۆك لە هەست‌و سینگ‌و دەمی ئەپڕان . جا بۆیە بەم بۆنەیەدا بە خامە ڕەنگینەکەی ئەم شیعرە تەڕو سوێر خوێ تۆمار کرد » ڕستەیەکی تەواو نی‌یە لە ڕووی گراماتێك‌و داڕشتنەوە .
ئەو سێ ڕەخنەکەی کـە ئەڵێ ئەبوو لەجیاتی‌ی (مەعشووق) بیوتایە (عاشق)و لـە جیاتی‌ی (قەدپاڵ‌و دۆڵ‌و شیو) بیوتایـە (قەدپاڵی ..)و لەجیاتی‌ی (کۆلێجی ئادابی سلێمانی سـەیرانێکی بۆ هەوارگەی چنارەو تونێلی دەربەندیخان سـاز کرد) بیوتایە (قوتابی‌یانی کۆلێجی ئادابی سلێمانی سەیرانێکیان .. تاد) ، هیچیان بە ڕای ئێمە ڕاست نین ، چونکە یەکەم (شۆ) مەبەستی ئەوەیە کچان عاشقی ئەو بوون ، نەك ئەو عاشقی کچـان بووە ! دووەمیش (قەدپاڵ)و (شیو)و (دۆڵ) هەریەکی شتێکی جیاوازن . سێهەمیش دروسـتە بڵێی (کۆلیج فلانە شتی کرد)و مەبەست قوتابی‌یانی کۆلیج بێ ، وەك ئەڵێن (سلێمانی ئاهەنگی نەورۆز ئەگێرێ) واتە (خەڵکی سلێمانی ..) .

★ **بۆ خاوەنی وتاری (نەخەعی) :**
وتارەکەتان ئەو شاعیرەی نەئەخستە بـەر ئەوەندە تیشکەوە خوێندەوار تۆزێ باش بیناسێ .

★ **بۆ خـاوەنی وتاری (لـە یادی بێ‌کـەسی شۆڕشگێڕدا) :**
وتارەکەتان شتێکی نوێی لەبارەی بێ‌کەسەوە تیا نەبوو . سەرەڕای درەنگ هاتنیشی .

بڕوانە ل ـ٧ـ

institutkurde.paris

پاشماوەی : گوشـەی ئافرەتان

دەربارەی سەربەستی ئافـرەت لە كۆمەڵدا ئەكەنو خۆیان لـە ناخیـاندا گیرۆدەی هـەزار (دەردی دووروو)یین ، یـان (ئافرەت)ەكانی ئەم كۆمەڵە كە ژێر دەستەی (دەردی) پیـاو (كۆمـەڵ)ن پێكـەوە ؟! سەربەستیی ئافرەت ، بـەبێ سەربەستیی « ناخی » پیـاو ، ناگونجێت !!

(خۆمان)ی (پیاو) ، چەندە لە نەرێتو مۆتەكەی « گومان ، كۆمـەڵ » و « ترس » لـە « كۆمـەڵ » ڕزگارمان بوە ؟! كەی توانیومانە هـەر لـە (ماڵەوە) ئافرەت وا پەروەردە بكـەین ، یان (خۆمان) وا پەروەردە بكەین « سەربەستی مەسئوولیەت »ە ؟! هەتا فێری ئـەم حەقیقەتە نـەبینو پێی ڕانەیـەین ، لـەو گیروگرفتە ئاڵوزو چڕەی پێوەی ئەناڵێنین، (كۆمەڵ) هەموی سەربەست نابێت ، بۆ دان بەو ڕاستییە دانەنرێت كە (پیاوەكان) بـە هەڵویستی (دووڕویی) یان ، ئافرەتان بۆ هەڵویستی (سێو چوار ڕوویی) هان ئەدەن ؟!

(٢)

ئەو (برایەی) لـە بەردەم خوشـكەكەیدا (گومـان)ی خستۆتە سـەر (خاوێن)ی ئافرەتی (سەربەست) ، لـە بەر ڕووناكیی ئـەوەی كـە (فلانە كچ) خۆی داوە بـە دەسـتیەوە ، ئـەڵێم ئـەو (برایـە) ، خـۆی لـە چ لووتكەیەكی (لەزەتو حەزدا) ژیاوەو چـەندە بە (عەززەت) ئەو خۆ بەدەستەوە دانەوەبوە؟! وە چەند جاریتر (پاڵەوانی) ڕاكێشانی (كچانی) تر بوە بۆ خۆ بە دەستەوە دان ؟! كە چی ، ئەوەتە ، لە بەردەم « پەیوەندی خێزانی خویدا » ئەم كردەوەو تاقی كردنەوە (هەرزەكارانەیەی خۆی) ئەكاتە (هۆ !) بـۆ قەدەغە كردنی (سەربەستیی تێكەڵ بوون)ی ئافرەت !! بۆ چی ؟! من دڵنیام كاتێ نزیكی (كارەساتی خۆ بـە دەستەوە دانـە كـە) بـوە ، وەك (ڕزگاركەرێكی ئافرەت) قسەی كـردوە ! دوانیش زۆر بـە ئاسانی (مەسەلەی ڕەوشت)و ! (كـۆمـەڵ)و (جـۆری سەربەسـتیو پـەیوەندی خێزانی)و (عەیبو ناعەیب) هەمووی ڕاست ئەبێتـەوەو ناچێتـە (ئەقلیەوە) ئافرەتو پیاو لە هەمو ڕوویەكەوە ، وەك یەك سەیر بكرێنو (گومان) ئەكات لە (خاوێن)ی (تێكەڵ) بوون . پیاوێكیوا ، پێویستی بە ڕزگار كردن هـەیە لـە زەلكـاوی (گـومان) یان « ئافرەت » ؟! .

(٣)

ئـەو كچەی لـە نموونەی دووەمدا باسـم كـرد ، ئینسانێك نیـە وەك (من)ی (كوڕ یان پیـاو) شـایەنی ئەوەیـە ڕەفتاری دۆستایەتیو پەیوەندی هەڵسانو دانیشتن لە گـەڵ خـەڵكیدا بكـات ؟! بێگـومان بەڵی ، شایەنیەتی ، وە من « بە باوەڕەوە »و لە بەر ڕوناكی تاقی كردنەوەیەكی بـە كاردا وا ئەڵێم ، بەڵام هێشتا ، وە لە گـەڵ ئەوەشدا ئەویش (كچەكە) خاوەنی هەمان تاقی كردنەوەی سەركەوتو بوە ، لە گـەڵ منـدا ، مۆتەكـەی (كۆمەڵ)و (قسە)و تانـەو تەشەر نەیهێشتوە باوەڕەكـەی لـە سنووری پەیوەندی (منو ئەو) بچێتە دەرەوە ، ناهەقی نیە ، هـەر چـەندە (جۆرە ترسنوكی یەكیشە) بەڵام كێ ئەو ترسەی لە دڵی كچەكە دا دروست كردوە ؟ بێ گومـان ئێمە(كوڕ ـ پیاو) ، لە لای كچەكە دوور نییە (كوڕێكی تری هەرزەكار) پەیوەندییـە

لاپەڕە : ل ٧

(خاوێن)ە كەی لە گەڵ منـدا وەك ئینسان، ئیستیغلال نەكات بۆ (ترساندنی) بە مەبەستی جۆرە (پەیوەندییەكی تر) كە (ئەو) ئەیەوێتو (كچەكە) نایەوێت ! لێرەوە ، وە لـە دەرەوەی سـنوری پەیوەندی (منو ئەو) وشەی (براو لە بـرا زیاتر) پێویسـتە وەك مەدالیا بە سنگیەوە بێت !!

من ، وەك (خوێنەوارێك) داوا لە (كوڕ ـ پیاو) ئەكەم ، دوو ڕێگا لە بەردەم دایە :ـ یان باسی سەربەستیی تێكـەڵ بوونی ئافرەت نەكەن ، یان لـە خۆیانەوە دەست پێ بكـەن ، خۆیان ناخی خۆیان لە (گومان)و (دوو ڕوویی) ڕزگار بكـەن ئەوسـا زۆر بـە ئاسـانی ئافرەتەكانی دەورو پشـتیان (دایك ، خوشك ، ژن) یان بە سەربەست بوونی ئەوان لـە (ناخیانەوە) سەربەست ئەبنو هەمووشیان با هەوڵی ئـەوە بدەن بزانن « سـەربەستی » مانـای « مسئوولیەت »ە وە مەسئولیەت لـە پلەی یەكەمدا بەرامبەر بە (خـۆ) و (ڕەوشتی خـۆ) بێ گومـان (ڕەوشت) بە مانا فراوانەكەی : كردەوە ، پەیوەندی ، نووسین ، مامەڵە لە گەڵ هەمو ئەوانەی لە گـەڵیاندا ئـەژین ، وەك « ئینسان » .

دیسان (ئافرەت)ی ئـەم كۆمەڵـەش ، خوێنەوارەكانیان كـە زۆر ئاواتو خۆزگـەی پیرۆزیان هەیە لـە خزمەتی كۆمەڵداو ئەیانەوێت كۆتەكانی ڕێگای (تێكەڵ) بوونی ئینسانی بشكێنن ، لە سەریانە ، زیاتر (واقع)ی بنو ئازایانە بێنـە كایەوە (بەندو باڵۆرەی ترسو شورەییو سنوری كۆمـەڵو قسەی تونكل) لە ڕووی كاری ئینسانیو تێكـەڵ بونی وەك ئیسانداندانە یا نترسێنێتو (پیاو) ڕابێنن بە وەی (ئافـرەت) لاشەیەكی تەنیـا (بەتام)و تەرو پاراو نیـە ، توانایە ، زانستە ، میشـكە ، باوەڕە ، ئیبداعاتی نوێی ئینسانییە لە هەمو كۆمەڵێكی ژیاندا ، ئەمانە هەمو بە كردەوەو بێ سـڵ كردنەوە ، من دڵنیـام لـەم كۆمەڵەی ئێمەشدا پیاوانی وا زۆرن كە ئافرەت بە ئینسانی بـە توانـای وەك خـۆیان ئەگەن ، نەك بـە (نیوە) یەك كە بەبێ (پیاو) تـەواو نابێت ، ئافـرەت خـۆی (ئینسـانیكی تـەواو ـ متكامل)ە .

هـەر چـەندە ، ئـەم باسە ساكارەو چـەند « پرسیار »و وەلامیكی كـورتە دەربـارەی مەسەلەیـەك « گرنگ »ە لـە ژیانی ئەمرۆی كۆمەڵایەتیماندا ، یـا سـەرەتایەك بێت بـۆ **لێكۆڵینەوەیەكی قوڵو فراوان ،** وا ئەمساڵیش ساڵی « ئافرەتانی دنیایە »و من پێشنیاز ئەكـەم ئەم باسە بنەڕەت بێت بـۆ لێكۆڵینەوەی بێ « درۆ لە گەڵ خـۆ » كـردنو لـە گـەڵ (ئافرەت) .

پاشماوەی لائوس هەنگاوێكی تـازە

خۆیان لێمـات كـردووینو ڕێگاش هێشتا دوورەو سەختە .. بەڵام ئێمە لە خۆڕاگرتنو ئازایی گەل بێگومانین .. »ـ

ڕووداوە تازەكانی لائوس جارێكی كەش ئەوە دەسەلمێنن كە ڕۆژ بە ڕۆژ ئیمپریالیـزمو هاوپەیمانەكانی بەرەو نەمـان دەچنو ئیتر بە خەویـش میللەتان لە ژێـر ڕكێـفو چەوساندنەوەی خۆیاندا نابینن .. وا (لائوس)یش هەنگاوێكی تازەی بە ڕێگای ئـازادیدا نا .. !

پاشماوەی هەڤال صدام ....

ئەوەی بایەخێكی خەستو خۆڵی پێ بدرێ « .

هەروەها وتی .. لە توانای هیچ نەتەوەیەكدانیە كە بە بێ ڕێزگرتنی زانست بتوانی بە سەر بەرزیو ڕێزەوە بـژی . كە ئەڵێم نەتەوەی سـەربەرز مەبەستم لەوەیە كـە دەوری هەبێ لە كۆمەڵی مرۆڤایەتـی جیهانیی بۆ بنیات نانـی شارستانیەتی پێشكەوتوون مرۆڤایەتی .

بایەخ دانمان بەزانسـت وەكو عەرەب لـەو ڕاستییانە جیا ناكرێتەوە كە باسمان كردن .. ئێستاكە لە هەموو وڵاتانی عەرەبدا ئاسۆیەكی دڵخۆش كەرو هاندەر لە ئارادایە بۆ ئـەوەی بگەینە ئاستێكی پەسـەندی بایەخدان بە زانستو بۆ ئەوەی بچینە سەر ڕاستە ڕێـگای پێشكەوتنو بنیات نانی كۆمەڵ .. بایەخ بە گەشە كردن دان ئەمانگەیەنێتە بایـەخ دان بەزانست . بێ گومـان پێویستیش مەسەلەیەك بایەخ دان بە گەشە كردن و پـەرە پێدان ئەخولقێنێ .. ئێمـە زۆر دڵخۆشین بە ڕامبەربەو بایەخەی لە وڵاتانی عەرەب بە گەشە كردنو بنیاتنـانی وڵاتانی نوێی عەرەب ئەدرێ .. ئنجا هەڤاڵ صـدام حسـین وتی :

زانا وەكو هونەرمەنـد وایە پیویستی بـە دۆخو زەمینەیەكی تایبەتی هەیە بـۆ ئەوەی بەرهەمی هەبێو داهێنەر بێ وەلایەنی سایكولوجیـش دەورێكی بەلایەكا خەرانە ئەبینێ بۆ بڕیاردانی ئەنجامـە زانستییەكە كە زانـا پـێی ئەگات .

جیهان لە دۆخێـكی نا ئاسودەیی سیاسیدا ئەژی . وە زاناش كـە لە بارێكی ئاوا بژیو ڕێزی زانسـت نەگیرێ ئەوا هەست بە غەریبی ئەكات و ناچارە جێگاكـەی خۆی بەجێ بهێڵێو كـۆچ بكات .. ئائەمە هۆی سەرەكی كۆچ كردنی هاو وڵاتانـییانی عەرەبە كە نیشتمانی عـەرەب بە جێ ئەهێڵن .

پیویستە ڕاستییەك بڵێین كە بڕوامان پێیەتی ئەویـش ئەوەیە كە گەلی عەرەب بڵێـین بنچینەی دۆخێكی سایكولوجی دابنێ كە بە پێچەوانەی ئـەو دۆخەوە بێ كە هانی كـۆچ كردنی زانایانی عەرەب ئەدات ئەوا عەرەبەكان بەخـت دار ئەبن .. من بۆیە وا ئەڵێـم چونكە بەم شیوەیەی خوارەوە پەرەسەندنی زانست دیـاری ئەكەم :ـ

پەرەسەندنی زانست لە یەك (مختبر)دا دروست نەكراوە .. بەڵكو بریتییە لە زنجیـرەیەك هەموویان بـە یەكترییەوە بەستراونەتەوە .. دوا ئاڵقـەی پەرەسەندن كە لە ئەمەریكایـە بە هیچ جوزێك دانابڕێو جیـا ناكرێتەوە لـە ئاڵقەكانی پەرەـ سەندنی زانستی كە لە یەكێتی سۆڤییەت دروست ئەكرێن ..

چـونكە لایەنی سیاسەتی (انفتاح)ی نێو دەولەتان بایەخ بەئاڵوگۆڕكردنی زانیـاریو شارەزایی ئەدات .

هەروەها هەڤاڵ صدام حسین وتی : ئەبێ ئامانجی هەمـوو لێكۆڵەرەوەكان دەستنیشـان بكەین .. ئامانجـەكانیش دووجۆرن ئامانجێكی سیاسیو ئامانجێكی تەكتیكی تەعبەوی كە بەئامانجـە سیاسییەكەوە بەستراوە .. وە ئامانجـی سیاسی سەركردایەتیی دروستی ئەكاتو ئامانجی تەعبەوی یاخود تەكتیكی زاناكان دایئەنین بەرەو گەیشتن بە دوائامانج . ئـەو بیرە زانستەی ئەڵێ : ئامانجی لێكۆڵینـەوە خزمەتكردنی ئامانجی سیاسییە ـ پیویستە لەمەدا بایەخ بەزانایانی عەرەب بدرێ بەرەو خاڵە بنچینەییەكان .. سیاسەت لەئاستی زانستیدا دەرئەكـەوێ .. بەڵگەو نیشانیش لەبەردەم لێكـۆڵەـ رەوەدا هەیە كـە لەسەر مێزەكەیو لەبەردەم ستراتیژی عەسكەری لەسەر زەوی چـەند ئامانجێك دەستنیشان ئەكەن . جابۆیە ناگونجێ ئەوەسـاغ بكرێتەوە كە هەموو ئامانجەكان ڕاستن .. وە ئەو ئامانجـەی هەڵئەبژێردرێ ئەبێ لـەو توانایانـەوە دەستنیشان بكرێت كـە لەو سەردەمەماندا لەئارادان .. ئنجا هەڤاڵ صدام حسین داوایكرد كە بایەخ بە پلەوئاستی زانستیی زانایـانو كارگەرانی ئەم مەیانـە بدرێو ئابووریی دەوڵەت لەبەرچـاو بگیرێ .. واتە توانـای ئابوری نیشتمانی بـۆ دابینكردنی ئامانجی هەڵبژێردراو لەبەرچاو بگیرێ .. دوورنیە كە ئامانجی دیاریكراو ڕاسـتبێو ئەوڕێگایەی ئەیگرێتە بـەر لەڕووی زانستەوە ڕاسـتبێ بەڵام ئەمە تەنیا بە ئابورییەكی گەشەدار ئەچێتە سـەر وە لەمەشداو لەئابوری عیـراقدا ئەتوانرێ بەم ئامانجـە بگەین ئەویش لە ڕێگای (ج) نەك لە ڕێگای (س) وە هەڤاڵ جێگری سەرۆكی ئەنجومەنی سەركردا- یەتی شۆڕش باسی سێیـەم خاڵیكرد كە ڕێگایەكی نوێیـەو وتی : ئێمە هەمیشە لەخەڵكـی ترەوە فێری ڕێگای كلاسیـكی هەڵبژاردە ئەبیـن .. وە كاتێ ئەمە لەخەڵكی ترەوە فێرئەبیـن ئەبێ ئەوەمان لەبەرچاو بێ كە ئەوانە چەندهەنگاوێكی تر بەرەو پێش چوون .

هەڤاڵ صدام حسین جێگـری سەرۆكی ئەنجومەنی سەركردا- یەتی شۆڕش لە كۆتایی وتارەـ كەیدا وتی :ـ كاتێك بەدوای شێوازو بەڵگەدا ئەگەڕێـینو شێوازی تری ئەخەینە سەر لەی كاتەدا نەتەوەكەمان ئەخەینـە ناو چوارچێوەیەكی دیاریكراوی پەرەسەندن .. پەرەسـەندن بەحیسابێكی تێكڕایی .. كـە وابوو داهێنانی ڕێـگای نوێ بەشێوەی داهێنانەكەی مەسەلەـ یەكی زیندووەو ئەبێ لەبەرچاومان بێت .

ئا.د.ع

پاشماوەی هەڤاڵ قاسم سلام

دیسان لە بەرێ كردنی هەڤاڵ سەلام و ئەو وەفدەی لە گەڵی ، ئەندامی سەركردایەتی قوطریو بەڕێوەبەرو ئەندامانی مەكاتبی

هەڤالان علی غنامو دكتور زید حیدر ئەندامانی سەركردایـەتی نەتەوەی حیزبو طاهر العـانی سەر بـە سەركردایەتی نەتەوەییو باڵیۆزی سوڤیەتی لە بەغدا دا ، ئامادە ببون .

پاشماوەی / بۆستەی خوێنەران

★ **بۆ خاوەنی وتاری (گفتوگۆیەك لەگەڵ شاعیری لاو شیوەندا) :**

كاكی برای هیشتا بیسمیللا (شیوەن) پێنج پارچە شیعری هەڵەق مەڵـەقی وتووە ، تو ئەتـەوێ گفتوگۆی ڕۆژنامەگەریی لەگـەڵ بكەیتو بیروڕای بكەن بە ترازووی هەڵسەنگاندنی شـیعرو ئەدەبی كورد .. ئەوەندەش لە خۆ بایی بوون بەڕاستی تامی تیا نییە !

★ **بۆ خاوەنی وتاری « شاعیری جوانە مەرگی كورد ئەحمەد ڕشوانی » :**

كاكی برای ئەو شیعرانەی بۆت ناردووین لە كتێبی « فەرهەنگی شیعر »دا بلاو كراونەتەوە .

★ **بۆ خاوەنی وتاری (نووسەری ڕاسـتەقینە ئەبێ چۆن بێ ؟)**

وتارەكەتان زۆر درێژ بوو . سەرەڕای ئەوە هەڵەو ـ بابەتی دووبارە كراوەی زۆریشی تیابوو . ئەگـەر ئارەزووتان هەبوو پوختەیەكی لە دوو لاپەڕەیەكدا بنووسنەوە لەوانەیە مەیدانی بلاو كردنەوەی ببێ .

پاشماوەی : وەرزشو لاوان ..

مەترو ٤٠٠ مەتر ڕاكـردنی بۆ پەكین بنێریت . بەریدی ٤ × ١٠٠ مەتر .

خوشكە عالیە عبدالرحمن ڕاكردنی ١٠٠ مەتر بەریـدی ٤ × ١٠٠ مەتر خوشكە شـذی ڕاكردنی ١٠٠ مەتـرو ٤٠٠ مەترو بەریدی ٤ × ١٠٠ مەتر خوشكە مورین یوسف یـەك باز وراكردنی بەریدی٤ × ١٠٠ مەتر خوشكە ایمان شـاكر بازی بەرز .

خوشكە حمدیە سـماك ـ فڕێدانی ڕم وە فڕێ دانـی قورس .

كورتە باسی وەرزشـی ولاوان

بەشدار بون لە خـولی برایەتی پەكین :ـ

یەكیەتی گشتی مەلەوانی عیراق میوانداریكی بۆ هاتوە بو بەشداربون لە خـولی مەلەوانی برایەتی گشتیدا لە كوماری گەلی چینەوە ئـەم مەلەوانییە لـە پەكین لـە لەمانگی ئابی داهاتودا ڕێـك ئەخرێ . بەم بونەیـەوە یەكیەتی گشتی مەلـەوانی عراق خوی ئامادە ئەكات كـە تیپیكی ڕیـكو ئامادە كـراو

لیژنەیەك پیك هات بـۆ ئامادە بون لە پالەوانیـەتی لەیاری یەكانی كۆڕو مەیداندا لەیەكیەتی گشتی كورو مەیدان تا لە یەكەم كۆڕی عـەرەبدا . كە لە عێراقدا لـە ٧ نیسانی ساڵی ١٩٧٦ ئەگیررێ وەئـەم لیژنەیەش پیك هاتوە لـە دكتور قاسم حسن ، كـاك فوزی سودانی و كاك محمـد حسین عبدالرسولو كـاك شكیب عبدالوهابو كـاك محمد رضا ابراهیم .

وەئـەم بریارە لـە كونفرانسی دامەزراندنـی یەكیەتی عرەبیدا درا لە شاری رباط لە مەراكیش .

⊙ ئەی خوشكو بـرای بەرێز ئەوە بزانن یەكیـەتی گشتی لاوانی عێراق . جیگەی ڕاستەقینەی ئێوەیە خوتـان ناو نوس كەن لە بارەگا كانیا لە هەموو عراقدا هەر ئـەو یەكیەتیەشە كە گەشە بەهەموو هونەرە كانتان ئـەدات . تاهەفتەی ئاینـدە بەخواتان ئەسپیرم .

- بۆزانین -

داواكاری سەرلەنوێ

تۆماركردنەوەی عەقـار

لەسەر ئەو داخوازییەی لـە١٤ـ٥ـ١٩٧٥ پێشكەش بـەم دایەرەیە كراوە بـۆ سەرلەنوێ تۆماركردنەوەی تەواوی عەقاری زنجیرە ٣٩٨ گـەرەكی گوێژەبەناوی وەرەسەی كریم محمود خدر بەو شـێوەیەی بۆ ماوەی قانونی خاوەنی ئـەم ملكەنو بەمەبەسـتی تەسبیت كردنی مولكی ناوبراو بـۆ تۆماركردنی بەپێی ناوەڕۆكی یاسـای تۆماركردنی عەقاری ژمـارە (٤٣)ی ساڵی ١٩٧١ بڕیارماندائەم داواكارییە بلاوبكەینەوە.. جا هەركەسێ پەیوەندی یاخـودمافی بەو عەقارەوە هەیە لەماوەی سیی ڕۆژدا لەدوای بلاوكردنەـوەی ئەم ئیعـلانەوە داواكاری پێشكەش بكاتو لەسەعات دەیسەر لـە بەیانی ڕۆژی دوای تەواوبوونی ماوەی ئەم ئیعـلانەلە جیگای ملكەكە ئامادەبێت بۆ تەسبیتكردنی مافەكـەیلەمەوقعی كەشفدا كە لە ڕۆژی ناوبراودا بۆ ئەم مەبەسـتە ئەكرێ .

سعید شفیق
بەریوەبەری دایەرەی
تۆماركردنی عەقار
لە سلێمانی

راپورتی ناوخۆ

نەتەوایەتی لە قۆناخی گۆڕانی سوشیالیستیو بردنـە سەری بڕشتو كاركردی دەزگای بەرهەم هێنـانو باش كردنی هەلو مەرجی بەرهەم هێناندا ، پشتیوانی لـە سەرچاوەی ئەو بەشە دەكا .

× ×

لە شاری جەزایری پایتەختی جەزایر لیژنـەی لێ پرسراوی ئامادە كردنی دوا پیش‌نووس بۆ ٣ پروتوكولو پەیمانی سنوور لە نێوان عیراقو ئیراندا ، خولی ئەمجارەی وتووێژەكانی تەواو كرد . پاش تەواو بوونی كۆبوونەوەكە بەڕێز صبری حەدیثی جێگری وەزیری دەرەوە ڕایگەیاند كە لەم وتووێژەدا ٤ وەرەقەی عەمەل لە بارەی پەیمـانی سنووروو ٣ پروتوكول بۆ دیاری كردنی سنووری خاكیو ئاوی و پاراستنی سنووری دوو وڵات ئامادە كران .

× ×

ئەنجومەنی ناوەندی یەكێتی كۆمەڵەكانی جوتیاران لە پارێزگای دیالە كۆبوونەوەیەكی گەورەی لە بنكەی ئـەو ئەنجومەنە لە باقووبە پێك هینا . لـەو كۆبوونەوەیەدا بەڕێز محسن شەعلان سكرتیری یەكێتی گشتی كۆمەڵەكانی جوتیاران ، سەروكو ئەندامانی لقەكانی تری یەكیتی لـە پاریزگای دیالەدا بەشداریان كرد .

لەو كۆبوونەوەیەدا باسی نەخشی كادری وەرزێری كرا لە ڕوون كردنەوەی سیاسیو ئابووریو كۆمەڵایەتی وەرزیراندا لـە بەشداری كردنی شیلگیر لـە گەڵ ڕێكخراوەكانی وەرزێری و كۆمەڵانی خەڵكدا لـە بارەی گۆڕینی وەزعی دیهات بە بارێكی پیشكەوتوانەدا كە لە گەڵ ویستی سەركردایەتی پارتی و شورشدا ڕیك دەكەوێ .

× ×

لە لایەكیترەوە هەفتەی ڕابردوو بەڕێز حامـد جبووری وەزیری دەوڵەت كە بەر پرسیاری ڕێكخسـتنی كاروباری ناوچەی حوكمی زاتیو حكـوومەتی ناوەندیە ، سەردانەكەی خۆی لە پارێزگای هەولێـر درێژە پێدا . ڕۆژی چوارشەمەی ڕابردوو گەرانیكی بە سەر كردنەوەی لە هاوینە هەواری سەلاحەدینو شـەقلاوەو دەربەندو ڕایاتو دیلمانو حاجی هۆمەرانو ڕەواندزو پێخاڵدا كرد . لەو گەڕانەدا كاروباری چاك كردنەوەی ڕیگاكانو خەتی تەلەفونو پەراخ كردنەوەی دەزگاكانی گەشـتو گوزاری بە سـەر كردەوە . بەڕێز هاشم عەقراوی سـەروكی ئەنجومەنی تەنفیزیو بەڕێز بابكر پشـدەری سەرۆكی ئەنجومەنی یاسادانانو هێندیك لێپرسراوی تریش لـە گەڵ بەڕێز جبووریدا بوون .

ئەم سەردانەو سەردانی لێپرسراوانی تر لە ناوچەی حوكمی زاتی نیشانەی خواستی شورشـە بۆ ئاگادار بوونی ڕاستەوخۆ لە پیداویستیەكانی ناوچەی حوكمـی زاتی بە مەبەستی جێبەجێ كردنی ئەو پیداویستیانە .

پاشماوەی ئەوپەری مروڤایـەتی

شۆڕشە لـەو ڕێڕەوەدا كەتوانیویەتی ئـەم هەموو دەستكەوتە سیاسیو كۆمەڵایەتیو ئابورییـە زامن بكات تاژیانی جەماوەر بەرەو باشترو باشتر بەرێت .

● لەكۆتاییدا ، هەڵویستی شـۆڕش لەپێشوازی دڵسۆزانەی هاووڵاتیەكاندا كە هاتنەوە ریزی نیشتمانی ، مانای روخاندنی هەموو پروپاگەندەو هیوایەكی داگیركەرو بەكرێ گیراوانە ،كردنەوەی لاپەڕەیەكی نوێیە لەباوەڕو دڵسـوزیو ئارەزو بۆ كاروو بنیاتنان ، دیسـان ڕەفزكردنەوەی هەموو هەڵویستێكی دژ بەنیشـتمانو یەكیتیو پێشكەوتنە .

● ●

Institut kurde de Paris

لەگەڵ سەرکەوتندا

ئەوپەڕی مرۆڤایەتی وورد بینی

عبدالغفار الصائغ

● دوای ئەوەی یاسای بەخشینی گشتی لەو کوردانەی چووبوونە پاڵ دەستەی بەکرێگیراو دەرچو ، بەهەزاران هاووڵاتی کورد لەوانەی لەناوەوەی سنووری نیشتماندا بوون و یان ئەوانەی باری نائاسایی یاخی بوونەکە ناچاری کردبوون بچنە دەرەوەی وڵات ، هەموو گەڕانەوە ، پۆل پۆل هاووڵاتیانی کورد بە چەکەکانیانەوە بەرەو ناوشارەکان هاتن و چەکەکانیان دایە دەست حکومەتی نیشتمانی و ئامادەبوون بۆ دەست پێکردنی ژیانێکی نوێ و لەسەر ڕێڕەوێکی ئیجابی و بەشداری کردن لە خزمەت و بیناکردن و پێشخستنی عیراقی نیشتمانیاندا .

◉ بەرامبەر بەم هەڵویستە جەماوەری یە فراوانەی لەئەنجامی دەرچونی یاسای بەخشینی گشتیدا هاتەکایەوە ، هەموو هاووڵاتیەک توانی سوود لەم هەلە وەربگرێت ، هەرچەندە بەکرێ گیراوان زۆر پروپاگەندەیان کردو لەڕێی ترس خستنە دڵی خەڵکەوە ئەیانویست ڕێگای گەڕانەوەیان لێ بگرن ، ئەڵێم ، بەرامبەر بەم هەڵویستە جەماوەری یە فراوانە ، هەڵویستی شۆڕش لەوپەڕی مرۆڤایەتی و دڵفراوانی و وردبینی و دەست کردنەوەی دڵسۆزانەدا بوو بەرامبەر ئەو جەماوەرەی ڕۆڵەی شۆڕشن و گەڕانەوەیان بۆ ڕیزی نیشتمانی پێویست ئەکات دڵنیایی و باوەڕو ژیانیکی بەختیاریان بۆ زامن بکرێت .

● لە هەر شارو گوندو مەڵبەندێکی سەرسنوورو سەربازگەو رێکخراویکدا ، هەر هاووڵاتیەک گەڕابێتەوە ، بەخێرایی و دڵسۆزی یەوە بەخێرهاتنی کراوەو هەموو پێویستیەکی بۆ ئامادە کراوە ، بەبێ هیچ بێنەو بەرەیەک گەڕاوەتەوە بۆ سەرجێگاو ماڵو حاڵی خۆی .

● ئەو هاووڵاتیە کوردەی گەڕایەوە ، ڕووبەڕووی ئەو ڕێگاو کارە دڵسۆزانەیە بوو ، کە شۆڕش و سەرکردایەتیی « پارتی بەعسی سۆشیالیستی عەرب »ی سەرکردە بەرامبەری نواند ، بە شێوەیەک بوو ، بە پێچەوانەی ئەو پروپاگەندانەی لەسەردەمی یاخی بوونەکەدا بڵاو ئەکرایەوە .

● هاووڵاتی کورد ، لەلایەن ئەو دەستە تاوانبارەوە خۆی بەسەر گەلی کورددا سەپاندبوو ، بێزارکرابوو ، چونکە ئەو هاووڵاتیە ، لەلایەن ئەوانەوە ، کرابوو بەداردەست بۆ فراوان کردنی تاوان باری یان و سەپاندنی بەسەر زۆر شوێنی نیشتماندا ، هاووڵاتی کورد هەستی بەوەکرد چۆن ئەو دەستەیە ، بۆتە بارێکی گران و بەزۆری چەک خۆی بەسەریا فەرز کردوە ، جا گەڕانەوەی بۆ ڕیزی نیشتمانی و پێشوازی گەرمی لەلایەن دەزگاکانی شۆڕشەوەو ئامادەکردنی هەموو پێویستیەکی کۆمەڵایەتی و تەندروستی و پێویستی تر ، هەڵویستێکی شۆڕشگێرانەیە کە ئەو هاووڵاتیانە چاوەڕێی نەبوون ، بەڵام هەڵویستی شۆڕش هەر لەپێشوازی گەرم و گوری هاووڵاتیەکاندا نەوەستا ، بەڵکو بەپێی ڕاسپاردەی سەرکردایەتیی سیاسی پارتی و شۆڕش دەست کرا بە گێڕانەوەی ژیان بۆ سەرچاوەی هێمنی و ئاسایشی خۆی و موچەخۆر گەڕایەوە سەرکاروو باری جارانی و قوتابی بۆ قوتابخانەو جوتیار بۆ کێڵگەکەی و کرێکار بۆ کارگەکەی ، فەرمانیش دەرچو ئەو هاووڵاتیانەی گەڕاونەتەوەو بێکارن ، بە دەستوبردی ئیشوکاریان بۆ بدۆزرێتەوەو دەستیش کرایەوە بە ئاوەدان کردنەوەی ئەو شوێنانەی دەستەی یاخیبووی تاوانبار وێرانی کردبوون و ڕێگاو بانەکانی چاککرانەوەو ئاووکارەباو دەزگای پۆستەو هەموو دەزگاکانی تری ئیشوکاری حکومەت گەڕایەوە هەموو شوێنەکانی و دەزگا تەندروستی یەکان کەوتنە خزمەت کردنی هاووڵاتیەکان بەکوتاندن و دەرزی لێدان دژی نەخۆشی ترسناک و بۆ پاراستنی باری تەندروستیان .

● بەمجۆرە ، شۆڕش ، لەهەموو ڕوویەکەوە کەوتە خۆی و بەفراوانی و گورج و گوڵی و بەپێی هەستی مرۆڤایەتی و دڵسۆزی لە بەجێهێنانی ئەرکی سەرشانیدا ، قۆناخ بە قۆناخ وبەرەو جێگیر کردنی باوەر لەدڵ و دەروونی هاووڵاتیاندا ، هەنگاوی نا ، کۆڕی فراوانی لەگەڵدا بەست بۆ ڕوون کردنەوەی ڕاستی زیاترو بەراوردکردنی ئەو بارە ئاڵوزاوەی لە ڕابوردوودا تیابوون لەگەڵ باری دەست کردنەوەی دڵسۆزانەی شۆڕش بەرامبەر بەو هاووڵاتیانە ،

● ئەم کاروو بارانەی شۆڕش لەهەموو بارەیەکیەوە ، باوەڕی شۆڕشی بەتوانای جەماوەر روون کردەوە ، باوەڕبوون بەجەماوەر دروشمی ڕاستەقینەی

پڕوانە ل -٧-

شێرکۆی نەبەز

فەرەیدون عەلی ئەمین

لەم دواییەدا بەڕێوەبەرێتیی گشتیی ڕۆشنبیریی کوردی چیرۆکێکی منداڵانی بە ناوی « شێرکۆی نەبەز »ەوە بڵاوکردۆتەوە ، محمد عەبدە « سیناریو »کەی نووسیبوو ، لالە عەبدە وێنەکانی دروست کردبوو ، عومەر کەریمیش خۆشنوسی یەکەی گرتبووە ئەستۆ ، چیرۆکەکە بە بەرگێکیەوە بیست و چوارلاپەڕەیە (٢٢ × ٢٨ سم)ە بە ئۆفسێت چاپ کراوە . بەڵام لەسەری نەنووسراوە لەکوێ .

خۆشنوسی یەکەی دبازولەبارەو لەباری سەرنجی پەروەردەو فێرکردنەوە دەق ئەگونجێت ، چونکە ئەبێ نووسین بۆ منداڵان درشت وديار بن ، وێنەکانیش هەر لەڕووی پەروەردەو فێرکردنەوەرەنگاورەنگن و جۆڵەو حەزەیان تیادایە بەڵام ئەگەر لەڕووی هونەرەوە کەموکوڕی یەکیان ببێت ئەوە من کارم بەوکارەوە نی یە .

ئەمەوێت چەند سەرنجێک بەخێرایی لە پێشەکیی لە چیرۆکەکە بدەم :-

لەبەر هەر هۆیەک بێت چ لەڕووی پەروەردەو چ لەڕووی ئەدەب و چ لەڕووی زەوقی هونەرانەوە نە ئەبوو ئەو پێشەکی یە بەعەرەبی بوایە ، ئەشیا پێشەکی یەکە بە کوردی بوایەو هەر ئەویسترا بشکرێت بەعەرەبی ئەوا لە لاپەڕە (٢٢)دا بوایە کە بەتاڵ بوو و لەبەر ئەوەی بەبەتاڵی نەمێنێتەوە وێنەیەکیان بۆ جاری دووەم تێدا چاپ کردوە نەلەزەوقی منداڵان و نە لەزەوقی خوێندەوارانیشدا نەدایە . ئێوە خۆتان لەجێگای ئەو منداڵە کوردە دابنێن کە بەوپەڕی هەوەسەوە چیرۆکەکە ئەگرێت بەدەستەوەو یەکسەر ئەو پێشەکی یەی دەکەوێتە بەرچاو ، ئەو دڵ پێکدا هاتن و سووربونەوەو سەرسورمان و واق و ڕمانە بێننە بەرچاوتان و بزانن چۆن دەموچاوی دەبێتە نیشانەیەکی پرسیارو چۆن « سەرنجی کوێران لەنامەی نوسراو » ئەدات .

ئنجا با بێینە سەر چیرۆکەکە ڕاستە خاوەنی سیناریو ویستوویەتی کوڵنەدان و نەبەزینی منداڵێکی کورد پیشان بداو دەرسێک فێری منداڵەکانمان بکات کە ئەویش سوور-

بوون لەسەر کارو پشت سارد- نەبوونەوەیە . بەڵام بۆچی ئەو کارە « داز کردن » یان « مازوکردن » یان هێنانەوەی بەرخێکی ڕێ هەڵەبووو تەری و بزر یان هەر کارێکی تری ژیانی ئاسایی منداڵی شاری یان لادێیی کورد نەبێت . بۆچی ئەو هەموو نەبەزین و ڕاکردن و هیلاک بوونە بۆ گرتنی کەروێشکێک بێت کە خاوەنی سیناریو خۆی ئەڵێت « ویستی خۆی لە شێرکۆ رزگار بکات » ئایا خاوەنی سیناریو ئەزانێت ئەو وشەی « رزگار »ە چەند مانایەکی قوڵی هەیەو چەند ئەکەوێت لەسەرمان ؟! هەر لەبەر ئەوەی کەرویشکەکەش خۆی زۆر هیلاک کرد لەپێناوی رزگاریدا ئەبوایە بگەیشتایە ئەنجام . هەر لەبەر ئەوەی کە کەرویشکەکەش هەوڵو تەقەلای دا لەپێناوی ئەوەدا « رزگار » بێت و « دیل » نەکرێت ئەبوایە خاوەنی سیناریو خەبات و نەبەزینەکەی شێرکوی نەبەزی لە ئەنجامدانی کارێکی تردا دابڕشتایە ، پیاوانی پەروەردەو فێرکردنی منداڵ لە کاتی زۆرانبازی لەنێوان گرتنی کەرویشکێک و رزگار بوونیدا چیرۆکێکیان داڕشتوەو کردوشیانە بە فلیم و پێشانی منداڵانی ئەدەن ، چیروکەکەیان وا داڕشتوە کە لەئەنجامدا هیزی « رزگار » بوون دەیباتەوە . لەلایەکەوە منداڵان بێچوە کەرویشکێک ئەگرن و لەتەویلەیەکدا دیلی ئەکەن ، لەلایەکی ترەوە دایکە-کەی دەکەوێتە سۆراخی و کە ئەیدۆزێتەوەو ڕچاوی دەکات ، زەوی بو هەڵئەدڕێ و ئەگاتە سەری و بەکونە ئەرزەکەدا

قوتاری دەکات و ئەیباتەوە لانەکەی خۆی . چیروکەکە بەناوی (ماذەر رەبیتس فەمیلی) یەوەیەو بە کوردی کە فلیمەکە پێشکەش ئەکرێت کراوە بە « کەرویشکە مێچکەو بێچوەکانی» ئێستا ئەو فلیمە لە بەڕێوەبەرێتیی گشتیی خوێندنی کوردی یە لەبەغداو پشت بەخوارۆژێک لەرۆژان منداڵانی کورد ئەیبینن .

ئەمە جگە لەوەی ئەو بیانوەی کە « شیرکوی نەبەز » کەرو-یشکەکەی بەناوی یەوە گرتووە بیانوویەکی بێسەروبنە ، شیرکۆ ئەڵێ :

« ئێستاش ئەتبەمەوە ماڵی خۆمان بەخێوت ئەکەم ئیتر بۆچی لەم دەشتە چۆڵەدا ڕێوی و چەقەڵ بتخۆن ! »

بەڵام ئایا کام ژیانیان بۆ کەرویشکەکە خۆشترە ؟ یان روونتر بلێین سروشت کام ژیانیانی بۆ کەرویشکەکە هەڵبژاردوە ؟ ئێمە منداڵ بووین مامۆستاکانمان هەمیشە لەسەر زمانی گیانداران ئەوەیان فێر ئەکردین کە ژیانی ئازادی و رزگاری گەلێک لە دیلێتی و ژێردەستیی خۆشترەو ئەیانویست تۆوی ئەوە لەدڵ و دەرونماندا بڕوێنن کە هەمیشە لەگەڵ ئازادی و رزگاریدابین ، لەبیرمە منداڵ بووین ئەم شیعرەیان پێ لەبەرکردبووین :

شەرێ بازێ بە بازێکی ووت : ئەی یار
هەتا کەی بێوین دەشت و کۆسار
وەرەبا رووبکەینە کوچەیی شار
بەسەیی بێ هەڵفڕین ، ئەم دار بۆ ئەودار
بەشەو هەمدەم لەبەر شەمعو چرابین
بەرۆژ سەیادی دەستی پادشابین
جەوابی دایەوە بازی سوخەندان
ئەگەر سەد ساڵ مەکانت بێ بیابان
ئەوەت مەعقول ترە ، نەک تۆ وەزیربیت
دەمێک بۆ حوکمی بێگانە ئەسیر بیت .

منداڵو برسیتی

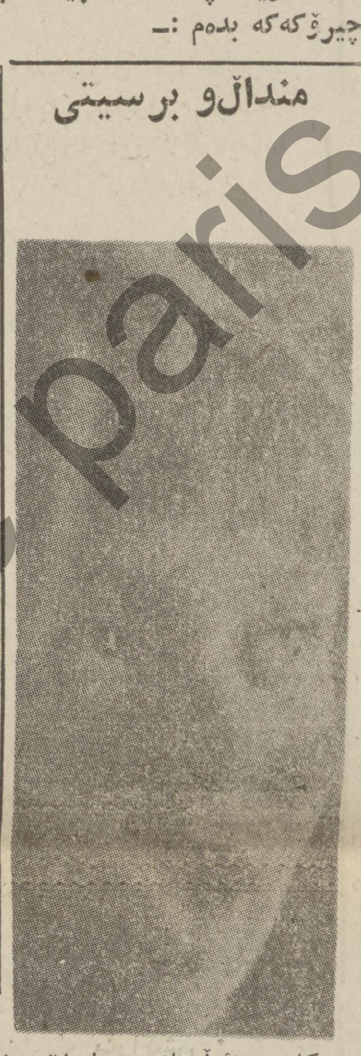

کاتێ ئەڵەمانیا خۆیدا بەدەستەوە زوربەی ئەو منالانەی لە بەندیخانەکانا بوون خەریک بوون لەبرسانا بمرن بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا کەتێرو تەسەل کران و گەلێک جۆرە ڤیتامینیان درایە لەڕووی تەندروستی یەوە چوونەوە دۆخی باشی جوانیان لەگەڵ ئەمەشدا زۆریان لەقیژەو گریان و داچڵەکین نەکەوتن ، زۆریان لەخەودا پەیتا پەیتا ڕائەچڵەکین و ئەگریان ، زانایان ئەمە زۆر سەریان سوڕما تازانایەکی سایکۆلوجی بەمجۆرە چاری کردن :-

دوای ئەوەی منالەکان بەتەواوی تێر ئەبوون ، سەریان ئەکردە سەر سەرین بنوون ، هەریەکێکیان کولێرەیەک ئەخرایە ژور سەری ، بەم جۆرە منالەکان لەو نەخۆشی یە نەفسی یە رزگاریان بوو ، توومەز ئەم کولێرە دانانە لەژوور سەریان کاری ئەکردە مێشکیان لەو ڕووەوە گوایە کە سبەینێش (نان) هەیە بیخۆن بەم جۆرە دڵنیایی ئەو منالانەی گرتەوە کوش لەسامی برسێتی ڕزگاریان بوو .

سەرنجیک

لەژمارەی ڕۆژی پێنج شەممەدا ٢٩-٥-١٩٧٥ی ڕۆژنامەی (برایەتی)دا کورتە وتاریك بە ئیمزامی « سەربەست » بڵاوکراوەتەوە ، سەرنجی خوینەران رائەکێشین بۆ ئەوەی ئەو ناوە کاک « سەربەست بامرنی » نووسەری « هاوکاری » نیە .

پیشانگای هونەرمەندیکی کورد

ئێوارەی ٢٧ی ئەم مانگە لەبارەگای کۆمەڵەی ڕۆشنبیری کوردی لەبەغدا ، یەکەمین پیشانگای هونەرمەند (مەدحەت محەمەد) کرایەوە ، ئەم پیشانگایە کە دوکتور مکرم تاڵەبانی سەرۆکی کۆمەڵەی ناوبراو کردیەوە هەتا کۆتایی ئەم مانگە بەکراوەیی ئەمێنیتەوە ، لەژمارەی داهاتودا ڕێپورتاجێکتان دەربارەی پێشانگاکە پێشکەش ئەکەین .

بیرێکی ڕاگوزەری

● ئێستا ، بزوتنەوەی رۆژنامەگەریی کوردی ، لەکوردستانی عیراقدا ، هەنگاو بەهەنگاو ، بەرەوپێشەوە ئەچێت ، زۆر شتی تەکنیکی نوێی سەردەم ، لەدەرهێنانی رۆژنامەو گۆڤارە کوردیەکاندا ، بەکار ئەهێنرێت .

● هەر لەم لایەنەوە ، رۆژنامە نووسی شارەزاو لاوی بەتوانای کورد پەیدا بووە ، کە توانای ئەوەیان هەیە ، بە لێ هاتوی و حەزکردنیان لەو ئەرکەی « گەرانە بەدوای هیلاکیدا » بەرگە بگرن و پاشەرۆژی بزوتنەوەی رۆژنامەگەریی کوردی زیاتر روونا بکەنەوە .

● هەرچەندە ، شارەزای تەواو ، لە هەموو ئەرکێکی رۆژنامەگەریدا ، بۆ ئەوەی بتوانرێت ، رۆژنامەو گۆڤاری کوردی ، لەو پلەیەدا بێت هەموومان حەزی پێئەکەین ، ئەڵێم ، هەر چەندە ئەم کارە ئاسان نیەو شەو نخونی و هەوڵو تەقەللای زۆر زۆری پێئەوێت ، بەڵام ئەیڵێمەوە ، ئێستا هەنگاو بەهەنگاو بەرەو پێشەوە ئەچێت .

● ئەوەی ، کەلێنێکی پڕنەکراوەیە ، لەرۆژنامەو گۆڤارەکانماندا هێشتا نەتوانراوە وەک شتەکانی تری کەرەستەی رۆژنامەگەرێ جێگای خۆی بگرێت هونەری (کاریکاتێر)ە ، ئەم هونەرە بەرزە ، پێویستی بە کادیری چالاک و بەئاگای هونەری قوڵ هەیە .

● بەکورتی ، ئەڵێم ، تۆبڵێی قوتابیە لاوەکانمان ، کە لەبەشی هونەری تەشکیلیدا ئەخوێنن ، بەدڵسۆزی هەوڵی هونەرمەندانە نەدەن بۆ ئەوەی بەشارەزا بوونی تەواویان لەم هونەرە ، بێنە کایەوەو ئەو کەلێنە پڕ بکەنەوە ؟!

دوو وێنە ئەدوێن

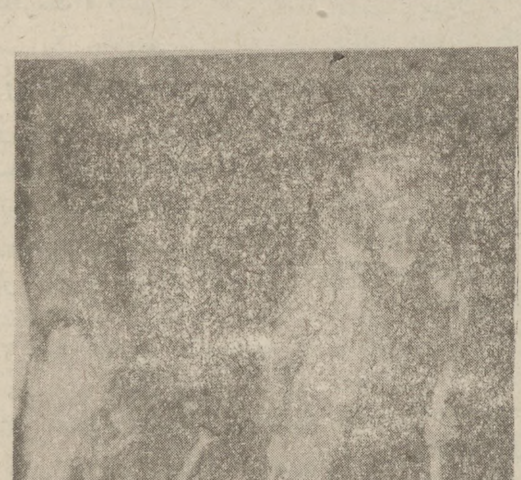

(٢)

(١)

(١) منالی و خۆشەویستیی جوانیی زەردەخەنەی سەرلێوسەرنج بەرەو پاشەرۆژیکی رووناکترو باشتر بۆ نەوەی نوێ .

(٢) ژیان ، زۆری لێمان ئەوێت ، ڕەنج و تەقەلا ، سەلماندنی توانای ئەم پیرە بەرامبەر باری گرانی ژیان ، تەورداسەکەی دەستیەتی ، بەرامبەر داری پیریەتی کە بەدەستەکەی تری یەوە گرتوە .

لەدەرەوەی سنور

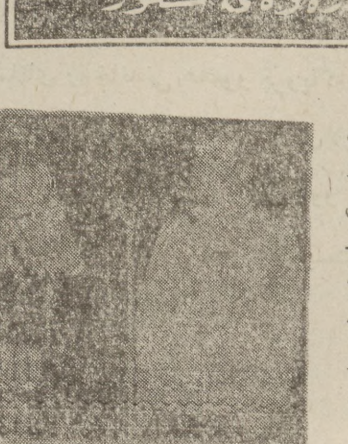

● سیهانۆک سەربەرز دەڵێت : لەم دواییەدا ، کەشۆڕشی گەلی کەمبۆدیا سەرکەوتوو ڕژێمە بەکرێگیراوەکەی « لۆن نۆل » ڕوخا ، دبلۆماسیەکانی ئەو ڕژێمە ڕوخاوە لە باڵوێزخانەی کەمبودیا لە پاریس ، هەرچی نووسراو هەبوو سوتاندیان و ڕایان کرد ، بەڵام چەند نووسراوێکی بەنرخی « نۆردۆم سیهانۆک »ی سەرۆکی حکومەتی یەکێتی نیشتمان کەمبۆدیا کە لەساڵی (١٩٧٠) لەوێ شاردرابووەوە نەسووتا بوون ، ئەو نووسراوانەش دەربارەی « ئەدەب و موسیقا »یەو سیهانۆک نووسیویەتی ، ئەم هەواڵە گۆڤاری (لوبوان)ی فەرەنسایی بڵاوی کردۆتەوە ، لەگەڵ ئەم وێنەیەدا کە سیهانۆک پیشان ئەدات و سروودیکی نیشتمانی کەمبۆدیایی ئەڵێت لەژێر ناوی « میری شۆڕشگێڕ هونەرمەندا » .

● سینەمای شۆڕشگێری ڤیتنام :-

دوای سەرکەوتنی گەلی ڤیتنامیش ئەو فلیمی سینەماییانە بڵاو بوونەوە کە شۆڕشگێرانی ڤیتنام لەکاتی شەڕدا تۆماریان کردوون ، لەم دواییەدا لەفەرەنسا فیستیڤاڵێ بۆ پیشاندانی ئەو فلیمانە ساز کرا ، یەکێک لەفلیمە سەرکەوتوەکان کەپیشاندرا ، فلیمی « هیڵی ١٧ » بوو کە لەگەرمەی شەڕدا هونەرمەندە شۆڕشگێڕەکانی ڤیتنام تۆماریان کردە .

institut kurde de paris